

Srbija i Agenda 2030.

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u odnosu na ciljeve održivog razvoja

Novembar 2022.

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
РЕПУБЛИЧКИ СЕКРЕТАРИЈАТ
ЗА ЈАВНЕ ПОЛИТИКЕ

Република Србија

SADRŽAJ

1. Uvod: Agenda 2030. i ciljevi održivog razvoja	2
1.1. Srbija i Agenda 2030.	2
2. Ciljevi održivog razvoja u nacionalnom planskom okviru Republike Srbije.....	4
2.1. Metodologija mapiranja	4
2.2. Rezultati mapiranja.....	6
2.2.1. Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Osnove	7
COR 16: Mir, pravda i snažne institucije.....	8
2.2.2. Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Unutrašnje tržište	21
COR 3: Dobro zdravlje.....	21
2.2.3. Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Konkurentnost i inkluzivni rast	33
COR 1: Svet bez siromaštva	33
COR 5: Rodna ravnopravnost	40
COR 10: Smanjenje nejednakosti	49
COR 4: Kvalitetno obrazovanje	56
COR 8: Dostojanstven rad i ekonomski rast	65
COR 9: Industrija, inovacije i infrastruktura	78
2.2.4. Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Zelena agenda i održiva povezanost	88
COR 6: Čista voda i sanitarni uslovi	89
COR 7: Dostupna i obnovljiva energija	95
COR 11: Održivi gradovi i zajednice	101
COR 12: Odgovorna potrošnja i proizvodnja	109
COR 13: Akcija za klimu	116
COR 15: Život na zemlji.....	124
2.2.5. Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Resursi, poljoprivreda i kohezija	130
COR 2: Svet bez gladi	131
COR 17: Partnerstvom do ciljeva	138
3. Okvir za sprovođenje Agende 2030. u Srbiji.....	150
4. Zaključak	152
Aneks 1: Tabela sa sveobuhvatnog mapiranja nacionalnog planskog okvira u odnosu na ciljeve održivog razvoja i EU pregovaračka poglavlja.....	0

1. Uvod: Agenda 2030. i ciljevi održivog razvoja

Rezoluciju:¹ *Transformacija našeg sveta: Agenda za održivi razvoj do 2030. godine*² Ujedinjene nacije su usvojile na samitu u septembru 2015. godine. Agenda za održivi razvoj do 2030. godine (u daljem tekstu: Agenda 2030) stupila je na snagu 1. septembra 2016. godine i predstavlja univerzalnu strategiju i najcelovitiji plan za uklanjanje ekstremnog siromaštva, smanjenje nejednakosti i zaštitu životne sredine, uzimajući u obzir različite nivoe nacionalnog razvoja i kapacitete pojedinačnih zemalja. Agenda 2030. sadrži 17 ciljeva održivog razvoja (u daljem tekstu: COR), operacionalizovanih kroz 169 potciljeva, koji treba da se ostvare do 2030. godine. Za praćenje napretka u ostvarivanju COR do 2030. godine definisano je 247 pokazatelja. Od država potpisnica očekuje se da do 2030. godine mobilišu raspoložive resurse kako bi doprineli smanjenju siromaštva i socijalnoj inkluziji, ekonomskom rastu i zaštiti životne sredine.

U Agendi 2030. stavljen je akcenat na pet ključnih elemenata: *ljudi, napredak, planeta, partnerstvo i mir*, koji su obuhvaćeni u okviru 17 ciljeva i 169 potciljeva održivog razvoja i uključuju sve tri dimenzije održivog razvoja: ekonomski rast, socijalna inkluzija i zaštita životne sredine. Agenda 2030. odnosi se na sve države članice Ujedinjenih nacija. Institucionalni razvoj, partnerstvo i saradnja, koji bi trebalo da doprinesu vladavini prava i miru, takođe su obuhvaćeni odgovarajućim ciljevima i potciljevima održivog razvoja.

Ciljevi održivog razvoja su:³

1. **Svet bez siromaštva:** okončati siromaštvo svuda i u svim oblicima;
2. **Svet bez gladi:** okončati glad, postići bezbednost hrane i poboljšanu ishranu i promovisati održivu poljoprivredu;
3. **Dobro zdravlje:** obezbediti zdrav život i promovisati blagostanje za ljude svih generacija;
4. **Kvalitetno obrazovanje:** obezbediti inkluzivno i kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnosti celoživotnog učenja;
5. **Rodna ravnopravnost:** postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i devojčice;
6. **Čista voda i sanitarni uslovi:** obezbediti sanitarne uslove i pristup pijaćoj vodi za sve;
7. **Dostupna i obnovljiva energija:** osigurati pristup dostupnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve;
8. **Dostojanstven rad i ekonomski rast:** promovisati inkluzivan i održiv ekonomski rast, zaposlenost i dostojanstven rad za sve;
9. **Industrija, inovacije i infrastruktura:** izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovisati održivu industrijalizaciju i podsticati inovativnost;
10. **Smanjenje nejednakosti:** smanjiti nejednakost između i unutar država;
11. **Održivi gradovi i zajednice:** učiniti gradove i naselja inkluzivnim, bezbednim, prilagodljivim i održivim;
12. **Odgovorna potrošnja i proizvodnja:** obezbediti održive oblike potrošnje i proizvodnje;
13. **Akcija za klimu:** preduzeti hitnu akciju u borbi protiv klimatskih promena i njihovih posledica;
14. **Život pod vodom:** očuvati i održivo koristiti okeane, mora i morske resurse;
15. **Život na zemlji:** održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti i preokrenuti degradaciju zemljišta i sprečiti uništavanje biodiverziteta;
16. **Mir, pravda i snažne institucije:** promovisati miroljubiva i inkluzivna društva za održivi razvoj, obezbediti pristup pravdi za sve i izgraditi efikasne, pouzdane i inkluzivne institucije na svim nivoima;
17. **Partnerstvom do ciljeva:** učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj.

1.1. Srbija i Agenda 2030.

Vlada Republike Srbije učestvovala je od samog početka u izradi Agende 2030. uključivanjem zainteresovanih građana u proces putem javnih konsultacija o razvojnim prioritetima nakon 2015. godine i učešćem predstavnika države na globalnim forumima na kojima su definisani ciljevi održivog razvoja. Republika Srbija je, zajedno sa nekoliko drugih zemalja širom sveta, bila odabrana da podrži definisanje novog programa

¹ A/RES/70/1 – Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development

² <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/PDF/N1529189.pdf?OpenElement>

³ <http://rs.one.un.org/content/dam/unct/serbia/docs/Publications/UNCT%20Serbia%20SDGs%20brochure%20-%20SRB.pdf>

globalnog razvoja kroz konsultovanje građana o njihovim pogledima na razvojne prioritete (sprovedena nacionalna kampanja „Srbija kakvu želim” kao deo globalne kampanje „Svet kakav želim”).

Dobrovoljni nacionalni izveštaj Republike Srbije o sprovođenju Agende za održivi razvoj 2030. predstavlja procenu od strane države o napretku u primeni Agende 2030. za održivi razvoj i 17 ciljeva održivog razvoja kako na nacionalnom, tako i na podnacionalnim nivoima. Izveštaj je predstavljen 2019. godine na sastanku Političkog foruma na visokom nivou u Ujedinjenim nacijama (izveštaj sadrži procenu međusobne saradnje, promoviše proces razmene iskustva između vladinih agencija, lokalnih samouprava, civilnog društva, poslovne zajednice, međunarodnih organizacija i ostalih zainteresovanih strana i identifikuje izazove i oblasti u kojima je potrebno dodatno unaprediti napore).

Republika Srbija prema Izveštaju o održivom razvoju⁴ zauzima 35. mesto od 163 zemlje, sa indeksom održivog razvoja 75,9. Kod većine ciljeva održivog razvoja, osim ciljeva 1 i 4, Republika Srbija suočena je sa izazovima kako bi se globalni ciljevi održivog razvoja dostigli i ostvario napredak u njihovoj realizaciji. Prema istom Izveštaju, Republika Srbija beleži sledeće rezultate u pogledu trenda kretanja ka dostizanju ciljeva održivog razvoja:

- za COR 1, 4, 6, 10 – *na dobrom putu za dostizanje cilja;*
- za 2, 3, 5, 8, 9, 11, 12, 15, 16, 17 – *umeren napredak;*
- za COR 7 – *stagnacija;*
- za COR 13 – *smanjenje;*
- COR 14 – *informacije nisu dostupne.*

⁴ Извештај о одрживом развоју представља глобалну процену напретка земаља ка постизању циљева одрживог развоја. То је допуна званичним ЦОР индикаторима и Добровољним националним извештајима о напретку у спровођењу циљева одрживог развоја – <https://dashboards.sdgindex.org/profiles/serbia>

2. Ciljevi održivog razvoja u nacionalnom planskom okviru Republike Srbije

U cilju uspostavljanja okvira za sprovođenje i praćenje sprovođenja ciljeva održivog razvoja, Republički sekretarijat za javne politike (u daljem tekstu: RSJP) je 2017. godine, uz podršku Nemačke organizacije za razvojnu saradnju (*Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit/GIZ*), izradio prvi izveštaj „Srbija i Agenda 2030.“. GIZ je podržao i ažuriranje izveštaja u 2020, 2021, i 2022. godini, kroz projekat „Reforma javnih finansija – Agenda 2030.“.

Izveštaj je izrađen na osnovu mapiranja nacionalnog planskog okvira u odnosu na važeća planska dokumenta Republike Srbije. Struktura izveštaja je prilagođena novoj metodologiji pristupanja EU, prema kojoj su pregovaračka poglavlja grupisana (osim poglavlja 34 – Institucije i 35 – Ostala pitanja) u šest tematskih klastera.⁵

U skladu sa politikom EU, koja je od svog osnivanja posvećena poštovanju principa održivog razvoja i koja je posećena ostvarivanju Agende 2030, proces evropskih integracija je integralni deo sprovođenja Agende 2030. u Republici Srbiji. S tim u vezi, ispunjavanjem zahteva koji proizlaze iz procesa evropskih integracija i usklađujući svoje politike i zakonodavni okvir sa politikama i propisima Evropske unije, Republika Srbija doprinosi i realizaciji ciljeva održivog razvoja. Proces prioritizacije ciljeva održivog razvoja u Republici Srbiji treba da prati isti princip i standarde uspostavljene unutar EU, što znači da sva planska dokumenta Republike Srbije, uključujući dokumenta javnih politika,⁶ treba da budu izrađena i u skladu sa politikom pristupanja EU i Agendom 2030. U skladu s tim, izveštaj za 2022. godinu pruža sveobuhvatan pregled važećih nacionalnih planskih dokumenata i relevantnih međunarodnih planskih dokumenata u odnosu na svaki od 17 COR-a, grupisanih prema klasterima i pregovaračkim poglavljima u okviru procesa evropskih integracija.

U svrhu praćenja i izveštavanja o postignutim rezultatima u odnosu na pokazatelje učinka utvrđene dokumentima javnih politika, u skladu sa Zakonom o planskom sistemu, uspostavljen je Jedinstveni informacioni sistem za planiranje, praćenje sprovođenja, koordinaciju javnih politika i izveštavanje (JIS) i svi predlagači dokumenata javnih politika na nacionalnom nivou imaju obavezu da u JIS unesu sadržaj svojih dokumenata javnih politika. U JIS-u su unete i veze između dokumenata javnih politika i ciljeva i potciljeva održivog razvoja, nakon mapiranja nacionalnog planskog okvira u odnosu na Agendu 2030. i ciljeve održivog razvoja.

Praćenje napretka Republike Srbije u dostizanju ciljeva i potciljeva održivog razvoja na osnovu UN pokazatelja održivog razvoja, sprovodi Republički zavod za statistiku. Praćenje se zasniva na zvaničnim podacima koje Republički zavod za statistiku prikazuje na COR portalu⁷ i trenutno je za Republiku Srbiju dostupno 125 pokazatelja u okviru 17 COR, dok se za 123 vrši istraživanje izvora.⁸

2.1. Metodologija mapiranja

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u odnosu na ciljeve održivog razvoja obuhvatilo je pregled važećih nacionalnih planskih dokumenata, odnosno pregled 85 dokumenata javnih politika, usvojenih do **juna 2022. godine**. Za potrebe mapiranja nacionalnog planskog okvira korišćeni su podaci Republičkog sekretarijata za javne politike.

Mapiranje podrazumeva sagledavanje u kojoj meri su ciljevi, odnosno potciljevi održivog razvoja obuhvaćeni planskim dokumentima Republike Srbije. Da bi se utvrdio doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja, prvo je mapirano koji su od potciljeva održivog razvoja relevantni⁹ za Republiku Srbiju. S tim u vezi,

⁵ U okviru klastera će sva poglavlja biti otvorena odjednom, ali će se i dalje zatvarati pojedinačno. Republika Srbija je u dosadašnjem toku pregovora otvorila dva klastera (Klaster 1 – Osnove i Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost), odnosno 22 od 35 pregovaračkih poglavlja, od kojih je privremeno zatvorila dva pregovaračka poglavlja (25 – Nauka i istraživanje i 26 – Obrazovanje i kultura).

⁶ U ovom izveštaju korišćeni su termini planski dokumenti i dokumenti javnih politika, kao komplementarni, u skladu sa čl. 4. Zakon o planskom sistemu Republike Srbije („Službeni glasnik РС“ broj 30/2018).

⁷ <https://opendata.stat.gov.rs/odatasdgun/#> i <https://sdg.indikatori.rs/>

⁸ Ibid.

⁹ Relevantnost ЦОР је одређена на основу могућности примене на националном нивоу, као и да ли се ЦОР односи на специфичну групу земаља у које не сапада Република Србија.

od ukupnog broja potciljeva održivog razvoja (169), utvrđeno je da je 156 potciljeva relevantno za Republiku Srbiju. U narednoj tabeli je predstavljen broj relevantnih potciljeva održivog razvoja u okviru svakog cilja održivog razvoja.¹⁰

COR	Ukupan broj potciljeva održivog razvoja	Broj potciljeva održivog razvoja relevantnih za RS
COR 1	7	7
COR 2	8	8
COR 3	13	13
COR 4	10	10
COR 5	9	9
COR 6	8	8
COR 7	5	5
COR 8	12	11
COR 9	8	8
COR 10	10	9
COR 11	10	10
COR 12	11	11
COR 13	5	4
COR 14	10	2
COR 15	12	12
COR 16	12	11
COR 17	19	18
Ukupno	169	156

Doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja primarno je sagledano na nivou opštih i posebnih ciljeva planskih dokumenata, a delimično mapiranje je izvršeno i za mere i utvrđene pokazatelje za praćenje sprovođenja planskih dokumenata.

Mapiranjem su sagledani sledeći elementi:

- da li **planska dokumenta doprinose ciljevima održivog razvoja** na nivou utvrđenih opštih i posebnih ciljeva.
- da li se planska dokumenta na nivou utvrđenih **opštih i posebnih ciljeva mogu povezati sa relevantnim potciljevima održivog razvoja**.
- da li i u kojoj meri se pokazatelji utvrđeni planskim dokumentima mogu upotrebiti za praćenje doprinosa planskih dokumenata napretku u dostizanju potciljeva održivog razvoja.

Kao prvi korak u mapiranju, izvršeno je grupisanje 17 ciljeva održivog razvoja¹¹ prema šest pregovaračkih klastera¹² kako je prikazano u Tabeli:

Cilj održivog razvoja – COR	Pregovarački klasteri
16	1. Osnove
3	2. Unutrašnje tržište
1, 4, 5, 8, 9, 10	3. Konkurentnost i inkluzivni rast
6, 7, 11, 12, 13, 15	4. Zelena agenda i održiva povezanost
2	5. Resursi, poljoprivreda i kohezija
17	6. Spoljni odnosi

¹⁰Потциљеви који нису укључени као релевантни су следећи: 8а, 10б, 13а, 16.8 и 17.18, док су у оквиру ЦОР 14. као релевантни укључени подциљеви 14.4 и 14.6.

¹¹ Циљ 14 који се односи на одрживо коришћење океана, мора и морских ресурса није узет у обзир зато што Република Србија нема директан приступ мору. Индиректни утицај на загађење мора од стране река покривен је у оквиру Циља 6.

¹² Нова преговарачка структура према ревидираној методологији проширења ЕУ за Западни Балкан.

U okviru svakog klastera, okvir za sprovođenje i praćenja sprovođenja COR prikazan je kroz pet tematskih celina. Na početku je dat **kratak pregled ostvarenog napretka** u okviru COR i relevantnih potciljeva. Napredak Republike Srbije je predstavljen u odnosu na najznačajnije UN pokazatelje za praćenje pripadajućeg cilja i potciljeva održivog razvoja, kao i druge dostupne pokazatelje koji proističu iz relevantnih domaćih i međunarodnih statističkih izvora i analiza. Potom su, u kontekstu doprinosa Republike Srbije sprovođenju Agende 2030, za svaki COR predstavljeni **ključni međunarodni procesi** u kojima Republika Srbija učestvuje, pre svega kroz proces EU integracija i kroz koje Republika Srbija dodatno doprinosi realizaciji ciljeva održivog razvoja.

Zatim je prikazan **pregled važećih i ključnih planskih dokumenata** čija će realizacija doprineti napretku Republike Srbije u sprovođenju Agende 2030, odnosno dostizanju potciljeva održivog razvoja u okviru svakog COR. Predstavljena je pokrivenost potciljeva održivog razvoja planskim okvirom Republike Srbije, i istovremeno je prikazan pregled planskih dokumenata koji doprinose različitim potciljevima održivog razvoja. Detaljna analiza mapiranja prikazana je u okviru poglavlja 2.2. U Aneksu 1 ovog dokumenta nalazi se tabela koja prikazuje pokrivenost COR i njihovih potciljeva nacionalnim planskim okvirom Republike Srbije, kao i povezanost COR i planskih dokumenata sa pregovaračkim poglavljima i klasterima u procesu pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji.

Nakon toga, predstavljeni su i **ključni institucionalni i koordinacioni mehanizmi** kojima se omogućava izrada i praćenje sprovođenja planskih dokumenata u kontekstu okvira za praćenje napretka u dostizanju COR. U osnovi Agende 2030. prepoznata je potreba za stvaranjem okruženja koje treba da omogući učešće svih zainteresovanih strana u cilju mobilizacije i razmene znanja, stručnosti, tehnologije i finansijskih resursa na svim nivoima u procesu izrade planskih dokumenata. S tim u vezi, sagledani su postojeći institucionalni i koordinacioni mehanizmi nadležnih organa u okviru kojih se izrađuju planski dokumenti i prati njihovo sprovođenje, uključujući i konsultacije u svim fazama izrade planskih dokumenata i propisa, kao i javnu raspravu. Uključivanje zainteresovane javnosti u proces javnih konsultacije i javnih rasprava je od decembra 2021. godine omogućeno i putem portala e-Konsultacije.

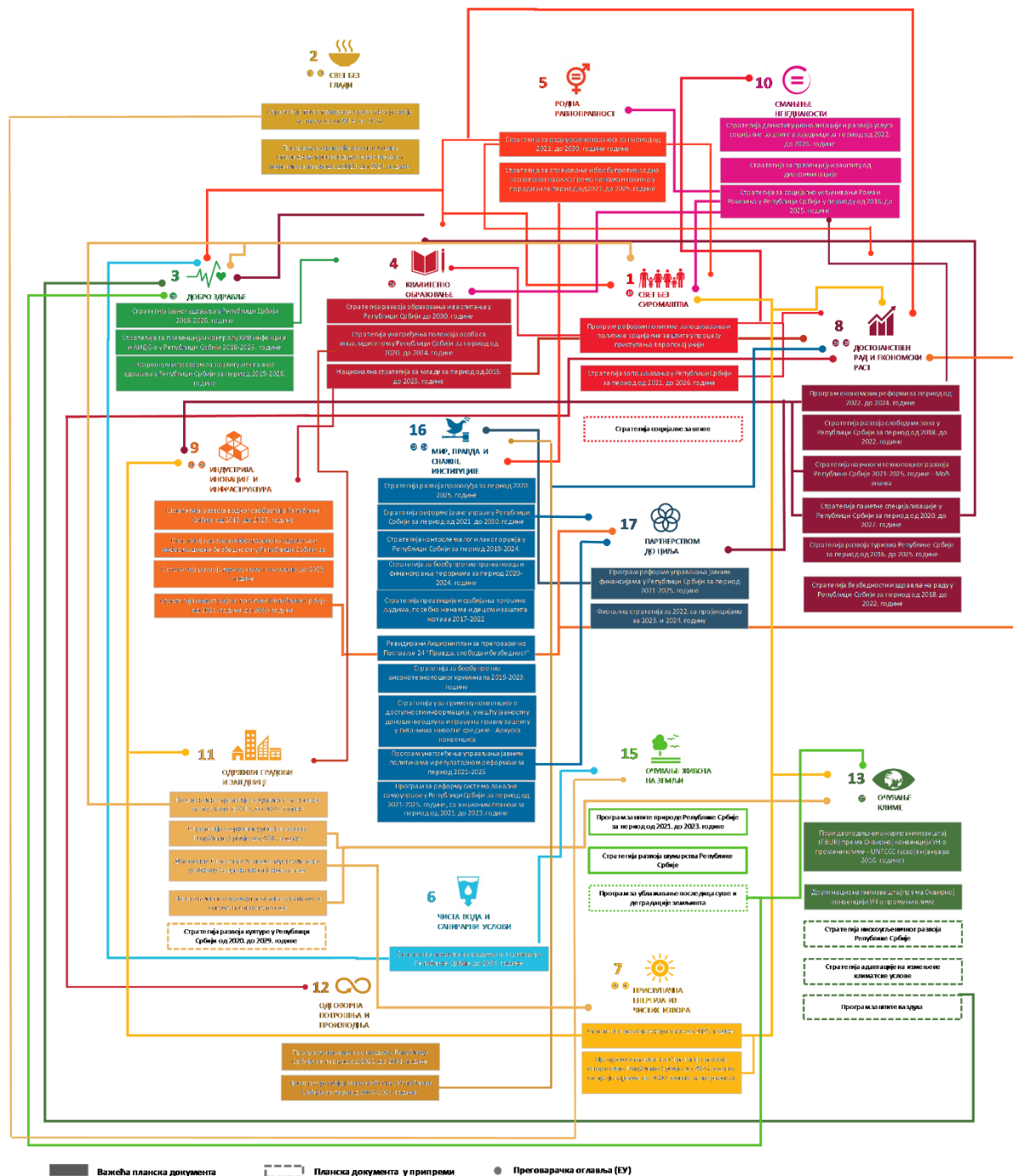
U okviru pete tematske celine, sagledano je da li i u kojoj meri **pokazatelji utvrđeni planskim dokumentima** mogu doprineti praćenju doprinosa planskih dokumenata, napretku u dostizanju relevantnih potciljeva i ciljeva održivog razvoja. Shodno tome, sagledano je da li pokazatelji utvrđeni planskim dokumentima odgovaraju UN pokazateljima održivog razvoja. Republički zavod za statistiku prati ostvarene vrednosti pokazatelja COR u Republici Srbiji i njihove trendove tokom godina, dok mapiranje pokazatelja utvrđenih planskim dokumentima omogućava da se konkretnije utvrdi da li i u kojoj meri određeni planski dokument doprinosi relevantnom potcilju i cilju održivog razvoja, kao i da li se ostvaruju utvrđene ciljne vrednosti tih pokazatelja.

2.2. Rezultati mapiranja

Rezultat mapiranja važećih planskih dokumenata u odnosu na Agendu 2030. pokazuje da je Republika Srbija u većini oblasti Agende 2030. posvećena ostvarivanju ciljeva održivog razvoja.

U vezi sa 119 pokazatelja održivog razvoja, koje prati Republički zavod za statistiku kroz Izveštaj o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine u Republici Srbiji,¹³ mapiranje je pokazalo da oni još uvek nisu na adekvatan način uključeni u planske dokumente koji su bili predmet analize i mapiranja. U narednoj vizuelizaciji izdvojeni su ključni planski dokumenti u odnosu na ciljeve održivog razvoja i klastere procesa EU integracija. U okviru prikazane šeme predstavljena su planska dokumenta koja imaju ključan doprinos u dostizanju ciljeva održivog razvoja, dok je u Aneksu 1 prikazana kompletna lista planskih dokumenata koji doprinose ciljevima održivog razvoja. Pojedina planska dokumenta povezana su za više ciljeva održivog razvoja, a u okviru šeme ona su pozicionirana u okviru COR kome ključno doprinose.

¹³ <https://www.stat.gov.rs/vesti/20220331-izvestajonaprcor/?a=0&s=2400>

2.2.1. Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Osnove

Prvi klaster – Osnove predstavlja najbitniju oblast u procesu pregovora o članstvu u EU, s obzirom na to da obuhvata pregovaračka poglavlja koja se odnose na demokratske institucije, vladavinu prava, političke i ekonomske kriterijume, reformu javne uprave, javne nabavke, finansijsku kontrolu i statistiku. Pregovaračka poglavlja koja su njime obuhvaćena jesu: **5 – Javne nabavke; 18 – Statistika; 23 – Pravosuđe i osnovna prava; 24 – Pravda, sloboda i bezbednost; 32 – Finansijski nadzor**. Klaster – Osnove čine i oblasti koje nisu obuhvaćene konkretnim pregovaračkim poglavljima, ali stvaraju preduslove za izgradnju demokratskih institucija i jačanje administrativnih kapaciteta, kako bi država kao kandidat za članstvo mogla da ispuni kriterijume iz Kopenhagena i te oblasti čine:

- Ekonomski kriterijum – odnosi se na osiguranje funkcionalne tržišne ekonomije države kandidata, koja može da parira konkurenciji na jedinstvenom tržištu Evropske unije;

- Reforma javne uprave – odnosi se na uspostavljanje i unapređivanje administrativnih kapaciteta države kandidata kako bi se obezbedilo efikasno sprovođenje i primena zakonodavstva Evropske unije;
- Funkcionisanje demokratskih institucija – odnosi se na stabilne institucije kojima se garantuje vladavina prava, demokratija, ljudska prava i poštovanje i zaštita manjina.

Oblast vladavine prava, koja je obuhvaćena ovim klasterom, pokazatelj je toka pregovaračkog procesa u odnosu na koji se procenjuje napredak u procesu pregovora i donose odluke o otvaranju novih klastera ili eventualno zaustavljanje pregovora. Sva poglavlja u ovom klasteru otvorena su tokom dosadašnjih pregovora, a na međuvladinoj konferenciji održanoj u junu 2021. godine, zaključeno je da se u skladu sa novom metodologijom ceo klaster i formalno može smatrati otvorenim.

Cilj održivog razvoja koji se vezuje za klaster Osnove je **COR 16 – Mir, pravda i snažne institucije** i fokusira se na ključne horizontalne principe za sprovođenje Agende 2030, uključujući promovisanje miroljubivih i inkluzivnih društava za održivi razvoj, obezbeđivanje pristupa pravdi za sve i izgradnju efikasnih, odgovornih i inkluzivnih institucija na svim nivoima.

COR 16: Mir, pravda i snažne institucije

1. Pregled ostvarenog napretka

COR 16 posvećen je izgradnji institucija državne uprave i pravosudnog sistema koje građanima omogućavaju bezbedno i sigurno okruženje bez korupcije i nasilja, u kome mogu nesmetano da ostvaruju svoja ljudska i politička prava. U pogledu **potcilja 16.1 Smanjiti sve oblike nasilja** (UN pokazatelj 16.1.2), u Republici Srbiji je u 2021. godini zabeleženo ukupno 2.743 ubistva (od čega je 796 žena umrlo nasilnom smrću),¹⁴ što predstavlja rast u odnosu na 2020. godinu (89 ubistava). Udeo žena starosti 18–74 godine koje su bile žrtve fizičkog, psihičkog ili seksualnog zlostavljanja tokom godine (UN pokazatelj 16.1.3) iznosi 10,4% u 2018. godini.¹⁵ Udeo stanovnika koji oseća da se bezbedno kreće samo u blizini mesta gde živi (UN pokazatelj 16.1.4) iznosi 87,5% u 2019. godini.¹⁶

COR 16 zalaže se za izgradnju institucija i pravosudnog sistema koji svima garantuje ostvarivanje prava i sloboda.

U vezi sa **potciljem 16.2 Okončati sve oblike eksploatacije i nasilja nad decom**, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja procenjuje da je u poslednjih pet godina povećan broj svih oblika nasilja u porodici. Neki oblik fizičke kazne ili psihološke agresije od strane roditelja ili staratelja iskusi je 44,5% dece starosti 1–17 godina (UN pokazatelj 16.2.1) u toku meseca koji je prethodio Istraživanju višestrukih pokazatelja (MICS) 2019. godine.¹⁷ U okviru romskih naselja, čak 67,3% dece starosti 1–17 godina doživelo je neki vid fizičke kazne ili psihološke agresije od strane roditelja ili staratelja u 2019. godini. Broj žrtava trgovine ljudima na 100.000 stanovnika prema polu, starosti i obliku eksploatacije (UN pokazatelj 16.2.2) iznosi 57 u 2020. godini i veći je u odnosu na 2019. godinu kada je zabeleženo 39 žrtava trgovine ljudima.¹⁸ Prema polnoj strukturi, žene su žrtve u 65% slučajeva trgovine ljudima u 2020. godini.¹⁹ U starosnoj strukturi, žrtve su u većoj meri punoletni građani i građanke kojih je bilo 33 u 2020. godini.²⁰ Prema obliku eksploatacije, najviše je prisutna seksualna eksploatacija (21 zabeležen slučaj u 2020. godini).²¹

U pogledu potcilja **16.3. Vladavina prava i jednak pristup pravdi**, u Republici Srbiji je u 2019. godini zabeležen udeo žrtava nasilja u prethodnih 12 meseci koje su prijavile svoju viktimizaciju nadležnim organima ili drugim zvanično priznatim mehanizmima za rešavanje konflikata (UN pokazatelj 16.3.1) od 67%, uključujući i romska

¹⁴ P3C, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/18030304?languageCode=sr-Latn>

¹⁵ P3C, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN160103?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁶ P3C, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16010401?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷ P3C, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16020101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁸ P3C, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16020201?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁹ P3C, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16020201?languageCode=sr-Cyrl>

²⁰ P3C, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16020202?languageCode=sr-Cyrl>

²¹ P3C, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16020203?languageCode=sr-Cyrl>

naselja (67%).²² Neosušeni pritvorenici (UN pokazatelj 16.3.2) čine 18,6% sveukupne zatvorske populacije u 2020. godini (17,2% u 2019. godini).²³

Zabeleženo je preko 12.000 žrtava nasilja u porodici, od toga 72,4% žrtava su žene u 2020. godini. Ubijeno je 27 žena kao posledica nasilja u porodici u 2020. godini, dok je u 2021. godini zabeleženo ukupno 20 ubistava punoletnih žena u porodično-partnerskom kontekstu, kao i 16 pokušaja ubistava žena.²⁴ Od početka 2022. godine u Srbiji je ubijeno 13 žena, od kojih 8 u porodično-partnerskom kontekstu. Nažalost, precizan broj ubijenih žena teško je utvrditi, jer ne postoji zvanična javno dostupna evidencija ubijenih žena.²⁵

U pogledu **potcila 16.4. Borba protiv organizovanog kriminala**, u Republici Srbiji je u 2021. godini za 80.632 punoletna učinioca krivičnih dela završen postupak po krivičnoj prijavi, što je za 8% više u odnosu na 2020. godinu. Pravnosnažno je osuđeno 27.508 punoletnih lica, što je za 8% više u odnosu na prethodnu godinu. U 2021. godini, najbrojnija krivična dela za koja su pravnosnažno osuđena punoletna lica jesu krivična dela protiv: imovine (24,4%), braka i porodice (13,5%) i zdravlja ljudi (19,3%). Na doživotni zatvor pravnosnažno su osuđena dva lica, a osam lica je osuđeno na kaznu zatvora u rasponu od 30 do 40 godina. Kazna zatvora čini 23,1% svih kazni, a uslovna osuda na kaznu zatvora 52,7%.²⁶ U postupku indentifikacije žrtava trgovine ljudima prepoznato je 122 osobe u toku 2021. godine, dok je formalno identifikovano 46 žrtava trgovine ljudima u 2020. godini.²⁷ Kao i prethodnih godina, većinu identifikovanih žrtava čine žene, i to čak 80%. Republički zavod za statistiku trenutno ne omogućava praćenje UN pokazatelja kojima se meri napredak u ostvarenju **potcila 16.4. Borba protiv organizovanog kriminala**. Ministarstvo unutrašnjih poslova je usvojilo Procenu pretnje od teškog i organizovanog kriminala – SOKTA 2019, za period 2020–2023. godine,²⁸ prema kome je u 2018. godini ukupno oduzeto 1.812 komada oružja.

U okviru **potcila 16.5. Značajno smanjiti korupciju**, nije moguće pratiti napredak u pogledu smanjenja korupcije, jer su podaci Republičkog zavoda za statistiku dostupni samo za 2010. godinu. Prema ovim podacima, u periodu od 12 meseci koji su prethodili istraživanju, 9,3% ispitanika je prijavilo da je dalo mito javnom službeniku, ili je javni službenik to od njih tražio. Udeo lica sa ovakvim iskustvom nešto je veći među muškarcima nego među ženama (10,0% prema 8,5%). S druge strane, izveštaj sektora za unutrašnju kontrolu Ministarstva unutrašnjih poslova pruža podatake da je u Republici Srbiji u 2021. godini prijavljeno 223 krivičnih dela sa elementima korupcije, od čega se 47,5% odnosi na primanje mita, 44% na zloupotrebu službenog položaja, 4,5% na trgovinu uticajem i 4% na davanje mita.²⁹ Ipak, jedva 1% krivičnih dela korupcije bude prijavljeno, dok je broj optuženih i kažnjenih daleko manji. Po indeksu percepcije korupcije (CPI) Republika Srbija je rangirana na 96. mestu od 180 zemalja u 2021. godini (94. mesto u 2020. godini).³⁰ Svetska banka posmatra korupciju u javnom sektoru u okviru šireg konteksta kvaliteta vlasti, odnosno upravljanja državom (*Worldwide Governance Indicators / WGI*). Kvalitet upravljanja Svetska banka izražava kroz šest dimenzija upravljanja: 1) sloboda govora i odgovornost, 2) politička stabilnost i odsustvo nasilja/terorizma, 3) efikasnost vlade, 4) kvalitet zakonske regulative, 5) vladavina prava i 6) kontrola korupcije. U okviru dimenzije koja se odnosi na kontrolu korupcije³¹ Republika Srbija beleži pad pozicije, sa 40,4 percentila u 2019. godini na 36,6 percentila u 2021. godini.³² Takođe, podatke o percepciji građana u pogledu korupcije pruža i istraživanje percepcije građana o borbi protiv korupcije u Republici Srbiji i sumarni pregled za period

²² ПЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN160303?languageCode=sr-Cyrl>

²³ ПЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN160302?languageCode=sr-Cyrl>

²⁴ https://www.womenngo.org.rs/images/femicid/FEMICID_Saopstenje-2021.godina.pdf

²⁵ <https://ravnopravnost.org.rs/18-maj-dan-secanja-na-zene-zrtve-nasilja-u-porodici/>

²⁶ <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20220714-punoletni-ucinioci-krivicnih-dela-2021/?s=1402>

²⁷ Центар за заштиту трговине људима, Извештај о раду 2021, <http://centarzztlj.rs/wp-content/uploads/2022/03/20220228102824.pdf>

²⁸ <http://mup.gov.rs/wps/wcm/connect/fb61b551-a863-42b3-a208-53892082f851/SOKTA+2019+-+Procena+pretnje+od+teskog+i+organizovanog+kriminala.pdf?MOD=AJPERES&CVID=nl6aHQ2>

²⁹ МУП, Извештај о раду сектора унутрашње контроле за 2021. годину,

http://prezentacije.mup.gov.rs/sukp/rezultati/Izvestaj_2021_SUK.pdf

³⁰ Transparency International, <https://www.transparency.org/en/countries/serbia>

³¹ Контрола корупције је једна од 6 димензија Worldwide Governance Indicators. Ранг перцентила (0–100), означава позицију земље међу свим државама на свету. Вредност 0 означава најнижу позицију, док више вредности означавају бољу позицију земље у оквиру димензије која се односи на контролу корупције.

³² Worldwide Governance Indicators, <https://info.worldbank.org/governance/wgi/Home/Reports>

2018–2021. godine,³³ sprovedenom u okviru USAID projekta za odgovornu vlast. Prema ovom istraživanju, udeo lica koja su imala kontakt sa javnim službenicima, a koja su dala mito ili im je traženo da daju mito tokom prethodnih 12 meseci (UN pokazatelj 16.5.1) iznosi 5% u 2021. godini (9% u 2020. godini).³⁴ Čak 7% anketiranih građana je izjavilo da je ponudilo plaćanje mita radi dobijanja usluge na koje imaju pravo, kako bi se ubrzao proces. Od 10 ispitivanih koruptivnih aktivnosti, udeo građana koji smatraju da su one donekle ili veoma zastupljene, kreće se od 79% do 88% na nivou države, odnosno od 66% do 80% u najbližem okruženju. Što se tiče stavova ispitanika u vezi sa rasprostranjenosti korupcije, 52% navodi da je korupcija mnogo i veoma mnogo rasprostranjena, što predstavlja najmanji procenat od 2018. godine (57%). Od svih ispitanih građana, 35% građana je navelo da je došlo do porasta korupcije u državi u poslednjih dvanaest meseci, a svega 20% da je njen nivo u poslednjoj godini smanjen.

U skladu sa **potciljem 16.6. Razvoj efektivnih, odgovornih i transparentnih institucija**, primarni državni rashodi kao udeo u originalno odobrenom budžetu (UN pokazatelj 16.6.1) iznose 98% u 2021. godini (98,1% u 2020. godini).³⁵ Ostvarenje ovog potcila u velikoj meri zavisi od transparentnosti državnog budžeta i stepena njegove realizacije.

Pristup članstvu međunarodnim organizacijama i jačanje uloge u njima je preduslov delovanja na međunarodnom planu, što se izražava i prati u okviru potcila **16.8. Povećati učešće u institucijama globalnog upravljanja**. Republika Srbija i dalje nije članica Svetske trgovinske organizacije. Pregovaračka pozicija Republike Srbije u međunarodnim organizacijama, mereno učešćem u odlučivanju (UN pokazatelj 16.8.1), iznosi 0,52% u Generalnoj skupštini UN, u Međunarodnom monetarnom fondu 0,53%, u Međunarodnoj finansijskoj korporaciji (IFC) 0,54% i u IBRD-u 0,53% u 2020. godini.³⁶

U pogledu **potcila 16.9. Obezbediti univerzalni pravni identitet**, izmenom Zakona o vanparničnom postupku omogućen je naknadni upis u matičnu knjigu rođenih i stvoreni su uslovi za povećanje obuhvata upisa građana i građanki romske populacije. Vođenje registra matičnih knjiga u elektronskom obliku i mogućnost prijave rođenja deteta elektronskim putem, takođe doprinose ostvarivanju ovog potcila. Upis dece starosti do 5 godina u matičnu knjigu rođenih (UN pokazatelj 16.9.1) u porastu je i iznosi 99,9% u 2019. godini.³⁷ U okviru romskih naselja, upis dece starosti do 5 godina u matičnu knjigu rođenih iznosi 98,5% u 2019. godini.³⁸

Uspostavljena su nezavisna regulatorna tela, koja omogućavaju zaštitu građana i pristup informacijama od javnog značaja, što doprinosi ostvarivanju potciljeva **16.10. Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu osnovnih sloboda** i **16.a Ojačati nacionalne institucije radi sprečavanja nasilja i borbu protiv kriminala i terorizma**. Republika Srbija spada u grupu zemalja koje pružaju ustavne i zakonske garancije za pristup informacijama (UN pokazatelj 16.10.2).³⁹ Prisutna je usklađenost institucija koje se bave pitanjem ljudskih prava sa Pariskim principima (UN pokazatelj 16.a.1).⁴⁰ Policijska saradnja u Republici Srbiji je sveobuhvatna i odvija se na svim nivoima (strateškom, operativnom, specijalističkom i graničnom), kao i putem različitih komunikacionih kanala (međunarodnih – INTERPOL, EUROPOL, SELEC, i bilateralnih).

U skladu sa **potciljem 16.b Promovisanje i podsticanje nediskriminatorskih zakona i politika**, udeo stanovništva koje je izjavilo da je tokom prethodnih 12 meseci imalo osećaj da je diskriminisano ili uznemiravano po nekom od osnova diskriminacije koja je zabranjena prema međunarodnom pravu ljudskih prava (UN pokazatelj 16.b.1), iznosi 6,9% u 2019. godini.⁴¹

³³ УСАИД, Перцепција грађана о борби против корупције у Србији – сумарни четворогодишњи преглед 2018–2021. година, <https://www.odgovornavlast.rs/wp-content/uploads/2021/12/USAID-GAI-Percepcija-gra%C4%91ana-o-borbi-protiv-korupcije-u-Srbiji-sumirani-cetvorogodisnji-pregled-2018-2021.pdf>

³⁴ УСАИД, Перцепција грађана о борби против корупције у Србији за 2020. годину, <http://www.cesid.rs/wp-content/uploads/2021/08/USAID-GAI-Izve%C5%A1taj-sa-istra%C5%BEivanja-javnog-mnjenja-Percepcija-gra%C4%91ana-o-borbi-protiv-korupcije-u-Srbiji-za-2020.godinu-1.pdf>

³⁵ ЦОР, ПЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN160601?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

³⁶ United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/proportion-of-members-of-developing-countries-in-international-organizations?country=~SRB>

³⁷ ЦОР, ПЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16090102?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

³⁸ ЦОР, ПЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16090102?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

³⁹ Global Right to Information Rating, <https://www.rti-rating.org/country-data/Serbia/>

⁴⁰ United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/countries-in-compliance-with-paris-principles?region=Europe>

⁴¹ ЦОР, ПЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16120101?languageCode=sr-Cyrl>

2. Doprinos procesa EU integracija i drugih međunarodnih procesa

Najveći doprinos napretku u ostvarivanju rezultata u okviru COR 16 daje proces evropskih integracija, u kome se sprovode suštinske reforme javnog sektora u pravcu unapređenja vladavine prava, transparentnosti i inkluzivnosti, kao i reforme javne uprave. U okviru procesa EU integracija, pitanja koja se odnose na suštinu COR 16 u Republici Srbiji, detaljno su obuhvaćena kroz pregovaračka poglavlja **23 – Pravosuđe i osnovna prava** i **24 – Pravda, sloboda i bezbednost** (sadržanih u klasteru 1 – Osnove) i prateće akcione planove. Akcioni plan za Poglavlje 23 predviđa da je **ključna mera za prevenciju korupcije donošenje novog Zakona o sprečavanju korupcije**, koji je prethodno Narodna skupština usvojila 31. maja 2019. godine. Novi zakon usvojen je 2022. godine i pripremljen je u skladu sa GREKO preporukama. Zakon dodatno osnažuje nezavisnost Agencije za sprečavanje korupcije, obezbeđuje dovoljna finansijska sredstva i ljudske resurse za njen rad, kao i vezu sa drugim relevantnim institucijama (uključujući pristup njihovim bazama podataka). Takođe, Agencija dobija i nadležnosti u vezi sa Zakonom o lobiranju, vodi Registar lobista i vrši nadzor nad lobistima i lobiranim licima. U domenu **represivne borbe protiv korupcije, ključna mera** Akcionog plana za Poglavlje 23 jeste razvijeno efikasno i proaktivno postupanje u otkrivanju i krivičnom gonjenju dela korupcije i organizovanog kriminala.

Antikoruptivno zakonodavstvo Republike Srbije, prema Akcionom planu za pregovaračko poglavlje 23, u najvećem delu je usklađeno sa evropskim pravnim tekovinama i relevantnim međunarodnim standardima u oblasti borbe protiv korupcije.

Prema izveštaju Evropske komisije o napretku Republike Srbije za 2022. godinu,⁴² u predstojećem periodu Republika Srbija bi trebalo posebno da poveća napore u oblasti reforme pravosuđa. Neophodno je nastaviti izradu propisa iz oblasti pravosuđa kako bi se omogućilo sprovođenje ustavnih amandmana u skladu sa preporukama Venecijanske komisije u cilju jačanja nezavisnosti pravosuđa i autonomije tužilaštva, nastaviti izradu zakona koji treba da omoguće jačanje nezavisnosti sudstva i samostalnosti tužilaštva, započeti sprovođenje strategije za ljudske resurse za celokupni pravosudni sektor i uspostaviti jedinstveni i centralizovani sistem za upravljanje predmetima. U borbi protiv korupcije, Republika Srbija treba da izgradi delotvoran mehanizam koordinacije koji bi operacionalizovao ciljeve politike prevencije i delotvorno se bavio korupcijom; potom da unapredi evidenciju o istragama, optužnicama i pravnosnažnim presudama u slučajevima korupcije na visokom nivou, uključujući i oduzimanje imovine stečene izvršenjem krivičnog dela; zatim da delotvorno sprovede zakonodavstvo koje se odnosi na sprečavanje korupcije, kako bi se ojačala uloga Agencije za sprečavanje korupcije i da izradi, usvoji i započne sa sprovođenjem nove strategije za borbu protiv korupcije. Kad su u pitanju osnovna prava, Republika Srbija mora da ojača institucije za ljudska prava i da garantuje njihovu nezavisnost, da usvoji i započne sprovođenje strategije protiv diskriminacije, strategiju rodne ravnopravnosti, strategije za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici, strategiju deinstitutionalizacije, i da aktivno sprovodi istragu i donosi presude za krivična dela učinjena iz mržnje i obezbedi doslednu primenu zakonodavstva koje se odnosi na nacionalne manjine, uključujući Rome. Takođe, u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala, od Republike Srbije očekuje se da prikaže bolje rezultate u pogledu efikasnih istraga, krivičnog gonjenja i pravnosnažnih presuda u slučajevima organizovanog kriminala, uključujući finansijske istrage; potom da sistematski pojača zamrzavanje i oduzimanje imovine stečene izvršenjem krivičnog dela na osnovu sistematskog praćenja tokova novca, i da obezbedi jasno razdvajanje ovlašćenja i propisa u vezi sa presretanjem komunikacija radi krivičnih istraga i za bezbednosne potrebe.

Međunarodnopravni okvir koji reguliše ovu oblast na nivou UN i EU veoma je obiman. Najznačajniji globalni dokument u oblasti borbe protiv kriminala je **Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala sa pratećim Protokolima**, usvojena 2000. godine u Palermu. Konvencija je imala za cilj da ukaže na ozbiljnost problema i da unapredi međunarodnu saradnju u borbi protiv organizovanog kriminala. Uz nju su usvojena i 2 protokola koja dopunjuju ovu konvenciju: 1. Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i decom; 2. Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i vazduhom; Konvencija pravno obavezuje potpisnike da preduzmu konkretne mere u borbi protiv organizovanog kriminala (inkriminacija učestvovanja u kriminalnoj grupi, pranja novca, korupcije, prihvatanje

⁴² https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/serbia_report_2021.pdf

efikasnijeg mehanizma ekstradicije i policijske saradnje). Protokoli daju i međunarodno prihvaćene definicije trgovine ljudima i krijumčarenja migranata, a predviđaju i niz mera za borbu protiv ovih oblika kriminala.

Deklaracija Generalne skupštine UN o vladavini prava na nacionalnom i međunarodnom nivou iz 2012. godine potvrđuje da su vladavina prava i stabilni pravni okvir osnove održivog razvoja. Nezavisno sudstvo je preduslov vladavine prava, a države se pozivaju da omoguće pristup pravdi za sve. Priznaje se uloga Međunarodnog krivičnog suda i zahteva saradnja sa njim.

Konvencija UN protiv korupcije iz 2003. godine je pravno obavezujuća i zahteva od država potpisnica da primenjuju mere protiv korupcije iz oblasti prevencije, krivičnog gonjenja, međunarodne saradnje, oduzimanja imovine i razmene informacija. Po pitanju prevencije zahteva se osnivanje antikorupcijskih tela, što je u Republici Srbiji i učinjeno, jačanje transparentnosti i odgovornost u upravljanju javnim finansijama. Po pitanju krivičnog gonjenja, zahteva se inkriminacija ne samo za primanje mita, već i za ometanje istrage i pranje novca. Takođe, predviđa se i zaštita svedoka i uzbunjivača. Oduzimanje imovine stečene izvršenjem krivičnog dela korupcije na međunarodnom nivou je najznačajnija odlika ove Konvencije.

Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) iz 1979. godine daje definiciju šta se smatra diskriminacijom žena. Konvencija je međunarodnopravni instrument čijom se ratifikacijom države članice obavezuju da će preduzimanjem odgovarajućih mera sprečiti svaki vid neposredne i posredne diskriminacije žena, obezbediti potpuni razvoj i napredak i na taj način garantovati ženama da ravnopravno sa muškarcima ostvaruju i uživaju ljudska prava i osnovne slobode. Konvencija sadrži građanska i politička prava (izborna pravo, jednakost pred zakonom, pravo na državljanstvo), ali i ekonomska, socijalna i kulturna prava (pravo na rad, obrazovanje, zdravstvo, kao i relevantna prava u ekonomskom i socijalnom životu). Članice su obavezne da obezbede sudsku zaštitu ovih prava. Postoji i obaveza država da svake četiri godine izveštavaju UN o primeni Konvencije.

Konvencija UN o pravima deteta iz 1989. godine je najšire prihvaćena od svih međunarodnih konvencija. Ovim dokumentom garantovana su prava deteta koja se odnose na više ciljeva održivog razvoja.

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966. godine je konvencija koja uopšteno štiti osnovna prava na kojima počiva moderno društvo, kao što su sloboda mišljenja, zabrana torture i ropstva, proizvoljnog hapšenja, jednakost pred zakonom, nepristrasno suđenje i prava manjina.

Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropska konvencija o ljudskim pravima), za čiju primenu je nadležan Evropski sud za ljudska prava u Strazburu, ključni je dokument za razvoj ljudskih prava u Evropi. Propisana je zaštita svih klasičnih ljudskih prava (život, sloboda, bezbednost, pravično suđenje, savest i veroispovest i dr.). Na osnovu nje je usvojena Povelja EU o osnovnim pravima 2009. godine, koja objedinjuje sve evropske i međunarodne dokumente o ljudskim pravima, kao i najmodernija rešenja koja se tiču zaštite podataka, bioetike i transparentnosti državne uprave. Ova povelja ima status Ugovora o Evropskoj uniji.

EU Konvencija o borbi protiv korupcije, uključujući zvaničnike Evropske unije ili zvaničnike država članica iz 1997. godine obavezuje članice da se pasivna i aktivna korupcija propiše kao krivična dela, a propisuje i odgovornost rukovodioca u privrednom subjektu za aktivnu korupciju izvršenu u ime tog subjekta. Srodna **Krivičnopravna konvencija o korupciji** iz 1999. godine propisuje međunarodne mehanizme za krivično gonjenje korupcije, a za njeno sprovođenje odgovoran je GRECO.

Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz 2011. godine, tzv. Istanbulska konvencija, daje pravno obavezujuću definiciju „roda“. Ova Konvencija propisuje obaveznu inkriminaciju psihičkog nasilja, svaki seksualni čin koji nije na dobrovoljnoj bazi, prisilne brakove i seksualno uznemiravanje, a naročito ističe tzv. „zločine iz časti“. Republika Srbija je u oktobru 2013. godine ratifikovala Istanbulsku konvenciju. Sledeći korak bi bio uvođenje Istanbulske konvencije u propise i poboljšanje položaja žena žrtava nasilja, kao i krivično gonjenje učinilaca.

Konvencija Saveta Evrope protiv trgovine ljudima iz 2005. godine, zabranjuje sve oblike trgovine ljudima, a pored toga posebnu pažnju posvećuje zaštiti žrtava trgovine.

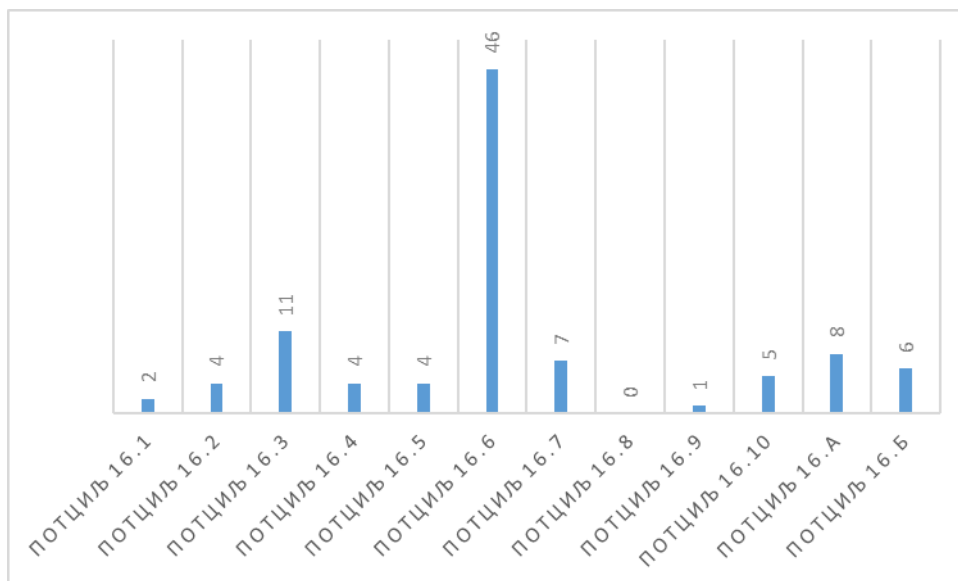
Strategija prava osoba sa invaliditetom 2021–2030.⁴³ godine doprinosi jačanju socijalne inkluzije i sprovođenju nediskriminatornih politika na nivou EU. Ciljevi ove strategije su: zaštita ljudskih prava, jednake mogućnosti za sve, integracija u društvo, slobodno i samostalno donošenje odluka, sloboda kretanja i eliminisanje diskriminacije.

3. Pregled nacionalnog planskog okvira Republike Srbije

Nacionalni planski okvir koji je relevantan za napredak Republike Srbije u procesu evropskih integracija u okviru klastera – Osnove, doprinosi i dostizanju COR 16 – Mir, pravda i snažne institucije. Najveći broj važećih planskih dokumenata u okviru COR 16 (90%) doprinosi ostvarivanju potcilja **16.6 – Razviti delotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima**. Razlog je što najveći broj nacionalnih planskih dokumenata prepoznaje da je preduslov sprovođenja reformi i održivog rasta upravo izgradnja institucija i administrativnih kapaciteta na svim nivoima, koji treba da omoguće delotvorno, kvalitetno, transparentno vršenje javnih funkcija i sprovođenje aktivnosti koje su osnova razvoja ekonomski snažnog, pravednog i inkluzivnog društva. S druge strane, Revidirani Akcioni plan za pregovaračko poglavlje 24 – Pravda, sloboda i bezbednost, jeste dokument koji doprinosi najvećem broju potciljeva u okviru COR 16.

Pregled i mapiranje nacionalnog planskog okvira je obuhvatilo one planske dokumente koji spadaju u oblast vladavine prava i reforme javne uprave, dok su ostala planska dokumenta, koja doprinose potcilju 16.6, tabelarno prikazana u Aneksu. Mapiranje planskih dokumenata izvršeno je u odnosu na jedanaest potciljeva održivog razvoja, dok potcilj 16.8. koji se odnosi na proširivanje i povećanje učešća zemalja u razvoju u institucijama globalnog upravljanja, nije relevantan za Republiku Srbiju.

Pregledom planskih dokumenata koji doprinose COR 16 može se zaključiti da se planski dokumenti u ovoj oblasti mogu povezati sa 11 od 12 potciljeva COR.

Slika 1. Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima COR 16 – Mir, pravda i snažne institucije

Smanjenje nasilja / borba protiv kriminala (potcilj 16.1. Smanjiti sve oblike nasilja), problem je koji je delimično obuhvaćen u okviru više planskih dokumenata. **Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period 2021–2025. godine**⁴⁴ sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine, predviđa eliminisanje svih vidova nasilja u porodici (naročito prema ženama i devojčicama), uz pružanje adekvatne zaštite i podrške. Ciljevi definisani ovom strategijom odnose se na unapređenje prevencije, obezbeđenje efikasne i delotvorne zaštite i podrške, stvaranje uslova za adekvatno procesuiranje i kažnjavanje učinilaca, unapređenje položaja žrtava i svedoka i uspostavljanje celovitog i funkcionalnog sistema prikupljanja i analize podataka. Takođe, ova strategija putem unapređenja

⁴³ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8376&furtherPubs=yes>

⁴⁴ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/47/1>

delovanja svih aktera na prevenciji rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici doprinosi i **potcilju 16.2. Borba protiv zloupotrebe dece.**

Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine sa Akcionim planom za 2020. i 2021. godinu⁴⁵ predstavlja sveobuhvatni odgovor društva na nasilje prema deci, u skladu sa dinamikom izazova, rizika i pretnji, a kroz unapređen sistem prevencije, zaštite i podrške. Predviđen je niz mera koje se odnose na podizanje kapaciteta profesionalaca u sektoru obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite, policije i pravosuđa, kao i unapređenje kapaciteta dece, roditelja, staratelja i hranitelja za prevenciju nasilja nad decom i pružanje podrške deci i porodici u riziku. Posebna pažnja se posvećuje razvijanju mehanizama podrške za žrtve i učiniocce nasilja. Sprovođenje ove strategije će doprineti ostvarivanju **potcilja 16.1. Smanjenje nasilja / borba protiv kriminala**, kao i **potcilju 16.2. Borbi protiv zloupotrebe dece. Akcionim planom za poglavlje 23** predviđen je niz mera radi unapređenja prava deteta (unapređenje maloletničkog pravosuđa u cilju pune implementacije evropskih standarda).

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici usvojen je 23. novembra 2016. godine, sa primenom od 1. juna 2020. godine. Kontinuirano se sprovodi specijalizovana obuka sudija, tužilaca i policijskih službenika, u cilju efikasne primene novih zakonskih rešenja, koja će dovesti do smanjenja broja dece koja trpe nasilje od svojih staralaca i time doprinosi **potcilju 16.2. Borba protiv zloupotrebe dece** (UN pokazatelj 16.2.1).

Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštita žrtava 2017–2022.⁴⁶ godine, takođe se odnosi na **potcilj 16.2**, a posebno na UN pokazatelj 16.2.2. (broj žrtava trgovine ljudima). Ovaj dokument predviđa niz mera za prevenciju i kažnjavanje trgovine ljudima, s akcentom na zaštitu dece od trgovine ljudima i iskorišćavanje u pornografiji i prostituciji i njihovim posledicama. Jačanjem partnerstva u odgovoru na trgovinu ljudima na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou, doprineće se **potcilju 16.3 Vladavina prava i jednak pristup pravdi. Akcionim planom za pregovaračko poglavlje 24** predviđene su mere koje je Republika Srbija obavezna da sprovede kako bi ojačala svoje kapacitete za suzbijanje trgovine ljudima.

Realizacija većeg broja planskih dokumenata doprineće potcilju 16.3, odnosno stvaranju uslova za jačanje vladavine prava i unapređenja pristupa pravdi svim građanima Republike Srbije. **Strategija razvoja pravosuđa za period 2020–2025. godine**,⁴⁷ kao jedan od strateških ciljeva, predviđa jačanje nezavisnosti i samostalnosti pravosuđa, što doprinosi ostvarenju **potcilja 16.3. Vladavina prava i jednak pristup pravdi**. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći usvojen je 9. novembra 2018. godine, a u primeni je od 1. oktobra 2019. godine, omogućio je da se uvede sistemska besplatna pravna pomoć. U prvih godinu dana primene Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, podneto je 3.672 zahteva za besplatnu pravnu pomoć, a odobreno 3.386 ili 91% zahteva.⁴⁸ Potrebnu pravnu pomoć uglavnom je pružala opštinska služba besplatne pravne pomoći, a 669 korisnika je upućeno advokatima. **Akcionim planom za pregovaračko poglavlje 23** ima posebno potpoglavlje posvećeno pravosuđu, koje predviđa niz aktivnosti sa istim ciljem kao i Strategija razvoja pravosuđa. Za sprovođenje ovih aktivnosti u domenu nezavisnosti sudstva, neophodno je uskladiti niz zakona koji će omogućiti sprovođenje Ustavnih amandmana (Zakon o sudijama, Zakon o uređenju sudova, Zakon o javnom tužilaštvu, Zakon o Visokom savetu sudstva i Zakon o Državnom veću tužilaca). Ukupan broj pritvorenika u Republici Srbiji iznosi 1.734 u 2019. godini (1.691 u 2018. godini), a ukupan broj zatvorske populacije iznosi 11.077 u 2019. godini (10.871 u 2018. godini).⁴⁹

Strategije koje su takođe važne za segment obezbeđivanja vladavine prava i dostupnosti pravdi, svakako su i **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine**, sa Akcionim planom za period 2022–2023. godine, koji je usvojen u septembru 2022. godine, a koja će doprineti stvaranju normativnih i društvenih pretpostavki za ravnopravno ostvarivanje i zaštitu osnovnih ljudskih prava, posebno ljudske bezbednosti, rodno zasnovane diskriminacije, rodno zasnovanog nasilja, nasilja prema ženama i u porodici, ravnopravnosti žena i muškaraca u političkom životu i odlučivanju o javnim poslovima (kao preduslova za razvoj bezbednog društva u kome će biti obezbeđena vladavina prava), ravnopravnost u pristupu pravdi za

⁴⁵ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/80/1/reg>

⁴⁶ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2017/77/1/reg>

⁴⁷ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/101/1/reg>

⁴⁸ <https://www.mpravde.gov.rs/vest/30909/vise-od-27000-gradjana-koristilo-pravo-na-besplatnu-pravnu-pomoc-i-podrsku.php>

⁴⁹ SPACE I, 2019, https://wp.unil.ch/space/files/2021/02/200405_FinalReport_SPACE_I_2019.pdf; SPACE I, 2020, https://wp.unil.ch/space/files/2021/04/210330_FinalReport_SPACE_I_2020.pdf

žene i muškarce, a posebno za ranjive grupe, u skladu sa međunarodnim standardima, delotvorni instrumenti zaštite prava i efikasna zaštita prava, u skladu sa načelom vladavine prava i neotuđivim ljudskim pravima.

Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine, omogućiće stvaranje uslova za unapređenje delovanja svih relevantnih institucija na prevenciji rodno zasnovanog nasilja, za obezbeđenje efikasne i delotvorne zaštite žrtava, kao i pružanje adekvatne podrške žrtvama nasilja, i time, takođe, doprineti potcilju 16.3.

Pristup pravdi važan je za sve građane, ali je posebno značajno unaprediti uslove za obezbeđivanje jednakog pristupa pravdi osobama koje se nalaze u riziku od diskriminacije. Shodno tome, **Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine** fokusira se na izjednačavanje mogućnosti u pristupu pravdi i ostvarivanju prava na pravično suđenje podizanjem svesti javnosti o diskriminaciji osoba sa invaliditetom i radom na prevazilaženju stereotipa i predrasuda prema osobama sa invaliditetom, naročito među profesionalcima u organima javne vlasti, pravosuđu, u sektoru pružanja javnih usluga, rada i zapošljavanja. Unapređenje dostupnosti pravde biće omogućeno i realizacijom **Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine**, koja će u narednom periodu doprineti jačanju međusektorske saradnje i obezbeđivanju multisektorskog odgovora na izazove i prepreke sa kojima se susreću pripadnici grupa koje se nalaze u riziku od diskriminacije. Strategija takođe ističe da je potrebno unaprediti funkcionisanje mehanizama zaštite od diskriminacije (građanskopravna, krivičnopravna i prekršajnopravna zaštita od diskriminacije). **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine**, doprineće osnaživanju Roma i Romkinja i jačanju njihovog identiteta i pristupa pravima, i jačanju institucija koje treba da omoguće zaštitu od diskriminacije.

Oblast vladavine prava i jednakog pristupa pravdi biće unapređena i ciljanim delovanjem i sprovođenjem **Nacionalne strategije za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u Republici Srbiji za period 2020–2025. godine**, u segmentu osnaživanja mehanizama za kažnjavanje ratnih zločina, zaštitu i podršku žrtava, otkrivanje sudbine nestalih lica i izgradnju društvenog ambijenta tolerancije i pomirenja. Vladavina prava i razvoj demokratskih institucija u fokusu je i **Strategije nacionalne bezbednosti**.

Sadržina **Strategije kontrole malog i lakog oružja za period 2019–2024. godine**,⁵⁰ kao i **Strategije za borbu protiv širenja oružja za masovno uništenje za period od 2021. do 2025. godine**,⁵¹ direktno je vezana za **potcilj 16.4. Smanjenje nezakonitih tokova novca i oružja, borba protiv pranja novca i protiv svih oblika organizovanog kriminala**. **Strategija kontrole malog i lakog oružja za period 2019–2024. godine** ima za cilj smanjivanje pretnji od nedozvoljenog posedovanja i zloupotrebe malog i lakog oružja, municije i eksploziva za civilnu upotrebu. Realizacija planiranih mera osiguraće unapređenje bezbednosti građana efikasnom i efektivnom kontrolom malog i lakog oružja i to: kroz uspostavljanje sveobuhvatnih i održivih mehanizama za identifikovanje, sprečavanje, krivično gonjenje i kontrolu nedozvoljenog posedovanja, zloupotrebe i trgovine vatrenim oružjem, municijom i eksplozivom. **Strategija za borbu protiv širenja oružja za masovno uništenje za period od 2021. do 2025. godine**, doprineće povećanju stepena sigurnosti i bezbednosti i to putem sprečavanja razvoja ovakvog oružja, jačanjem prevencije, unapređenjem državnih kapaciteta i povećanjem stepena međunarodne saradnje.

Strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma za period 2020–2024. godine⁵² sa **Akcionim planom za period 2022–2024. godine**, ima za cilj da razradi sistem za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma u Republici Srbiji radi uspešnog suočavanja sa rizicima utvrđenim 2018. godine u Proceni rizika od pranja novca i Proceni rizika od finansiranja terorizma. Ovom strategijom stvaraju se uslovi za usvajanje mera koje će biti u skladu sa standardima FATF (eng. Financial Action Task Force) i koje će uspešno doprinositi postavljenim ciljevima u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Ciljevi postavljeni Strategijom direktno su povezani sa **potciljem 16.4. Smanjenje nezakonitih tokova novca i oružja, borba protiv pranja novca i protiv svih oblika organizovanog kriminala** i UN pokazateljem 16.4.1 (ukupna vrednost dolazećih i odlazećih ilegalnih tokova novca). Novi Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma usvojen je

⁵⁰ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/44/1/reg>

⁵¹ <https://www.mfa.gov.rs/sites/default/files/inline-files/strategija05%20210-67562021.pdf>

⁵² <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/14/1/reg>

26. decembra 2020. godine, u cilju unapređenja postojećeg sistema otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma i usklađivanja sa evropskim direktivama u ovoj oblasti.

U neposrednoj vezi s istim potciljem je i **Akcioni plan za pregovaračko poglavlje 24** koji se opširno bavi pitanjima organizovanog kriminala i pranja novca, kojima je posvećeno posebno potpoglavlje. On predviđa aktivnosti uvođenja kriminalističko-obaveštajnog sistema, povezivanje organa nadležnih za gonjenje, sprovođenja složenih finansijskih istraga, povećanja zaplene imovine stečene kriminalom i pojačane kontrole vatrenog oružja. Najznačajnije aktivnosti u **borbi protiv organizovanog kriminala** prema Akcionom planu za poglavlje 24⁵³ su povećanje efikasnosti nadležnih institucija, unapređenje vođenja evidencije, kao i razmene informacija na nacionalnom i međunarodnom nivou i dalje promovisanje regionalne i međunarodne saradnje putem regionalnih i međunarodnih projekata. Jedna od preporuka iz AP, važnih za praćenje i izveštavanje o postignutim pokazateljima relevantnim za praćenje napretka u dostizanju COR 16, predstavlja sprovođenje istrage pre i tokom izvršenja krivičnog dela (proaktivne istrage), uključivanje državnih organa u najranijim fazama postupka kroz razmenu informacija i unapređenje mehanizama koordinacije, komunikacije i razmene informacija među državnim organima. Neophodno je nastaviti sa unapređenjem interoperabilnosti IT sistema i jačanjem ljudskih kapaciteta kroz programe obuka. Uspostavljanje jedinstvene statistike za evidentiranje krivičnih dela na nivou policije, tužilaštva, zatvora i sudova i objedinjavanje podataka, ključni su u borbi protiv organizovanog kriminala.

Potcilj 16.5 Borba protiv korupcije bio je obuhvaćen **Nacionalnom strategijom za borbu protiv korupcije u Republici Srbiji za period od 2013. do 2018. godine**,⁵⁴ koja je predstavljala osnovni planski dokument u oblasti borbe protiv korupcije. Sadržala je niz sistemskih mera usmerenih na jačanje institucija za borbu protiv korupcije, kao i specifične mere iz pojedinih oblasti društvenog života (zdravstvo, mediji, pravosuđe i dr.). U nedostatku novog planskog dokumenta, ova je oblast u najvećoj meri regulisana Zakonom o sprečavanju korupcije,⁵⁵ kao i Zakonom o lobiranju.⁵⁶ U važećem planskom okviru Republike Srbije sada se pitanjima borbe protiv korupcije bavi **Akcioni plan za pregovaračko poglavlje 24**, u kontekstu borbe protiv organizovanog kriminala i finansiranja terorizma, kao i **Akcioni plan za pregovaračko poglavlje 23**, koji u okviru posebnog potpoglavlja obuhvata mere i aktivnosti koje je neophodno sprovesti u oblasti borbe protiv korupcije. Agencija za sprečavanje korupcije ustanovila je da od 100 aktivnosti definisanih revidiranim Akcionim planom za pregovaračko poglavlje 23, 60% je sprovedeno, 36% nije sprovedeno, a 4% nije bilo moguće oceniti u 2021. godini.⁵⁷

Pitanje borbe protiv korupcije delimično je obuhvaćeno i **Programom ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine**, koji predviđa strukturne mere u oblasti optimizacije i digitalizacije administrativnih postupaka, čime će se omogućiti veća pravna sigurnost, odsustvo korupcije i efikasno funkcionisanje administracije.

Mere za borbu protiv korupcije ugrađene su u **Strategiju reforme javne uprave u Republici Srbiji za period od 2021. do 2030. godine**⁵⁸ (Akcioni plan za period od 2021. do 2025. godine) i **Program razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za period 2019–2023. godine**⁵⁹ (AP za 2022. godinu).

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u odnosu na **potcilj 16.6 Razviti delotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima**, ukazalo je na to da veliki broj važećih planskih dokumenata doprinosi ovom potcilju. Dok je potpuna lista planskih dokumenata koji se mogu povezati sa potciljem 16.6 predstavljena u Aneksu ovog dokumenta, u ovom segmentu smo ukazali na najznačajnija planska dokumenta čiji je cilj uspostavljanje jakih, transparentnih i delotvornih institucija.

⁵³ <http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/534c031c-49b6-4e09-bd14-20a80e72778e/Akcioni+plan+za+P24+-+revidirana+verzija+23+07+2020.pdf?MOD=AJPERES&CVID=ng1hMov>

⁵⁴ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/ostalo/2013/57/2/reg>

⁵⁵ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2019/35/3/reg>

⁵⁶ <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-lobiranju-republike-srbije.html>

⁵⁷ https://www.acas.rs/storage/page_files/Izve%C5%A1taj%20o%20sprovo%C4%91enju%20Revidiranog%20akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023-Potpoglavlje%20Borba%20protiv%20korupcije.pdf

⁵⁸ <https://www.paragraf.rs/propisi/strategija-reforme-javne-uprave-republika-srbija.html>

⁵⁹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2019/82/1>

Strategija reforme javne uprave u Republici Srbiji za period od 2021. do 2030. godine sa AP za period od 2021. do 2025. godine predstavlja krovni dokument u oblasti javne uprave koji treba da obezbedi kontinuitet reformi i proširenje njihovog obuhvata na celu javnu upravu. Opšti cilj ove strategije jeste poboljšanje rada javne uprave i kvaliteta kreiranja javnih politika i obezbeđivanje visokog kvaliteta usluga građanima i privredi u skladu sa principima Evropskog administrativnog prostora. Posebni ciljevi se odnose na institucionalnu izgradnju, razvoj ljudskih kapaciteta, unapređenje pružanja usluga i jačanje odgovornosti i transparentnosti javne uprave. Ovom strategijom predviđen je i razvoj e-uprave, kao i više aktivnosti na suzbijanju korupcije. **Program reforme upravljanja javnim finansijama 2021–2025. godine⁶⁰ sa Akcionim planom 2021–2025.** treba da omogući održivost budžeta putem boljeg finansijskog upravljanja i kontrole, jačanja procesa interne revizije i povezivanja budžetskog planiranja sa javnim politikama Vlade Republike Srbije.

Program razvoja elektronske uprave u Republici Srbiji za period od 2020. do 2022. godine⁶¹ sa Akcionim planom pruža podršku Strategiji reforme javne uprave u Republici Srbiji i sa njom je tesno povezan. Programom su definisani sledeći posebni ciljevi: razvoj infrastrukture u elektronskoj upravi i obezbeđivanje interoperabilnosti, unapređenje pravne sigurnosti u korišćenju elektronske uprave, povećanje dostupnosti elektronske uprave građanima i privredi kroz unapređenje korisničkih servisa i otvaranje podataka u javnoj upravi. Razvoj elektronske uprave i digitalizacija su prioriteta Vlade Republike Srbije. I do sada su u toj oblasti učinjeni značajni koraci. Prema Izveštaju o sprovođenju Akcionog plana za sprovođenje Programa Vlade (APSPV), završeno je povezivanje baza 6 državnih organa: Matične knjige (MKR, MKV, MKU), MUP – prebivalište i MUP – biometrijska dokumenta, PU – upit stanja, NSZ – pregled evidencija i uverenje o isplaćenim iznosima, CROSO – provera radnog statusa lica, PIO – matična evidencija korisnika. Pristup povezanim bazama omogućen je preko usluge e-ZUP-a, koji je počeo sa radom 1. juna 2020. godine. Upravljačka struktura je definisana. Stručni kapaciteti trenutno su zadovoljavajući. Usluge na Portalu eUprava koristi 40% internet populacije u 2021. godini.⁶²

Program za reformu sistema lokalne samouprave u Republici Srbiji za period od 2021–2025. godine, sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine omogućava razvoj delotvornih, efikasnih i održivih institucija na lokalnu koju imaju za cilj stvaranje okruženja u kome građani mogu da ostvare pravo na lokalnu samoupravu. Program će biti ostvaren kroz sledeće ciljeve: 1) Unapređenje položaja i odgovornosti lokalne samouprave; 2) Unapređenje sistema finansiranja lokalne samouprave; 3) Unapređena organizacija i kapaciteti lokalne samouprave i 4) Unapređenje kvaliteta i dostupnosti usluga lokalnih organa uprave, komunalnih usluga i usluga javnih ustanova.

Drugi instrumenti podrške Strategiji reforme javne uprave u Republici Srbiji su **Program stručnog usavršavanja državnih službenika** u Republici Srbiji, kao i **Program o stručnom usavršavanju zaposlenih u jedinicama lokalne samouprave**. Iako ovi dokumenti ne predstavljaju dokumente javnih politika, njihova realizacija doprinosi povećanju efikasnosti i ekonomičnosti rada javne uprave i njene delotvornosti u pogledu ostvarivanja prava i interesa građana, privrednih subjekata i drugih nosilaca prava i obaveza, kroz stvaranje uslova za kontinuirano i sveobuhvatno povećanje nivoa kompetencija državnih službenika, čime direktno utiče na **potcilj 16.6. Razviti delotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima** i UN pokazatelj 16.6.2. (udeo građana zadovoljnih poslednjim iskustvom sa javnim vlastima). Ostala planska dokumenta koja u strukturi planiranih reformi imaju ciljeve i mere usmerene na jačanje institucionalnog okvira i kapaciteta za sprovođenje neophodnih reformi, predstavljena su u Aneksu.

Dostizanju **potcilja 16.7. Odgovorno i participativno donošenje odluka** doprinosi Zakon o planskom sistemu Republike Srbije⁶³ koji sve predlagачe planskih dokumenata i propisa obavezuje na sprovođenje konsultacija sa svim zainteresovanim stranama, kao i javnih rasprava. Na taj način se doprinosi unapređenju uloge građana i privrede u sistemu upravljanja javnim politikama i donošenju propisa. Druga značajna obaveza iz ovog zakona jeste da se javne politike usvajaju na osnovu prethodno sprovedenih analiza i da budu zasnovane na činjenicama, što odgovara UN pokazatelju 16.7.2 (udeo stanovništva koje veruje da je donošenje odluka

⁶⁰ https://www.mfin.gov.rs/upload/media/yrndWJ_60ec21463954b.pdf

⁶¹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2020/85/1/reg>

⁶² РЗС, Употреба информационо-комуникационих технологија у Републици Србији, 2021,

<https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202116016.pdf>

⁶³ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2018/30/1/reg>

odgovorno i participativno). Iste obaveze predviđene su i Akcionim planom za sprovođenje inicijative **Partnerstvo za otvorenu upravu u Republici Srbiji za period 2020–2022. godine**.⁶⁴ **Strategijom za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine**, kao i pratećim **Akcionim planom za period 2022. i 2023. godine** definisano je jačanje rodne ravnopravnosti u političkom životu i obezbeđivanje ravnopravnog učešća žena i muškaraca u odlučivanju o javnim poslovima. **Program unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021–2025. godine sa Akcionim planom** doprineće unapređenju konsultativnog procesa, što takođe utiče na realizaciju potcila 16.7. Sa stanovišta važnosti planskih dokumenata, koji doprinose uspostavljanju mehanizama za participativno i inkluzivno donošenje odluka na svim nivoima, treba istaći **Program za reformu sistema lokalne samouprave u Republici Srbiji za period od 2021–2025. godine, sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**. Usvajanjem novog zakona o referendumu i narodnoj inicijativi, kao i izgradnjom kapaciteta za njegovu primenu na nivou lokalne samouprave, doprineće se unapređenju neposrednog učešća građana u upravljanju lokalnom samoupravom. Takođe, Programom će se kontinuirano jačati kapaciteti lokalne samouprave u cilju povećanja učešća lokalne samouprave u procesu izrade nacionalnih propisa i javnih politika, kao i za primenu principa dobrog upravljanja.

Jačanje mehanizama za obezbeđivanje veće participacije i učešća u kreiranju i donošenju odluka i politika za mlade, Rome i Romkinje, kao i unapređenje učešća javnosti u donošenju odluka i prava na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine, jedan je od prioriteta **Nacionalne strategije za mlade za period od 2015. do 2025. godine**.

U pogledu zastupljenosti nacionalnih manjina, Vlada Republike Srbije je usvojila uredbe na osnovu Zakona o zaposlenima u autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave, koje daju prednost zapošljavanju pripadnika nedovoljno zastupljenih manjina i time dodatno doprinosi **potcilju 16.7. Odgovorno, inkluzivno i participativno donošenje odluka**.

Potcilj 16.9. Obezbediti pravni identitet za sve, uključujući izdavanje izvoda iz matične knjige rođenih, odnosi se na problem koji u Republici Srbiji u najvećoj meri obuhvata romsku populaciju. U **Strategiji za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine**,⁶⁵ ovaj problem nije obuhvaćen kroz posebnu meru, mada ovaj dokument predviđa mere za koje je preduslov posedovanje izvoda iz matične evidencije (upis u školu, zapošljavanje, pravo na zdravstvenu i socijalnu zaštitu). U praksi, u pogledu upisa u matične knjige, obezbeđeno je ostvarivanje prava pripadnika romske nacionalne manjine na upis u matičnu knjigu rođenih u upravnom postupku, kao i delotvorna sudska zaštita u postupku utvrđivanja vremena i mesta rođenja, čime se značajno smanjio broj lica koja nisu ostvarila to pravo.⁶⁶

Akcioni plan za sprovođenje inicijative Partnerstvo za otvorenu upravu u Republici Srbiji za period 2020–2022. godine ima za cilj poboljšanje integriteta, transparentnosti, efikasnosti i odgovornosti javne vlasti, kroz izgradnju poverenja javnosti, saradnju sa organizacijama civilnog društva, osnaživanje učešća građana u upravljanju, borbu protiv korupcije, pristup informacijama, upotrebu novih tehnologija, a u vezi sa ostvarivanjem delotvornijeg i odgovornijeg rada javne vlasti. Pored toga, **Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja**,⁶⁷ kao i **Strategija za primenu konvencije o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine – Arhuska konvencija**⁶⁸, predstavljaju okvir koji definiše pravac održivog razvoja i jača osnovne demokratske principe. **Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine sa Akcionim planom za period od 2020. do 2022. godine**⁶⁹ predstavlja pravni okvir kojim se ostvaruju: sloboda izražavanja, sloboda medija, bezbednost novinara, medijski pluralizam, razvijeno medijsko tržište, osnažena novinarska profesija, edukovano građanstvo i institucije sposobne za primenu regulative. Započeta je izrada **Strategije za zaštitu podataka o ličnosti** koja će dodatno doprineti uređenju zaštite osnovnih prava i sloboda.

⁶⁴ <http://mduls.gov.rs/wp-content/uploads/Akcioni-plan-POU-2020-2022--dec-2020.pdf>

⁶⁵ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2022/23/1>

⁶⁶ Републички секретаријат за јавне политике, Извештај о спровођењу АПСРВ, август 2017.

⁶⁷ „Сл. гласник РС“, бр. 120/2004, 54/2007, 104/2009, 36/2010 и 105/2021.

⁶⁸ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2011/103/1/reg>

⁶⁹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/11/1>

Navedeni planski dokumenti predstavljaju odgovor Republike Srbije na **potcilj 16.7 Odgovorno, inkluzivno i participativno donošenje odluka**, kao i **potcilj 16.10 Javni pristup informacijama i zaštita osnovnih sloboda**.

Nacionalni planski okvir i odgovor Republike Srbije na **potcilj 16.a Ojačati nacionalne institucije za sprečavanje nasilja i borbu protiv kriminala i terorizma** čini grupa planskih dokumenata čija će realizacija doprineti jačanju institucionalne infrastrukture na nacionalnom nivou i podsticanju međunarodne saradnje u borbi protiv kriminala i terorizma. Te planske dokumente čine: **Strategija za borbu protiv visokotehnološkog kriminala 2019–2023. godine**⁷⁰ (AP istekao); **Strategija kontrole malog i lakog oružja u Republici Srbiji za period 2019–2024. godine**; **Strategija za borbu protiv širenja oružja za masovno uništavanje za period od 2021. do 2025. godine**; **Akcioni plan za pregovaračko Poglavlje 24**; **Strategija nacionalne bezbednosti i Strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma za period 2020–2024. godine**⁷¹ (AP za period 2020–2022. godine). Nacionalni planski okvir kojim su obuhvaćeni oblici nasilja prema ranjivim grupama (deca i žene) čini **Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine** (AP za period od 2021. do 2023. godine), kao i **Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine**.

Ključni nacionalni planski dokument u oblasti sprovođenja antidiskriminacionih politika koji doprinosi **potcilju 16.b Primena nediskriminatorskih zakona i politika za održivi razvoj** je **Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine** i njen **Akcioni plan**, koji imaju za cilj da omoguće ravnopravno ostvarivanje svih ljudskih prava i sloboda osobama koje se nalaze u riziku od diskriminacije i jačanje sistema prevencije i zaštite od diskriminacije u svim oblastima i na svim nivoima. Jačanju antidiskriminatorskog okvira u Republici Srbiji takođe doprinose: **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine** i **Akcioni plan**; **Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**; **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine** (i **Akcioni plan za period 2022. i 2023. godina**); **Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine**; **Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine**.

4. Institucionalni mehanizmi koordinacije, izrade i praćenja sprovođenja planskih dokumenata

U ključnim oblastima COR 16 nekoliko ministarstava je nadležno za izradu, praćenje i koordinaciju planskih dokumenata čijom realizacijom Republika Srbija doprinosi dostizanju potciljeva u okviru ovog cilja. Organizacija i rad pravosudnih organa, besplatna pravna pomoć, priprema planskih dokumenata i propisa, kao i usklađivanje međunarodne saradnje u oblasti borbe protiv korupcije, u nadležnosti je Ministarstva pravde. Poslove državne uprave koji se odnose na sistem državne uprave i organizaciju i rad ministarstava, posebnih organizacija, javnih agencija i javnih službi, matične knjige, upravljanje ljudskim resursima, odgovornost i transparentnost rada javne uprave, pružanje usluga – obavlja Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave. Takođe, u saradnji sa Poverenikom za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti priprema se i prati primena propisa iz oblasti slobodnog pristupa informacijama od javnog značaja. Izrada planskih dokumenata i propisa i praćenje njihovog sprovođenja u oblasti zaštite života, lične i imovinske bezbednosti građana, ilegalnih migracija, azila, jedinstvenog matičnog broja građana, elektronskog vođenja podataka o ličnosti, borbi protiv organizovanog kriminala – u nadležnosti je Ministarstva unutrašnjih poslova.

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja nadležno je za izradu i praćenje planskih dokumenata i propisa koji se odnose na sistem socijalne zaštite i politiku zapošljavanja. Ključna novina u pogledu izrade, praćenja i koordinacije u oblasti antidiskriminacionih politika, ljudskih i manjinskih prava, politika u oblasti rodne ravnopravnosti, uvedena je formiranjem Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog.⁷²

⁷⁰ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2018/71/1/reg>

⁷¹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/14/1/reg>

⁷² Министарство је формирано преузимањем Канцеларије за људска и мањинска права, Канцеларије за сарадњу са цивилним друштвом Владе Републике Србије и преузимањем дела надлежности Министарства државне управе и локалне самоуправе које се односе на људска и мањинска права, као и од Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у области антидискриминационе политике и равноправности полова.

Pored ministarstava, i drugi državni organi u okviru svojih nadležnosti izrađuju i prate sprovođenje planskih dokumenta koja doprinose COR 16. Među njima su, između ostalih, i Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti koji, kao nezavisan državni organ, prati poštovanje obaveza organa vlasti utvrđenih prema Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, predlaže inicijative za donošenje ili izmene propisa radi sprovođenja i unapređenja prava na pristup informacijama od javnog značaja i drugo; Agencija za sprečavanje korupcije, kao samostalan i nezavisan državni organ, sprovodi aktivnosti i oblasti sprečavanja sukoba interesa, prevencije i borbe protiv korupcije itd; Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, kao samostalan državni organ, vrši nadzor nad primenom Zakona o zabrani diskriminacije. U oblasti kreiranja i upravljanja javnim politikama, sprovođenja regulatorne reforme i analize efekata dokumenata javnih politika i propisa koje pripremaju ministarstva i posebne organizacije – nadležan je Republički sekretarijat za javne politike.

Većina planskih dokumenta koja doprinose COR 16, a posebno onih koji su izrađeni nakon stupanja na snagu Zakona o planskom sistemu, izrađena je uključivanjem zainteresovanih strana, bilo formalno u sastav radnih grupa za izradu planskih dokumenata i propisa, ili kroz proces javnih konsultacija. Uključivanje i saradnja sa predstavnicima civilnog društva predviđena je i tokom sprovođenja planskih dokumenata.

5. Pregled UN pokazatelja za praćenje napretka u dostizanju ciljeva održivog razvoja

Na globalnom nivou praćenje napretka u ostvarivanju COR 16 omogućeno je preko 24 UN pokazatelja.⁷³

U svrhu praćenja ostvarivanja ciljeva održivog razvoja, Republički zavod za statistiku postavio platformu⁷⁴ na kojoj korisnici mogu pratiti dostupne pokazatelje za praćenje COR Republike Srbije. U pogledu praćenja globalnih UN pokazatelja, kojima se iskazuje napredak u ostvarivanju COR 16, **Republički zavod za statistiku prati 7 potciljeva preko 10 UN pokazatelja**. Prema poslednjem Izveštaju o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030, godine,⁷⁵ za 2021. godinu napredak je ostvaren u odnosu na potciljeve 16.1 – koji predviđa smanjenje svih oblika nasilja i sa njima povezane stope smrtnih slučajeva; 16.6 – u pogledu razvijanja delotvornih, odgovornih i transparentnih institucija na svim nivoima i 16.9 – u pogledu obezbeđivanja zakonskog identiteta za sve, uključujući i upis u matičnu knjigu rođenih. Negativni trendovi beleže se u odnosu na potciljeve 16.2 – koji predviđa okončanje zloupotrebe, eksploatacije, trgovine i svih oblika nasilja i torture nad decom i 16.3 – kojim se predviđa promovisanje vladavine prava i osiguranje jednakog pristupa pravdi za sve. Napredak nije moguće pratiti zbog nedostatka ažurnih podataka u odnosu na potciljeve 16.5 – kojim se predviđa značajno smanjenje korupcije i podmićivanja u svim pojavnim oblicima i 16.b – kojim se prati promovisanje i sprovođenje nediskriminatornih zakona i politika radi postizanja održivog razvoja.

Sagledavanjem pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika u okviru mapiranja nacionalnog planskog okvira relevantnog za COR 16, utvrđeno je da se pokazatelji mogu povezati sa osam UN pokazatelja, u okviru pet potciljeva, ali da se u većini ne mapiraju sa globalnim UN pokazateljima.

Treba imati u vidu da se praćenje UN pokazatelja za potcilj 16.4 – *Do 2030. značajno smanjiti nezakonite tokove novca i oružja, poboljšati pronalaženje i vraćanje ukradene imovine i boriti se protiv svih oblika organizovanog kriminala*, koji RZS trenutno ne prati, može omogućiti i kroz pokazatelje važećih dokumenta javnih politika.

U tabeli 1. prikazana je pokrivenost potciljeva u okviru COR 16 UN pokazateljima koji prati RZS za Republiku Srbiju i pokazateljima koji su utvrđeni u nacionalnim planskim dokumentima, a koji se mogu dovesti u vezu sa određenim potciljevima.

Tabela 1. Pokrivenost potciljeva COR 16 UN pokazateljima koji se prate za Republiku Srbiju i pokazateljima utvrđenim u DJP, koji se mogu dovesti u vezu sa određenim potciljem

Potcilj održivog razvoja	Potciljevi za koje RZS prati UN pokazatelje održivog razvoja	Potciljevi za koje se mogu koristiti pokazatelji utvrđeni u DJP
16.1	X	X

⁷³ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

⁷⁴ <https://sdg.indikatori.rs/>

⁷⁵ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

16.2	X	X
16.3	X	X
16.4		X
16.5	X	
16.6	X	
16.7		
16.8		
16.9	X	X
16.10		
16.a		
16.b	X	

2.2.2. Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Unutrašnje tržište

Drugi klaster – Unutrašnje tržište obuhvata četiri osnovne slobode na kojima je zasnovana Evropska unija (sloboda kretanja robe, ljudi, usluga i kapitala) i predstavlja tematski veoma važnu oblast u procesu pregovora. Proces pregovora u okviru ovog klastera podrazumeva usvajanje pravnih tekovina EU u oblastima kao što su usklađivanje tržišta Republike Srbije sa tržištem EU, uključujući i zaštitu zdravlja i potrošača. Važnost ovog klastera ogleda se i u tome što oblasti u okviru kojih je potrebno usaglasiti politike i propise imaju veliki uticaj na život građana i građanki Republike Srbije, od dostupnosti različitih proizvoda i usluga na domaćim tržištima (koji zadovoljavaju zahtevane standarde kvaliteta), mogućnosti zapošljavanja u zemljama Evropske unije, ravnopravnije tržište konkurencije zainteresovanih aktera, pa do zaštite potrošača i zdravlja domaćeg stanovništva.

Ovaj klaster obuhvata devet pregovaračkih poglavlja: **1 – Slobodno kretanje robe, 2 – Slobodno kretanje radnika, 3 – Pravo poslovnog nastanjivanja i sloboda pružanja usluga, 4 – Slobodno kretanje kapitala, 6 – Pravo privrednih društava, 7 – Pravo intelektualne svojine, 8 – Politika konkurencije, 9 – Finansijske usluge i 28 – Zaštita potrošača i zaštita zdravlja.** Od devet poglavlja koja se nalaze u ovom klasteru, u dosadašnjem toku pregovora otvorena su četiri (Slobodno kretanje kapitala, Pravo privrednih društava, Pravo intelektualne svojine i Finansijske usluge). Međutim, pošto otvaranje klastera zahteva da sva poglavlja koja ga čine budu otvorena, **ovaj klaster još uvek nije otvoren.** Otvaranje ovog klastera podrazumeva početak pregovora o još pet poglavlja, što ovu oblast čini sadržajnom i zahtevnom u pogledu dinamike i toka pregovaračkog procesa. Pored četiri otvorena poglavlja, Republika Srbija je dostavila Evropskoj uniji pregovaračke pozicije za poglavlja 2, 3 i 28 (Slobodno kretanje radnika, Pravo poslovnog nastanjivanja i sloboda pružanja usluga i Zaštita potrošača i zdravlja).

U skladu sa metodologijom mapiranja nacionalnog planskog okvira, cilj održivog razvoja koji se vezuje za klaster Unutrašnje tržište i u okviru njega najviše sa pregovaračkim poglavljem 28 – Zaštita potrošača i zaštita zdravlja jeste **COR 3 – Dobro zdravlje.** Planska dokumenta koja se izrađuju u procesu evropskih integracija, kako bi se odgovorilo na zahteve pregovaračkih poglavlja u okviru ovog klastera, mogu se povezati sa većim brojem potciljeva COR 3 u oblasti javnog zdravlja, zdravog života i blagostanja za celokupno društvo.

COR 3: Dobro zdravlje

1. Pregled ostvarenog napretka

Zdravlje se prati preko subjektivnog zdravstvenog statusa, odnosno procene sopstvenog zdravlja stanovništva. U tom pogledu Republika Srbija pokazuje najnepovoljniju sliku, jer beleži najmanji udeo stanovništva starosti 16 i više godina koje svoje zdravlje procenjuju kao dobro ili vrlo dobro. U 2020. godini 63,6% stanovnika Republike Srbije starijih od 16 godina procenjuje svoje zdravlje kao dobro ili vrlo dobro u odnosu na 69,5% stanovnika EU-27.⁷⁶

Zdravstvena zaštita stanovništva u Republici Srbiji se sprovodi preko mreže zdravstvenih ustanova, kojih je u Republici Srbiji bilo 336⁷⁷ u 2020. godini, dok je u sistemu zdravstvene zaštite bilo zaposleno oko 105.233 radnika. Broj lekara na 100.000 stanovnika u Republici Srbiji iznosio je 291 u 2020. godini. Zdravstvenu zaštitu na primarnom nivou obezbeđuje 141 dom zdravlja u državnoj svojini, sa razvijenom mrežom zdravstvenih stanica i ambulanti i zavoda koji sprovode zdravstvenu zaštitu pojedinih grupacija stanovništva, odnosno zdravstvenu delatnost iz pojedinih oblasti zdravstvene zaštite. Stacionarnu (bolničku) zdravstvenu zaštitu je pružalo 120 zdravstvenih ustanova: stacionari pri domovima zdravlja (18), opšte bolnice (40), specijalne bolnice (31), zavodi (2), instituti (14), klinike (7), kliničko-bolnički centri (4) i univerzitetski klinički centri (4), sa ukupnim posteljnim fondom od 6,1 na 1.000 stanovnika u 2020. godini. Broj bolesnika u stacionarnim zdravstvenim ustanovama iznosio je nešto više od 1,6 miliona, a ukupan broj ostvarenih bolničkih dana 6,9 miliona. Prosečna dužina lečenja, u toku 2020. godine, po jednom bolesniku iznosila je 6,5 dana, a prosečna zauzetost bolničkih postelja 45,0%.⁷⁸

Pored Republičkog zavoda za statistiku, podatke o zdravlju i zdravstvu u Republici Srbiji obezbeđuje i Institut „Dr Milan Jovanović Batut“. Na međunarodnom nivou, najrelevantniji set pokazatelja u ovoj oblasti prikuplja Svetska zdravstvena organizacija (SZO) sa više baza podataka, kao što su „European Health for All Database“ i „Global Health Observatory“. Iako ne u potpunosti, i neki drugi sistemi međunarodnog praćenja zdravstvenih pokazatelja obrađuju podatke za Republiku Srbiju. To su „European Core Health Indicators“ (ECHI) i Evropski zdravstveni potrošački indeks (European Health Consumer Index/EHCI) koji omogućava uporedno praćenje učinka zdravstvenih sistema 35 evropskih država s aspekta korisnika. Po ovom indeksu, proističe da je poslednjih godina postignut iskorak u kvalitetu zdravstvene zaštite, odnosno da se Republika Srbija nalazi na 18. mestu u 2018. godini.⁷⁹ To se pripisuje uvođenju novog informacionog sistema koji treba da dovede do smanjenja lista i vremena čekanja,⁸⁰ kao i zbog ulaganja u terapije zračenjem i MR skenera i uvođenje eRecepta. Jedinствена lista čekanja se za 26 zdravstvenih usluga ažurira na dnevnoj bazi i objavljuje na sajtu Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje (RFZO),⁸¹ a ukupan broj lica na ovoj listi iznosio je oko 58.959 hiljada sredinom jula 2022. godine. Pacijentima je, da bi preuzeli lekove u apoteci, potrebna samo zdravstvena knjižica. Od oktobra 2017. godine, kada se počelo sa primenom eRecepta, izdato je nešto više od 139 miliona elektronskih recepata, a 4.517 apoteka je integrisano u ovaj sistem.⁸² Efikasne zdravstvene usluge i eZdravlje su eksplicitni prioritet Vlade Republike Srbije.

COR 3 predviđa obezbeđivanje zdravog života i promovisanje blagostanja za celokupno stanovništvo.

Prema Agendi 2030. zarazne bolesti moraju biti iskorenjene, zdravstvena zaštita, vakcine i efikasni lekovi dostupni po pristupačnim cenama, a informacije i sredstva sprečavanja nastanka bolesti dostupni svima.

⁷⁶ Евростат, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_03_20/default/table?lang=en

⁷⁷ <https://www.batut.org.rs/download/publikacije/pub2020.pdf> – 24 завода за јавно здравље, 4 клиничка центра, 4 клиничко-болничка центра, 33 специјалне болнице, 40 општих болница, 7 клиника, 141 дом здравља, 22 завода, 17 здравствених центара – дом здравља, 10 здравствених центара – општа болница, 16 института, 28 апотека и 4 војне здравствене установе

⁷⁸ Институт за јавно здравље РС „Др Милан Јовановић Батут“, Здравствено-статистички годишњак,

<https://www.batut.org.rs/download/publikacije/pub2020.pdf>

⁷⁹ <https://healthpowerhouse.com/media/EHCI-2018/EHCI-2018-report.pdf>

⁸⁰ CEVES, „Какво нам је здравље“, 2017, https://ceves.org.rs/wp-content/uploads/2017/12/Kakvo-nam-je-zdravlje_Sistem-indikatora-za-dru%C5%A1tveni-dijalog.pdf

⁸¹ <http://rfzo.rs/index.php/osiguranalica/listečekanja/lc-dnevni-presek>

⁸² РСЈП, Извештај о спровођењу Акционог плана за спровођење Програма Владе, 2017–2020.

U pogledu **potcila 3.1. Smrtnost majki pri porođaju**, prema odnosu maternalne smrtnosti⁸³ (UN pokazatelj 3.1.1.), u Republici Srbiji je 9,7 žena umrlo na 100.000 rođene dece u 2020. godini.⁸⁴ Uz nadzor obučених здравствених радника (UN pokazatelj 3.1.2) obавljeno je 99,9% porođaja u 2019. godini.⁸⁵

Kada se govori o **potcilju 3.2. Umanjiti smrtnost dece novorođenčadi i dece do 5 godina starosti**, stopa smrtnosti dece do 5 godina (UN pokazatelj 3.2.1.) iznosi 5,8 umrlih starosti do 5 godina na 1.000 živorođenih u 2020. godini.⁸⁶ Stopa smrtnosti dece do 5 godina u romskim naseljima iznosi 9 umrlih starosti do 5 godina na 1.000 živorođenih u 2019. godini. Međutim, došlo je do značajnog poboljšanja položaja romske populacije pošto su smanjene obe stope smrtnosti romske dece u romskim naseljima: smrtnost dece do 1 godine – 12,8 u 2014. godini i 8 u 2019. godini, dok je smrtnost dece do 5. godine – 14,4 u 2014. godini i 9 u 2019. godini.⁸⁷ To se može pripisati poboljšanju pokrivenosti здравственим осигуранијем, које је омогућило лакши приступ здравственим услугама и побољшану pokrivenosti prenatalnih usluga tokom istog perioda kada su te usluge bile omogućene Romima preko romskih здравствених медијатора⁸⁸ (UN индикатор 3.8.1.). Stopa neonatalne smrtnosti⁸⁹ (UN индикатор 3.2.2) iznosi 3,78 umrle odojčadi starosti 0–27 dana na 1.000 živorođenih u 2020. godini.⁹⁰

Obuhvat vakcinisanih protiv difterije, tetanusa i pertusisa iznosi 91,7%, a poliomijelitisa 91,7%. MMR vakcinacija je izvršena u 78,1% slučajeva, dok je obuhvat novorođenčadi BCG vakcinom iznosio 97,7%⁹¹ u toku 2020. godine. Stopa mortaliteta od zaraznih bolesti (na 100.000 stanovnika) u Republici Srbiji iznosi 16,9%⁹² u 2020. godini. Iste godine registrovane su 32 osobe novoobolele od AIDS-a (stopa incidencija 0,46 na 100.000 stanovnika), dok je 16 osoba umrlo od Morbus HIV (stopa mortaliteta 0,23 na 100.000 stanovnika).⁹³ U 2020. godini u Republici Srbiji prijavljeno je 314 slučajeva obolevanja od svih oblika tuberkuloze, koji podležu obaveznom prijavljivanju, sa notifikacionom stopom od 4,55 na 100.000 stanovnika (UN pokazatelj 3.3.2), što ukazuje na konstantan višegodišnji pad, čime se Republika Srbija svrstava u zemlje sa niskim opterećenjem tuberkulozom u Evropi. Ovi pokazatelji su vezani sa potciljem **3.3. Smanjiti epidemije zaraznih bolesti**.

U pogledu **potcila 3.4. Smanjenje smrtnosti od nezaraznih bolesti kroz prevenciju i jačanje mentalnog zdravlja ljudi**, хроничне незаразне болести: болести срца и крвних судова, малигни тумори, шећерна болест, опструктивна болест плућа, повреде и тровања, поремећаји менталног здравља и друге, већ деценијама доминирају у нашој националној патологији. Болести срца, крвних судова и малигни тумори чинили су преко две трећине свих узрока смрти током 2020. године у Републици Србији. Скоро половина свих смртних ishoda (47,3%) била је последица умiranja од болести система крвотока, а скоро свака пета умрла особа (17,8%) била је жртва малигног тумора. Од компликација шећерне болести умрло је 2,9% становника Републике Србије, од последица повреда и тровања умрло је 2,8%, а од опструктивних болести плућа 2,2 %. Од 2011. до 2020. године уоћен је пораст опште стопе смртности у Републици Србији за 19,4%. У посматраном периоду порасле су стопе mortaliteta од шећерне болести за 13,9%, болести срца и крвних судова за 4,8% и малигну тумора за 4,0%. Istovremeno, забележен је пад stopa mortaliteta од повреда и тровања за 15,7% и стопе mortaliteta од опструктивних болести плућа за 0,3%.⁹⁴ UN показатељ 3.4.1. Stopa смртности, покрива стопе смртности од кардиоваскуларних болести, рака, дијабетеса и хроничних респираторних болести, и за Републику Србију износи

⁸³ Број матејналних смрти на 100.000 живорођених – смрт жене која је наступила за време трудноће или у току 42 дана од завршетка трудноће, без обзира на трајање и локализацију трудноће, због било ког узрока у вези са трудноћом, али не као последица случајних или споредних узрока.

⁸⁴ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03010101?languageCode=sr-Cyrl>

⁸⁵ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03010201?languageCode=sr-Cyrl>

⁸⁶ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03020101?languageCode=sr-Cyrl>

⁸⁷ [https://mics-surveys-](https://mics-surveys-prod.s3.amazonaws.com/MICS6/Europe%20and%20Central%20Asia/Serbia%20%28Roma%20Settlements%29/2019/Survey%20findings/Serbia%20%28National%20and%20Roma%20Settlements%29%202019%20MICS%20SFR_English.pdf)

[prod.s3.amazonaws.com/MICS6/Europe%20and%20Central%20Asia/Serbia%20%28Roma%20Settlements%29/2019/Survey%20findings/Serbia%20%28National%20and%20Roma%20Settlements%29%202019%20MICS%20SFR_English.pdf](https://mics-surveys-prod.s3.amazonaws.com/MICS6/Europe%20and%20Central%20Asia/Serbia%20%28Roma%20Settlements%29/2019/Survey%20findings/Serbia%20%28National%20and%20Roma%20Settlements%29%202019%20MICS%20SFR_English.pdf)

⁸⁸ Извештај Владе РС о реализацији миленијумских циљева за период 2000–2015. године, октобар 2015.

⁸⁹ Број умрле оdoјчади старости 0–27 дана на 1000 живорођених, у години посматрања.

⁹⁰ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03020201?languageCode=sr-Cyrl>

⁹¹ РЗС, ЦОР, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/PdfE/G20212054.pdf>

⁹² Ibid.

⁹³ Институт за јавно здравље РС „Др Милан Јовановић Батут“, Извештај о заразним болестима, <https://www.batut.org.rs/download/izvestaji/Godisnji%20izvestaj%20o%20zaraznim%20bolestima%202019.pdf>

⁹⁴ Институт за јавно здравље РС „Др Милан Јовановић Батут“, Здравствено-статистички годишњак, <https://www.batut.org.rs/download/publikacije/pub2020.pdf>

21,1%⁹⁵ u 2020. godini. Stopa smrtnosti od samoubistva na 100.000 stanovnika (UN pokazatelj 3.4.2) iznosi 13% u 2020. godini.⁹⁶

Na osnovu podataka Registra za rak Republike Srbije, u 2019. godini obolela je 42.290 osoba od malignih tumora, a umrle su 21.340 osobe.⁹⁷ Republika Srbija je po obolevanju od raka na 18. mestu, a po smrtnosti na drugom mestu u Evropi.⁹⁸ To jasno ukazuje na neopходnost većeg angаžovanja na **preventivi i ranom otkrivanju raka**, što Republika Srbija i čini **uvođenjem organizovanix skринing programa od 2012. godine**. Rak dojke je најчешћи злоćудни tumor kod žena u Republici Srbiji. Svake godine oko 4.500 žena oboli, a 1.700 umre od ove bolesti. Jedna od osam žena tokom svog života oboli od raka dojke. Republika Srbija je započela **program za rano otkrivanje raka dojke, skринing mamografijom**, koji je besplatan za sve žene starosti od 50 do 69 godina. Sa preko 1.057 novoobolelix i 427 umrlix žena, rak grlića materice treći je vodeći uzrok obolevanja i četvrti je uzrok umiranja od raka među našom ženskom populacijom u 2018. godini.⁹⁹ S tim ciljem, započet je organizovani **skринing program za rano otkrivanje raka grlića materice**, koji je besplatan za sve žene starosti od 25 do 64 godina.

Potcilj 3.5. bavi se rizicima, a naročito **Prevencijom i lečenjem od zloupotrebe opojnih droga i alkohola**. Uz podršku Evropskog centra za praćenje droga i zavisnosti od droga – EMCDDA, osnovan je sistem za rano upozoravanje o novim psihoaktivnim supstancama, koji se nalazi u okviru Centra za monitoring droga i zavisnosti od droga. Takođe, završen je Protokol o Sistemu za rano upozoravanje o novim psihoaktivnim supstancama. Međunarodna saradnja Ministarstva zdravlja u ovoj oblasti definisana je Zakonom o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama. U periodu od 2008. do 2019. godine od posledica vezanih za korišćenje droge u Republici Srbiji je preminulo 735 osoba.

Nivo bezbednosti saobraćaja od ključne je važnosti za napredak u realizaciji **potcilja 3.6. Prevencija i smanjenje saobraćajnih nesreća**. Stopa smrtnosti usled povreda u drumskom saobraćaju (UN pokazatelj 3.6.1) iznosi 7,5 osoba na 100.000 stanovnika u 2019. godini. U periodu 2011–2020. godine prosečan broj poginulih je 596, dok je prosečan broj povređenih u saobraćajnim nezgodama 19.409 lica.¹⁰⁰

Prisutan je napredak u ostvarenju **potcilja 3.7. Obezbediti univerzalan pristup uslugama koje se odnose na polnu i reproduktivnu zaštitu uključujući planiranje porodice, informisanje i obrazovanje**. Udeo žena u reproduktivnom periodu (starosti 15–49 godina) koje svoje potrebe za planiranje porodice zadovoljavaju savremenim metodama (UN pokazatelj 3.7.1) iznosi 30% u 2019. godini.¹⁰¹ Prema tipu obrazovanja, učešće ovih žena je značajno prisutnije među više i visoko obrazovanim (38,2%), dok kod srednje obrazovanih iznosi 27,7%, a kod onih bez obrazovanja i sa nižim obrazovanjem iznosi 15,4% u 2019 godini.¹⁰² Stopa rađanja adolescentkinja (starosti 15–19 godina) na 1000 žena iz te starosne grupe (UN pokazatelj 3.7.2) iznosi 13,6 u 2020. godini.¹⁰³

Potcilj 3.8. Univerzalan obuhvat zdravstvenom zaštitom u Republici Srbiji ostvaren je kroz obavezno zdravstveno osiguranje svih zaposlenih, samozaposlenih i njihovih porodica, a država obezbeđuje osiguranje penzionerima, nezaposlenima, izbeglicama i osetljivim grupama. Opremljenost resursima (broj lekara po stanovniku, broj bolničkih postelja), kao i godišnja izdavanja za zdravstvo iz javnih i privatnih sredstava su iznad komparativnih očekivanja. Ukupna izdvajanja za zdravstvo u Republici Srbiji iznosila su 8,54% BDP-a u 2018. godini,¹⁰⁴ dok izdvajanja po glavi stanovnika iznose 600 USD. Zdravstvo je primarno finansirano iz budžeta Republike Srbije, 60% ukupnih sredstava obezbeđuje država, dok je učešće privatnog sektora 40%. Ipak, Republika Srbija je jedna od država sa najvećim udelom građana sa nezadovoljenim medicinskim

⁹⁵ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN030401?languageCode=sr-Cyrl>

⁹⁶ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN030402?languageCode=sr-Cyrl>

⁹⁷ <https://www.batut.org.rs/download/publikacije/pub2020.pdf>

⁹⁸ Канцеларија за скрининг рака, <http://www.skriningsrbija.rs/src/opste-informacije-o-skriningu/>

⁹⁹ Институт за јавно здравље РС „Др Милан Јовановић Батут“, Здравствено-статистички годишњак, <https://www.batut.org.rs/download/publikacije/pub2020.pdf>

¹⁰⁰ Агенција за безбедност саобраћаја, <https://www.abs.gov.rs/admin/upload/documents/20211221085715-statisticki-izvestaj-o-stanju-bezbednosti-saobraćaja-u-republici-srbiji-u-2020.-godini.pdf>

¹⁰¹ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03070101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁰² P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03070103?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁰³ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03070201?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁰⁴ Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“, Национални здравствени рачуни

potrebama sa 3,8% u 2020. godini (1,9% EU-27 u 2020. godini).¹⁰⁵ Uzrok tome treba tražiti u neujednačenom teritorijalnom rasporedu resursa. Prema obuhvatu osnovnim zdravstvenim uslugama u 2019. godini (UN pokazatelj 3.8.1): prenatalna zaštita – četiri i više poseta (UN pokazatelj 3.8.1b) iznosi 96,6%,¹⁰⁶ imunizacija protiv difterije, tetanusa i velikog kašlja (DTP) (UN pokazatelj 3.8.1c) iznosi 91,8%,¹⁰⁷ korišćenje poboljšanih sanitarnih prostorija (UN pokazatelj 3.8.1d) iznosi 98,6%.¹⁰⁸ Među stanovništvom koje je imalo potrebu za zdravstvenom zaštitom u 2019. godini, 15,4% nije ostvarilo svoje potrebe zbog dugog čekanja, zbog udaljenosti 4,1% i zbog finansijskih razloga 31,3%.¹⁰⁹

Potcilj 3.9. odnosi se na **Smanjenje smrtnosti i oboljevanja od opasnih hemikalija i zagađenja**. Od ukupnog broja kontrolisanih javnih vodovoda gradskih naselja u Republici Srbiji u 2020. godini, 21 ili 13,5% vodovoda ima istovremeno i fizičko-hemijsku i mikrobiološku neispravnost, dok je 107 ili 68,6% bilo ispravno. Pad zagađenosti vazduha sumpor-dioksidom u odnosu na prethodnu godinu zabeležen je u Beogradu, Bradarcu, Gornjem Milanovcu, Elemiru, Zvečanu, Kosovskoj Mitrovici, Kostolcu, Kruševcu, Požarevcu, Smederevu, Sremskoj Mitrovici, Trsteniku, Čupriji, Čačku; ali je u Boru, Valjevu, Vranju, Kraljevu, Lazarevcu, Leskovcu, Obrenovcu, Priboju i Užicu zagađenost bila veća nego prethodne, dok su u 2020. godini najzagađenija naselja sumpor-dioksidom bili Bor, Elemir i Zrenjanin. Srednja godišnja vrednost emisije azot-dioksida je prešla dozvoljenu srednju godišnju graničnu vrednost za naseljena mesta od 40,0 µg/m³ samo u slučaju Smedereva. Najzagađenija naselja u pogledu prisustva čađi bila su Zrenjanin i Elemir.¹¹⁰ Stopa smrtnosti koja se pripisuje nenamernom trovanju na 100.000 stanovnika (UN pokazatelj 3.9.3) iznosi 0,2 u 2020. godini.¹¹¹

U pogledu **potcilja 3.a Primena „Okvirne konvencije SZO o kontroli duvana“** koji se takođe fokusira na smanjenje rizika po zdravlje, ova oblast je u Republici Srbiji uređena setom zakona (Zakon o duvanu, Zakon o zaštiti stanovništva od izloženosti duvanskom dimu). Prema Nacionalnom planu za usvajanje pravnih tekovina EU, u periodu koji sledi akcenat treba da bude na usklađivanju Zakona o duvanu sa Direktivom 2014/40/EU, odnosno izradi sveobuhvatnog zakona o kontroli duvana i izmenama i dopunama Zakona o duvanu, kako bi se primenjivali najviši standardi u oblasti zaštite bezbednosti i zdravlja. Bez obzira na određene mere na planu kontrole duvana (zabrana pušenja na javnim mestima, veće cene cigareta, isticanje štetnosti), Republika Srbija zauzima prvo mesto u regionu po udelu pušača koji imaju preko 15 godina u ukupnom broju stanovništva (UN pokazatelj 3.a.1), sa 39,8% u 2020. godini.¹¹²

2. Doprinos procesa EU integracija i drugih međunarodnih procesa

Republika Srbija doprinosi ostvarivanju COR 3 – Dobro zdravlje, sprovođenjem velikog broja međunarodnih ugovora i deklaracija čiji smo potpisnik i koje se odnose na javno zdravlje, kao i na unapređenje i dostupnost kvalitetnih zdravstvenih usluga svim građanima. Pravo na zdravlje ugrađeno je u brojne međunarodne ugovore i deklaracije, među kojima su najvažnije: Međunarodna povelja o ljudskim pravima (1948), Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i sloboda (1950), Evropska socijalna povelja (1961), Međunarodna konvencija za eliminaciju svih oblika rasne diskriminacije (1965), Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966), Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima (1989), Sporazum o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (1979), Konvencija protiv mučenja, surovosti, nečovečnosti i poniženja (1984), Konvencija o pravima deteta (1989), UN Milenijumska deklaracija (2000–2001), Deklaracija o posvećenosti HIV/AIDS (2000) i međunarodne smernice za HIV/AIDS i ljudska prava (konsolidovana verzija 2006), Okvirna konvencija SZO o kontroli duvana (2006).

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima u članu 25(1) predviđa da: „Svako ima pravo na životni standard koji obezbeđuje zdravlje i blagostanje, njegovo i njegove porodice, uključujući hranu, odeću, stan i lekarsku negu i neophodne socijalne službe...“.

¹⁰⁵ Евростат, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_03_60/default/table?lang=en

¹⁰⁶ РСЗ, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03080101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁰⁷ РСЗ, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03080109?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁰⁸ РСЗ, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03080113?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁰⁹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/pdf/G20216003.pdf>

¹¹⁰ Институт за јавно здравље РС „Др Милан Јовановић Батут“, Здравствено-статистички годишњак, <https://www.batut.org.rs/download/publikacije/pub2020.pdf>

¹¹¹ РСЗ, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN030903?languageCode=sr-Cyrl>

¹¹² Светска здравствена организација, <https://apps.who.int/gho/data/node.sdg.3-a-data?lang=en>

Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima sadrži najobimniji član o pravu na zdravlje. U skladu sa članom 12(1) Pakta, države potpisnice priznaju „pravo svakog lica da uživa najviši mogući standard fizičkog i mentalnog zdravlja“, dok član 12(2) predviđa, na ilustrativan način, određen broj „mera koje će države potpisnice... preduzeti u cilju postizanja ovog prava“.

Ustav Svetske zdravstvene organizacije (1946) je akt koji ustanovljava princip da su vlade država odgovorne za zdravlje stanovništva. U skladu s ovim aktom usvojeni su međunarodni zdravstveni propisi (*International Health Regulations*) (2005), koji pravno obavezuju države da prate i obaveštavaju SZO o događajima koji predstavljaju međunarodnu zdravstvenu opasnost.

Evropska socijalna povelja (1961) navodi da svako ima pravo na socijalnu i zdravstvenu zaštitu, bez obzira na sredstva kojima raspolaže. Ova povelja posebno obavezuje države da otklone uzroke bolesti, promovišu zdravlje, sprečavaju epidemije i podstiču ličnu odgovornost za zdravlje.

Sporazum o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (1979, 1999) jedina je međunarodna konvencija koja štiti reproduktivna prava žena i propisuje da države moraju da osiguraju jednaku dostupnost medicinskih usluga, uključujući i mere planiranja porodice i besplatnu negu i odgovarajuću ishranu tokom trudnoće, postnatalnog perioda i dojenja.

Pravo na zdravlje takođe proklamuju i Komisija za ljudska prava, Bečka deklaracija i Akcioni program iz 1993. godine, kao i ostali međunarodni instrumenti poput **Principa za zaštitu mentalno obolelih osoba i za unapređenje mentalne zdravstvene zaštite (1991)**, koji promoviše prava mentalno obolelih/zaostalih i obuhvata pravila koje se odnose na informisani pristanak, tajnost podataka, standarde za negu i tretman. Jedan od principa zabranjuje diskriminaciju po osnovu mentalne zaostalosti.

U okviru **UN konvencija o pravima osoba sa invaliditetom** (2006) zemlje potpisnice su se obavezale da će osobama sa invaliditetom omogućiti da u potpunosti uživaju sva ljudska prava i osnovne slobode, a posebno u kontekstu dostupnosti fizičkog, socijalnog, ekonomskog i kulturnog okruženja, zdravlja i obrazovanja, kao i informacija mogućnosti komunikacije. Države strane ugovornice priznaju osobama sa invaliditetom pravo na ostvarivanje najvišeg mogućeg zdravstvenog standarda bez diskriminacije zasnovane na invaliditetu. Države strane ugovornice će preduzeti sve odgovarajuće mere kako bi osobama sa invaliditetom omogućile pristup zdravstvenim uslugama, vodeći računa o polu, uključujući rehabilitaciju u vezi sa zdravljem.

Konvencija Saveta Evrope o borbi protiv medicinskih proizvoda i ostalih zločina koji ugrožavaju javno zdravlje usvojena je 2011. godine.

U okviru **Talinske deklaracije** „Zdravstveni sistemi za zdravlje i blagostanje“, zemlje članice su se između ostalog obavezale da će: promovisati zajedničke vrednosti solidarnosti, pravednosti i učešća u formulisanju zdravstvenih politika, planiranju i raspodeli resursa i drugim aktivnostima koje obezbeđuju da se na taj način posvećuje pažnja potrebama siromašnih i drugih posebno osetljivih populacionih grupa; investirati u zdravstvene sisteme i stimulisati investiranje u druge sektore; promovisati transparentnost i biti odgovorni za učinke zdravstvenih sistema kako bi se postigli merljivi rezultati.

Kroz „**Okvirnu konvenciju SZO o kontroli duvana SZO**“ (2006), Republika Srbija se obavezuje da primeni različite mere u kontroli duvana kojima se smanjuju ponuda i potražnja za duvanskim proizvodima, a time i štetne posledice po zdravlje stanovnika.

Pored toga, relevantna međunarodna dokumenta su i: Lisabonska strategija (2000), Evropska povelja o pravima pacijenta (2002), Politički okvir za evropski region „Zdravlje za sve“ (2005), Međunarodni zdravstveni pravilnik (2005), Protokol o vodi i zdravlju uz Konvenciju o zaštiti i korišćenju prekograničnih vodotokova i međunarodnih jezera i Amandmana na članove 25. i 26. Konvencije o zaštiti i korišćenju prekograničnih vodotokova i međunarodnih jezera (2005), Deklaracija „Zdravlje u svim politikama“ (2007), Povelja o osnovnim pravima Evropske unije (2010), Evropski vodič za unapređenje kvaliteta u sveobuhvatnoj kontroli raka (2015), Akcioni plan za prevenciju i kontrolu nezaraznih bolesti u evropskom regionu SZO 2016–2025 (2016), Ostrvska deklaracija o životnoj sredini i zdravlju (2017), Deklaracija o primarnoj zdravstvenoj zaštiti (Astana 2018).

EU program zdravstva za period 2021–2027¹¹³ uspostavljen je kao odgovor na pandemiju Kovid-19 i u cilju jačanja spremnosti za krizne situacije u EU. Predstavlja skup mera i aktivnosti kojima treba da se unapredi kvalitet i otpornost zdravstvenih sistema, naročito u periodima zdravstvenih kriza. Zasniva se na 4 strateška cilja: unapređenje i podsticanje zdravstvene zaštite (sprečavanje zaraza, promocija zdravstva i međunarodna saradnja), ograničavanje prekograničnih pretnji po zdravlje (prevencija i efikasno delovanje, povećanje zaliha osnovnih proizvoda i povećanje rezervi medicinske opreme), unapređenje medicinske opreme i proizvoda (povećanje dostupnosti medicinskih proizvoda i opreme) i povećanje održivosti, otpornosti i efikasnosti zdravstvenih sistema (jačanje kapaciteta za obradu podataka, pružanje usluga i digitalnu transformaciju, povećanje pristupa zdravstvenoj zaštiti, primena EU regulativa i donošenje odluka zasnovano na činjenicama i integracija rada nacionalnih zdravstvenih sistema).

Sprovođenje mera u procesu pregovora sa EU u okviru **pregovaračkog poglavlja 28: Zaštita potrošača i zdravlja** zahteva značajne administrativne kapacitete na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou i doprinosi realizaciji globalno prihvaćenih obaveza u okviru **COR 3: Dobro zdravlje**. Pregovori u okviru poglavlja 28 vrše se u dve oblasti zaštita potrošača i zaštita zdravlja i obuhvataju usaglašavanje sa pravnim tekovinama u tematskim oblastima koje se odnose na kontrolu duvana, ozbiljne prekogranične opasnosti po zdravlje, uključujući prenosive bolesti, krv, tkiva, ćelije i organe, prava pacijenta na prekogranično zdravstveno osiguranje, medicinske proizvode, kozmetiku i medicinske uređaje, kao i one koje su u vezi sa mentalnim zdravljem, prevencijom zloupotrebe droga, nejednakosti kada je reč o zdravlju, ishranom, smanjenjem štetnih posledica korišćenja alkohola, skriningom za rak, zdravim okruženjem uključujući prevenciju povreda, promovisanje bezbednosti, aktivno i zdravo starenje, kao i evropsko delovanje u oblasti retkih bolesti.

Odbor za evropske integracije Narodne skupštine Republike Srbije je 26. januara 2022. godine dao pozitivno mišljenje na Predlog pregovaračke pozicije Republike Srbije za Međuvladinu konferenciju o pristupanju Republike Srbije Evropskoj uniji za Poglavlje 28 – Zaštita potrošača i zdravlja. **Pregovori o poglavlju 28 još uvek nisu otvoreni**. U svom poslednjem Izveštaju o napretku Republike Srbije u procesu pristupanja EU, iz 2021. godine, Evropska komisija ocenjuje da je Srbija „**umereno pripremljena**“ u ovoj oblasti i da je neophodno da: ojača administrativni kapacitet nadležnih organa za zaštitu potrošača, tržišni nadzor i sanitarni inspeksijski nadzor; ojača opšte upravljačke kapacitete, ljudske resurse i finansijsku održivost javnog fonda za zdravstveno osiguranje; uskladi zakonodavstvo s pravnim tekovinama EU o supstancama ljudskog porekla, kontroli duvana i lekovima za ljudsku i veterinarsku upotrebu. U skladu sa četvrtim revidiranim nacionalnim programom za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (NPAA),¹¹⁴ Republika Srbija nastavlja usaglašavanje sa pravnim tekovinama u oblasti zaštite potrošača i zaštite javnog zdravlja.

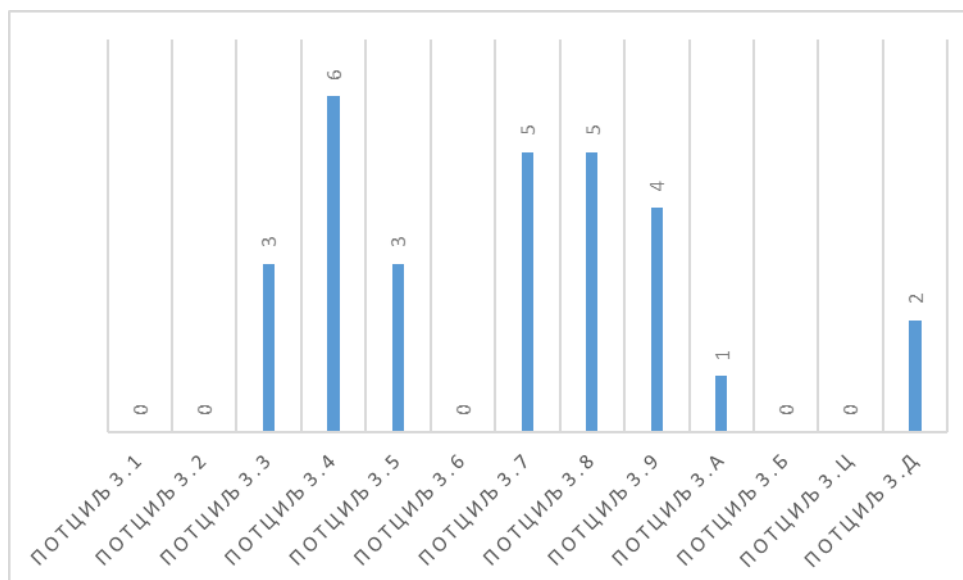
Napretkom u procesu pregovora i ispunjavanjem merila koja će biti uspostavljena za zatvaranje ovog poglavlja, Republika Srbija će moći i efikasnije da doprinese COR 3, a posebno kroz aktivnosti u oblasti borbe protiv zaraznih i retkih bolesti, raka, bolesti zavisnosti i bolesti povezanih sa zagađenjem životne sredine.

3. Pregled nacionalnog planskog okvira Republike Srbije

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u okviru COR 3 – Dobro zdravlje sadržalo je pregled 18 planskih dokumenata koji su podjednako relevantni za proces evropskih integracija u okviru klastera – Unutrašnje tržište, posebno u okviru **pregovaračkog poglavlja 28 – Zaštita potrošača i zdravlja**, ali i doprinose ostvarivanju COR 3. Konkretnije, **važeća planska dokumenta mogu se povezati sa osam od trinaest potciljeva obuhvaćenim COR 3**. Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji za period 2018–2026. godine doprinosi najvećem broju potciljeva u okviru COR 3, dok se sa druge strane *potcilj 3.4. Neprenosive bolesti, potcilj 3.7. Reproduktivno zdravlje i potcilj 3.8. Univerzalan obuhvat zdravstvenom zaštitom* mogu povezati sa najvećim brojem planskih dokumenata.

¹¹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0522&from=EN>

¹¹⁴ https://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npaa/NPAA_2022-2025_002.pdf

Slika 2. Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima COR 3 – Dobro zdravlje

Važeća **Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji za period 2018–2026. godine**,¹¹⁵ sa **Akcionim planom za period od 2018. do 2026. godine**, trenutno je ključni dokument u oblasti očuvanja i unapređenja zdravlja i zdravstvene zaštite. Strategijom su utvrđeni sledeći ciljevi: unapređenje zdravlja i smanjenje nejednakosti u zdravlju, unapređenje životne sredine i radne okoline, sprečavanje i suzbijanje bolesti i vodećih rizika po zdravlje stanovništva, promocija zdravlja u zajednici, podrška razvoju dostupne, kvalitetne i efikasne zdravstvene zaštite, razvoj sistema javnog zdravlja zasnovanog na dokazima iz istraživanja, unapređenje upravljanja, komunikacije i partnerstva za primenu načela „zdravlje u svim politikama”. Sprečavanjem i suzbijanjem zaraznih i nezaraznih bolesti i vodećih rizika za zdravlje realizacija Strategije doprineće potcilju **3.3. Smanjiti epidemije zaraznih bolesti i potcilju 3.4. Neprenosive bolesti**. Unapređenjem zdravlja i smanjivanjem nejednakosti u zdravlju Strategija će nizom mera doprineti i ostvarenju potcilja **3.5. Prevencijom i lečenjem od zloupotrebe opojnih droga i alkohola**. **Potcilj 3.8. Univerzalan obuhvat zdravstvenom zaštitom** takođe će biti pod uticajem Strategije čijom će se realizacijom povećati obuhvat zdravstvenom zaštitom i unaprediti dostupnost i kvalitet zdravstvenih usluga. Realizacija Strategije doprineće i očuvanju i unapređenju seksualnog i reproduktivnog zdravlja, čime će omogućiti ostvarivanje napretka u pogledu dostizanja **potcilja 3.7. Reproductivno zdravlje**. **Potcilj 3.8. Univerzalan obuhvat zdravstvenom zaštitom** obuhvaćen je u okviru Strategije ciljevima i merama usmerenim na smanjenje nejednakosti u zdravlju, kao i unapređenju dostupnosti i pristupačnosti zdravstvene službe. Unapređenje životne sredine i radne okoline, kao jedan od ciljeva Strategije, doprineće potcilju **3.9. Smanjenje smrtnosti i oboljevanja od opasnih hemikalija i zagađenja**. Realizacija Strategije će doprineti i dostizanju potcilja **3.d Upravljanje nacionalnim i globalnim zdravstvenim rizicima**.

Postoje i važeći programi za pojedine bolesti i smanjenje rizika od obolevanja, koji su utvrđeni uredbama, ali koji po pravilu nemaju akcione planove i o njihovom sprovođenju se ne izveštava. Često se mere i aktivnosti predviđene tim programima preklapaju sa utvrđenim merama i aktivnostima u Akcionom planu za sprovođenje **Strategije javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine**, pa tako nemaju međusobno jasno postavljen hijerarhijski odnos, što povlači otežanu prioritizaciju prilikom planiranja budžeta i ostalih potrebnih resursa za njihovo sprovođenje.

U pravcu optimizacije planskog okvira u oblasti zdravstva, započeta je izrada nove strategije razvoja zdravstvene zaštite Republike Srbije za period od 2026. godine, koja još nije završena zbog prekida rada na njenoj izradi usled pojave pandemije izazvane koronavirusom. Optimizacijom planskog okvira treba da bude uređen hijerarhijski odnos dokumenta, kao i da se smanji broj programa kojima se utvrđuju javne politike za

¹¹⁵ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2018/61/1/reg>

zarazne i hronične nezarazne bolesti, a takođe da se integrišu politike utvrđene u programima koji nemaju oročen period važenja.

Dostizanje **potcilja 3.3. Okončanje epidemije AIDS-a i tuberkuloze, borba protiv hepatitisa, bolesti koje se prenose vodom i ostalih zaraznih bolesti**, Republika Srbija je ranije planirala kroz Program zaštite stanovništva od zaraznih bolesti, čije važenje je isteklo. U međuvremenu, usvojena je **Strategija za prevenciju i kontrolu HIV infekcija i AIDS-a za period 2018–2025. godine**¹¹⁶ sa **Akcionim planom za period 2018–2021. godine**, koji je takođe istekao. U planu je izrada Programa za životnu sredinu i zdravlje kojim treba da budu predviđene mere za smanjenje rizika od bolesti koje se prenose vodom, čija izrada je obustavljena usled epidemije Covid-19. Nastavkom rada na novoj strategiji razvoja zdravstvene zaštite, steći će se uslovi za izradu programa kojim bi se objedinila borba protiv zaraznih bolesti, sa naglaskom na jačanju spremnosti zdravstvenog sistema za brzu identifikaciju novih uzročnika i reagovanja u cilju zaštite stanovništva. Zdravlje i blagostanje mladih jedan je od strateških ciljeva **Nacionalne strategije za mlade za period od 2015. do 2025. godine**, čijom realizacijom će se uticati na prevenciju rizičnog ponašanja mladih, kao i na unapređenje kvaliteta i dostupnosti zdravstvenih usluga mladima, uključujući i dostupnost programa za prevenciju polno prenosivih infekcija, HIV/AIDS i očuvanja reproduktivnog zdravlja.

Potcilj 3.4. Neprenosive bolesti u Republici Srbiji bio obuhvaćen Strategijom za prevenciju i kontrolu hroničnih nezaraznih bolesti, koja je važila do 2018. godine. Nakon isteka Strategije, još uvek nije izrađen planski dokument koji bi obuhvatio sve oblike neprenosivih bolesti, tako da u ovom trenutku ovom potcilju doprinosi nekoliko planskih dokumenata u različitim oblastima koje su obuhvaćene ovim potciljem: mentalno zdravlje, maligne bolesti, gojaznost.

Nacionalni program za zaštitu mentalnog zdravlja u Republici Srbiji za period 2019–2026. godine, sa Akcionim planom do 2022. godine,¹¹⁷ kroz četiri posebna cilja doprinosi unapređenju „stanja blagostanja u kojem svaka osoba ostvaruje svoj potencijal, nosi se sa svakodnevnim stresom, da može produktivno da radi i da je u mogućnosti da doprinosi svojoj zajednici”. Oblast nezaraznih bolesti je u Republici Srbiji obuhvaćena i **Programom unapređenja kontrole raka u Republici Srbiji za period 2020–2022. godine**,¹¹⁸ sa **Akcionim planom**, čiji je cilj da se uspostavi bolja kontrola raka putem boljeg planiranja i koordinacije širokog spektra usluga koje se pružaju u okviru nacionalnog zdravstvenog sistema, od prevencije i unapređenja zdravlja, do rehabilitacije i palijativnog zbrinjavanja. **Nacionalni program za prevenciju gojaznosti kod dece i odraslih** omogućuje stvaranje uslova za očuvanje zdravlja i smanjenja faktora rizika za hronične nezarazne bolesti (nepravilne ishrane i fizičke neaktivnosti) putem javno zdravstvenih aktivnosti, aktivnosti promocije zdravlja i prevencije bolesti. **Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine** usmerena je na pružanje podrške mladima, roditeljima i nastavnicima u oblasti unapređenja mentalnog i opšteg zdravlja mladih ljudi, uključujući i razvoj programa pravilne ishrane i prevencije gojaznosti kod mladih žena i muškaraca.

Odgovor Republike Srbije na **potcilj 3.5. Prevencija zloupotrebe opojnih supstanci, uključujući i zloupotrebu narkotika i štetnu upotrebu alkohola** sadržan je u okviru **Nacionalnog programa prevencije štetne upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja**¹¹⁹ u 2017. godini, koji nema oročen period važenja i nema akcioni plan. Prevencija štetne upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja predstavlja vrlo važnu tačku u zaštiti i unapređenju zdravlja opšte populacije, stoga je Program usmeren na smanjenje štetnih posledica upotrebe alkohola na pojedinca i na društvo u celini.

Potcilj 3.6. Prevencija i smanjenje saobraćajnih nesreća nije trenutno obuhvaćen, s obzirom da je pitanje bezbednosti saobraćaja bilo obuhvaćeno Strategijom bezbednosti saobraćaja na putevima Republike Srbije za period od 2015. do 2020. godine, čiji je rok istekao i do sada nije izrađen i usvojen nijedan planski dokument koji bi doprineo ovom potcilju.

Republika Srbija je **Strategijom podsticanja rađanja**¹²⁰ obuhvatila nekoliko oblasti koje će doprineti dostizanju stope završnog fertiliteta od minimum 10% i time doprineti **potcilju 3.7. Reproductivno zdravlje**.

¹¹⁶ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/%20%20%20strategija/2018/61/%202/reg>

¹¹⁷ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2019/84/1>

¹¹⁸ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2020/105/1>

¹¹⁹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2017/115/1/reg>

¹²⁰ <https://www.mdpp.gov.rs/doc/strategije/Strategija-podsticanja-radjanja-2018.pdf>

Ublažavanje ekonomske cene podizanja deteta, jedna je od oblasti koja će omogućiti ublažavanje nepovoljnog materijalnog položaja porodica sa decom u odnosu na one bez dece, i posebno će biti podsticajne za rađanje drugog deteta. *Usklađivanje rada i roditeljstva* ima za cilj da podrži zaposlene parove da se lakše odluče na roditeljstvo, a roditeljima da se odluče na rađanje većeg broja dece. *Oснаživanje psihološke cene roditeljstva*, doprineće smanjenju subjektivnog doživljaja opterećenja i eksploatacije resursa, od emotivnih, preko materijalnih, psiholoških, zdravstvenih, itd, a posebno kod rađanja većeg broja dece i omogućiće podizanje kvaliteta života i osećanje zadovoljstva sopstvenim životom. *Promocija reproduktivnog zdravlja i borba protiv neplodnosti* uticaće na poboljšanje zdravstvenog stanje dece, adolescenata, žena i parova u reproduktivnom periodu. Strategija će doprineti i unapređenju brige i nadzora nad trudnicama, ali predviđa i aktivnije uključivanje lokalne samouprave u izradu lokalnih programa, čime bi se unapredila dostupnost planiranih mera svim građanima.

Realizacija **Nacionalnog programa očuvanja i unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja građana Republike Srbije**¹²¹ doprineće unapređenju seksualnog i reproduktivnog zdravlja stanovnika Republike Srbije, uz poštovanje prava na donošenje odluka zasnovanih na dobroj informisanosti, koje se odnose na seksualnost i reprodukciju, nezavisno od ličnih karakteristika pojedinaca (pol, rod, starosno doba, invaliditet, socio-ekonomski status, kulturni identitet, seksualna orijentacija, izloženost socijalnoj deprivaciji, inficiranost virusom humane imunodeficijencije – HIV i druge lične karakteristike) i time uticati na **potcilj 3.7. Reproductivno zdravlje**. Takođe, **Nacionalni program podrške dojenju, porodičnoj i razvojnoj nezi novorođenčeta**¹²² usvojen je 2018. godine i nastoji da intenzivira aktivnosti na promociji i povećanju stepena svesti o značaju dojenja, kao i da doprinese stvaranju povoljnog društvenog okruženja kao podrške za uspostavljanje i održavanje dojenja u Republici Srbiji i time doprinese potcilju 3.7, u segmentu koji se odnosi na informisanje i obrazovanje u oblasti reproduktivnog zdravlja i planiranja porodice.

Unapređenje obuhvata zdravstvenom zaštitom u velikoj meri zavisi od univerzalne dostupnosti zdravstvenih usluga svim građanima, ali je uslovljeno i obezbeđivanjem pristupačnosti zdravstvenih objekata. Shodno tome, **Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**,¹²³ sa **Akcionim planom za period 2021–2022. godine**, razmatra posebne mere kojima želi da utiče na obezbeđivanje pristupačnosti objekata, javnih površina, informacija, usluga i proizvoda osobama sa invaliditetom i predstavlja doprinos Republike Srbije potcilju **3.8 Univerzalan obuhvat zdravstvenom zaštitom**, posebno u segmentu koji se odnosi na dostupnost osnovnih zdravstvenih usluga. **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine**,¹²⁴ omogućiće jednak pristup kvalitetnim zdravstvenim uslugama i puno ostvarivanje prava na zdravlje bez diskriminacije, naročito u kriznim situacijama, u zdravstvenom sistemu Republike Srbije, Romima i Romkinjama i time doprineti unapređenju njihovog zdravlja. Time se doprinosi potcilju 3.8, posebno u segmentu dostupnosti kvalitetnih zdravstvenih usluga, kao i osnovnih lekova i vakcina za sve.

Iako nije direktno povezana sa zdravstvom, **Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine**,¹²⁵ kojom su predviđene mere za sprečavanje i smanjenje zagađenja voda ispuštanjem otpadnih voda iz tačkastih i rasutih izvora direktno u vodotokove i podzemne vode, uticaće na smanjenje obolevanja i smrtnih slučajeva usled kontaminacije vode opasnim hemikalijama i time doprineti **potcilju 3.9 Smanjiti obolevanje i smrtnu slučajevu od opasnih hemikalija, zagađenja i kontaminacije vazduha, vode i zemljišta**. Akcionim planom za sprovođenje ove Strategije za period 2021–2023. godine, usvojenim u julu 2021. godine, obuhvaćeno je uređenje i nadgradnja pravnog i institucionalnog sistema, kao i razvoj integralne zaštite i korišćenja voda. Predviđeno je i donošenje novih dokumenata javnih politika za zaštitu vazduha, i zaštitu zemljišta (Program zaštite vazduha i Nacionalni program za borbu protiv dezertifikacije i degradacije zemljišta su u fazi izrade), dok je **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine**, usvojen u januaru 2022. godine. Program upravljanja otpadom nije neposredno usmeren na smanjivanje obolevanja i smrtnih slučajeva razvijanjem održivog sistema upravljanja otpadom, ali svakako da će njegova

¹²¹ „Службени гласник РС“, број 120/2017.

¹²² <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2018/53/1/reg>

¹²³ „Службени гласник РС“, број 44/2020.

¹²⁴ „Службени гласник РС“, број 23/2022.

¹²⁵ <https://www.paragraf.rs/propisi/strategija-upravljanja-vodama-u-srbiji-do-2034.html>

realizacija uticati na očuvanje resursa i smanjenje negativnih uticaja na životnu sredinu, zdravlje ljudi i degradaciju prostora.

Nacionalnom strategijom za rodnu ravnopravnost za period 2021–2030. godine, sa Akcionim planom za period 2022–2023. godine, utvrđene su sveobuhvatne mere za unapređenje rodne ravnopravnosti kao činioca koji podstiče razvoj društva u Republici Srbiji, sa posebnim osvrtom na obezbeđivanje sveobuhvatne zdravstvene zaštite, uključujući i ranu prevenciju seksualnog i reproduktivnog zdravlja. Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost oslanja se i na Agendu 2030, usklađena je sa njom i procesom pristupanja EU, a ciljevi postavljeni u Strategiji odgovaraju potcilju **3.7 Reproductivno zdravlje**, kao i **3.8 Univerzalan obuhvat zdravstvenom zaštitom**.

Potcilj **3.a Primena Okvirne konvencije SZO o kontroli duvana** realizovaće se kroz mere koje su predviđene **Strategijom javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine sa pratećim Akcionim planom**, posebno u kontekstu podrške promeni postojećih, ili usvajanju novih propisa do 2026. godine, u skladu sa preporukama Vodiča za primenu Okvirne konvencije o kontroli duvana SZO i zakonodavstva Evropske unije.

Program za retke bolesti u Republici Srbiji za period 2020–2022. godine, sa Akcionim planom,¹²⁶ koji je usklađen sa Preporukom Saveta Evrope o aktivnostima u oblasti retkih bolesti, doprinese ostvarenju **potcilja 3.4 Neprenosive bolesti** i **potcilja 3.d. Upravljanje nacionalnim i globalnim zdravstvenim rizicima**. **Potcilj 3.d. Upravljanje nacionalnim i globalnim zdravstvenim rizicima** obuhvaćen je i **Strategijom javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine**, čijom realizacijom će se unaprediti sistem za sprečavanje i suzbijanje bolesti i vodećih rizika za zdravlje.

Digitalizacija doprinosi efikasnosti zdravstvenog sistema, višem kvalitetu dijagnostike i lečenja i omogućava autorizovani pristup informacijama ključnim za donošenje kliničkih odluka, što neposredno utiče na povećanje dostupnosti i obuhvata zdravstvenim uslugama. **Program ekonomskih reformi 2022–2024. godine** obuhvata i reforme u oblasti zdravstva, i shodno tome će unapređenjem efikasnosti zdravstvenog sistema kroz digitalizaciju procesa omogućiti unapređenje efikasnosti zdravstvenog sistema i kvaliteta zdravstvene zaštite i time doprineti ostvarenju potcilja **3.8 Univerzalan obuhvat zdravstvenom zaštitom**.

4. Institucionalni mehanizmi koordinacije, izrade i praćenja sprovođenja planskih dokumenata

U skladu sa nadležnostima koje obavlja, Ministarstvo zdravlja odgovorno je za izradu, praćenje i koordinaciju planskih dokumenata u ključnim oblastima obuhvaćenim COR 3, kao što su poslovi u vezi sa upravljanjem zdravstvenim sistemom i očuvanjem i unapređenjem zdravlja ljudi. Važnu ulogu u pogledu sprovođenja i praćenja planskih dokumenata u oblasti javnog zdravlja ima i Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“. Pored Ministarstva zdravlja, i druga ministarstva i organi nadležni su za planska dokumenta čijom će realizacijom Republika Srbija doprineti ostvarivanju COR 3, kao na primer: Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, u pogledu pitanja zdravstvene zaštite u kontekstu rodne ravnopravnosti, a posebno seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava, zatim unapređenja kvaliteta i dostupnosti zdravstvene zaštite licima koja se nalaze u riziku od diskriminacije, osobama sa invaliditetom, Romima i Romkinjama, itd; Ministarstvo omladine, u pogledu unapređenja zdravlja i blagostanja mladih žena i muškaraca; Ministarstvo zaštite životne sredine, u pogledu unapređenja stanja životne sredine i uslova za zdrav život i zaštitu od neprenosivih bolesti.

Jedan od osnovnih principa Agende 2030. jeste i partnerstvo između Vlade i parlamenta, lokalne samouprave, civilnog društva, naučne i akademske zajednice, privatnog sektora, kako u kreiranju politika koje doprinose ciljevima održivog razvoja, tako i tokom sprovođenja ciljeva održivog razvoja. U centru Agende 2030. stoji potreba za stvaranjem okruženja koje treba da omogući učešće svih zainteresovanih strana u cilju mobilizacije i razmene znanja, stručnosti, tehnologije i finansijskih resursa na svim nivoima. Shodno tome, u cilju unapređenja koordinacije sektorskih i međusektorskih politika, obrazovan je **Nacionalni savet za javno zdravlje**¹²⁷ 2019. godine. Jedan od osnovnih zadataka Saveta jeste da se stara o unapređenju zdravlja, prevenciji bolesti i poboljšanju kvaliteta života kroz sistem javnog zdravlja, kao i da analizira, prati i unapređuje sistem javnog zdravlja u Republici Srbiji. Međutim, iako je Nacionalni savet u obavezi da dva puta godišnje podnosi izveštaj o svom radu Vladi Republike Srbije, izveštaji rada ovog tela nisu javno dostupni.

¹²⁶ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2019/86/1/reg>

¹²⁷ „Службени гласник РС“, број 15/2019.

Postoje i međuresorna tela koja se povremeno bave pitanjima od značaja za unapređenje javnog zdravlja opšte populacije ili pojedinih osetljivih grupa, kao što su na primer: Koordinaciono telo za praćenje sprovođenja Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja i Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost.

U pogledu uključivanja zainteresovanih strana u proces izrade planskih dokumenata koji doprinose COR 3, posebno onih koji su izrađeni nakon stupanja na snagu Zakona o planskom sistemu, može se reći da je većina dokumenata izrađena u skladu sa zakonskim obavezama i u konsultaciji sa relevantnim predstavnicima zainteresovanih strana, ili kroz javne konsultacije ili tokom postupka javne rasprave. U pogledu mehanizama saradnje u procesu sprovođenja planskih dokumenata, mapiranje nacionalnog planskog okvira ukazalo je na to da su konkretne mere saradnje i uključivanja zainteresovanih strana u proces sprovođenja planskih dokumenata sadržane u 11 od 17 planskih dokumenata koji su bili predmet mapiranja.

5. Pregled UN pokazatelja za praćenje napretka u dostizanju ciljeva održivog razvoja

Na globalnom nivou praćenje napretka u ostvarivanju COR 3 omogućeno je preko 28 UN pokazatelja.¹²⁸

U Republici Srbiji, u pogledu praćenja globalnih UN pokazatelja kojima se prati napredak u ostvarivanju COR 3, važnu ulogu ima **Republički zavod za statistiku (RZS) koji prati 9 potciljeva preko 13 UN pokazatelja**. Prema poslednjem Izveštaju o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine,¹²⁹ za 2021. godinu značajan napredak je ostvaren u odnosu na potciljeve 3.1.1, 3.3, 3.4.2, 3.7, 3.8, 3.9. Ostvarenim potciljevima mogu se smatrati 3.1 i 3.2, dok se udaljevanje od potciljeva beleži kod 3.4.1 i 3.c.

S druge strane, mapiranje nacionalnog planskog okvira u odnosu na COR 3 ukazalo je da važeći planski dokumenti utvrđuju pokazatelje koji mogu koristiti u postupku praćenja njihovog doprinosa COR 3. Međutim, sistemi za praćenje napretka i izveštavanje nisu u potpunosti utvrđeni. Značajan izvor podataka za praćenje napretka u odnosu na COR 3 predstavljaju i publikacije i analize Instituta za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut“. **Pokazatelji utvrđeni dokumentima javnih politika mogu se povezati sa 16 UN pokazatelja u okviru 8 potciljeva**, što navodi na zaključak da planski dokumenti u određenom obimu mogu omogućiti praćenje tri dodatna pokazatelja u odnosu na pokazatelje koje prati RZS, što je predstavljeno u Tabeli 2.

Tabela 2. prikazuje potciljeve održivog razvoja u okviru kojih napredak Republike Srbije u dostizanju COR 3 prati RZS preko određenih UN pokazatelja. S druge strane, tabelom su predstavljeni potciljevi u okviru kojih se doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja može pratiti na osnovu pokazatelja, utvrđenih dokumentima javnih politika, koje je moguće povezati sa UN pokazateljima održivog razvoja u okviru određenog potcilja.

Republički zavod za statistiku omogućava praćenje UN pokazatelja u okviru potcilja 3.9 – *Do 2030. značajno smanjiti broj smrtnih slučajeva i oboljenja od opasnih hemikalija i zagađenja, i kontaminacije vazduha, vode i zemljišta* u okviru kojeg postoje važeći planski dokumenti, međutim oni ne obuhvataju te raspoložive UN pokazatelje.

Shodno tome, da bi se omogućilo efektivnije praćenje doprinosa planskih dokumenata COR 3, u narednom periodu je prilikom utvrđivanja pokazatelja za praćenje sprovođenja planskih dokumenata potrebno uzeti u obzir i pokazatelje koje prati RZS.

Tabela 2. Potciljevi COR 3 u okviru kojih Republički zavod za statistiku prati globalne UN pokazatelje održivog razvoja, i čije praćenje može biti omogućeno i preko dokumenata javnih politika

Potcilj održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih RZS prati UN pokazatelje održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih se na osnovu pokazatelja utvrđenih DJP može pratiti doprinos DJP COR 3
3.1	X	
3.2	X	
3.3	X	X
3.4	X	X

¹²⁸ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

¹²⁹ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

3.5		X
3.6		
3.7	X	X
3.8	X	X
3.9	X	
3.a		X
3.b	X	
3.c	X	X
3.d		X

2.2.3. Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Konkurentnost i inkluzivni rast

Trećim klasterom obuhvaćeni su konkurentnost i inkluzivni rast i ovaj klaster spada u grupu još uvek neotvorenih klastera. U okviru klastera nalazi se osam pregovaračkih poglavlja koja se odnose na ekonomsku i monetarnu politiku, carinsku uniju, oporezivanje, socijalnu politiku i zapošljavanje, preduzetništvo i industrijsku politiku, nauku i istraživanje i obrazovanje i kulturu: **10 – Informaciono društvo i mediji; 16 – Oporezivanje; 17 – Ekonomska i monetarna politika; 19 – Socijalna politika i zapošljavanje; 20 – Preduzetništvo i industrijska politika; 25 – Nauka i istraživanje; 26 – Obrazovanje i kultura i 29 – Carinska unija.** Republika Srbija je do sada otvorila pet pregovaračkih poglavlja u okviru ovog klastera (17, 20, 25, 26 i 29), dva od njih su privremeno zatvorena (25 i 26). Ni u jednom pregovaračkom poglavlju u okviru ovog klastera nisu preostala da se ispune nikakva merila za otvaranje, a za pregovaračka poglavlja koja nisu otvorena (poglavlja 10, 16 i 19), Republika Srbija je definisala pregovaračke pozicije.

Ovaj klaster obuhvata usaglašavanje sa pravnim tekovinama i politikama EU primarno u vezi sa pripremom Republike Srbije za dostizanje standarda u oblasti ekonomskih kriterijuma za članstvo, kao i učešće u procesu ekonomskog i fiskalnog nadzora. Ključni planski dokument u ovom procesu je Program ekonomskih reformi Republike Srbije, koji pruža osnovu za ekonomski dijalog sa EU. Počevši od 2015. godine, u Republici Srbiji se Program ekonomskih reformi donosi početkom svake godine, sa projekcijama ekonomskog i fiskalnog razvoja za naredne tri godine, a u januaru 2022. godine usvojen je osmi Program ekonomskih reformi za period 2022–2024. godine.

U skladu sa metodologijom mapiranja nacionalnog planskog okvira, ciljevi održivog razvoja koji se vezuju za klaster – Konkurentnost i inkluzivan rast su: **COR 1 – Svet bez siromaštva, COR 5 – Rodna ravnopravnost, COR 10 – Smanjenje nejednakosti, COR 4 – Kvalitetno obrazovanje, COR 8 – Dostojanstven rad i ekonomski rast i COR 9 – Industrija, inovacije i infrastruktura.** Shodno metodologiji, planska dokumenta koja se izrađuju u procesu evropskih integracija kako bi odgovorila na zahteve pregovaračkog procesa, pregovaračkih poglavlja i pregovaračkih pozicija, mogu se povezati sa većim brojem potciljeva održivog razvoja u oblastima relevantnim za razvoj ljudskih resursa, uključujući smanjenje siromaštva, rodnu ravnopravnost, kao i smanjenje nejednakosti, obrazovanje, održivi ekonomski rast, zaposlenost, poboljšanje uslova za rad i održive industrijalizacije, razvoja infrastrukture i inovacija.

COR 1: Svet bez siromaštva

1. Pregled ostvarenog napretka

Na globalnom nivou iskorenjivanje siromaštva predstavlja jedan od najvećih izazova. Iako je broj ljudi koji živi u ekstremnom siromaštvu smanjen sa 1,9 milijardi u 1990. godini, na 689 miliona u 2017. godini, veliki broj ljudi i dalje živi bez adekvatnog pristupa

COR 1 predviđa da ekstremno siromaštvo bude iskorenjeno, da broj ljudi koji žive u bilo kom obliku siromaštva bude prepolovljen i da se smanji opasnost od siromaštva ljudi koji pripadaju najosetljivijim grupama.

hrani, pijaćoj vodi i sanitarnim uslovima.¹³⁰ Stopa ekstremnog siromaštva u svetu je pala sa 36,2% u 1990. godini, na 9,2% u 2017. godini.¹³¹ Prema procenama Svetske banke prisutan je dalji pad na 643 miliona ljudi u ekstremnom siromaštvu i pad stope ekstremnog siromaštva na nivo od 8,4% u 2019. godini.

Pod uticajem pandemije Kovid-19 očekuje se povećanje broja ljudi u ekstremnom siromaštvu na nivo od 703 miliona i rast stope ekstremnog siromaštva na 9,1% u 2020. godini.¹³² Prema podacima Vlade Republike Srbije, stopa apsolutnog siromaštva u 2020. godini iznosila je 6,9%.¹³³ Prema Anketi o radnoj snazi, stopa neformalne zaposlenosti iznosila je 13,2% u 2021. godini.¹³⁴ U oblasti stanovanja, veliki broj romskih domaćinstava živi u podstandardnim romskim naseljima i nema pristup električnoj energiji; 32% podstandardnih romskih naselja nije priključeno na mrežu električne energije, a na vodovodnu mrežu nije priključeno 38% podstandardnih romskih naselja. Gotovo sve stanovništvo koje živi u romskim naseljima koristi osnovne, poboljšane izvore vode za piće (98%),¹³⁵ a 86% koristi osnovne sanitarne usluge. Udeo stanovništva iz romskih naselja koje koristi vodu za piće iz vodovoda koja je dovedena do stana ili kuće iznosi 78%.¹³⁶ Pristup osnovnim uslugama nije omogućen ni pojedinim naseljima u Vojvodini koja imaju velike probleme u pogledu kvaliteta vode koja se isporučuje stanovništvu, kao što su Zrenjanin i Kikinda. Siromašni i građani u ranjivim kategorijama nesrazmerno su izloženi uticaju prirodnih i društvenih katastrofa.

Kao odgovor na ovaj i dalje aktuelan problem, **COR 1** promoviše smanjenje siromaštva, podršku najugroženijim ljudima, pristup resursima i uslugama, kao i podršku u slučaju konflikta i katastrofa izazvanih klimatskim promenama. Neophodno je da socijalna pomoć bude odgovornije i ravnomernije raspoređena, dostupnija i otvorenija da prepozna potrebe onih koji su izostavljeni, a podrška im je neophodna.

U Republici Srbiji siromaštvo je rasprostranjeno. Stopa ekstremnog siromaštva (UN pokazatelj 1.1.1) iznosi 2,3% u 2019. godini.¹³⁷ Ovo je ujedno najrelevantniji podatak za ostvarenje **potcilja 1.1. Iskoreniti ekstremno siromaštvo svuda i za sve**. Zabrinjava i visoka stopa ljudi izloženih riziku od siromaštva (UN pokazatelj 1.2.1), koja je prema podacima Ankete o prihodima i uslovima života (eng. Survey on Income and Living Conditions – SILC) ankete¹³⁸ bila 21,7% u 2020. godini (EU-27 16,6% u 2020. godini).¹³⁹ Stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (UN pokazatelj 1.2.2) iznosi 29,8% u 2020. godini¹⁴⁰ (21,5% prosek EU-27 u 2020. godini).¹⁴¹ U porastu je i već visoka nejednakost raspodele dohotka koja se meri *Gini* koeficijentom i iznosi 33,3 u Republici Srbiji za 2020. godinu (iznad proseka EU-27 od 30,0 u 2020. godini).¹⁴² Ovi indikatori su bitni i za praćenje realizacije **potcilja 1.2. Smanjiti broj muškaraca, žena i dece koji žive u bilo kom obliku siromaštva**. Najveći stepen ugroženosti može se videti kod pojedinih grupa kao što su Romi, pogotovo u neformalnim naseljima, interno raseljena lica, osobe sa visokim stepenom invaliditeta, stara lica bez penzije, lica bez obrazovanja ili sa niskim nivoom obrazovanja i stanovništvo izvan gradskih sredina.

Vezano za potcilj **1.3. Primeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mere za sve, uključujući najugroženije**, rashodi za socijalnu zaštitu i sigurnost u Republici Srbiji iznosili su 13,6% BDP-a u 2021. godini. U strukturi ovih rashoda dominiraju penzije (9,7% BDP-a), dok rashodi za socijalnu pomoć iznose 2,7% BDP-a

¹³⁰ Светска Банка, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34496/9781464816024.pdf>

¹³¹ Светска Банка, <https://data.worldbank.org/topic/poverty>

¹³² Светска Банка, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34496/9781464816024.pdf>

¹³³ <https://socijalnoukljucivanje.gov.rs/sr/%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%BE-%D1%83%D0%BA%D1%99%D1%83%D1%87%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D1%83-%D1%80%D1%81/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D1%81%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%88%D1%82%D0%B2%D0%B0/%D0%B0%D0%BF%D1%81%D0%BE%D0%BB%D1%83%D1%82%D0%BD%D0%BE-%D1%81%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%88%D1%82%D0%B2%D0%BE/>

¹³⁴ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20225682.pdf>

¹³⁵ Извештај „Положај осетљивих група у процесу приступања Републике Србије Европској унији Преглед стања: Положај Рома и Ромкиња”, Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе републике Србије, 2021. године.

¹³⁶ MICS 6 – Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији за 2019. годину, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ.

¹³⁷ Светска Банка, [Poverty headcount ratio at \\$1.90 a day \(2011 PPP\) \(% of population\) - Serbia | Data \(worldbank.org\)](https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34496/9781464816024.pdf)

¹³⁸ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20211282.pdf>

¹³⁹ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_01_20/default/table?lang=en

¹⁴⁰ РСЗ, ЦОР, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20211282.pdf>

¹⁴¹ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps01n/default/table?lang=en

¹⁴² <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi190/default/table?lang=en>

prema konsolidovanom budžetu¹⁴³ (što je uporedivo sa zemljama u regionu). Udeo stanovništva obuhvaćenog sistemima socijalne zaštite u ukupnoj populaciji (UN pokazatelj 1.3.1) iznosi 10,2% u 2020. godini.¹⁴⁴

Potcilj 1.4. se odnosi na **Obezbeđivanje jednakih prava na ekonomske resurse, pristupa osnovnim uslugama, vlasništvu i upravljanju zemljištem, novim tehnologijama i finansijskim uslugama uključujući i mikrofinansiranje**. Osetljive grupe u Republici Srbiji suočavaju se sa problemima u pristupu najvažnijim ekonomskim resursima kao što su zemljište, rad i izvori finansiranja. Veliki deo romske populacije živi u rizičnim životnim uslovima i bez formalnih vlasničkih prava. Postoji i velika nejednakost u pristupu uslugama počevši od obrazovanja i zdravstva, ali i uslugama transporta koje nisu prilagođene potrebama osoba sa invaliditetom, kao ni javni prostori koji nisu prilagođeni i dostupni za pružanje usluga građanima. U Republici Srbiji još uvek nije usvojen Zakon o nebankarskim finansijskim institucijama koji bi omogućio mikrofinansiranje. Tri organizacije koje se ovim poslom bave u Republici Srbiji dobijaju finansijsku podršku međunarodnih donatora, ali ne mogu sredstva da plasiraju neposredno, već preko poslovnih banaka, što znatno usložnjava proceduru i poskupljuje ova sredstva za krajnje korisnike. Udeo stanovništva koje živi u domaćinstvima sa pristupom osnovnim uslugama: korišćenje osnovnih usluga snabdevanja vodom za piće (UN pokazatelj 1.4.1a) iznosi 99,1% u 2019. godini (u romskim naseljima 98,2%).¹⁴⁵ Udeo stanovništva koje živi u domaćinstvima sa pristupom osnovnim uslugama: korišćenje osnovnih sanitarnih usluga (UN pokazatelj 1.4.1b) iznosi 98,4% u 2019. godini (u romskim naseljima 86,4%).¹⁴⁶

Vezano za **potcilj 1.5. Smanjiti izloženost siromašnih od ekstremnih klimatskih događaja i drugih ekonomskih, društvenih ili ekoloških katastrofa**, analiza rađena nakon poplava iz 2014. godine pokazala je da su poplave imale veće posledice po ugrožene grupe (pre svega Rome, izbegla i raseljena lica i osobe sa invaliditetom), kao i da su bila ugroženija domaćinstva koja vode žene.¹⁴⁷ Procenjuje se da je posle poplava 125.000 građana palo ispod granice siromaštva, što je rezultiralo porastom siromaštva od gotovo 7% u odnosu na nivo iz prethodne godine. Broj smrtnih slučajeva i nestalih lica kao posledica prirodnih katastrofa na 100.000 stanovnika (UN pokazatelj 1.5.1b) iznosi 0,04 u 2020. godini.¹⁴⁸ Broj interno raseljenih lica kao posledica prirodnih katastrofa (UN pokazatelj 1.5.1a) iznosi 880 u 2020. godini.¹⁴⁹ Broj lica direktno pogođenih prirodnim katastrofama na 100.000 stanovnika (UN pokazatelj 1.5.1c) iznosi 22,91 u 2020. godini.¹⁵⁰ Direktni ekonomski gubici uzrokovani katastrofama u odnosu na globalni BDP (UN pokazatelj 1.5.2a) iznose 0,00034% u 2020. godini.¹⁵¹ Direktni ekonomski gubici uzrokovani katastrofama (UN pokazatelj 1.5.2b) iznose 18,1 mil. USD u 2020. godini.¹⁵² Poljoprivredni gubici prouzrokovani katastrofama iznose 11,7 mil. USD, dok gubici u stambenom sektoru iznose 5,9 mil. USD u 2020. godini. Ocena usvajanja i implementacije nacionalnih strategija za smanjenje rizika od katastrofa u skladu sa Sendajskim okvirom (UN pokazatelj 1.5.3) iznosi 0,025 u 2018. godini.¹⁵³ Udeo lokalnih samouprava koje usvajaju i primenjuju strategije za smanjenje rizika od katastrofa u skladu sa nacionalnom strategijom smanjenja rizika od katastrofa (UN pokazatelj 1.5.4a) iznosi 4,6% u 2018. godini.¹⁵⁴

Potcilj 1.a se odnosi na **Mobilizaciju resursa iz različitih izvora kako bi se obezbedila sredstva za primenu programa i politika u cilju okončanja svih oblika siromaštva**. Udeo ukupnih državnih rashoda za osnovne usluge (UN pokazatelj 1.a.2) iznosi 51,2% u 2020. godini (6,7% obrazovanje, 14,5% zdravstvo i 30% socijalna zaštita).¹⁵⁵

¹⁴³ МФИН, Консолидовани биланс државе: <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

¹⁴⁴ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN010301?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁴⁵ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN01040102?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁴⁶ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN01040105?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁴⁷ <http://www.obnova.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Izvestaj-o-proceni-potreba-za-oporavak-i-obnovu-posledica-poplava.pdf>

¹⁴⁸ UN Office for Disaster Risk Reduction, <https://ourworldindata.org/grapher/deaths-and-missing-persons-due-to-natural-disasters?tab=chart&country=~SRB>

¹⁴⁹ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN01050101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁵⁰ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN01050101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁵¹ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN01050201?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁵² P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN01050202?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁵³ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN010503?languageCode=sr-Cyrl&displayMode=table>

¹⁵⁴ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN01050401?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁵⁵ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN010602?languageCode=sr-Cyrl>

Potcilj 1.b se odnosi na **Kreiranje jasnih okvira politika na svim nivoima koje promovišu borbu protiv siromaštva i rodnu osjetljivost**. Iako se analiza efekata javnih politika na društvo trenutno ne sprovodi u svim oblastima javnih politika, za ovakve procene su pripremljene smernice za procenu uticaja na društvo prema metodologiji EU,¹⁵⁶ kao i Priručnik za analizu efekata javnih politika i propisa.¹⁵⁷ Republika Srbija je i prva zemlja Zapadnog Balkana koja je ovakvu analizu sprovela u okviru donošenja Programa ekonomskih reformi.

2. Doprinos procesa EU integracija i drugih međunarodnih procesa

Smanjenje siromaštva u središtu je pregovaračkih poglavlja u okviru klastera tri – Konkurentnost i inkluzivni rast u okviru kojih se Republika Srbija usklađuje sa pravnim tekovinama i politikama EU, i to pre svega kroz pregovaračko poglavlje **19 – Socijalna politika i zapošljavanje** u oblasti postizanja jedinstvenog i pravednijeg pristupa osnovnim socijalnim uslugama i unapređenja sistema socijalne zaštite i zaposlenosti uz posebnu brigu za grupe koje su manje prisutne na tržištu rada, kao i pregovaračko poglavlje **20 – Preduzetništvo i industrijska politika** u oblasti obezbeđivanja jednakih prava na ekonomske resurse i pristup novim tehnologijama i finansijskim uslugama. U pogledu spremnosti Republike Srbije za proces pregovora u oblasti socijalne politike i zapošljavanja, pregovaračko poglavlje 19, Republika Srbija je umereno spremna, iako poglavlje još uvek nije otvoreno, postignut je ograničen napredak u daljem usklađivanju s pravnim tekovinama EU. U slučaju pregovaračkog poglavlja 20, prema Izveštaju Evropske komisije iz 2021. godine, Republika Srbija je umereno pripremljena u oblasti preduzetništva i industrijske politike; poglavlje je otvoreno za pregovore.

Republika Srbija doprinosi COR 1 i kroz proces pregovora u okviru pregovaračkih poglavlja koja nisu deo klastera – Konkurentnost i inkluzivan rast. Pregovaračko poglavlje u okviru kojeg se sprovode reforme u procesu usaglašavanja zakonodavstva sa pravnim tekovinama EU ili sa politikama EU u oblasti smanjenja siromaštva jeste i pregovaračko poglavlje **23 – Pravosuđe i osnovna prava** u oblasti zaštite osnovnih ljudskih prava i borbe protiv diskriminacije u pristupu uslugama, resursima i osnovnim ljudskim pravima.

U Strategiji Evropa 2020. za pametan, održiv i inkluzivan ekonomski rast, jedan od ciljeva bio je izbjavljenje 20 miliona ljudi iz rizika od siromaštva i socijalne isključenosti do 2020. godine. Ovaj cilj nije ostvaren i u 2021. godini usvojen je **Akcioni plan za implementaciju evropskog stuba socijalnih prava**,¹⁵⁸ u kojem je definisan cilj smanjenje siromaštva za najmanje 15 miliona ljudi (među kojima je najmanje 5 miliona dece) do 2030. godine, što je u potpunosti u skladu sa realizacijom COR 1.

Evropska platforma protiv siromaštva uključuje preduzimanje niza mera u okviru javnih politika, veće i uspešnije korišćenje fondova EU u cilju podrške socijalnom uključivanju, promovisanje socijalnih inovacija, rad kroz partnerstva i iskorišćavanje potencijala socijalne ekonomije, kao i poboljšanje koordinacije između zemalja.

Tema smanjenja siromaštva deo je i važnih regionalnih inicijativa u kojima Republika Srbija učestvuje. **Strategija razvoja Jugoistočne Evrope do 2030. godine**¹⁵⁹ zasniva se na principu da nikoga ne treba ostaviti bez podrške. Jedan od osnovnih ciljeva sadržanih u strategiji jeste smanjenje siromaštva. Postizanju ovog cilja teži se kroz veći pristup obrazovanju i zdravstvu, povezivanju zemalja regiona u oblasti energetike i transporta i sprovođenje procesa digitalizacije privrede. Strategija se sprovodi u okviru tri dimenzije održivog razvoja: Prosperitet; Ljudi i mir i Partnerstva, kao i tri horizontalne oblasti: Siromaštvo, Digitalna transformacija regiona JIE i Zelena tranzicija regiona JIE. Za COR 1 najrelevantniji su prioriteti u okviru **druge dimenzije saradnje, Ljudi i mir**, u okviru koje se, između ostalih, promovišu akcije usmerene na bolje korišćenje potencijala ljudskog kapitala i povećanje zaposlenosti, olakšavanje pristupa zdravlju i podrška poboljšanju njegovog kvaliteta, kao i poboljšanje pristupa i kvaliteta usluga životne sredine / sanitarnih usluga i pristupačnog, sigurnijeg i zdravijeg stanovanja. U okviru ove inicijative **Savet za regionalnu saradnju** dodatno doprinosi zajedničkom radu na prostoru Jugoistočne Evrope.

U procesu pristupanja EU nisu uspostavljeni ciljevi koji se izričito odnose na smanjenje siromaštva, EU se tim pitanjem bavi u **Evropskom stubu socijalnih prava**, koji obavezuje sve države članice (kao i one koje su

¹⁵⁶ <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2016/11/Smernice-za-procenu-uticaja-na-drustvo-SRP.pdf>

¹⁵⁷ <https://rsjp.gov.rs/wp-content/uploads/Prirucnik-za-analizu-efekata-javnih-politika-i-propisa-21012021-1-srb.pdf>

¹⁵⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1615364474217&uri=CELEX%3A52021DC0102>

¹⁵⁹ <https://www.rcc.int/docs/581/south-east-europe-strategy-2030>

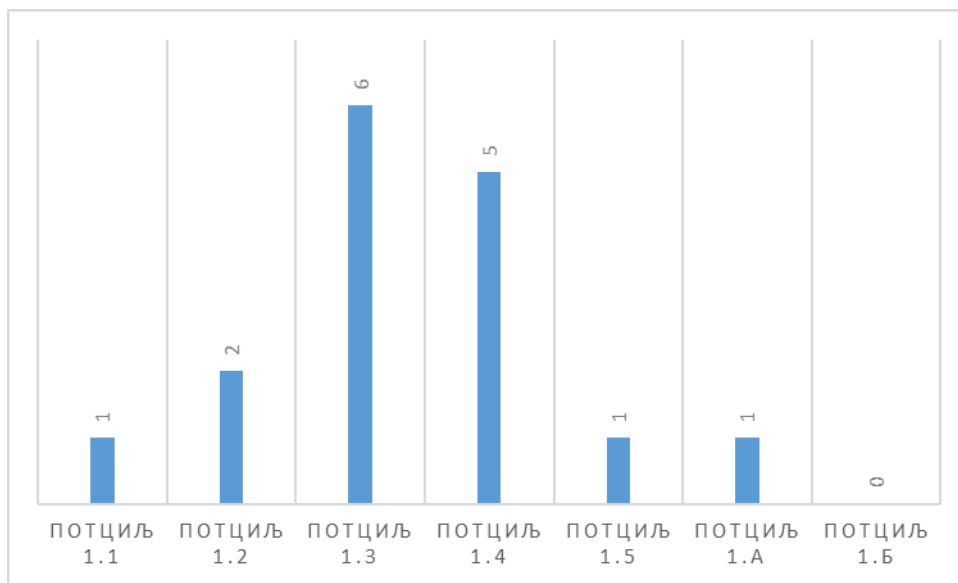
obuhvaćene politikom proširenja EU) da, između ostalog, obezbede svakom licu koje nema dovoljno sredstava za život da ostvari „pravo na adekvatna davanja minimalnog prihoda koja obezbeđuju život u dostojanstvu u svim njegovim fazama“.

S druge strane, **COR 1 Svet bez siromaštva** u neposrednoj je vezi sa nekoliko drugih ciljeva održivog razvoja i očekuju su zajednički efekti u njihovom ostvarenju. To su **COR 5 Postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i devojčice** i **COR 10 Smanjiti nejednakost između i unutar država**.

3. Pregled nacionalnog planskog okvira Republike Srbije

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u okviru COR 1: Svet bez siromaštva, obuhvatilo je pregled jedanaest planskih dokumenata u oblasti socijalne zaštite, nauke i obrazovanja, zapošljavanja, vladavine prava, jačanja institucija, zdravstva i mnogim drugim segmentima, koji su podjednako važni za proces evropskih integracija i pripremu Republike Srbije za klaster – Konkurentnost i inkluzivni rast, kao i za ostvarivanje napretka u okviru COR 1.

Važeća planska dokumenta mogu se povezati sa šest od sedam potciljeva u okviru COR 1. Ključni dokumenti koji doprinose najvećem broju potciljeva jesu Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine, Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine i Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine. S druge strane, *potcilju 1.3 Primeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mere za sve, uključujući najugroženije* i *potcilju 1.4. Obezbeđivanje jednakih prava na ekonomske resurse, pristupa osnovnim uslugama, vlasništvu i upravljanju zemljištem, novim tehnologijama i finansijskim uslugama uključujući i mikrofinansiranje*, doprinosi najveći broj planskih dokumenata.

Slika 3. Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima COR 1 – Svet bez siromaštva

U planskom okviru Republike Srbije trenutno ne postoji nijedan sveobuhvatni planski dokument koji direktno doprinosi smanjenju siromaštva. Veliki broj planskih dokumenata Republike Srbije prepoznaje važnost sektorskih javnih politika za ostvarenje opšteg cilja smanjenja siromaštva. Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike (*Employment and Social Reform Programme – ERSP*), jedan je od najvažnijih dokumenata za realizaciju COR 1, jer u sebi sadrži ključne reforme i programe Republike Srbije u oblasti zapošljavanja i tržišta rada, ljudskog kapitala i veština, socijalne inkluzije i zaštite, kao i izazove u penzionom i zdravstvenom sistemu. Poseban akcenat stavljen je na nezaposlenosti mladih kao grupe u riziku. Međutim, dokument je prestao da važi 2020. godine i do sada ga nije nasledio sličan dokument.

Strategija razvoja socijalne zaštite iz 2005. godine je zastarela i Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja započelo je rad na pripremi nove **Strategije socijalne zaštite u Republici Srbiji**. Strategija bi trebalo značajno da doprinese realizaciji **potcilja 1.1. Iskoreniti ekstremno siromaštvo svuda i za sve** i **potcilja 1.2. Smanjiti broj muškaraca, žena i dece koji žive u bilo kom obliku siromaštva**. Za realizaciju ovih potciljeva

od velike važnosti je i **Strategija zapošljavanja Republike Srbije za period od 2021. do 2026. godine**¹⁶⁰ sa **Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**, koja kao jedan od prioriteta definiše smanjenje relativnog siromaštva (smanjenje stope rizika od siromaštva kod zaposlenih).

Potcilj 1.3. Primeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mere za sve, uključujući najugroženije tiče se mehanizma socijalne zaštite i u tom kontekstu ključni dokument je **Strategija deinstitutionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2022. do 2026. godine**. Strategija za cilj ima unapređenje uslova za ostvarivanje ljudskih prava na život u zajednici korisnika socijalne zaštite kroz procese deinstitutionalizacije i socijalne inkluzije. U pogledu integrisanja korisnika usluga socijalne zaštite na tržište rada, **Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine** treba da doprinese uključivanju na tržište rada radno sposobnih korisnika usluga socijalne zaštite, kao važnog koraka u procesu socijalne integracije. Uspostavljanje pristupačne i sveobuhvatne zdravstvene zaštite i obezbeđena socijalna sigurnost za sve žene i muškarce u skladu sa principom socijalne pravde, biće omogućeno i realizacijom **Strategije za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine**. Poboľššan pristup Roma i Romkinja pravima i uslugama u socijalnoj zaštiti predstavlja jedan od ciljeva **Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine**, čime će biti unapređen pristup uslugama socijalne zaštite, dostupnost i delotvornost novčanih davanja radi smanjenja siromaštva i povećanja socijalne uključenosti Roma i Romkinja u lokalnoj zajednici. **Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine, sa Akcionim planom 2021–2022. godina**, omogućiće unapređenje kvaliteta i dostupnosti društvenih usluga, smanjenje rizika od siromaštva, i rešavanje stambenih potreba svih građana. Strategija će pospešiti i unapređenje socijalne inkluzije, kao i demografsku obnovu urbanih područja i time doprineti potcilju 1.3. Primena odgovarajućih mera sistema socijalne zaštite i mera za sve, uključujući najugroženije, a posebno siromašne i ranjive, kako bi imali jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup osnovnim uslugama, obuhvaćena je u okviru **Strategije podsticanja rađanja**.

Potcilj 1.4. Obezbeđivanje jednakih prava na ekonomske resurse, pristupa osnovnim uslugama, vlasništvu i upravljanju zemljištem, novim tehnologijama i finansijskim uslugama uključujući i mikrofinansiranje nije pokriven jedinstvenom strategijom, ali su elementi važni za dostizanje ovog potcilja prepoznati u postojećem planskom okviru. **Nacionalna strategija socijalnog stanovanja**, usvojena još 2012. godine, omogućava pristup cenovno dostupnom i zdravom stanovanju u skladu sa principima održivog razvoja, domaćinstvima koja iz socijalnih, ekonomskih i drugih razloga ne mogu da obezbede stan po tržišnim uslovima. **Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine** sadrži operativni cilj povećanje stepena obuhvaćenosti javnim vodovodnim sistemima, sa sadašnjih 81%, na 93% na kraju planskog perioda, čime će doprineti da se obezbedi pristup osnovnim uslugama do 2030. godine. Tema regulisanja imovinskopravnog statusa stambenih objekata u romskim naseljima i povećanje učešća Romkinja u vlasništvu, kao i poboljšanje pristupa Roma i Romkinja pravima i uslugama u socijalnoj zaštiti, prepoznata je u okviru **Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine**.¹⁶¹ **Nacionalna strategija socijalnog stanovanja za period od 2012. do 2022. godine**¹⁶² sa **Akcionim planom**, doprinosi poboljšanju u ovoj oblasti kroz realizaciju posebnog cilja koji će omogućiti povećanu dostupnost troškova stanovanja za domaćinstva sa niskim i srednjim primanjima. Doprinos dostizanju potcilja 1.4 obezbediće i **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine** i to sprovođenjem ciljanih mera usmerenih na smanjenje rodnog jaza u ekonomiji, nauci i obrazovanju kao preduslovu i podsticaju socio-ekonomskog razvoja društva i uspostavljanjem pristupačne i sveobuhvatne zdravstvene zaštite i obezbeđivanjem socijalne sigurnosti. Pristup odgovarajućim novim tehnologijama i finansijskim uslugama biće omogućen i realizacijom **Strategije razvoja startap ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine**, uključujući i **Akциони plan za period do 31. decembra 2022. godine za realizaciju Strategije razvoja startap ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine**.

Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda¹⁶³ najvažniji je planski dokument koji je direktno vezan za **potcilj 1.5. Smanjiti izloženost siromašnih od ekstremnih klimatskih događaja i drugih**

¹⁶⁰ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/18/1/reg>

¹⁶¹ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2016/26/1/reg>

¹⁶² <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2012/13/1>

¹⁶³ <http://www.obnova.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Nacionalni%20program%20upravljanja%20rizikom%20od%20elementarnih%20nepogoda.pdf>

ekonomskih, društvenih ili ekoloških katastrofa. Ovaj dokument prepoznaje velike posledice poplava iz 2014. godine na socijalno ugrožene kategorije, ali i na povećanje stope siromaštva u periodu posle poplava. Mere predložene programom nisu direktno fokusirane na ugrožene grupe, ali zajedno čine okvir za unapređenje svih elementa upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda, s ciljem da se postigne znatno veće smanjenje rizika od katastrofa koje prouzrokuju gubitak života, dovode do umanjivanja uslova za stvaranje sredstava za život, zaštitu zdravlja i dovode do gubitka ekonomske, fizičke, kulturne i ekološke imovine ljudi, kompanija, zajednica i zemalja.

Fiskalnim okvirom opšte države, koji je sastavni deo **Fiskalne strategije za 2023. godinu sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu**, utvrđeni su rashodi za osnovne usluge (obrazovanje, zdravstvo i socijalnu zaštitu). Ovo je u direktnoj vezi sa ostvarenjem **potcilja 1.a Mobilizacija resursa za smanjenje siromaštva**. Prisutan je trend poboljšanja socijalne komponente budžeta boljim targetiranjem programa socijalne pomoći i većim izdvajanjem za funkcije zdravstva i obrazovanja.

4. Institucionalni mehanizmi koordinacije, izrade i praćenja sprovođenja

U pogledu institucionalnih mehanizama za izradu, praćenje i koordinaciju planskih dokumenata u okviru COR 1, veliki deo nadležnosti za dostizanje COR 1 nalazi se u delokrugu ministarstva nadležnog za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku, s obzirom na to da obavlja poslove državne uprave koji se odnose na sistem socijalne zaštite. Pored ministarstva, i Republički zavod za statistiku igra važnu ulogu, budući da je nadležan za sprovođenje Ankete o potrošnji domaćinstava, kojom se prikupljaju podaci na osnovu kojih se izračunavaju i objavljuju podaci o stopi apsolutnog siromaštva, i za sprovođenje Ankete o prihodima i uslovima života (*Survey on Income and Living Conditions/SILC*), kojim se utvrđuje stopa rizika od siromaštva.

Za ostvarivanje COR 1 važno je uspostaviti efikasnu saradnju i koordinaciju institucija i organa izvršne vlasti koji se bave ekonomskim pitanjima, kao i pitanjima socijalne politike i zaštite, ali za sada, iz perspektive brige o socijalno i ekonomski najugroženijim licima, ne postoje mehanizmi i sporazumi koji se izričito odnose na smanjenje siromaštva, obezbeđivanje pristupa osnovnim uslugama i pravne sigurnosti na zemljištu.

Veliki broj drugih institucija uključeno je u izradu, sprovođenje i praćenje planskih dokumenata u oblasti COR 1. Za obezbeđivanje pristupa stanovništva osnovnim uslugama, odnosno sigurnost prava na zemljištu, nadležni su Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo rudarstva i energetike i Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. Koordinacijom poslova organa državne uprave, koji se odnose na socijalno uključivanje Roma i Romkinja, bavi se Koordinaciono telo za unapređenje položaja i socijalno uključivanje Roma i Romkinja i praćenje realizacije Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2016. do 2025. godine. Za pitanja socijalnog položaja i diskriminacije pripadnika nacionalnih manjina i drugih osetljivih društvenih grupa, poput žena i LGBT populacije, nadležno je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog. Ministarstvo finansija je nadležno za izradu i utvrđivanje fiskalne strategije, čime doprinosi stvaranju okvira za finansiranje politika usmerenih na smanjivanje siromaštva.

Uključivanje zainteresovanih strana u izradu planskih dokumenata i propisa u oblastima obuhvaćenim COR 1 sprovodi se u skladu sa zakonskim obavezama. Mapiranjem nacionalnog planskog okvira, utvrđeno je da su predstavnici organizacija civilnog društva i zainteresovanih strana, putem javnih konsultacija, bili uključeni u izradu većine planskih dokumenata. U pogledu sprovođenja planskih dokumenata, mapiranjem nacionalnog planskog okvira, utvrđeno je da planski dokumenti imaju razvijene mere kojima se unapređuje saradnja i partnerstvo, kao i uključivanje organizacija civilnog društva i zainteresovane javnosti u sprovođenje politika i propisa u oblasti smanjenja siromaštva i unapređenja dostupnosti osnovnih usluga svim građanima.

5. Pregled UN pokazatelja za praćenje napretka u dostizanju ciljeva održivog razvoja

Na globalnom nivou praćenje napretka u ostvarivanju COR 1 omogućeno je preko 13 UN pokazatelja.¹⁶⁴

Za praćenje dostizanja ciljeva održivog razvoja **Republički zavod za statistiku (RZS)** je uspostavio platformu na kojoj su dostupni UN pokazatelji koji se prate za Republiku Srbiju. Napredak u ostvarivanju COR 1, RZS prati za **5 potciljeva preko 9 UN pokazatelja**. U odnosu na izveštaj za 2020. godinu, u oblasti COR 1 moguće

¹⁶⁴ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

je pratiti jedan potcilj i četiri indikatora više. Prema poslednjem Izveštaju o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine,¹⁶⁵ za 2021. godinu napredak je ostvaren u odnosu na potcilj 1.2; umeren napredak ostvaren je i u odnosu na potcilj 1.3, dok napredak u okviru potcilja 1.4 nije moguće pratiti zbog nedostatka podataka za više godina. U pogledu napretka u okviru potcilja 1.5 beleži se smanjenje broja žrtava katastrofa, kao i smanjenje ekonomskih gubitaka usled katastrofa. Značajno udaljavanje od cilja registrovano je u okviru potcilja 1.a.

Sagledavanjem pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika u okviru mapiranja nacionalnog planskog okvira relevantnog za COR 1, utvrđeno je da se pokazatelji u većini **podudaraju sa UN pokazateljima u okviru 5 potciljeva**. U odnosu na pokazatelje koje prati Republički zavod za statistiku, **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine** utvrdila je dodatna četiri pokazatelja i to: broj podstandardnih romskih naselja u kojima je izgrađena kompletna komunalna infrastruktura i objekti su priključeni na istu do 2030. godine; broj porodica pripadnika romske nacionalne zajednice sa potpuno rešenim stambenim pitanjem u smislu ozakonjenja, pristupa komunalnoj infrastrukturi i adekvatnost stambenih uslova; broj ozakonjenih objekata u kojima žive Romi i Romkinje; procenat domaćinstava u podstandardnim romskim naseljima koja koriste neko od novčanih socijalnih davanja. Tabela 3. prikazuje potciljeve održivog razvoja u okviru kojih napredak Republike Srbije u dostizanju COR 1 prati RZS preko određenih UN pokazatelja. S druge strane, tabelom su predstavljeni potciljevi u okviru kojih se doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja može pratiti na osnovu pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika koje je moguće povezati sa UN pokazateljima održivog razvoja u okviru određenog potcilja.

Da bi se omogućilo kompletnije praćenje doprinosa planskih dokumenata COR 1, u narednom periodu je prilikom utvrđivanja pokazatelja za praćenje sprovođenja planskih dokumenata potrebno uzeti u obzir i pokazatelje koje prati RZS.

Tabela 3. Potciljevi COR 1 u okviru kojih Republički zavod za statistiku prati globalne UN pokazatelje održivog razvoja, i čije praćenje može biti omogućeno i preko dokumenata javnih politika

Potcilj održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih RZS prati UN pokazatelje održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih se na osnovu pokazatelja utvrđenih DJP može pratiti doprinos DJP COR 1
1.1		
1.2	X	X
1.3	X	X
1.4	X	X
1.5	X	X
1.a	X	X
1.b		

COR 5: Rodna ravnopravnost

1. Pregled ostvarenog napretka

Rodna ravnopravnost kao važan aspekt održivog razvoja i u Republici Srbiji su prava žena i muškarca izjednačena. Međutim, u praksi je ukupan društveno-ekonomski položaj žena znatno lošiji od položaja muškarca. Rodne nejednakosti su izražene na tržištu rada i ekonomskim aktivnostima. Stopa zaposlenosti žena u 2021. godini je iznosila 41,3%, što u odnosu na 2020. godinu predstavlja povećanje od 1,2 procentna poena, dok je zaposlenost muškaraca u istom periodu porasla za 1,8 procentnih poena i u 2021. godini je iznosila 56,5%. Tako se razlika u stopi zaposlenosti muškaraca i žena još više povećala, sa 14,5 u 2020. godini na 15,2 procentna poena u 2021. godini.

U poređenju sa 2020. godinom, stopa nezaposlenosti žena povećana je za 1,9 procentnih poena, dok je stopa nezaposlenosti u muškoj populaciji veća za 0,8 procentnih poena. Ove stope su u 2021. godini iznosile 12,1% i 10,2% respektivno. Razlika u stopi nezaposlenosti žena i muškaraca iznosi 1,9 procentnih poena u korist muškaraca.

¹⁶⁵ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

Mlade žene na tržištu rada imaju višu stopu nezaposlenosti u odnosu na mlade muškarce, a ta razlika iznosi 4,9 procentnih poena u 2021. godini (29,5% i 24,6% respektivno).¹⁶⁶

Republika Srbija je prva zemlja van EU koja je uvela **Indeks rodne ravnopravnosti**, a podaci pokazuju zaostajanje za prosekom zemalja članica EU u svim domenima rodne ravnopravnosti (osim domena moći), sa ozbiljnim jazom u domenima rada i novca. Indeks rodne ravnopravnosti (publikovan 2021. godine) iznosi 58 i veći je za 2,2 poena u 2018. godini u odnosu na 2016. godinu.¹⁶⁷ Udeo firmi u vlasništvu žena je znatno ispod njihovog učešća u ukupnoj ekonomiji. Žene su vlasnice samo 31,7% preduzetničkih

radnji i firmi u Republici Srbiji, a među preduzećima koja dobijaju sredstva na konkursima za podršku razvoju biznisa, tek je svaka peta u njihovom vlasništvu. To pretili da dodatno umanjil učešće žena u privrednim aktivnostima, kao i u pravima na ekonomske resurse i doprinosu ekonomskom razvoju, što pokazuje izveštaj pripremljen za potrebe Kancelarije UN Women u Srbiji, u okviru projekta „Rodna analiza ekonomskih programa i finansijskih mera u Srbiji“.

Platni jaz između žena i muškaraca predstavlja takođe važan aspekt rodne ravnopravnosti i jedan od indikatora kojim se u EU prate postignuća u okviru COR 5. Prema podacima za 2018. godinu, platni rodni jaz je bio veći u EU-27 (14,4%) nego u Republici Srbiji (8,8%).¹⁶⁸

Još jedan od indikatora koji je važan za dostizanje COR 5 jeste i mogućnost žena da ravnopravno učestvuju u rukovođenju na svim nivoima donošenja odluka u političkom, ekonomskom i društvenom životu. Domen moći meri rodni jaz u učešću u strukturama političke, ekonomske i društvene moći. Ovo je domen sa najvećim pozitivnim promenama (povećanje vrednosti za 9,2 indeksna poena između 2016. i 2018. godine, a povećanje od 18,5 indeksnih poena između 2014. i 2018. godine). Ovo povećanje duguje se povećanju indeksa za poddomene političke i društvene moći, uprkos smanjenju vrednosti za poddomen ekonomske moći.¹⁶⁹

Napredak u okviru **potcilja 5.1. Eliminisanil svi oblici diskriminacije žena i devojčica** moguće je ostvariti unapređenjem pravnog okvira koji reguliše oblast diskriminacije, rodne ravnopravnosti i zaštite žena i devojčica od nasilja. U skladu sa pravnim okvirom koji treba da promovise, sprovodi i prati ravnopravnost i zabranu diskriminacije po osnovu pola (UN pokazatelj 5.1.1), meri se procenat postignuća na skali 0–100%. Shodno tome, procenat postignuća u Republici Srbiji u kategoriji Sveobuhvatni pravni okviri i javni život iznosi 90%, Nasilje nad ženama 58,33%, Zaposlenost i ekonomske koristi 100% i Brak i porodica 72,73% u 2018. godini.¹⁷⁰

Jedan od važnih segmenata rodne ravnopravnosti obuhvaćen je u okviru **potcilja 5.2. Eliminisanje svih oblika nasilja nad ženama i devojčicama u privatnoj i javnoj sferi**. Udeo žena i devojčica starosti 15 i više godina koje su ili koje su bile u partnerskim vezama izložene fizičkom, seksualnom, ili psihološkom nasilju od strane sadašnjeg ili bivšeg partnera, tokom proteklih 12 meseci (UN pokazatelj 5.2.1) iznosi 9,2% u 2018. godini.¹⁷¹ Udeo žena i devojčica starosti 15 i više godina koje su bile izložene seksualnom nasilju od strane osoba koje nisu bile njihov intimni partner tokom proteklih 12 meseci (UN pokazatelj 5.2.2) iznosi 9,2% u 2018. godini.¹⁷²

U pogledu potcilja 5.3. Eliminisanje sve štetne prakse, kao što su dečji, rani i prisilni brakovi, dečji brakovi predstavljaju ispoljavanje diskriminacije prema ženama i devojčicama, kršenje osnovnih ljudskih prava i prepreku za njih da u potpunosti uživaju u svojim pravima. Kao oblik rodno zasnovane diskriminacije, dečji brakovi nesrazmerno više utiču na devojčice i žene, mada su i dečaci takođe u opasnosti od dečjih brakova. Uprkos činjenici da je zakonodavni i institucionalni okvir u Republici Srbiji u skladu sa međunarodnim

COR 5 zalaže se za okončanje nasilja, jednaka vlasnička prava i naknade za rad i vrednovanje neplaćenog rada i brige u domaćinstvu. Pravo na odluke koje se tiču sopstvenog tela i ostvarivanje prava žena da jednako učestvuju u rukovođenju i donošenju odluka u javnom životu.

¹⁶⁶ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20225682.pdf>

¹⁶⁷ Индекс родне равноправности, https://www.stat.gov.rs/media/343261/indeks_rodne_ravnopravnosti_u_rs_2021.pdf

¹⁶⁸ РЗС, Жене и мушкарци у Републици Србији, 2020. године

¹⁶⁹ https://www.stat.gov.rs/media/343261/indeks_rodne_ravnopravnosti_u_rs_2021.pdf

¹⁷⁰ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN050101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷¹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN050201?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷² РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN050202?languageCode=sr-Cyrl>

standardima i uprkos značajnim pozitivnim koracima koji su napravljeni, dečji, rani i prisilni brakovi i dalje postoje. Prema podacima RZS u vezi sa stupanjem u rane brakove, u brak pre navršanih 15 godina starosti je stupilo 1,2% devojčica¹⁷³ (UN pokazatelj 5.3.1a), a pre navršanih 18 godina starosti 5,5% žena¹⁷⁴ (UN pokazatelj 5.3.1b) u 2019. godini. Najveći broj ovakvih brakova je prisutan među romskom populacijom, najsiromašnijima i onima bez obrazovanja i sa nižim obrazovanjem.

U pogledu **potcila 5.4. Neplaćeni rad, nedostatak brige i staranja u domaćinstvu** u Republici Srbiji je napredak ostvaren usvajanjem Zakona o rodnoj ravnopravnosti u 2021. godini, kojim se vođenje domaćinstva, staranje o članovima domaćinstva i podizanje dece prepoznaje kao neplaćeni rad. Udeo vremena koje se provodi u obavljanju neplaćenih poslova u domaćinstvu i brizi o drugima (UN pokazatelj 5.4.1) iznosi 14,1% u 2015. godini.¹⁷⁵ Posmatrano prema polu, ovakav vid rada je prisutniji kod žena i iznosi 19,2% ukupnog vremena (kod muškaraca iznosi 8,7%) u 2015. godini. Indeks rodne ravnopravnosti¹⁷⁶ u domenu vremena za Republiku Srbiju iznosi 48,7. Indikator za poddomen brige o domaćinstvu, kojim se meri udeo osoba koje kuvaju i/ili obavljaju poslove u domaćinstvu svakog dana (stanovništvo starosti 18 godina i više), pokazuje da čak 67,9% žena i samo 11,5% muškaraca kuva i/ili obavlja poslove u domaćinstvu svakog dana. Kada je u pitanju briga o starijima, deci i članovima porodice sa invaliditetom, rodni jaz je nešto manji, mada je i dalje veoma izražen, jer 41,2% žena (starosti 18 i više godina) svakodnevno obavlja ove aktivnosti, dok to čini 29,5% muškaraca.

Za ostvarivanje rodne ravnopravnosti od velikog značaja je i **potcilj 5.5. Obezbediti rukovođenje žena na svim nivoima donošenja odluka**. Udeo žena u nacionalnim parlamentima (UN pokazatelj 5.5.1a) je u porastu i iznosi 38,8% u 2020. godini.¹⁷⁷ Udeo žena u lokalnim samoupravama (UN pokazatelj 5.5.1b) takođe beleži rast i iznosi 37,2% u 2020. godini.¹⁷⁸ Udeo žena na rukovodećim položajima (UN pokazatelj 5.5.2) kontinuirano se povećava i iznosi 21,7% u 2020. godini.¹⁷⁹

Ujednačavanju položaja muškaraca i žena dodatno doprinosi **potcilj 5.6. Univerzalan pristup uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja i ostvarivanje reproduktivnih prava**. Udeo žena koje samostalno donose odluke o reproduktivnom zdravlju (UN pokazatelj 5.6.1) iznosi 84,2% u 2019. godini.¹⁸⁰ Donošenje samostalnih odluka o seksualnom i reproduktivnom zdravlju na bazi relevantnih informacija, poštovanje, zaštita, ispunjenje i garantovanje seksualnih i reproduktivnih prava, integrisano je na nivou specifičnih ciljeva u **Nacionalnom programu očuvanja i unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja građana Republike Srbije**¹⁸¹ (nije vremenski ograničen, nema AP).

U Republici Srbiji, prepoznato je unapređenje pravnog okvira koji omogućava ženama jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i ostalim oblicima svojine, finansijskim uslugama, nasledstvu i prirodnim resursima, što je u skladu sa **potciljem 5.a. Stepem do kojeg pravni okvir garantuje jednaka prava žena na vlasništvo nad zemljom i/ili kontrolu**¹⁸² (UN pokazatelj 5.a.2 je u 2019. godini ocenjen ocenom.¹⁸³

Prisutan je trend rasta posedovanja i korišćenja mobilnih telefona, čime se doprinosi **potcilju 5.b. Upotrebi inovativnih tehnologija, posebno informacionih i komunikacionih tehnologija, kako bi se promovisalo osnaživanje žena**. Udeo osoba koje poseduju mobilni telefon u Republici Srbiji (UN pokazatelj 5.b.1.) iznosi

¹⁷³ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN05030101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷⁴ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN05030103?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷⁵ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN05040101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷⁶ https://www.stat.gov.rs/media/343261/index_rodne_ravnopravnosti_u_rs_2021.pdf

¹⁷⁷ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN05050101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷⁸ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN05050102?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷⁹ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN050502?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁸⁰ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN05060101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁸¹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2017/120/2/reg>

¹⁸² Ниво до којег правни оквир земље подржава права на земљу на основу шест показатеља међународног права и међународно прихваћених добрих пракси, посебно Конвенције о уклањању дискриминације над женама (CEDAW). Већа оцена (1–6) значи виши ниво гаранција родне равноправности у власништву над земљиштем и/или контроли у законском оквиру.

¹⁸³ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN050702?languageCode=sr-Cyrl>

95,5% u 2021. godini. Posmatrano prema polu, 96,6% muškaraca i 94,4% žena poseduje mobilni telefon u 2021. godini.¹⁸⁴

2. Doprinos procesa EU integracija i drugih međunarodnih procesa

Pitanja rodne ravnopravnosti su u procesu evropskih integracija deo klastera Osnove i pregovaračkog poglavlja 23 – Pravosuđe i osnovna prava. Pravne tekovine EU u segmentu osnovnih prava sadrže garancije za osiguranje jednakosti. Postoji opšta zabrana diskriminacije na raznim osnovama; mora se obezbediti jednakost između muškaraca i žena; mora se poštovati kulturna, verska i jezička različitost.

Pitanje integracije rodne ravnopravnosti u politike i propise obuhvaćeno je i zakonodavstvom Evropske unije, koja je integraciju perspektive rodne ravnopravnosti u politike i propise prihvatila kao vodeću strategiju za ostvarivanje rodne ravnopravnosti. Integracija rodne ravnopravnosti ostvaruje se i u okviru programa i projekata koji se finansiraju EU sredstvima.

Na nivou EU, planski okvir za unapređenje rodne ravnopravnosti i integraciju rodne perspektive u planska dokumenta i propise čini **Strategija rodne ravnopravnosti 2020–2025**.¹⁸⁵ Cilj Strategije je ostvarivanje slobode izbora, jednakih mogućnosti napretka i ravnopravno učešće u donošenju odluka. Kako bi se ovi ciljevi ostvarili, neophodno je: okončanje rodno zasnovanog nasilja, eliminisanje rodni stereotipa, stvaranje jednakih mogućnosti za zaposlenje, smanjenje rodnog jaza u visini plata i penzija i veće učešće žena u procesima donošenja odluka.

Akcioni plan EU o rodnoj ravnopravnosti i osnaživanju žena u spoljnim odnosima 2021–2025. (GAP III)¹⁸⁶ ima za cilj da ubrza napredak u osnaživanju žena i devojčica, i sačuva rezultate postignute u oblasti rodne ravnopravnosti tokom 25 godina od usvajanja Pekinške deklaracije i njene Platforme za akciju. Akcioni plan pruža smernice EU politika u okviru pet stubova delovanja za ubrzanje napretka ka ispunjavanju međunarodnih obaveza u oblasti rodne ravnopravnosti. Akcioni plan ima za cilj da pitanja rodne ravnopravnosti postavi kao prioritet u okviru spoljnih EU politika i akcija; nudi mapu puta za zajednički rad sa zainteresovanim stranama na nacionalnom, regionalnom i multilateralnom nivou; pojačava delovanja u strateškim tematskim oblastima; obezbeđuje transparentnost rezultata. Akcioni plan postavlja ambiciozne ciljeve i indikatore delovanja u okviru 6 tematskih prioriteta: Obezbeđivanje slobode od svih oblika rodno zasnovanog nasilja; Promovisanje seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava; Jačanje ekonomskih i socijalnih prava i osnaživanje devojaka i žena; Unapređenje ravnopravnog učešća i liderstva; Integrisanje Agende „Žene, mir i bezbednost“; Rešavanje izazova i korišćenje mogućnosti koje nudi zelena tranzicija i digitalna transformacija.

Pekinška deklaracija i Platforma za akciju predstavlja međunarodno dogovorenu strategiju za unapređenje rodne ravnopravnosti. Deklaracija obavezuje sve zainteresovane strane, vlade zemalja potpisnica i Ujedinjene nacije, na primenu međunarodnih normi i standarda jednakosti između žena i muškaraca, na unapređenje integracije rodne ravnopravnosti u svoje javne politike i zakone, kao i obezbeđivanje „ravnopravnog pristupa i punog učešća žena u strukturama vlasti i odlučivanja“.

Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW konvencija) jeste međunarodnopravni instrument čijom se ratifikacijom države članice obavezuju da će preduzimanjem odgovarajućih mera sprečiti svaki vid neposredne i posredne diskriminacije žena, obezbediti potpuni razvoj i napredak i na taj način garantovati ženama da ravnopravno sa muškarcima ostvaruju i uživaju ljudska prava i osnovne slobode. Konvencija sadrži građanska i politička prava (izborno pravo, jednakost pred zakonom, pravo na državljanstvo), ali i ekonomska, socijalna i kulturna prava (pravo na rad, obrazovanje, zdravstvo, kao i relevantna prava u ekonomskom i socijalnom životu). Prihvatanjem ove konvencije ona je, prema odredbama Ustava, postala deo pravnog poretka Republike Srbije i njene odredbe se neposredno primenjuju. U pravnom sistemu Republike Srbije CEDAW konvencija, kao potvrđeni međunarodni ugovor, ima viši status u odnosu na nacionalnu legislativu, koja mora biti u skladu sa potvrđenim međunarodnim ugovorima.

Među međunarodnim dokumentima i mehanizmima kojima se regulišu prava i obaveze u oblasti rodne ravnopravnosti nalaze se i sledeća: Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama

¹⁸⁴ P3C, LIOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN050801?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁸⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0152&from=EN>

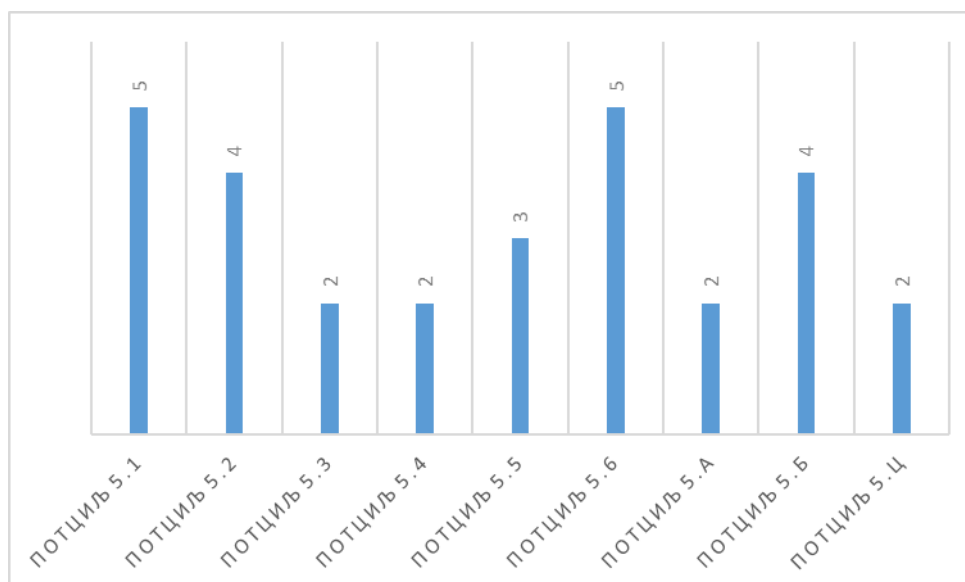
¹⁸⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020JC0017&from=EN>

i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) i mehanizma za praćenje primene Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici – GREVIO mehanizam; Konvencija UN o političkim pravima žena (1953); Međunarodni pakt i građanskim i političkim pravima (1966); Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966); Rezolucija 1325 UN „Žene, mir i bezbednost“ (2000); Evropska povelja o socijalnim pravima (1961. godine). U UN, integracija rodne ravnopravnosti je definisana i od strane Ekonomskog i socijalnog saveta (1997. godine), kao i u okviru Konvencije UN o političkim pravima žena.

3. Pregled nacionalnog planskog okvira Republike Srbije

Mapiranje nacionalnog planskog okvira koji doprinosi ostvarivanju COR 5: Rodna ravnopravnost, obuhvatilo je pregled petnaest planskih dokumenata u oblasti ljudskih prava, socijalne zaštite, zdravstva, omladine, javne bezbednosti, koja su podjednako važna za proces evropskih integracija i pripremu Republike Srbije za klaster – Konkurentnost i inkluzivni rast, uključujući i klaster – Osnove, kao i za ostvarivanje napretka u okviru COR 5.

Važeća planska dokumenta mogu se povezati sa svih devet potciljeva u okviru COR 5. Ključni dokument koji doprinosi svim potciljevima u okviru COR 5 jeste Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine. Najvećim brojem planskih dokumenata obuhvaćeni su *potcilj 5.1. Eliminisanje svih oblika diskriminacije prema ženama i devojčicama* i *potcilj 5.6. Univerzalni pristup uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja, reproduktivnih prava*.

Slika 4. Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima COR 5 – Rodna ravnopravnost

Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine,¹⁸⁷ sa Akcionim planom za 2022. i 2023. godinu za sprovođenje Strategije za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine, ključni je dokument za ostvarivanje rodne ravnopravnosti i napredak u okviru COR 5. Rodna ravnopravnost, kao preduslov razvoja društva i međusektorsko pitanje jeste okosnica i suštinska odrednica Strategije za rodnu ravnopravnost i povezana je sa Agendom 2030, kao univerzalnom strategijom koja uključuje tri dimenzije održivog razvoja – ekonomski rast, socijalnu inkluziju i zaštitu životne sredine. Strategija će kroz holistički i međusektorski pristup mobilisati resurse radi ostvarivanja ciljeva održivog razvoja do 2030. godine, doprineti jačanju kapaciteta institucija i organizacija na svim nivoima vlasti i svim sektorima, poboljšati koordinaciju ključnih aktera i podići nivo svesti građana o rodnoj ravnopravnosti.

Realizacija Strategije doprineće prevazilaženju rodnog jaza i ostvarivanju rodne ravnopravnosti kao preduslova za razvoj društva i poboljšanje svakodnevnog života žena i muškaraca, devojčica i dečaka, i time

¹⁸⁷ <http://socijalnoukljuicivanje.gov.rs/sr/%D1%83%D1%81%D0%B2%D0%BE%D1%98%D0%B5%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%98%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%83-%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%80/>

direktno doprineti potcildju **5.c. Usvojiti i osnažiti dobru politiku i izvršno zakonodavstvo za promovisanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i devojčica na svim nivoima**. Stvaranje sistemskih okvira za kreiranje javnih politika koje doprinose unapređenju rodne ravnopravnosti na svim nivoima biće ostvareno i kroz **Program unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021–2025. godine**. Kao planski dokument koji ima horizontalan efekat, Program doprinosi ovom potcildju kroz sistemsko unapređenje okvira za izradu propisa kojim će se uticati na unapređenje kvaliteta propisa sprovođenjem testa na rodnu ravnopravnost, predstavljanjem rezultata ovog testa u okviru izveštaja o analizi efekata propisa u slučaju kada propis ima efekte na rodnu ravnopravnost, kao i jačanjem kapaciteta organa državne uprave u pogledu sprovođenja testa na rodnu ravnopravnost.

Ostvarivanjem prvog posebnog cilja Strategije koji će doprineti obezbeđivanju jednakih mogućnosti za ostvarivanje i zaštitu ljudskih prava, biće ojačan zakonodavni okvir i stvorene društvene pretpostavke za ravnopravno ostvarivanje i zaštitu osnovnih ljudskih prava, posebno ljudske bezbednosti, rodno zasnovane diskriminacije, rodno zasnovanog nasilja, nasilja prema ženama i u porodici, ravnopravnosti žena i muškaraca u političkom životu i odlučivanju o javnim poslovima, kao preduslova za razvoj bezbednog društva u kome će biti obezbeđena vladavina prava, ravnopravnost u pristupu pravdi za žene i muškarce, a posebno za ranjive grupe, u skladu sa međunarodnim standardima, delotvorni instrumenti zaštite prava i efikasna zaštita prava, u skladu sa načelom vladavine prava i neotuđivim ljudskim pravima na kojima počiva ustavni poredak Republike Srbije. Ovim putem, Republika Srbija doprineće realizaciji **potcilda 5.1. Eliminisanje svih oblika diskriminacije prema ženama i devojčicama**, kao i **potcilda 5.3. Eliminacija svih štetnih praksi kao što su dečji, rani i prisilni brakovi i obrezivanje ženskih genitalija**. Važan segment zaštite žena i devojčica od diskriminacije jeste nastavak integralne primene Rezolucije 1325 SB UN – „Žene, mir i bezbednost“ u Republici Srbiji.

Pitanje eliminacije svih oblika diskriminacije i doprinosa **potcildju 5.1. Eliminisanje svih oblika diskriminacije prema ženama i devojčicama** adresirano je u nekoliko planskih dokumenata u oblasti ljudskih prava. Pored Strategije rodne ravnopravnosti, ključni dokument za ostvarivanje ovog potcilda je i **Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine**, koja direktno doprinosi stvaranju jednakih mogućnosti za pripadnike grupa koje su u riziku od diskriminacije, da na ravnopravnoj osnovi sa drugima uživaju sva ljudska prava i slobode, kao i unapređena efikasnost sistema prevencije i zaštite od diskriminacije u svim oblastima i na svim nivoima. Poseban akcenat Strategije biće na sistemskom uvođenju antidiskriminacione perspektive u kreiranje, sprovođenje i praćenje javnih politika, čime će se doprineti prevenciji diskriminacije, kao i otklanjanju strukturalne diskriminacije kojoj su izloženi pripadnici pojedinih grupa (npr. žene, Romi i Romkinje, osobe sa invaliditetom, LGBT* populacija i druge grupe). Sprovođenjem **Strategije za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine**, treba da se obezbedi efikasna prevencija i zaštita od svih oblika rodno zasnovanog nasilja i razviti rodno odgovoran sistem usluga podrške žrtvama nasilja. Strategija je u funkciji sveobuhvatne primene ratifikovanih međunarodnih ugovora, koje prvenstveno propisuje Istanbulska konvencija i CEDAW konvencija, kao i odredaba domaćeg zakonodavstva. Sprovođenjem strategije unaprediće se nivo kvaliteta i delotvornosti zaštite ljudskih prava žrtava od svih oblika rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici. **Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine, sa Akcionim planom za period 2021. i 2022. godina**, ima za cilj da osigura eliminisanje svih oblika diskriminacije, nasilja i zlostavljanja osoba sa invaliditetom, uključujući i unapređenje društvene inkluzije osoba sa invaliditetom, kao i obezbeđeno pravo na poslovnu sposobnost i porodični život na ravnopravnoj osnovi sa drugima. Strategija će doprineti izgradnji pravednijeg, inkluzivnijeg društva, zasnovanog na principima jednakih mogućnosti. Posebna pažnja je posvećena osobama sa invaliditetom kako bi se obezbedilo njihovo uživanje svih građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, uz puno poštovanje njihovog dostojanstva i individualne autonomije, kao i obezbeđivanje nezavisnosti, slobode izbora i pune i efektivne participacije u svim oblastima društvenog života, uključujući i život u zajednici.

Sprovođenje **Strategije za rodnu ravnopravnost za period od 2021–2030. godine** će doprineti i unapređenju zakonodavnog, političkog i institucionalnog okvira za sprečavanje i suzbijanje svih oblika rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici i time omogućiti napredak Republike Srbije u dostizanju **potcilda 5.2 Eliminirati sve oblike nasilja nad svim ženama i devojčicama, uključujući trgovinu ljudima, seksualne i druge oblike eksploatacije**. Strategija će doprineti unapređenju bezbednosti žena i devojčica u javnoj i

privatnoj sferi, smanjivanju i eliminaciji nasilja nad ženama i djevočicama, uključujući i seksualne i druge oblike eksploatacije, kao i trgovinu ljudima, posebno u vreme kriza i vanrednih situacija.

Eliminacija svih oblika nasilja prema ženama u fokusu je **Strategije za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine**, koja će sistemski uticati na jačanje kapaciteta svih nadležnih aktera za delovanje na prevenciji rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici, uključujući i podizanje svesti društvene zajednice o uzrocima, rasprostranjenostima i štetnim posledicama rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici. Strategijom će se ojačati mehanizmi za obezbeđenje efikasne i delotvorne zaštite žrtava i biće uspostavljene dostupne i adekvatne opšte i specijalizovane usluge podrške žrtvama nasilja; takođe, biće obezbeđena osnova za izradu integrisanih javnih politika i uspostavljen celovit i funkcionalan sistem prikupljanja i analize podataka o rodno zasnovanom nasilju prema ženama i nasilju u porodici. Opšti cilj **Strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine** jeste da se obezbedi kontinuirani sveobuhvatni odgovor društva na nasilje prema deci, u skladu sa dinamikom izazova, rizika i pretnji, kroz unapređen sistem prevencije, zaštite i podrške, čime se doprinosi potcilju **5.2. Eliminirati sve oblike nasilja nad svim ženama i djevočicama, uključujući trgovinu ljudima, seksualne i druge oblike eksploatacije**.

Ključni planski dokument u oblasti trgovine ljudima je **Strategije prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštita žrtava 2017–2022. godine**. Strategije je definisana na način da pruži kontinuirani sveobuhvatni odgovor društva na trgovinu ljudima, u skladu sa dinamikom novih izazova, rizika i pretnji, kroz unapređen sistem prevencije, pomoći i zaštite žrtava i suzbijanja trgovine ljudima, posebno pomoći i zaštite ženama i deci, putem funkcionalnog povezivanja i institucionalne izgradnje kapaciteta svih partnera.

Jedan od prioriteta Agende 2030. i ciljeva održivog razvoja svakako je i **potcilj 5.3. Eliminacija svih štetnih praksi kao što su dečji, rani i prisilni brakovi i sakaćenje ženskih genitalija**. Pitanje stvaranja sistemskih uslova za sprečavanje i otklanjanje dečjih, ranih i prisilnih brakova, jedan je od prioriteta oblasti u okviru Strategije za rodnu ravnopravnost, a posebno u kontekstu unapređenja bezbednosti žena i djevočica. Doprinos dostizanju ovog potcilja daće i **Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine** organizovanjem i unapređenjem delovanja svih institucionalnih aktera na prevenciji rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici.

Strategija za rodnu ravnopravnost, kao i Zakon o rodnoj ravnopravnosti, prepoznaju neplaćeni kućni rad i njihovim sprovođenjem doprineće se dostizanju **potcilja 5.4. Vrednovanje neplaćenog rada, brige i staranja u domaćinstvu**. Najviše vremena u neplaćenim aktivnostima provode žene i muškarci u braku sa detetom do sedam godina (nešto manje od osam sati dnevno žene, i tri sata dnevno muškarci). Neplaćeni kućni rad, ekonomija nege i brige i način na koji žene i muškarci koriste svoje vreme, od velikog je značaja i za njihov ekonomski položaj i za smanjenje rodne nejednakosti u ekonomiji. Strategija predviđa aktivnostima koje treba da omoguće prepoznavanje, vrednovanje i redistribuciju neplaćenog kućnog rada i povećanje raspoloživog vremena za plaćeni rad, lični razvoj i slobodno vreme.

U fokusu **Izmenjene i dopunjene Strategija podsticanja rađanja** nalazi se i potreba obezbeđivanja adekvatnih uslova za mlade bračne parove i roditelje, uključivanje na tržište rada i stvaranje uslova za ravnomernu raspodelu posla u vezi sa brigom i staranjem u domaćinstvu. Nedovoljno kontrolisano tržište rada neretko dovodi i do (neplaćenog) neopcionog prekovremenog rada, posebno među mladima, zbog čega je veoma teško planirati porodicu, ali i obavljati roditeljske dužnosti. Stoga će doprinos prepoznavanju i vrednovanju neplaćenog kućnog rada, posebno u segmentu vođenja domaćinstva i obuka za pomoć u nezi dece i starijih osoba, pružiti i Strategija podsticanja rađanja.

Jačanjem kapaciteta, unapređivanjem institucionalnog i normativnog okvira rodne ravnopravnosti u političkom životu i obezbeđivanjem ravnopravnog učešća žena i muškaraca, posebno ranjivih grupa u odlučivanju o javnim poslovima, Strategija za rodnu ravnopravnost će doprineti i potcilju **5.5. Efektivno učestvovanje i jednake mogućnosti za rukovođenje na svim nivoima donošenja odluka u političkom, privrednom i javnom životu**. Jačanje uticaja žena i njihove uloge u procesima rukovođenja i odlučivanja, te time i doprinos ovom potcilju, omogućiće i **Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025.**

godine, između ostalog i kroz unapređenja pravnog i političkog okvira za uključivanje perspektive mladih žena i muškaraca i učešće mladih u procesima donošenja odluka i razvoju politika za mlade.

Pitanje **potcila 5.6 Univerzalni pristup uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja, reproduktivnih prava** prepoznato je u nekoliko planskih dokumenata. Osnovni dokument koji u središtu svoje politike ima očuvanje i unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja stanovnika Republike Srbije, uz poštovanje prava na donošenje odluka zasnovanih na dobroj informisanosti, koje se odnose na seksualnost i reprodukciju nezavisno od ličnih karakteristika pojedinaca, predstavlja **Nacionalni program očuvanja i unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja građana Republike Srbije**.

U pogledu **potcila 5.6. Univerzalni pristup uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja, reproduktivnih prava, Strategija za rodnu ravnopravnost** prepoznaje potrebu unapređenja zakonodavnog i planskog okvira u cilju uspostavljanja pristupačne i sveobuhvatne zdravstvene zaštite i obezbeđivanja socijalne sigurnosti u skladu sa principom socijalne pravde. Akcionim planom za 2022. i 2023. godinu za sprovođenje Strategije za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine, planirane su brojne aktivnosti usmerene na poboljšanje zdravlja žena, zatim ravnopravan pristup zdravstvenim uslugama, uključujući i aktivnosti koje se tiču seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava žena, a posebno žena sa invaliditetom, žena koje žive sa HIV-om, žena u ruralnim područjima, kao i višestruko diskriminiranih žena.

Strategija podsticanja rađanja prepoznaje potrebu očuvanja i unapređenja reproduktivnog zdravlja, rešavanja problema neplodnosti, kao i obezbeđivanja adekvatne zdravstvene zaštite žena tokom trudnoće, porođaja i perioda materinstva do 12 meseci posle porođaja, unapređenja kvaliteta pruženih usluga u oblasti zdravstvene zaštite žena, smanjenja morbiditeta i mortaliteta majki i novorođenčadi, perinatalne smrtnosti, mrtvorodenosti i učestalosti kongenitalnih anomalija u Republici Srbiji.

Nacionalni program podrške dojenju, porodičnoj i razvojnoj nezi novorođenčeta obuhvata konkretne mere usmerene na podršku odgovornom roditeljstvu, pružanju odgovarajuće zdravstvene zaštite i najboljih uslova za porođaj i rođenje deteta.

Ekonomsko osnaživanje žena i stvaranje uslova za jednak pristup resursima u fokusu je **potcila 5.a. Obezbeđivanja jednakih prava na ekonomske resurse, pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i ostalim oblicima svojine i finansijskim uslugama, nasledstvu i prirodnim resursima**. Dostizanju ovog potcila doprineće Strategija za rodnu ravnopravnost i Akcioni plan za 2022. i 2023. godinu za sprovođenje Strategije za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine, realizacijom niza aktivnosti usmerenih na ekonomsko osnaživanje žena, obezbeđivanja jednakog pristupa resursima, podrškom učešća žena u tehnološkim inovacijama i sistemskom podrškom za započinjanje, razvoj i rast biznisa u većinskom vlasništvu žena, kao i merama usmerenim na aktivaciju žena na tržištu rada. Dostizanje ovog potcila biće ostvareno i kroz druge planske dokumente, poput **Strategije zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine**. Fokus Strategije je na obezbeđivanju uslova za jednake mogućnosti u pristupu ili povratku na tržište rada, uključujući i prilike za sticanje dodatnih znanja, veština, kompetencija i održanje ili unapređenje zaposlenja, što je od značaja je za svakog pojedinca, uključujući i nezaposlene žene koje se suočavaju sa faktorima višestruke teže zapošljivosti i/ili socijalne deprivacije. Shodno tome, Strategija će omogućiti pružanje sistemske pomoći u formi integrisanog pristupa institucija različitih sistema, uz kreiranje dodatnih usluga/mera podrške za žene na tržištu rada sa akcentom na informaciono-komunikacione tehnologije.

Strategija za rodnu ravnopravnost će doprineti **potcilju 5.b Povećati upotrebu inovativnih tehnologija, posebno informacionih i komunikacionih tehnologija, kako bi se promovisalo osnaživanje žena**, sprovođenjem podsticajnih mera koje će omogućiti ženama i devojkama učešće u inovacionoj delatnosti povezanoj sa digitalnom, cirkularnom i zelenom ekonomijom, kroz istraživačke timove.

U prethodnom periodu, u okviruplanskih dokumenata prepoznata je potreba da se ekonomski položaj žena i njihov status na tržištu rada unapredi. Poseban potencijal uočen je u oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT). Shodno tome, nekoliko dokumenata javnih politika doprineće potcilju **5.b. Povećati upotrebu inovativnih tehnologija, posebno informacionih i komunikacionih tehnologija, kako bi se promovisalo osnaživanje žena**. Pre svega, potrebno je istaći **Strategiju zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine**, koja uvodi posebne mere podrške ženama na tržištu rada sa fokusom na IKT veštine. **Strategija razvoja digitalnih veština u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**, kao i **Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti u Republici Srbiji za period od 2021.**

do 2026. godine, iako ne doprinose direktno potcrlju 5.b, definišu aktivnosti koje su usmerene na unapređenje digitalnih i IKT veština i kompetencija svih građana i građanki.

4. Institucionalni mehanizmi koordinacije, izrade i praćenja sprovođenja planskih dokumenata

U pogledu institucionalnih mehanizama za izradu, praćenje i koordinaciju planskih dokumenata u oblasti rodne ravnopravnosti i zaštite od diskriminacije, ključno je ministarstvo nadležno za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog. Ministarstvo je nosilac Zakona o rodnoj ravnopravnosti, Strategije za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine, uključujući i Strategiju za prevenciju i zaštitu od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine, kao i Strategiju za socijalno uključivanje Roma i Romkinja za period 2016–2025. godine. Koordinaciju poslova u oblasti rodne ravnopravnosti, pored ministarstva nadležnog za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, obavlja i Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost. Zakon o rodnoj ravnopravnosti razrađuje institucionalni okvir za koordinaciju rodne ravnopravnosti na svim nivoima vlasti i reguliše međusobnu saradnju nadležnih tela imajući u vidu multisektorsku prirodu ove oblasti.

Važan aspekt sprovođenja Agende 2030. jeste i uključivanje zainteresovanih strana u proces izrade planskih dokumenata i donošenja odluka. Uključivanje zainteresovanih strana u izradu planskih dokumenata i propisa u oblastima obuhvaćenim COR 5 sprovodi se u skladu sa zakonskim obavezama. Mapiranjem nacionalnog planskog okvira, utvrđeno je da su predstavnici organizacija civilnog društva i zainteresovanih strana putem javnih konsultacija bili uključeni u izradu većine planskih dokumenata u okviru COR 5. U pogledu sprovođenja planskih dokumenata, mapiranjem nacionalnog planskog okvira utvrđeno je da planski dokumenti imaju razvijene konkretne mere i aktivnosti kojima se unapređuje saradnja i partnerstvo i omogućava uključivanje organizacija civilnog društva i zainteresovane javnosti u sprovođenje politika i propisa u oblasti rodne ravnopravnosti i prevencije i zaštite od diskriminacije.

5. Pregled UN pokazatelja za praćenje napretka u dostizanju ciljeva održivog razvoja

Na globalnom nivou praćenje napretka u ostvarivanju COR 5 omogućeno je preko 14 UN pokazatelja.¹⁸⁸

RZS prati 8 potcrljeva preko 12 UN pokazatelja, a u odnosu na izveštaj za 2020. godinu, moguće je pratiti i jedan pokazatelj više.

Prema poslednjem Izveštaju o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine,¹⁸⁹ za 2021. godinu rezultati u odnosu na potcrlj 5.1, kojim se nalaže okončanje svih oblika diskriminacije žena i devojčica, prema podacima *UN Women*, u Republici Srbiji je najveći nivo postignuća ostvaren u oblasti zaposlenosti i ekonomske koristi (100), iza koga slede sveobuhvatni pravni okviri i javni život (90), potom pravni okvir koji se odnosi na brak i porodicu (72,7), a najniže postignuće je identifikovano u oblasti nasilja nad ženama (58,3). U odnosu na potcrlj 5.2, kojim se nalaže eliminisanje svih oblika nasilja nad ženama i devojčicama, napredak nije moguće pratiti zbog nedostatka vremenskih serija, dok podaci dostupni za 2018. godinu ukazuju na veliku rasprostranjenost nasilja koje učine intimni partneri, kao i na prisustvo seksualnog nasilja koje učine osobe koje nisu partneri. Značajno udaljavanje od cilja beleži se za potcrlj 5.3, kojim se nalaže eliminisanje svih štetnih praksi poput dečjih brakova i sakaćenja ženskih genitalija. U odnosu na potcrlj 5.4, kojim se poziva na prepoznavanje i vrednovanje neplaćenog rada i staranja u domaćinstvu, zabeležen je napredak. Napredak je zabeležen i za potcrljeve: 5.5, kojim se nalaže da se obezbedi puno učešće žena u odlučivanju i rukovođenju; 5.6, kojim se zahteva obezbeđivanje univerzalnog pristupa uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja; 5.a, kojim se poziva na sprovođenje reformi kako bi žene dobile jednaka prava na ekonomske resurse i 5.b, kojim se promoviše povećana upotreba inovativnih tehnologija, posebno IKT.

Sagledavanjem pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika, u okviru mapiranja nacionalnog planskog okvira relevantnog za COR 5, identifikovano je da se pokazatelji utvrđeni dokumentima javnih politika u većini ne podudaraju sa globalnim UN pokazateljima u okviru COR 5 i da se mogu povezati sa 6 UN pokazatelja, u okviru 5 potcrljeva. Shodno tome, važeći dokumenti javnih politika relevantni za COR 5 trenutno ne pružaju adekvatan okvir za praćenje globalnih UN pokazatelja, kao i doprinosa planskih dokumenata dostizanju ovog cilja održivog razvoja. Dokumenti javnih politika u oblasti sprečavanja rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici omogućavaju praćenje jednog dodatnog pokazatelja pored pokazatelja koji prati RZS: *Udeo*

¹⁸⁸ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

¹⁸⁹ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

devojaka i žena starosti 15–49 godina koje su bile podvrgnute obrezivanju ženskih genitalija (UN pokazatelj 5.3.2).

Tabela 4. prikazuje potciljeve održivog razvoja u okviru kojih napredak Republike Srbije u dostizanju COR 5 prati RZS preko određenih UN pokazatelja. S druge strane, u tabeli su predstavljeni potciljevi u okviru kojih se doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja može pratiti na osnovu pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika, koje je moguće povezati sa UN pokazateljima održivog razvoja u okviru određenog potcilja.

Da bi se omogućilo efektivnije praćenje doprinosa planskih dokumenata COR 5, u narednom periodu je prilikom utvrđivanja pokazatelja za praćenje sprovođenja planskih dokumenata potrebno uzeti u obzir i pokazatelje koje prati RZS.

Tabela 4. Potciljevi COR 5 u okviru kojih Republički zavod za statistiku prati globalne UN pokazatelje održivog razvoja, i čije praćenje može biti omogućeno i preko dokumenata javnih politika

Potcilj održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih RZS prati UN pokazatelje održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih se na osnovu pokazatelja utvrđenih DJP može pratiti doprinos DJP COR 16
5.1	X	
5.2	X	X
5.3	X	X
5.4	X	X
5.5	X	X
5.6	X	
5.a	X	
5.b	X	X
5.c		

COR 10: Smanjenje nejednakosti

1. Pregled ostvarenog napretka

Ekonomski razvoj, sam po sebi, neće dovesti do društvenog napretka, dok ekonomske nejednakosti umanjuju dobiti od razvoja, pa je poseban cilj održivog razvoja upravo posvećen smanjenju nejednakosti. Jedan od indikatora kojima se prati napredak u ostvarivanju ovog cilja jeste BDP po glavi stanovnika, prilagođen kupovnoj moći i shodno tom pokazatelju, Republika Srbija se poredi sa EU, tako što se standard kupovne moći iskazuje kao procenat u odnosu na standard kupovne moći u EU-27. Takvo poređenje ukazuje da je standard kupovne moći u Republici Srbiji na nivou od 43% od EU-27 standarda.¹⁹⁰ Relativan jaz rizika od siromaštva koristi se za praćenje napretka u pogledu smanjenja nejednakosti i za Republiku Srbiju u 2020. godini iznosi 27,1%.¹⁹¹ Posmatrano prema starosti, u 2020. godini, lica mlađa od 18 godina bila su najviše izložena riziku od siromaštva – 24,2%, kao i lica starosti od 18 do 24 godina – 23,6%. Najnižu stopu rizika od siromaštva imala su lica starosti od 25 do 54 godine – 19,6%.¹⁹²

COR 10 ima za cilj da promoviše solidarnost i maksimalno uključivanje svih ljudi u društvo i održivi razvoj, kao glavno sredstvo smanjenja nejednakosti, kako na svetskom i regionalnom nivou, tako i između ljudi.

Jedan od pokazatelja kojim se mere nejednakosti jeste i kvintilni odnos S80/S20, tj. odnos dohotka 20% stanovništva sa najvišim dohotkom i 20% stanovništva sa najnižim dohotkom, koji je u Republici Srbiji u 2020. godini iznosio 6,1,¹⁹³ što predstavlja smanjenje od 0,4 u odnosu na 2019. godinu (6,5). Kvintilni odnos znači da 20% najbogatijeg stanovništva zarađuje 6,1 puta veći dohodak od 20% najsiromašnijih. Vrednost ovog pokazatelja izmerena u prethodim godinama znatno je veća u odnosu na prosečnu vrednost za EU-27 – 4,90

¹⁹⁰ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_10_10/default/table?lang=en

¹⁹¹ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_10_30/default/table?lang=en

¹⁹² <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20211015-siromastvo-i-socijalna-nejednakost-2020/?s=0102>

¹⁹³ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20211282.pdf>

u 2020. godini i veća je od najviše vrednosti zabeležene u državama članicama EU. U 2020. godini Gini (Gini) koeficijent je iznosio 33,3, što je iznad proseka za EU-27 (30,0) u 2020. godini, kao i iznad vrednosti koeficijenta Gini za države EU sa najizraženijim nejednakostima – što zahteva odgovarajući odgovor kroz mere politike. Gini koeficijent, meren raspodelom potrošnje za Republiku Srbiju, ima relativno niske vrednosti – pri dnu je svetske liste Gini koeficijenata, što znači da je nejednakost potrošnje u Republici Srbiji dosta umerena. Slično je i sa drugim pokazateljem nejednakosti – kvartilnim odnosom, koji u Republici Srbiji beleži relativno nisku vrednost u poređenju sa drugim zemljama, ukazujući da nejednakost potrošnje u Republici Srbiji nije posebno izražena, odnosno da je umerena po svetskim merilima.

U pogledu **potcilja 10.1. Rast nižih dohodaka**, napredak se prati na osnovu stope rasta raspoloživog prihoda po glavi stanovnika donjih 40% stanovništva i ukupnog stanovništva, koja u Republici Srbiji za 2020. godinu iznosi 8,7% od ukupnog stanovništva, odnosno 14,2% za donjih 40% stanovništva (UN pokazatelj 10.1.1.).¹⁹⁴ Napredak u pogledu **potcilja 10.2. Osnajiti i promovisati socijalnu, ekonomsku i političku inkluziju**, prati se na osnovu udela stanovništva čiji je raspoloživi prihod niži od 50% medijane ekvivalentnog prihoda, prema polu i starosti (UN pokazatelj 10.2.1a), koji je u 2020. godini iznosio 14,1% od ukupnog stanovništva (14,0% muškaraca; 14,1% žena). Udeo stanovništva čiji je raspoloživi prihod niži od 50% medijane ekvivalentnog prihoda, prema tipu naselja (UN pokazatelj 10.2.1b) je u 2020. godini, iznosio 10,0% u gradskim naseljima i 20,3% u ostalim tipovima naselja. **Potcilj 10.3. Borba protiv diskriminacije** prati stavove stanovništva u pogledu diskriminacije ili uznemiravanja po nekom osnovu diskriminacije. U Republici Srbiji je u 2019. godini, 6,9% stanovnika izjavilo da je tokom prethodnih 12 meseci imalo osećaj da je diskriminisano, ili uznemiravano po nekom osnovu diskriminacije koja je zabranjena **prema međunarodnom pravu ljudskih prava** (UN pokazatelj 10.3.1). U pogledu **potcilja 10.4. Usvojiti politike, posebno fiskalne, u oblasti zarada i socijalne zaštite**, udeo prihoda radne snage u BDP-u, koji se sastoji od zarada i transfera za socijalnu zaštitu u 2020. godini, iznosio je 44,2%,¹⁹⁵ što predstavlja rast u odnosu na 2019. godinu, kada je iznosio 41,1% (UN pokazatelj 10.4.1). Pre 16 godina (u 2006. godini), prosečna neto plata u Republici Srbiji iznosila je 21.707 RSD (258 evra), da bi danas dostigla 65.864 RSD (561 evro) (prosek za 2021. godinu).¹⁹⁶

U pogledu **potcilja 10.6. Zastupljenosti i glasa u donošenju odluka u globalnim međunarodnim ekonomskim i finansijskim institucijama**, Republika Srbija i dalje nije članica Svetske trgovinske organizacije (WTO). Udeo članova i glasačkih prava Republike Srbije u međunarodnim organizacijama (UN pokazatelj 10.6.1) iznosi: 0,52% u Generalnoj skupštini UN, u MMF-u 0,53%, u IFC-u 0,54% i u IBRD-u 0,53% u 2020. godini.¹⁹⁷

U pogledu **potcilja 10.7. olakšati uređenu, bezbednu, regularnu i odgovornu migraciju i mobilnost ljudi**, Republika Srbija spada u grupu zemalja koje vođenjem migracione politike u velikoj meri (ocena 3)¹⁹⁸ doprinose stvaranju uslova za uređenu, bezbednu, redovnu i odgovornu migraciju i mobilnost ljudi (UN pokazatelj 10.7.2).¹⁹⁹ Broj izbeglica i tražilaca azila u Republici Srbiji (UN pokazatelj 10.7.4) iznosi 26.644 u 2021. godini (26.472 u 2019. godini).²⁰⁰

2. Doprinos procesa EU integracija i drugih međunarodnih procesa

Smanjenje nejednakosti u fokusu je pregovaračkog poglavlja 19 – **Socijalna politika i zapošljavanje**, koji se nalazi u okviru klastera tri - Konkurentnost i inkluzivni rast. U pogledu spremnosti Republike Srbije za proces pregovora u oblasti socijalne politike i zapošljavanja, Republika Srbija je umereno spremna i postignut je ograničen napredak u daljem usklađivanju s pravnim tekovinama EU, međutim pregovaračko poglavlje još nije otvoreno. Ključna oblast u okviru pregovaračkog poglavlja 19, u kojoj se vrši usklađivanje sa politikama i zakonodavstvom EU i putem koje Republika Srbija doprinosi i ostvarivanju COR 10, jeste oblast socijalne

¹⁹⁴ <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN10010101?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

¹⁹⁵ <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN100401?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

¹⁹⁶ P3C, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/2403040401?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁹⁷ United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/proportion-of-members-of-developing-countries-in-international-organizations?country=~SRB>

¹⁹⁸ Indikator se sastoji od 30 kategorija koje se оцењују kroz упит. Vrednost indikatora 0-4, виша вредност (оцена) означава боље вођење миграционе политике.

¹⁹⁹ UN Department of Economic and Social Affairs,

https://www.un.org/en/development/desa/population/theme/policy/WPP_2019_Profiles.pdf

²⁰⁰ UN High Commissioner for Refugees, <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/download/?url=eBTU7w>

zaštite, postizanja sigurnih i održivih prihoda, jednakih mogućnosti i zabrana diskriminacije u oblasti socijalne politike i zapošljavanja.

Republika Srbija doprinosi napretku u okviru COR 10 i kroz proces pregovora koji se vodi kroz druge klastere i pregovaračka poglavlja. Ključna pregovaračka poglavlja u okviru kojih proces EU integracija doprinosi pripremi Republike Srbije da se usaglasa sa standardima i zahtevima EU i u isto vreme napretku u okviru COR 10, jesu poglavlja iz korpusa osnovnih prava, poput pregovaračkog poglavlja **23 – Pravosuđe i osnovna prava** i pregovaračkog poglavlja **24 – Pravda sloboda i bezbednost**. Ključna oblast u okviru pregovaračkog poglavlja 23, koja doprinose napretku Republike Srbije u ostvarivanju COR 10, jeste borba protiv diskriminacije, kao i unapređenje ostvarivanja prava pripadnika nacionalnih manjina, uključujući i Rome i Romkinje. Ključna oblast u okviru pregovaračkog poglavlja 24, koja doprinosi napretku u okviru COR 10, jeste oblast migratornih politika.

Evropski socijalni fond (ESF) je glavni finansijski instrument preko kojeg EU podržava sprovođenje svoje Strategije za zapošljavanje i doprinosi socijalnoj inkluziji.

Konvencija UN o pravima lica sa invaliditetom ima za cilj uvođenje pitanja invaliditeta u relevantne politike EU, kao i unapređenje socijalne inkluzije osoba sa invaliditetom.

Evropska platforma protiv siromaštva uključuje preduzimanje niza mera u okviru javnih politika, veće i uspešnije korišćenje fondova EU u cilju podrške socijalnom uključivanju, promovisanje socijalnih inovacija, rad kroz partnerstva i iskorišćavanje potencijala socijalne ekonomije, kao i poboljšanje koordinacije između zemalja.

Pitanjima u oblasti smanjenja siromaštva EU se bavi u okviru **Evropskog stuba socijalnih prava**, koji obavezuje sve države članice (kao i one koje su obuhvaćene politikom proširenja EU) da, između ostalog, obezbede svakom licu koje nema dovoljno sredstava za život da ostvari „pravo na adekvatna davanja minimalnog prihoda koja obezbeđuju život u dostojanstvu u svim njegovim fazama“.

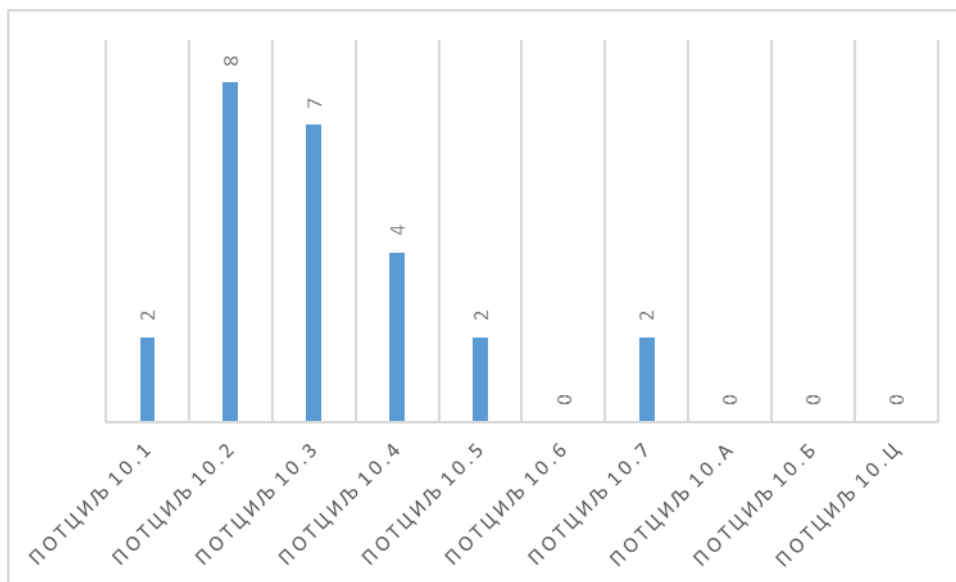
Novi paktu o migracijama i azilu EU predstavlja odgovor EU na izazove sa kojima se suočava u oblasti migracija. Osnovna namera Pakta je uspostavljanje balansa između odgovornosti i solidarnosti među državama članicama, kroz bolje planiranje, efektivnije procedure i produbljivanje međunarodne saradnje, kako unutar Evropske unije, tako i izvan nje. Obostrano korisna partnerstva sa državama porekla i tranzita migranata, smatraju se ključnim za kreiranje i sprovođenje uspešnih politika. U tom smislu, u Paktu se navodi da je neophodno jasno definisati pristup Zapadnom Balkanu, kako zbog njegovog geografskog položaja, tako i zbog njegove budućnosti u EU.

Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropska konvencija o ljudskim pravima), pravno je uobličila ideju zemalja Evrope o uspostavljanju jedinstvene zaštite ljudskih prava i individualnih političkih sloboda koji, uz vladavinu prava, a prema osnivačkom aktu Saveta Evrope, čine temelj demokratije. Konvencija određuje sadržaj prava i sloboda i, za slučaj kršenja, obezbeđuje međunarodnu zaštitu. Država koja podnese zahtev za prijem u članstvo Saveta Evrope, dužna je da usaglasa nacionalne zakone sa Konvencijom, kako bi se otklonile mogućnosti povrede osnovnih sloboda i prava, a država članica protiv koje je doneta pravosnažna presuda, dužna je da postupi u skladu sa odlukom i da reformiše domaće zakonodavstvo. U Preambuli je istaknuto da je osnov Konvencije Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, koju je Generalna skupština Ujedinjenih nacija donela 10. decembra 1948. godine. Član 1 utvrđuje obavezu svih država potpisnica da poštuju prava i slobode koje garantuje Konvencija. Prvi deo Konvencije (čl. 2 – 18), sadrži osnovna prava i slobode, drugi (čl. 19 – 51), uređuje funkcionisanje Evropskog suda za ljudska prava, a treći (čl. 51 – 59) reguliše proceduralna pitanja i nadležnost u vezi sa potpisivanjem, ratifikovanjem, tumačenjem, predmetnom, teritorijalnom i vremenskom primenom odredaba Konvencije.

3. Pregled nacionalnog planskog okvira Republike Srbije

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u okviru COR 10: Smanjenje nejednakosti, obuhvatilo je pregled petnaest planskih dokumenata u oblasti socijalne zaštite, vladavine prava, zapošljavanja, migracija, ekonomskih reformi i drugih segmenata, koji su podjednako važni za proces evropskih integracija i pripremu Republike Srbije za klaster – Konkurentnost i inkluzivni rast, kao i za ostvarivanje napretka u okviru COR 10.

U okviru COR 10, za Republiku Srbiju je relevantno devet potciljeva održivog razvoja. Potcilj 10.6. koji se odnosi na obezbeđivanje jače zastupljenosti zemalja u razvoju u donošenju odluka u globalnim međunarodnim i finansijskim institucijama, nije relevantan za Republiku Srbiju. Važeća planska dokumenta mogu se povezati sa šest od devet relevantnih potciljeva u okviru COR 10. Ključni dokumenti koji doprinose najvećem broju potciljeva, jesu planska dokumenta iz oblasti socijalnih prava i zaštite i zapošljavanja: Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine, Strategija deinstitutionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2022. do 2026. godine i Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine. S druge strane, najveći broj važećih planskih dokumenata doprinosi *potcilju 10.3. Borba protiv diskriminacije*.

Slika 5. Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima COR 10 – Smanjenje nejednakosti

Potcilj 10.1. Step en nejednakosti u raspodeli prihoda nije adekvatno obuhvaćen u nacionalnom planskom okviru, s obzirom na to da ne postoje specifična planska dokumenta koja kao svoj glavni cilj imaju rešavanje problema nejednakosti dohotka, dok se siromaštvu i socijalnoj inkluziji poklanja veća pažnja. Planska dokumenta koja delimično adresiraju pitanje nejednakosti, jesu dokumenta koja se bave ekonomskim i socijalnim reformama, socijalnim uključivanjem Roma i Romkinja ili politikama zapošljavanja. S tim u vezi, **Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine** prepoznaje potrebu ostvarivanja rasta zaposlenosti koju karakteriše kvalitet, ali i smanjenje socijalnih nejednakosti, koje su ograničavajući faktor ekonomskog rasta i sveukupnog društvenog napretka, što će biti ostvareno merama poreske politike, kako bi se povećala isplativost rada, kao i merama integracije korisnika usluga socijalne zaštite na tržište rada. **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu 2022–2030. godine**, kao jedan od prioriteta, izdvaja povećan pristup Roma i Romkinja kvalitetnom i održivom zapošljavanju.

Jedan od potciljeva COR 10 jeste **10.2. Osnaživanje i promovisanje socijalne, ekonomske i političke inkluziju svih**, kome će doprineti **Strategija deinstitutionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2022. do 2026. godine**, čiji je cilj ostvarivanje ljudskih prava na život u zajednici korisnika socijalne zaštite kroz procese deinstitutionalizacije i socijalne inkluzije, jačanje ustanova socijalne zaštite za smeštaj i pružaoce usluga u zajednici, kao i osnaživanje korisnika za procese deinstitutionalizacije i uključivanje u zajednicu. Promovisanje socijalne i ekonomske inkluzije biće omogućeno i kroz **Strategiju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**, i pripadajući **Akcion plan za period 2021–2022. godine**, čiji je cilj izjednačavanje mogućnosti osoba sa invaliditetom u uživanju svih građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, uz puno poštovanje njihovog dostojanstva i individualne autonomije, obezbeđivanja nezavisnosti, slobode izbora i pune i efektivne participacije u svim oblastima društvenog života, uključujući i život u zajednici. Izjednačavanje mogućnosti za pripadnike grupa koje su u riziku od diskriminacije, da na ravnopravnoj osnovi sa drugima uživaju osnovna

ljudska prava i slobode, kao i unapređenje efikasnosti sistema prevencije i zaštite od diskriminacije u svim oblastima i na svim nivoima, opšti je cilj **Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine**. Eliminisanje diskriminacije i postizanje veće socijalne uključenosti, kao i promovisanje veće ekonomske i političke inkluzije svih građana i građanki, biće ostvareno **Strategijom za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine**.

Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine omogućiće povećanje šansi i prilika za održivo zapošljavanje i samozapošljavanje žena i učešća u inovacionoj delatnosti, smanjenju platnog jaza na tržištu rada, prepoznavanje, vrednovanje i redistribuciju neplaćenog rada, povećano učešće žena u cirkularnoj, zelenoj i digitalnoj ekonomiji, i obezbediti unapređenje zdravstvene zaštite i socijalne sigurnosti za sve žene i muškarce, u skladu sa principom socijalne pravde, čime će doprineti socijalnoj i ekonomskoj inkluziji, bez obzira na pol, starost, invaliditet ili neki drugi status.

Potcilj 10.2. delimično je prepoznat i u okviru **Nacionalne strategije za mlade za period od 2015. do 2025. godine**, kao i u **Strategiji održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine, sa Akcionim planom 2021–2022. godine**. **Nacionalna strategija za mlade** omogućiće stvaranje sistemskih preduslova da mladi u riziku od socijalne isključenosti budu adekvatno prepoznati i podržani u uključivanju u ekonomske, društvene i kulturne tokove. **Strategijom održivog urbanog razvoja, sa Akcionim planom 2021–2022. godine**, biće unapređen kvalitet i dostupnost društvenih usluga, smanjen rizik od siromaštva, rešena stambena potreba svih građana, ostvarena socijalna inkluzija i demografska obnova urbanih područja.

Eliminisanje diskriminatornih zakona, politika i praksi i promovisanje odgovarajućeg zakonodavstva, čini osnovu **potcilja 10.3. Borbe protiv diskriminacije**. U oblasti borbe protiv diskriminacije, ključni planski dokument je **Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine**, koja će obezbediti jednake mogućnosti za pripadnike grupa koje su u riziku od diskriminacije, da na ravnopravnoj osnovi sa drugima uživaju sva ljudska prava i slobode, kao i unapređenje efikasnosti sistema prevencije i zaštite od diskriminacije, u svim oblastima i na svim nivoima. Strategija će omogućiti sistemsko uvođenje antidiskriminacione perspektive u kreiranje, sprovođenje i praćenje javnih politika i stvoriti uslove za uživanje svih prava i sloboda ravnopravno sa drugima, što doprinosi povećavanju društvene participacije pripadnika grupa koje su u riziku od diskriminacije. **Strategijom unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**, nastoji se unaprediti položaj ove ranjive kategorije stanovništva, dok **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine**, podstiče socijalnu inkluziju Roma i Romkinja u svim segmentima društva, uz uvažavanje ljudskih i manjinskih prava, eliminisanje diskriminacije i ciganizma kao oblika rasizma. **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine** i **Strategija deinstitutionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2022. do 2026. godine**, spadaju u planska dokumenta koja promovišu i jačaju antidiskriminatorne politike. Strategija za rodnu ravnopravnost, u oblasti promovisanja rodne ravnopravnosti, dok Strategija deinstitutionalizacije omogućava stvaranje osnovnih uslovi za poštovanje prava na život u zajednici, učešće u procesima donošenja odluka, korišćenje usluga u najmanje restriktivnom okruženju i punu uključenost u svakodnevne životne aktivnosti korisnika socijalne zaštite, pre svih lica sa intelektualnim, mentalnim teškoćama i fizičkim invaliditetom. Usklađivanje rada i roditeljstva, smanjenje rodnog jaza na tržištu rada, povećavanje mogućnosti za ostvarivanje radnih prava zaposlenim roditeljima, kao i olakšavanje zapošljavanja roditelja koji su nezaposleni, a putem prepoznavanja različitih oblika rada, ciljevi su **Strategije za podsticanje rađanja**, čime se želi uticati na smanjivanje nejednakosti ishoda. **Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine** definiše čitav niz mera javne politike, koje su usmerene na unapređenje položaja mladih, žena, osoba sa invaliditetom, nezaposlenih Roma i Romkinja na tržištu rada, kao i mera usmerenih na uključivanje na tržište rada radno sposobnih korisnika usluga socijalne zaštite, za koje se pitanje njihovog zapošljavanja, kao važnog koraka u procesu socijalne integracije, ne može rešavati izolovano od rešavanja složene životne situacije u kojoj se nalaze.

Većem stepenu ostvarivanja jednakosti i ravnopravnosti doprinose planska dokumenta u oblasti **potcilja 10.4. Fiskalne politike kao i politike u oblasti zarada i socijalne zaštite**. Fiskalna politika u oblasti plata definisana je pre svega **Fiskalnom strategijom za 2023. godinu sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu**, ali je pokrivena i **Strategijom reforme javne uprave za period 2021–2030 godine (AP za period 2021–2025. godine)** i **Programom ekonomskih reformi za period 2022–2024. godine**. Iako nemaju neposrednu nadležnost nad definisanjem i sprovođenjem fiskalne politike, elementi mera prepoznatih u okviru **Strategije**

zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine, utiće na sprovođenje fiskalne politike u oblasti zarada i socijalne zaštite, a u cilju dostizanja veće ravnopravnosti na tržištu rada.

U Republici Srbiji postoji visok stepen uređenosti u okviru **potcila 10.5. Regulisanje i praćenja globalnih finansijskih tržišta i institucija**. Stanje i propisi u ovoj oblasti definišu se kroz monetarnu politiku Narodne banke Srbije. U okviru indikatora finansijske stabilnosti (UN pokazatelj 10.5.1), prate se sledeći pokazatelji: prinos na aktivu, regulatorni kapital u odnosu na ukupnu aktivu, likvidna aktiva u odnosu na kratkoročne obaveze, problematični krediti u odnosu na ukupne kredite, neto otvorena devizna pozicija u odnosu na regulatorni kapital i osnovni kapital u odnosu na rizičnu aktivu.²⁰¹ Prinos na aktivu iznosi 1,2% u 2021. godini. Regulatorni kapital u odnosu na rizičnu aktivu 20,8% u 2021. godini. Likvidna aktiva u odnosu na kratkoročne obaveze iznosi 49,6% u 2021. godini. Problematični krediti u odnosu na ukupne kredite iznose 3,6% u 2021. godini. Neto otvorena devizna pozicija u odnosu na regulatorni kapital iznosi 0,4% u 2021. godini. Osnovni kapital u odnosu na rizičnu aktivu iznosi 19,7% u 2020. godini. Ključna planska dokumenta koja doprinose ovom potcilju su **Strategija za razvoj tržišta kapitala u Republici Srbiji za period 2021–2026. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godine**, čiji je cilj aktiviranje tržišta kapitala u funkciji ekonomskog rasta, zapošljavanja i kvalitetnijeg života građana; i **Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine**, koji će u okviru strukturne reforme – *Razvoj domaćeg tržišta kapitala kroz uvođenje novih pravnih instituta i obezbeđivanje većeg stepena zaštite investitora*, razviti konkurentno, visoko efikasno, transparentno i produktivno tržište kapitala, sa širokim spektrom finansijskih instrumenata i usluga, uporedivo sa vodećim regionalnim i evropskim finansijskim tržištima, i time doprineti jačanju tržišta kapitala, poboljšanju poslovnog okruženja i pružanju podrške privatnom sektoru, posebno u periodu koji je dodatno opterećen izazovima zbog pandemije Kovid 19.

U uslovima rasta obima migracija na globalnom nivou, od velike je važnosti primena planiranih i dobro vođenih migracionih politika, što je u skladu sa **potciljem 10.7. stvaranjem uslova za uređenu, bezbednu, regularnu i odgovornu migraciju i mobilnost ljudi**. Krovna strategija u ovoj oblasti je **Strategija za upravljanje migracijama**²⁰². Ovom strategijom definisani su strateški ciljevi kako bi se unapredila migraciona politika: 1. Uspostavljanje i primena mehanizama za sveobuhvatno i konzistentno praćenje migracionih tokova, 2. Upotpuniti strateški, pravni i institucionalni okvir za jedinstveno upravljanje migracijama, 3. Zaštita prava migranata, stvaranje uslova za integraciju i socijalnu inkluziju uz podizanje svesti o značaju migracija. Oblast mobilnosti i migracija je dodatno bila obuhvaćena kroz strategije kojima je istekao period važenja: Nacionalna strategija za rešavanje pitanja izbeglica i interno raseljenih lica za period od 2015. do 2020. godine i Strategija suprotstavljanja iregularnim migracijama u Republici Srbiji za period od 2018. do 2020. godine. **Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021–2027. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godine**, ima za cilj da doprinese stvaranju uslova za efikasnije upravljanje unutrašnjim migracionim tokovima pomoću kreiranja podsticajnih politika zapošljavanja, u cilju transformacije ovih prostora u imigracione, pre svega za mlade, i jačanjem kapaciteta lokalnih aktera u planiranju i sprovođenju projekata migracija i razvoja.

4. Institucionalni mehanizmi koordinacije, izrade i praćenja sprovođenja planskih dokumenata

U pogledu institucionalnih mehanizama za izradu, praćenje i koordinaciju planskih dokumenata u okviru COR 10, ključno je ministarstvo nadležno za rad, zapošljavanje i socijalna pitanja u oblasti sistema socijalne zaštite; ostvarivanje prava i integraciju izbeglih i raseljenih lica, povratnika po osnovu sporazuma o readmisiji, romskog stanovništva i drugih socijalno ugroženih grupa; sistem penzijskog i invalidskog osiguranja, socijalno osiguranje i zaštitu vojnih osiguranika i slično. U operativnom smislu, Socio-ekonomski savet (SES) preuzima neke od tih nadležnosti ministarstva i razmatra pitanja u oblastima relevantnim za COR 10: uticaj ekonomske politike i mera za njeno sprovođenje na socijalni razvoj i stabilnost, politike zapošljavanja, politike zarada i cena, obrazovanja i profesionalne obuke, zdravstvene i socijalne zaštite i sigurnosti, demografskih kretanja i druga pitanja u skladu sa aktima SES. Ministarstvo nadležno za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog zaduženo je za antidiskriminacionu politiku, ravnopravnost polova, zaštitu i unapređenje ljudskih i manjinskih prava, opšta pitanja položaja pripadnika nacionalnih manjina. Nadležnosti Ministarstva finansija su: politika

²⁰¹ HС, https://nbs.rs/sr_RS/drugi-nivo-navigacije/statistika/

²⁰² https://kirs.gov.rs/media/uploads/Dokumenti-i-publikacije/Strategije/strategija_upravljanje_migracijama.pdf

javnih prihoda i rashoda, obezbeđivanje finansiranja obaveznog socijalnog osiguranja, što ga čini nominalnim izvršiocem distributivne i redistributivne politike.

Važan aspekt sprovođenja Agende 2030. jeste i uključivanje zainteresovanih strana i proces izrade planskih dokumenata i donošenja odluka. Uključivanje organizacija civilnog društva i drugih zainteresovanih strana u izradu planskih dokumenata i propisa, u oblastima obuhvaćenim COR 10, realizovano je kroz javne konsultacije. U pogledu sprovođenja planskih dokumenata, mapiranjem nacionalnog planskog okvira, utvrđeno je da planski dokumenti imaju razvijene mere i aktivnosti kojima se unapređuje saradnja i partnerstvo, kao i uključivanje organizacija civilnog društva i zainteresovane javnosti u sprovođenje politika i propisa, u oblasti smanjenja siromaštva i unapređenja dostupnosti osnovnih usluga svim građanima.

5. Pregled UN pokazatelja za praćenje napretka

Na globalnom nivou praćenje napretka u ostvarivanju COR 10 omogućeno je preko 14 UN pokazatelja.²⁰³

U Republici Srbiji u pogledu praćenja globalnih UN pokazatelja kojima se prati napredak u ostvarivanju COR 10, važnu ulogu ima **Republički zavod za statistiku (RZS) koji prati 3 potcilja preko 8 UN pokazatelja**. Prema poslednjem Izveštaju o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine,²⁰⁴ za 2021. godinu napredak je ostvaren u odnosu na potciljeve: 10.1, kojim se predviđa rast prihoda donjih 40% stanovništva po stopi višoj od nacionalnog proseka; 10.3, kojim se nalaže da se osiguraju jednake mogućnosti i smanje nejednakosti u ishodu, uključujući i eliminisanje diskriminatornih zakona, politika i praksi. Složenu godišnju stopu rasta moguće je meriti samo za jedan potcilj (10.4), dok su za preostala dva (10.1 i 10.3), podaci dostupni samo za jednu godinu, pa nije moguće izračunati trend promene. Za potcilj 10.4, kojim se predviđa usvajanje politika, naročito fiskalnih u oblasti zarada i socijalne zaštite, beleži se značajan napredak.

S druge strane, sagledavanjem pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika u okviru mapiranja nacionalnog planskog okvira relevantnog za COR 10, identifikovano je da se pokazatelji utvrđeni dokumentima javnih politika u većini **ne podudaraju sa UN pokazateljima u okviru COR 10** i da se mogu **povezati sa 2 UN pokazatelja, u okviru 2 potcilja**. Shodno tome, važeći dokumenti javnih politika trenutno ne pružaju adekvatan okvir za praćenje doprinosa planskih dokumenata globalnim UN pokazateljima, kao i doprinosa planskih dokumenata dostizanju COR 10.

Tabela 5. prikazuje potciljeve održivog razvoja u okviru kojih napredak Republike Srbije u dostizanju COR 10 prati RZS preko određenih UN pokazatelja. S druge strane, u tabeli su predstavljeni potciljevi u okviru kojih se doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja može pratiti na osnovu pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika, koje je moguće povezati sa UN pokazateljima održivog razvoja u okviru određenog potcilja.

Da bi se omogućilo efektivnije praćenje doprinosa planskih dokumenata COR 10, u narednom periodu je prilikom utvrđivanja pokazatelja za praćenje sprovođenja planskih dokumenata, potrebno uzeti u obzir i pokazatelja koje prati RZS.

Tabela 5. Potciljevi COR 10 u okviru kojih Republički zavod za statistiku prati globalne UN pokazatelje održivog razvoja, i čije praćenje može biti omogućeno i preko dokumenata javnih politika

Potciljevi održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih RZS prati UN pokazatelje održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih se na osnovu pokazatelja utvrđenih DJP može pratiti doprinos DJP COR 10
10.1	X	
10.2		
10.3	X	X
10.4	X	X
10.5		
10.6		
10.7		

²⁰³ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

²⁰⁴ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

10.a		
10.b		
10.c		

COR 4: Kvalitetno obrazovanje

1. Pregled ostvarenog napretka

Obrazovanje je pokretač održivog razvoja i ekonomskog rasta. Obrazovanje i obuke omogućavaju ljudima da se lakše zaposle, da budu produktivniji, inovativniji i konkurentniji na tržištu rada. Rano uključivanje u sistem obrazovanja i pristup obrazovanju, do nivoa stečenih kvalifikacija koje omogućavaju odgovarajuću uključenost u tržište rada i druge društvene procese, važno je i zato što povećava mogućnosti za izlazak iz siromaštva.

Na globalnom nivou ostvaren je veliki napredak u okviru obuhvata osnovnim obrazovanjem. Broj dece koja ne pohađaju nastavu prepolovljen je od 2000. godine. Ovo je praćeno i povećanjem pismenosti i većim brojem devojčica koje se školuju. Ipak, i dalje postoje velike razlike u dostupnosti obrazovanja za razne marginalizovane grupe. COR 4 promoviše ideju da sva deca završe osnovno i srednje obrazovanje.

COR 4 zalaže se za besplatno predškolsko, osnovno i srednje i pristupačnije univerzitetsko obrazovanje, podizanje nivoa uključenosti, posebno najosetljivijih grupa, u obrazovni sistem i dostupnost celoživotnog učenja.

Republika Srbija je jedna od retkih evropskih zemalja u kojima srednje obrazovanje nije obavezno, što nepovoljno utiče na ostvarenje **potcilja 4.1. Obezbediti besplatno, jednako i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje za sve**. U populaciji starijih od 15 godina, prema podacima RZS, oko 35% osoba ili nema završeno osnovno obrazovanje ili ima samo osnovno obrazovanje (13,68% bez obrazovanja i 20,76% populacije sa osnovnim obrazovanjem). Broj dece na svim nivoima obrazovanja se smanjuje zbog demografskih promena, a obuhvat je u blagom padu. Kod osnovnog obrazovanja, obuhvat je bio 96,6% u školskoj 2019/2020. godini²⁰⁵ (98,1% u školskoj 2018/2019. godini). Iako skoro svi učenici nastavljaju obrazovanje posle osnovne škole, zbog velikog osipanja, obuhvat generacije srednjim obrazovanjem je samo 87,4% u školskoj 2019/2020. godini (87,4% i u prethodnoj školskoj godini). O kvalitetu osnovnog obrazovanja najbolje govori OECD PISA test (poslednji put rađen 2018. godine u Republici Srbiji²⁰⁶), prema kome ostvareni rezultati petnaestogodišnjaka iz Republike Srbije na testu iz čitanja iznose 439 poena (OECD prosek 487), matematike 448 poena (OECD prosek 489) i nauke 440 (OECD prosek 489). Uspešnost učenika u obrazovnom sistemu ogleda se i kroz stopu završavanja osnovnog i srednjeg obrazovanja. Stopa završavanja – prvi ciklus osnovnog obrazovanja (UN pokazatelj 4.1.2a), iznosi 99,9% u 2019. godini.²⁰⁷ Stopa završavanja – drugi ciklus osnovnog obrazovanja (UN pokazatelj 4.1.2b), iznosi 99,5% u 2019. godini.²⁰⁸ Stopa završavanja – srednje obrazovanje (UN pokazatelj 4.1.2c), iznosi 97,7% u 2019. godini.²⁰⁹

Obrazovni sistem u Republici Srbiji nije dovoljno inkluzivan, jer su njegovi kapaciteti da odgovori na obrazovne potrebe različitih osetljivih društvenih grupa nedovoljno razvijeni, kao i afirmativne mere za upis učenika iz porodica nižeg socio-ekonomskog statusa. Mnoge obrazovno-vaspitne ustanove imaju arhitektonske barijere koje onemogućavaju veću pristupačnost objektima i time smanjuju dostupnost obrazovanju osoba sa invaliditetom. U Republici Srbiji postoji ukupno 48 specijalizovanih škola za učenike sa smetnjama u razvoju. Osnovno obrazovanje za učenike sa smetnjama u razvoju realizovano je u 163 škola sa ukupno 4.119 učenika u školskoj 2021/2022. godini.²¹⁰ Srednje obrazovanje za učenike sa smetnjama u razvoju realizovano je u 39 škola sa ukupno 2.208 učenika u školskoj 2020/2021. godini.²¹¹

U vezi sa **potciljem 4.2. Obezbediti pristup kvalitetnom razvoju u ranom detinjstvu, brizi i predškolskom obrazovanju**, obuhvat dece obaveznim pripremnim predškolskim programom (PPP) (UN pokazatelj 4.2.2.),

²⁰⁵ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20212054.pdf>

²⁰⁶ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/02/PISA-2018-IZVE%C5%A0TAJ.pdf>

²⁰⁷ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN04010201?languageCode=sr-Cyrl>

²⁰⁸ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN04010205?languageCode=sr-Cyrl>

²⁰⁹ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN04010209?languageCode=sr-Cyrl>

²¹⁰ P3C, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Html/G20221072.html>

²¹¹ P3C, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Html/G20221178.html>

na zadovoljavajućem je nivou i iznosi 96,4% u 2020. godini.²¹² Ipak, obuhvat dece uzrasta 0–3 godine predškolskim programom i obrazovanjem iznosi 31,8%, dok je obuhvat dece starosti od 3 godine do PPP 62,6% u 2020. godini.²¹³ Veliki problem predstavlja neadekvatna mreža predškolskih ustanova i nedovoljni kapaciteti. Razvoj dece starosti 24–59 meseci u domenima zdravlja, obrazovanja i psiho-socijalnog blagostanja, meren je indeksom ranog razvoja deteta²¹⁴ (UN pokazatelj 4.2.1), koji iznosi 97,2% u 2019. godini.²¹⁵

U vezi sa **potciljem 4.3. Jednaka dostupnost jeftinog i kvalitetnog tehničkog, stručnog i tercijarnog obrazovanja**, u Republici Srbiji je obuhvat generacije koja pohađa fakultet i visoke škole oko 54,7% u školskoj 2019/2020. godini.²¹⁶ Broj studenata na fakultetima i visokim školama smanjen je za 3,1% u školskoj 2019/2020. godini.

Najveći problem predstavlja neusklađenost kvalifikacija sa potrebama tržišta rada, što je od važnosti za ostvarenje **potcilja 4.4. Povećati broj mladih i odraslih sa relevantnim tehničkim i stručnim veštinama**. Učešće mladih (starosti 15–24 godina) i odrasle populacije (15+), koji poseduju informaciono-komunikacione veštine²¹⁷ (UN pokazatelj 4.4.1), iznosi 26,84% u 2019. godini.²¹⁸

U cilju ostvarenja inkluzivnog obrazovanja, neophodno je ostvariti napredak u okviru **potcilja 4.5. Eliminirati sve oblike diskriminacije u obrazovanju**. Indeksi pariteta²¹⁹ na nivou osnovnih škola (UN pokazatelj 4.5.1) u 2019. godini iznose: devojčice/dečaci 0,96; najsiromašniji/najbogatiji 1,04; ostalo/gradsko 1,03. Indeksi pariteta na nivou nižih srednjih škola u 2019. godini iznose: devojčice/dečaci 0,99; najsiromašniji/najbogatiji 0,97; ostalo/gradsko 1. Indeksi pariteta na nivou viših srednjih škola u 2019. godini iznose: devojčice/dečaci 0,99; najsiromašniji/najbogatiji 0,8; ostalo/gradsko 0,94.²²⁰

Stopa pismenosti (UN pokazatelj 4.1.1.) u Republici Srbiji iznosi 99,5%²²¹ u 2019. godini, što je u direktnoj vezi sa ostvarenjem **potcilja 4.6. Obezbediti jezičku i numeričku pismenost za sve mlade i znatan broj odraslih**. Problem predstavlja visok udeo učenika starosti 15 godina koji nisu dostigli najmanji fiksni nivo postignuća na PISA skali za tri osnovna školska predmeta (UN pokazatelj 4.6.1). Ostvareni rezultati po predmetima iznose: matematika 39,7%, čitanje 37,7% i nauka 38,3% u 2018. godini.²²²

2. Doprinos procesa EU integracija i drugih međunarodnih procesa

U pogledu obezbeđivanja kvalitetnog obrazovanja, okvir za napredak Republike Srbije ostvaruje se i kroz proces evropskih integracija. Za pristupanje Republici Srbije Evropskoj uniji, od velike je važnosti činjenica da je Republika Srbija u februaru 2017. godine uspešno otvorila i **privremeno zatvorila dva pregovaračka poglavlja koja se nalaze u okviru klastera – Konkurentnost i inkluzivni rast. Pregovaračko poglavlje 26** koje se odnosi na obrazovanje i kulturu, važno je jer je ljudski kapital u razvijenim ekonomijama EU prepoznat kao glavni razvojni resurs, a njegov kvalitet prvenstveno zavisi od ponude odgovarajućeg obrazovanja i obuke. Pravni okvir, u kojem su smernice za kreiranje društva znanja u EU, manifestuje se kroz veliki broj dokumenata EU (Bolonjska deklaracija, Lisabonska strategija, Kopenhaška deklaracija itd.). Za vrednovanje obrazovanja i stečenih veština, uspostavljen je Evropski kvalifikacioni okvir kao alat prevođenja i međunarodnog poređenja kvalifikacija pojedinaca, radi njihove procene na tržištu rada. Pravne tekovine u oblasti pregovaračkog poglavlja 26 uglavnom se sastoje od okvira saradnje koji koristi programe i otvoreni metod koordinacije u

²¹² P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN04020201?languageCode=sr-Cyrl>

²¹³ P3C, http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Republika%20Srbija_EURSRB.pdf

²¹⁴ Индекс раног развоја детета (ECDI) приказује проценат деце која се правилно развијају у најмање 3 од следећа 4 домена: познавање слова и бројева, физички развој, социјално-емоционални развој и учење.

²¹⁵ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN04020101?languageCode=sr-Cyrl>

²¹⁶ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20212054.pdf>

²¹⁷ Информационо-комуникационе вештине утврђене на основу способности (вештина) за креирање електронске презентације на рачунару.

²¹⁸ United Nations Statistics Division, <https://sdg-tracker.org/quality-education>

²¹⁹ Индекс паритета у различитим нивоима образовања мери прилагођене нето стопе похађања према полу (девојчице у односу на дечаке) и према квинтилима сиромаштва (најсиромашнији у односу на најбогатије), према ISCED 2011 класификацији, за категорије ISCED 1 – основна школа (1–4. разреда у оквиру националног образовног система – НОС), ISCED 2 – нижа средња школа (еквивалентно 5–8. разреду основне школе у оквиру НОС) и ISCED 3 – виша средња школа (еквивалентно 1–4. разреду средње школе у оквиру НОС).

²²⁰ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN040501?languageCode=sr-Cyrl>

²²¹ <http://uis.unesco.org/en/country/rs>

²²² P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN040601?languageCode=sr-Cyrl>

pravcu približavanja nacionalnih politika i ostvarivanja zajedničkih ciljeva. U oblasti obrazovanja, obuke i mladih, države članice treba da imaju zakonodavni, administrativni i finansijski okvir, kao i neophodan kapacitet, kako bi se obezbedilo dobro upravljanje, uključujući finansijsko upravljanje decentralizovanim programima EU.

Pregovaračko poglavlje 25 – Nauka i istraživanje, prepoznati su od strane Evropske unije kao ključni nosioci razvojnih politika, koji doprinose ekonomskom rastu i stvaranju radnih mesta. Nauka i istraživanje obavezuje zemlje članice da razviju sposobnost za njihovu implementaciju, kako bi sledile ciljeve i aktivnosti u oblasti istraživanja i tehnološkog razvoja. Sposobnost implementacije odnosi se na postojanje uslova neophodnih za efektivno učešće u programima EU za istraživanja i inovacije, koji obuhvataju potrebne administrativne kapacitete i izgradnju kapaciteta u istraživanju i inovacijama, kako bi se olakšala integracija u Evropski istraživački prostor. Evropski cilj ulaganja od 3% BDP-a u istraživanje, jačanje izgradnje ljudskih resursa, modernizacija istraživačke infrastrukture i stvaranje odgovarajućih okvirnih uslova, koji će doprineti razvoju Inovativne unije, važni su indikatori napretka u ovoj oblasti.

Proces usaglašavanja sa standardima EU u oblasti obrazovanja ostvaruje se i učešćem Republike Srbije u programima Tempus, Erasmus Mundus i „Mladi u akciji”, kao i u centralizovanim akcijama Programa celoživotnog učenja, a od 2014. godine, Republika Srbija učestvuje u programu Erasmus+. Od januara 2019. godine Republika Srbija ima status programske zemlje i učestvuje u programu Erasmus+ pod istim uslovima i mogućnostima kao i države članice EU.

Privredni rast zasnovan na znanju i inovacijama, jedan je od stubova razvoja zemalja EU. Putem **Agende veština**,²²³ strateškog okvira za obrazovanje i obuke, kao i kroz **Erazmus+** programe,²²⁴ Evropa direktno podržava unapređenje obrazovanja i obuka u zemljama članicama. Programi Erasmus+ se dele na nekoliko oblasti: mobilnost pojedinca, saradnja za inovacije i razmene dobrih praksi, podrška za reformu politika i poseban program Žan Mone.

U aprilu mesecu 2014. godine, Republika Srbija je prihvatila poziv Evropske komisije za učešće u **Otvorenom metodi koordinacije** (OMK) u oblasti obrazovanja i obuka i time prihvatila prava i obaveze u ovoj oblasti do punopravnog pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji.

U prethodnom periodu, od 2001. do 2013. godine, Republika Srbija je aktivno učestvovala u **Tempus programu** Evropske unije (pre nego što je integrisan u Erasmus+ program). Institucije iz Republike Srbije su privukle oko 45 miliona evra iz Tempus programa, i kao takav, bio je najveći finansijski instrument za modernizaciju visokog obrazovanja u Republici Srbiji i uključivanje Republike Srbije u aktuelne tokove evropskog prostora visokog obrazovanja.

Republika Srbija je punopravna članica **programa Erasmus+** od 2019. godine i ima status programske zemlje, što znači da se ustanove i organizacije mogu prijavljivati za sve vrste projekata, kao i države članice EU. Kroz oblast Erasmus+ programa – Učenje u inostranstvu u toku 2019. godine, 2.486 učesnika je u okviru 115 srpskih projekata koristilo mobilnost u visokom obrazovanju, stručnom obrazovanju i obukama, školskom obrazovanju, učenju odraslih i omladine za ukupan iznos bespovratnih sredstava u visini od 4,56 miliona evra. Kroz oblast Erasmus+ programa – Strateška partnerstva u toku 2019. godine, kroz 28 projekata, 122 organizacije je razmenjivalo znanja i iskustva u cilju stvaranja relevantnijih i modernijih sistema obrazovanja, obuke i omladinskih sistema u iznosu od 2,35 miliona evra.

Oblast obrazovanja jedna je od oblasti koje su obuhvaćene u okviru **Strategije razvoja Jugoistočne Evrope do 2030. godine**. Strategija nastoji da promoviše i unapredi sprovođenje Ciljeva održivog razvoja UN u regionu Jugoistočne Evrope (JIE), kroz tri dimenzije održivog razvoja: Prosperitet, Ljudi i Mir i Partnerstva. Oblast obrazovanja obrađena je u segmentu Ljudi u okviru prioriteta koji je usmeren na olakšavanje pristupa obrazovanju i poboljšanje njegovog kvaliteta. Sprovođenje Strategije omogućiće unapređenje kvaliteta i dostupnost osnovnog i srednjoškolskog nivoa obrazovanja; jednak pristup obrazovanju svim dečacima i devojčicama, ženama i muškarcima, na svim nivoima obrazovanja; eliminisanje rodni dispariteta u obrazovanju, kao i stručno osposobljavanje za sve podgrupe stanovništva koje žive u riziku od siromaštva.

²²³ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223>

²²⁴ https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_en

Jedan od ciljeva Strategije jeste i povećanje broja mladih i odraslih koji imaju relevantne veštine, uključujući tehničke i stručne veštine, za zapošljavanje, pristojne poslove i preduzetništvo.

Agenda za Zapadni Balkan o inovacijama, istraživanju, obrazovanju, kulturi, omladini i sportu („Agenda inovacija za Zapadni Balkan”), bazira se na tri stuba, političkom, tematskom i regionalnom i predstavlja sveobuhvatnu, dugoročnu strategiju za saradnju u ovim oblastima sa Zapadnim Balkanom i biće od suštinskog značaja za pospešivanje razvoja ljudskog kapitala, zaustavljanje „odliva mozgova” i podsticanje „cirkulacije mozgova”, digitalnu transformaciju, konektivnost i mobilnost, kulturnu i regionalnu saradnju, kao i za podsticanje razvoja dugoročnog i održivog inovacionog okruženja i prelaska na ekonomiju zasnovanu na znanju. Njom će se postaviti temelji za donošenje politika zasnovanih na činjenicama i promovisaće se inkluzivni i visokokvalitetni sistem obrazovanja i obuke, pružajući mladima u regionu bolje izgleda za budućnost.

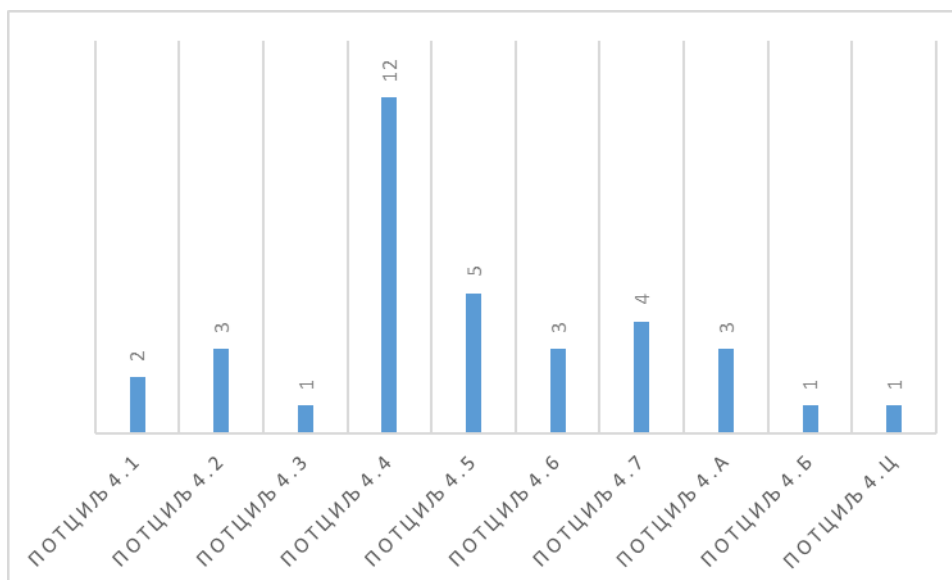
Republika Srbija učestvuje i u velikom broj regionalnih inicijativa koje su relevantne za ostvarenje COR 4. Posebno je važno pomenuti **Centar za preduzetničko učenje Jugoistočne Evrope** (SEECEL), kao i **Inicijativu za reformu obrazovanja Jugoistočne Evrope** (ERISEE). Za reforme u Republici Srbiji važna je i saradnja sa **Evropskom fondacijom za obuke** (ETF), sa centrom u Italiji, čiji je cilj razvoj edukacije i trening sistema u partnerskim državama Evropske unije.

Evropska komisija je u oktobru 2020. godine usvojila sveobuhvatan **Ekonomsko-investicioni plan za Zapadni Balkan**, sa ciljem da pospeši dugoročan privredni oporavak regiona, podrži zelenu i digitalnu tranziciju, regionalnu integraciju i konvergenciju sa Evropskom unijom. Plan je definisao deset investicionih prioriteta, među kojima se prepoznaje i **Garancija za mlade**, sa ciljem da mladima pruži podršku u pogledu dobijanja kvalitetnih ponuda za posao, nastavak obrazovanja, praksu ili obuku u periodu od četiri meseca od ulaska u status nezaposlenosti ili napuštanja, odnosno završetka formalnog obrazovanja. Program Garancija za mlade sprovodi se u državama članicama EU i primer je intervencije u okviru koje se mladima, koji su neaktivni i nezaposleni, pristupa kroz saradnju različitih sektora i socijalnih partnera, uključujući i organizacije civilnog društva, a u cilju dugoročno održive integracije na tržište rada. Garancija za mlade stvara prilike za mlade i snažan je pokretač strukturnih reformi i inovacija.

3. Pregled nacionalnog planskog okvira Republike Srbije

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u okviru COR 4: Kvalitetno obrazovanje, obuhvatilo je pregled šesnaest planskih dokumenata u oblasti obrazovanja, socijalne politike i zaštite, rodne ravnopravnosti, antidiskriminacije, konkurentnosti i ekonomskog razvoja i drugim segmentima podjednako važnim, kako za proces evropskih integracija i pripremu Republike Srbije za proces pregovora u okviru klastera – Konkurentnost i inkluzivni rast, tako i za napredak u okviru COR 4.

Važeća planska dokumenta mogu se povezati sa svih deset potciljeva u okviru COR 4. Ključni dokument koji doprinosi najvećem broju potciljeva, jeste Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine, za sprovođenje Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine. S druge strane, *potcilj 4.4. Povećati broj mladih i odraslih sa relevantnim veštinama*, potcilj je kome doprinosi najveći broj važećih planskih dokumenata relevantnih za COR 4.

Slika 6. Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima COR 4 – Kvalitetno obrazovanje

Ključni planski dokument Republike Srbije za ostvarenje COR 4 je **Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine**²²⁵ sa **Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**, koja je usvojena 2021. godine. Ovaj krovni planski dokument predstavlja okvir za sve nivoe obrazovanja u Republici Srbiji, kao i sve aspekte obrazovnog sistema, uključujući inkluzivnost obrazovanja, usklađivanje sa potrebama privrede, unapređenje kvaliteta i obuhvata obrazovanja.

U pogledu **potcilja 4.1. Besplatno, jednako i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje za sve**, važan doprinos ostvaruje **Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine** sa pratećim Akcionim planom. Realizacija Strategije će doprineti unapređenju kvaliteta nastave i učenja, pravednost i dostupnost douniverzitetskog obrazovanja i vaspitanja i jačanju vaspitne funkcija obrazovno-vaspitnih ustanova. Prioriteti Strategije u ovoj oblasti su razvijanje novih i unapređivanje postojećih standarda kvalifikacija i standarda postignuća, unapređenje programa nastave i učenja, podrška u jačanju vaspitne funkcije, unapređenje sistema samovrednovanja i spoljašnjeg vrednovanja rada ustanova, kao i sistema i procesa za praćenje napredovanja učenika i novih programa nastave i učenja. Unapređenje dostupnosti osnovnog i srednjeg obrazovanja prepoznato je kao prioritet i u **Strategiji za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine**. Razvijanjem inkluzivnog, interkulturalnog, nediskriminatornog i bezbednog obrazovanja za decu romske nacionalnosti, a u cilju obezbeđivanja pune uključenosti u predškolsko, osnovno, srednje i visoko obrazovanje, i pružanje podrške funkcionalnom obrazovanju odraslih Roma i Romkinja, uz povećanje delotvornosti i efikasnosti mehanizama za borbu protiv diskriminacije i ciganizma kao oblika rasizma, Strategija će uticati na povećanje obuhvata dece romske nacionalnosti osnovnim i srednjim obrazovanjem.

U pogledu napretka u oblasti predškolskog i osnovnog obrazovanja, prioritet **Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine** sa **Akcionim planom** usmeren je ka ostvarenju potcilja **4.2. Pristup kvalitetnom razvoju u ranom detinjstvu, brizi i predškolskom obrazovanju**. Strategijom će se omogućiti unapređenje edukacije nastavnog osoblja, razvijanje i jačanje mreže pedagoških asistenata u predškolskim ustanovama, povećanje broja predškolskih ustanova i njihovog obuhvata, kao i dostupnosti materijala za praksu u predškolskim ustanovama. **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine** bavi se pitanjima i problemima povećanja obuhvata dece romske nacionalnosti predškolskim i osnovnim obrazovanjem. Njenom realizacijom omogućiće se unapređenje pristupačnosti predškolskog obrazovanja za sve dečake i devojčice i povećanje obuhvata dece romske nacionalnosti u uzrastu do 3 godine, od 3,5 do 5,5 godina, kao i obuhvata dece predškolskim pripremnim programom. Kao jedan od problema sa kojim se suočavaju mladi roditelji, prepoznat je i problem neadekvatno razvijenog sistema zbrinjavanja dece. U sferi predškolskog obrazovanja i dalje se beleži

²²⁵ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2021/06/SROVRS-2030-1.pdf>

nedovoljan broj objekata predškolskih ustanova, kao i nedovoljan obuhvat dece. Majke koje trenutno ne rade, a htele bi, u više od polovine slučajeva navode da je to zbog nepostojanja ustanova za čuvanje dece u mestu u kome žive.²²⁶ Razvijanje mreže ustanova za predškolsko vaspitanje, otvaranje predškolskih ustanova u novim naseljima, pri privrednim subjektima i obezbeđivanje kapaciteta i dostupnosti usluga u skladu sa lokalnim potrebama, prepoznato je kao prioritet u okviru **Izmena i dopuna Strategije podsticanja rađanja**, koja takođe može doprineti povećanju dostupnosti predškolskog obrazovanja.

Potcilj 4.3. Jednaka dostupnost jeftinog i kvalitetnog tehničkog, stručnog i tercijarnog obrazovanja prepoznat je u svim svojim aspektima u okviru postojeće **Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine sa Akcionim planom**. Od značaja za ostvarivanje ovog potcilja je i razvoj okvira za praćenje i vrednovanje kvaliteta visokog obrazovanja i primena dobijenih rezultata u formulaciji politike visokog obrazovanja, ali i drugih mera predviđenih Strategijom: unapređenje sistema finansiranja, jačanje ljudskih kapaciteta i povećanje stepena saradnje na nacionalnom i međunarodnom nivou. Obezbeđeni su neophodni uslovi za nesmetano funkcionisanje Agencije za kvalifikacije tokom 2019. godine. Akcioni plan u oblasti srednjeg stručnog obrazovanja predviđa unapređenje planova i programa nastave, uvođenje novih profila, uključivanje poslodavaca u proces razvoja ovog stepena obrazovanja i praćenje i vrednovanje učenika.

Ostvarivanje napretka u okviru **potcilja 4.4. Povećati broj mladih i odraslih sa relevantnim veštinama**, izuzetno je važno za Republiku Srbiju, pre svega zbog razvijanja i pripreme odgovarajuće ponude radne snage na tržištu rada. Zbog neusklađenosti kvalifikacija radne snage sa potrebama tržišta rada, uveden je koncept dualnog i preduzetničkog obrazovanja, u skladu s kojim učenici srednjih škola i studenti imaju intenzivnu praktičnu pripremu u preduzećima u kojima bi se kasnije i zaposlili. **Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine sa Akcionim planom** će omogućiti razvoj digitalnog obrazovanja na douniverzitetskom nivou i unaprediti relevantnost visokog obrazovanja na nacionalnom i međunarodnom nivou, podsticanjem saradnje visokoškolskih ustanova sa poslodavcima, privrednim i javnim sektorom i jačanje preduzetničke komponente visokog obrazovanja. Povećanje kompetencija učenika i odraslih pripadnika romske nacionalne manjine za ulazak u svet rada i visoko obrazovanje, primenom afirmativnih mera u srednjem i visokom obrazovanju i smanjenje osipanja iz sistema obrazovanja, prepoznato je kao prioritet **Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine**, a kako bi se povećala prohodnost učenika i učenica romske nacionalnosti, i odraslih Roma i Romkinja kroz obrazovni sistem sve do visokog obrazovanja i time povećala njihova konkurentnost na tržištu rada. Afirmativne mere za upis na fakultete i dalje postoje u formi normi mesta koja se čuvaju za određene grupe studenata na svakom programu. Za korišćenje Programa afirmativne mere upisa na visokoškolske ustanove, čiji je osnivač Republika Srbija, upisano je 120 mladih Roma i Romkinja (od ukupno 170 prijavljenih) u školskoj 2019/2020. godini.²²⁷

Unapređenje kompetencija mladih i odraslih, posebno u oblasti digitalnih kompetencija, kako bi se povećale njihove šanse na tržištu rada i mogućnosti za njihovo zapošljavanje, obuhvaćeno je u nekoliko planskih dokumenata. Osposobljavanje mladih u oblasti tehničkih veština za preduzetništvo prepoznato je kao prioritet u okviru **Strategije razvoja digitalnih veština u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**, koja poseban akcenat stavlja na oblast unapređenja digitalnih kompetencija u obrazovanju unapređivanjem kvaliteta nastavnog plana u školama na svim nivoima obrazovanja. Time će se stvoriti preduslovi za kreiranje odgovora na tehnološke izazove i razvijanje kompetencija pojedinaca i društva koje mogu da odgovore na brz razvoj savremenih tehnologija u svim segmentima života i rastuće potrebe tržišta rada. Podsticanjem dijaloga između privatnog sektora i obrazovanja **Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godine**, doprineće kreiranju nastavnih planova i programa koji će efikasnije odgovoriti na potrebe tržišta rada, posebno u pogledu sticanja digitalnih veština mladih koji izlaze na tržište rada, a kako bi se bolje odgovorilo na potrebe privatnog sektora u ovoj oblasti. Obrazovanje orijentisano ka inovativnosti i preduzetništvu, putem uvođenja preduzetničkih veština u programe na fakultetima i akademijama u oblastima 4S, jedan je od prioriteta **Strategije pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (4S)**, koja treba da doprinese unapređenju kompetencija istraživača i efikasnijoj saradnji sa privredom. **Strategija razvoja veštačke**

²²⁶ Републички завод за статистику (2011). Жене и мушкарци.

²²⁷ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/10/Izvestaj-o-Realizaciji-Akcionog-Plana-za-Sprovođenje-Strategije-Razvoja-Obrazovanja-u-Srbiji-do-2020.-godine-za-2019.-godinu.pdf>

inteligencije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine ističe da je potrebno unaprediti nastavne sadržaje u osnovnim i srednjim školama u skladu sa potrebama uslovljenim napretkom veštačke inteligencije, kao i povećanjem zastupljenosti veštačke inteligencije u programima u osnovnim studijama u oblastima računarskih nauka i računarskog inženjerstva, u cilju razvoja obrazovanja usmerenog ka potrebama savremenog društva i privrede. Razvoj kompetencija mladih u okviru formalnih i neformalnih programa obrazovanja i obuke, kao i sprovođenje mera koje treba da omoguće usklađivanje znanja, veština i kompetencija koje se stiču u procesu celoživotnog učenja, sa potrebama tržišta rada, centralni su segmenti **Nacionalne strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine**. Unapređenje položaja nezaposlenih lica na tržištu rada jedan je od prioriteta **Strategije zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine**, koja između ostalog pruža podršku licima čija znanja i veštine nisu dovoljno konkurentna na tržištu, intenzivnijim uključivanjem u mere aktivne politike zapošljavanja koje podrazumevaju finansijsku podršku za lice ili poslodavca. Deo obrazovnih politika usmerenih na unapređenje kompetencija mladih i odraslih u segmentu stvaranja relevantnih veština i tehničkih kompetencija potrebnih na tržištu rada, obuhvata i **Strategija razvoja startup ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine sa Akcionim planom za period 2021–2022. godine**. Strategija će doprineti kreiranju veština neophodnih za razvoj i uspeh startapa i preduzetništva sa fokusom na programe koji se razvijaju za srednje i visoko obrazovanje. **Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine**, u okviru prve tri strukturne reforme, uticaće na stvaranje ambijenta koji će doprineti unapređenju kompetencija mladih i poboljšanju njihovog položaja na tržištu rada. Strukturnim reformama uticaće se na uklanjanje sistemskih prepreka za bolje performanse mladih na tržištu rada s jedne strane, i unapređenje njihovih znanja i veština, kako bi se osiguralo sticanje prepoznatih kvalifikacija, omogućilo sticanje radnog iskustva, razvijanje preduzetničkih veština kod mladih, i time uticalo na sprečavanje nepovoljnih migratornih tokova i doprinelo razvoju i većoj iskorišćenosti potencijalne radne snage. Sledeća strukturna reforma u okviru Programa ekonomskih reformi doprineće nastavku unapređivanja dualnog modela studija u visokom obrazovanju, čime će se obezbediti uslovi za sticanje, usavršavanje i razvoj kompetencija studenata, u skladu s potrebama tržišta rada, lakše zapošljavanje po završenom visokom obrazovanju, dalje obrazovanje i celoživotno učenje. Dualni model studija u visokom obrazovanju doprineće povećanju relevantnosti visokog obrazovanja i zapošljivosti svršenih studenata i osavremenjivanju nastavnog procesa, kroz saradnju sa privredom i dodir sa savremenim tehnološkim dostignućima, a doprineće se i jačanju konkurentnosti privrede Republike Srbije.

Sektorski fokusiran **Program razvoja vinarstva i vinogradarstva Republike Srbije za period 2021–2031. godine**, takođe će doprineti unapređenju specifičnih kompetencija proizvođača vina, i to putem osiguranja kvalitetnijeg sistema obrazovanja postojećim vinarima i usklađivanjem programa srednjeg i visokog obrazovanja. Usklađivanje sistema obrazovanja sa potrebama privrede, s akcentom na praćenje inovacija koje nosi sa sobom četvrta industrijska revolucija, posebno u sferi razvijanja novih zanimanja i stručnih profila i stvaranje uslova za privlačenje stranih studenata, definisano je kao jedan od prioriteta **Strategije o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021–2027. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godina**.

Jedan od ciljeva **Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine sa Akcionim planom**, predstavlja i podrška obrazovno-vaspitnim ustanovama u ostvarivanju otvorenosti, pravednosti i dostupnosti obrazovanja, što je u skladu sa **potciljem 4.5. Eliminirati rodnu nejednakost u obrazovanju i obezbediti jednak pristup za ranjive grupe, uključujući osobe sa invaliditetom i decu u ranjivim situacijama**. Akcionim planom su obuhvaćene oblasti koje treba da omoguće unapređenje inkluzivnog obrazovanja, uključujući kako jačanje kapaciteta obrazovno-vaspitnih ustanova i nastavnog osoblja, tako i razvoj posebnih programa nastave u oblasti zaštite od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, diskriminacije, unapređivanja rodne ravnopravnosti, očuvanja mentalnog zdravlja, unapređenja reproduktivnog zdravlja i prevencije rizičnih oblika ponašanja dece i mladih.

Pitanje rodne ravnopravnosti u obrazovanju kroz urodnjavanje obrazovnih programa i nastavnih sadržaja za predškolsko, osnovno i srednje školsko obrazovanje, jačanje kapaciteta svih relevantnih aktera i institucija i podizanja nivoa svesti o značaju ostvarivanja rodne ravnopravnosti i promocija inkluzivnog, rodno senzitivnog i doživotnog učenja, obuhvaćeno je **Strategijom za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine sa pratećim Akcionim planom**. Obezbeđivanje jednakog pristupa svim nivoima obrazovanja i stručnog osposobljavanja u cilju pružanja podrške funkcionalnom obrazovanju odraslih Roma i Romkinja, uz povećanje delotvornosti i efikasnosti mehanizama za borbu protiv diskriminacije i ciganizma kao oblika rasizma u

obrazovanju, obuhvaćeno je **Strategijom za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine**. Realizacija **Strategije unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine** uticaće na povećanu društvenu inkluziju osoba sa invaliditetom u kontekstu unapređenja pristupačnosti objekata i razvijanja programa, planova i projekata sa ugrađenom komponentom pristupačnosti, u skladu sa principom „Univerzalni dizajn”, unapređivanjem i što većim korišćenjem asistivnih tehnologija. **Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine**, usmeriće sredstva na unapređenje mogućnosti ravnopravnog pristupa obrazovanju za sve i podršku mladima iz osetljivih društvenih grupa, kako bi se smanjio broj mladih koji napuštaju školovanje.

U pogledu **potcilja 4.6. Obezbediti jezičku i numeričku pismenost za sve mlade i znatan broj odraslih Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine** ističe problem nedovoljne funkcionalne, matematičke i naučne pismenosti (kao i informatičke i kulturno-umetničke pismenosti), kod učenika osnovnih škola u Republici Srbiji. Realizacija Strategije omogućiće unapređenje nastave i učenja u douniverzitetskom obrazovanju, razvijanjem novih i unapređivanjem postojećih standarda kvalifikacija i standarda postignuća, programa nastave i učenja, kao i razvojem uslova i podrškom obrazovno-vaspitnim ustanovama u unapređivanju programa, nastave i učenja u douniverzitetskom obrazovanju i vaspitanju.

Jedan od prioriteta **Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine**, jeste da spreči rano napuštanje osnovnog obrazovanja od strane dece (naročito devojčica) iz romske zajednice, posebno pri prelasku iz četvrtog u peti razred i iz osnovnog u srednje obrazovanje, kao i da unapredi kapacitete obrazovnih ustanova za njihovo sprovođenje. Sticanje jezičke i numeričke pismenosti preduslov je razvijanju kompetencija mladih i povećanju njihove zapošljivosti i odgovaranju na potrebe tržišta rada, čemu će doprineti **Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine**.

Napredak u ostvarivanju **potcilja 4.7. Unaprediti znanja i veštine za održivi razvoj** biće ostvaren realizacijom **Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine**, koja prepoznaje važnost unapređenja obrazovanja u oblasti životne sredine za potrebe održivog razvoja. Strategija će omogućiti unapređenje znanja i veština nastavnika i učenika u oblasti održivog razvoja, kolektivne dobrobiti i demokratske kulture. **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine** ističe potrebu urođnjavanja javnih politika i zakonodavstva na svim nivoima obrazovanja i podizanja svesti o značaju rodne ravnopravnosti. Povećanje učešća mladih u zaštiti životne sredine i održivog razvoja sprovođenjem aktivnosti, koje imaju za cilj da unaprede informisanost i učešće mladih u donošenju odluka u oblasti zaštite životne sredine i održivog razvoja, predviđeno je **Nacionalnom strategijom za mlade za period od 2015. do 2025. godine**. Sprovođenje edukativnih programa usmerenih na značaj očuvanja i unapređenja stanja životne sredine i zdravlja ljudi prepoznato je kao jedan od prioriteta **Strategije javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine**.

U cilju unapređenja pristupačnosti, dostupnosti, pravednosti i inkluzivnosti obrazovnih ustanova, **Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine**, omogućiće uspostavljanje novih i unapređenje postojećih mehanizma podrške obrazovno-vaspitnim ustanovama u ostvarivanju otvorenosti, pravednosti i dostupnosti i podstiće interkulturalnost u obrazovanju i tako doprineti ostvarivanju **potcilja 4.a Izgraditi i poboljšati obrazovne ustanove koje su prilagođene deci, osobama sa invaliditetom i pripadnicima različitog pola, i obezbediti bezbedno, nenasilno, inkluzivno i delotvorno okruženje za učenje za sve**. Ostvarivanju ovog potcilja doprineće i **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine**, posebno kroz set aktivnosti kreiranih da unaprede inkluzivno vaspitanje i obrazovanje i osiguraju da romske devojčice i devojčice sa invaliditetom imaju jednake šanse u obrazovanju.

Jačanje vaspitne funkcije škola na svim nivoima obrazovanja sa ciljem prevencije nasilja, prioritet je u **Strategiji razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine**, što je važno za ostvarenje **potcilja 4.a. Izgraditi i poboljšati obrazovne objekte (prilagođeni osobama sa invaliditetom, bezbedna, nenasilna, inkluzivna i delotvorna okruženja za učenje)**. Značajan deo Strategije obuhvataju i investiciona ulaganja usmerena na unapređenje kvaliteta obrazovne infrastrukture kao neophodnog preduslova za unapređenje pristupačnosti obrazovanja i fizičke dostupnosti prostora u kojem se odvija vaspitno-obrazovni proces. **Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**²²⁸ sa **Akcionim planom za period od 2021. do 2022. godine**, ima za cilj da doprinese unapređenju pristupačnosti objekata, javnih površina, informacija, usluga i proizvoda osobama sa

²²⁸ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/44/1/reg>

invaliditetom, kako bi se celokupno okruženje učinilo jednako dostupnim osobama sa invaliditetom. U Strategiji se u okviru analize problema navodi da države treba da identifikuju prepreke i barijere u pristupačnosti objekata (između ostalog i škole).

Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine u narednom periodu će pružiti podršku internacionalizaciji visokog obrazovanja, obezbeđivanjem podsticajnih sredstava (stipendije, smeštaj) za odlazne i dolazne mobilnosti nastavnika, gostujućih profesora, studenata i istraživača u oblasti nauke i umetnosti, čime će doprineti **potcilju 4.b. Povećati broj stipendija koje su dostupne zemljama u razvoju**.

Kvalifikacije i kompetencije nastavnika biće unapređene kroz studijske programe za inicijalno obrazovanje nastavnika i vaspitača, uključujući i mere podrške usmerene na unapređenje koncepcije pripravnništva, kao i unapređenjem sistema stalnog stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika. Time će **Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine** doprineti **potcilju 4.c. Povećati broj kvalifikovanih učitelja**.

4. Institucionalni mehanizmi koordinacije, izrade i praćenja sprovođenja planskih dokumenata

Ključnu nadležnost u pogledu kreiranja, sprovođenja i praćenja obrazovne politike u Republici Srbiji ima ministarstvo nadležno za prosvetu, uključujući i Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, Nacionalni prosvetni savet, Nacionalno telo za akreditaciju i obezbeđenje kvaliteta u visokom obrazovanju, kao i jedinice lokalne samouprave. Pored toga, svaki podsistem obrazovanja ima različite mehanizme za koordinaciju i saradnju. U oblast pametne specijalizacije, veštačke inteligencije, i startap ekosistema, takođe ključnu nadležnost ima ministarstvo nadležno za nauku i tehnološki razvoj.

U oblasti unapređenja dostupnosti, pristupačnosti i inkluzivnosti obrazovanja, u kontekstu obezbeđivanja jednakog pristupa obrazovanju bez obzira na pol, rasu, nacionalnu pripadnost, veru, uključujući i ranjive grupe, osobe sa invaliditetom i decu u ranjivim situacijama, institucionalni okvir je kompleksniji i zahteva koordinaciju i interresornu saradnju više različitih institucija. Ključnu nadležnost, pored ministarstva prosvete, ima ministarstvo nadležno za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, kao i ministarstvo nadležno za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja. U oblasti unapređenja digitalnih i tehničkih kompetencija, kao podrška ministarstvu nadležnom za nauku i tehnološki razvoj, važne poslove obavlja i ministarstvo nadležno za privredu, kao i ministarstvo nadležno za telekomunikacije.

Uključivanje zainteresovanih strana u proces izrade planskih dokumenata i donošenja odluka, važan je aspekt Agende 2030. i u Republici Srbiji zakonski je regulisano Zakonom o planskom sistemu, kao i Poslovníkom o radu Vlade. Mapiranjem nacionalnog planskog okvira utvrđeno je da su **predstavnici organizacija civilnog društva i zainteresovanih strana putem javnih konsultacija bili uključeni u izradu većine planskih dokumenata** relevantnih za dostizanje COR 4. U pogledu sprovođenja planskih dokumenata, COR 4 obuhvata politike koje se tradicionalno realizuju u saradnji sa organizacijama civilnog društva, kao i zainteresovanim stranama u oblasti obrazovanja mladih i odraslih. Shodno tome, važeća planska dokumenta, čijom će realizacijom Republika Srbija doprineti dostizanju COR 4, uključuju i organizacije civilnog društva i drugih zainteresovanih strana u sprovođenje politika i propisa u oblasti obrazovanja.

5. Pregled UN pokazatelja za praćenje napretka

Na globalnom nivou praćenje napretka u ostvarivanju COR 4 omogućeno je preko 12 UN pokazatelja.²²⁹

RZS prati 5 potciljeva i 6 UN pokazatelja. Prema poslednjem Izveštaju o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine,²³⁰ za 2021. godinu ostvareni su sledeći rezultati: napredak u ostvarivanju potcilja 4.1 nije moguće pratiti zbog toga što su podaci o stopi završavanja prvog i drugog ciklusa osnovnog obrazovanja i srednjeg obrazovanja iz MICS istraživanja dostupni samo za 2019. godinu; umereni napredak je prisutan u pogledu ranog razvoja dece (potcilj 4.2), ali se u pogledu učešća dece u predškolskom obrazovanju registruje umereno udaljavanje od cilja, što čini tendencije u vezi sa ostvarivanjem ovog potcilja nekonzistentnim; nekonzistentan trend zabeležen je i u odnosu na potcilj 4.3, kojim se predviđa ostvarenje

²²⁹ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

²³⁰ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

jednake dostupnosti pristupačnog i kvalitetnog stručnog obrazovanja na svim nivoima; nekonzistentan trend je zabeležen i u okviru potcila 4.5, dok se u okviru potcila 4.6 beleži udaljavanje od cilja.

S druge strane, sagledavanjem pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika u okviru mapiranja nacionalnog planskog okvira relevantnog za COR 4, ustanovljeno je da se pokazatelji utvrđeni u dokumentima javnih politika mogu **povezati sa 7 UN pokazatelja, u okviru 6 potciljeva**. S tim u vezi, planska dokumenta u oblasti obrazovanja, digitalnih veština i veštačke inteligencije, **omogućavaju praćenje dodatna tri pokazatelja**, koja se mogu koristiti kako bi se pratio napredak Republike Srbije u ostvarivanju COR 4: UN pokazatelj 4.4.1 – Procenat mladih i odraslih sa veštinama informacionih i komunikacionih tehnologija (IKT), prema vrsti veština; UN pokazatelj 4.7.1 Mera u kojoj su (1) obrazovanje o globalnom građanstvu i (2) obrazovanje za održivi razvoj uključeni u (a) nacionalne obrazovne politike; (b) nastavne planove i programe; (c) obrazovanje nastavnika; i (d) ocenjivanje učenika; UN pokazatelj 4.a.1 – Procenat škola koje nude osnovne usluge, prema vrsti usluge.

Republički zavod za statistiku prati UN pokazatelje u okviru potciljeva 4.5 i 4.6 koji trenutno nisu utvrđeni planskim dokumentima.

Tabela 6. prikazuje potciljeve održivog razvoja u okviru kojih napredak Republike Srbije u dostizanju COR 4 prati RZS preko određenih UN pokazatelja. S druge strane, u tabeli su predstavljeni potciljevi u okviru kojih se doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja može pratiti na osnovu pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika, koje je moguće povezati sa UN pokazateljima održivog razvoja u okviru određenog potcila.

Da bi se omogućilo efektivnije praćenje doprinosa planskih dokumenata COR 4, u narednom periodu je prilikom utvrđivanja pokazatelja za praćenje sprovođenja planskih dokumenata potrebno uzeti u obzir i pokazatelje koje prati RZS.

Tabela 6. Potciljevi COR 4 u okviru kojih Republički zavod za statistiku prati globalne UN pokazatelje održivog razvoja, i čije praćenje može biti omogućeno i preko dokumenata javnih politika

Potciljevi održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih RZS prati UN pokazatelje održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih se na osnovu pokazatelja utvrđenih DJP može pratiti doprinos DJP COR 4
4.1	X	X
4.2	X	X
4.3	X	X
4.4		X
4.5	X	
4.6	X	
4.7		X
4.a		X
4.b		
4.c		

COR 8: Dostojanstven rad i ekonomski rast

1. Pregled ostvarenog napretka

Održivi ekonomski rast i zaposlenost važni su preduslovi održivog razvoja. Da bi ekonomski rast bio zaista održiv, potrebno je da bude praćen napretkom u ekološki efikasnim tehnologijama, adekvatnom akcijom u odgovoru na klimatske promene, merama unapređivanja otpornosti na posledice klimatskih promena, zajedno sa aktivnim merama tržišta rada i politikama socijalnog uključivanja.

Napredak u ostvarivanju COR 8 meri se najpre realnim BDP-om po glavi stanovnika, koji je u Republici Srbiji znatno ispod proseka EU-27. Usled pandemije Kovid-19, u 2020. godini i EU-27 beleži

COR 8 se zalaže da podsticanjem održivog privrednog rasta, tehnoloških inovacija i preduzetništva budu obezbeđeni uslovi za punu zaposlenost, uz efikasne mere iskorenjivanja prisilnog rada, uslove rada dostojnog čoveka i jednake naknade za rad.

negativne stope ekonomskog rasta, ali je negativna stopa rasta najniža u Republici Srbiji. Stopa rasta BDP ostvarena u 2021. godini u odnosu na 2020. godinu, u Republici Srbiji je iznosila 7,4%, a u EU-27 je bila niža, na nivou od 5,4%.²³¹

Na globalnom nivou je u poslednjih 25 godina značajno umanjeno siromaštvo i povećano učešće srednje klase među zaposlenima. Ipak, u poslednje vreme može se primetiti sporiji ekonomski rast, povećanje nejednakosti i povećanje nezaposlenosti.²³² Kao odgovor na ovaj problem, COR 8 promoviše inkluzivan i održiv ekonomski rast, kroz povećanje produktivnosti i podršku tehnološkim inovacijama i preduzetništvu. Podsticanje preduzetništva i kreiranje novih radnih mesta značajno doprinose ostvarivanju održivog razvoja.

Nakon izbijanja svetske ekonomske krize, Republiku Srbiju je karakterisao sporiji privredni rast u odnosu na zemlje u okruženju. Mere fiskalne konsolidacije i poboljšanje uslova poslovanja doprineli su postepenom oporavku privrede od 2015. godine. Rast realnog BDP-a po glavi stanovnika (UN pokazatelj 8.1.1.), u Republici Srbiji za period 2010–2019. godine u proseku je iznosio 2,5%, dok u 2020. godini iznosi 0,9%.²³³

Usled pandemije Kovid-19, tokom 2020. godine realizovana su dva paketa mera ekonomske podrške privredi i stanovništvu za prevazilaženje krize izazvane pandemijom. Procenjeni obim ova dva paketa iznosio je 12,8% BDP, dok su, prema preliminarnim podacima, realizovane mere u vrednosti od 11,6% BDP. Ekonomski paket podrške privredi i stanovništvu značajno je doprineo ublažavanju negativnih efekata krize i rezultirao je manjim padom privrede, posebno u poređenju sa drugim evropskim ekonomijama, a izbegnute su i turbulencije na tržištu radne snage. Paket mera u 2021. godini predviđen je u obimu od 4,2% BDP. Uticaj paketa mera na fiskalni rezultat u 2021. godini procenjen je na 2,3% BDP.²³⁴

U vezi sa **potciljem 8.1. Ostvarivanje održivog ekonomskog rasta**, program fiskalne konsolidacije doprineo je uravnoteženju javnih finansija i ostvarivanju privrednog rasta. Prosečna stopa rasta BDP bila je 2,9% u periodu 2015–2018. godine, a u 2019. godini iznosi 4,2%.²³⁵ Kao posledica negativnih efekata pandemije Kovid-19, ostvaren je pad privredne aktivnosti od 0,9% u 2020. godini²³⁶ (5,2% prosečan pad zemalja CIE),²³⁷ dok se u 2021. godini beleži rast BDP od 7,4%.²³⁸ Fiskalni deficit u Republici Srbiji iznosi 4,1% BDP-a u 2021. godini.²³⁹ Nivo javnog duga u 2021. godini iznosio je 57,1%,²⁴⁰ što predstavlja smanjenje u odnosu na 2020. godinu (57,8%), ali je veći od visine javnog duga za zemlje CIE, 51,9% BDP-a na kraju 2021. godine.²⁴¹

Industrijska proizvodnja u periodu januar–decembar 2021. godine, u poređenju sa istim periodom 2020. godine, veća je za 6,3%,²⁴² pre svega zahvaljujući rastu u sektoru Rudarstva od 27,5% i oporavku Prerađivačke industrije, koja je zabeležila rast od 5,5%, privukla 38% stranih direktnih investicija u 2021. godini²⁴³ i time diversifikovala oblasti proizvodnje. Takođe, procenjuje se da je u 2021. godini, u odnosu na 2015. godinu, ostvaren rast industrije ukupno od 18,5%, sektora Rudarstvo od 33,0%, sektora Prerađivačka industrija od 21,5%, dok je sektor Snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija ostao na istom nivou.²⁴⁴

Ipak, u strukturi proizvodnje i dalje dominiraju proizvodi niže dodate vrednosti i stepena finalizacije. Republika Srbija, prema indikatoru sofisticiranosti proizvodnog procesa, zauzima 72. mesto od ukupno 138 zemalja,²⁴⁵ dok godišnja stopa rasta BDP-a po zaposlenom (UN pokazatelj 8.2.1) iznosi 9,8% u 2020. godini,²⁴⁶ što je u vezi sa **potciljem 8.2. Postići više nivoe ekonomske produktivnosti preko diversifikacije, tehnoloških**

²³¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00115/default/table?lang=en>

²³² <http://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-8-decent-work-and-economic-growth.html>

²³³ ЦОР, РЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN08010101?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

²³⁴ МФИН, Фискална стратегија за 2022. годину са пројекцијама за 2023. и 2024. годину, https://www.mfin.gov.rs/upload/media/6bzXXG_6184cf6e39c93.pdf

²³⁵ <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

²³⁶ <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

²³⁷ <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2021/April>

²³⁸ <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

²³⁹ <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

²⁴⁰ <https://mfin.gov.rs/dokumenti2/makroekonomski-i-fiskalni-podaci>

²⁴¹ http://www.fiskalisavet.rs/doc/ocene-i-mislenja/2022/FS_Mislenje_Nacrt_Strategija_2023-2025.pdf

²⁴² <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20223003.pdf>

²⁴³ https://www.nbs.rs/sr_RS/drugi-nivo-navigacije/statistika/platni_bilans

²⁴⁴ РЗС, Економска кретања у Републици Србији, <https://www.stat.gov.rs/sr-Latn/oblasti/nacionalni-racuni/godisnji-nacionalni-racuni>

²⁴⁵ https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

²⁴⁶ https://www.ilo.org/shinyapps/bulkexplorer30/?lang=en&segment=indicator&id=SDG_B821_NOC_RT_A

unapređenja i inovacija. U isto vreme, ulaganja u nauku i inovacije u Republici Srbiji relativno su niska (0,91% BDP-a u 2020. godini) i pre svega dolaze iz javnog sektora (88,1%).²⁴⁷ Slaba veza nauke i privrede odražava se u niskom broju zajednički objavljenih radova i malom broju registrovanih патената.

Sektor usluga, koji čini oko 50%²⁴⁸ BDP Republike Srbije, beleži konstantan rast uz povećanje trgovinskog suficita u 2021. godini.²⁴⁹ Na rast utiče razvoj IKT sektora, iako su i u značajnoj meri prisutne usluge koje ne zahtevaju posebne veštine i znanja. Usluge zasnovane na znanju²⁵⁰ čine samo 25,5% BDP-a u 2020. godini.²⁵¹

U vezi sa **potciljem 8.3. Kreiranje novih radnih mesta i podsticanje preduzetništva**, prisutan je pad neformalne zaposlenosti. Udeo neformalne zaposlenost u delatnostima koje nisu poljoprivredne (UN pokazatelj 8.3.1) iznosi 6,8% u 2020. godini (8,5% muškaraca i 4,7% žena).²⁵² Mikro, mala i srednja preduzeća i preduzetnici igraju važnu ulogu u ekonomiji Republike Srbije, čineći 99,8% od ukupnog broja kompanija i zapošljavajući 30,3% aktivne radne snage u 2020. godini.²⁵³ Sektor MSPP učestvuje sa 32,2% u formiranju BDP-a u 2020. godini.²⁵⁴ Prepreku u daljem razvoju ovog sektora predstavlja ograničen pristup izvorima finansiranja.

Neophodno je načiniti dodatne napore u pogledu napretka u okviru **potcilja 8.4. Povećanju efikasnosti resursa u potrošnji i proizvodnji.** Domaća potrošnja materijala (UN pokazatelj 8.4.2) iznosi 132.211 hiljada tona u 2020. godini,²⁵⁵ dok produktivnost resursa iznosi 37,2 RSD/kg u 2020. godini.²⁵⁶

U vezi sa ostvarenjem **potcilja 8.5. Puna i produktivna zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce uz jednake zarade za isti rad**, postoje pozitivni trendovi na tržištu rada u Republici Srbiji. U 2021. godini došlo je do promene Metodologije za obračun indikatora tržišta rada.²⁵⁷ Najznačajnija metodološka promena odnosi se na definiciju zaposlenih, odnosno na isključivanje iz kontingenta zaposlenih onih lica koja proizvode poljoprivrednu robu i usluge namenjene ličnoj potrošnji, tj. bez plasmana proizvoda na tržište. Povećanje stope nezaposlenosti sa 9,7% u 2020. godini, na 11,0% u 2021. godini i smanjenje stope stanovništva van radne snage sa 47,8% na 45,3% u istom periodu, mogu se smatrati pokazateljima oporavka, jer se vraćaju na nivo pre krize izazvane pandemijom. U istom periodu, stopa zaposlenosti povećana je sa 47,1% na 48,6%.²⁵⁸

U 2021. godini, broj zaposlenih je, u poređenju sa 2020. godinom, veći za 2,6%, broj nezaposlenih u 2021. godini je u odnosu na 2020. godinu veći za 17,8%, dok je broj stanovnika van radne snage smanjen za 5,8% u 2021. godini.²⁵⁹ Na međugodišnjem nivou, stopa zaposlenosti povećana je za 1,5 procentnih poena (p. p.), a stopa nezaposlenosti za 1,3 p. p. i u 2021. godini iznosile su 48,6%, odnosno 11,0%, respektivno.²⁶⁰ I pored pozitivnih pokazatelja, i dalje postoji problem dugoročne nezaposlenosti, kao i nesrazmerno visok broj mladih i socijalno ugroženih grupa među nezaposlenima. Tradicionalno nepovoljniji položaj žena na tržištu rada, ogleda se u znatno nižoj stopi zaposlenosti i višoj stopi nezaposlenosti i stopi stanovništva van radne snage u populaciji žena u odnosu na populaciju muškaraca. Stopa zaposlenosti žena u 2021. godini iznosila je 41,3%, što u odnosu na 2020. godinu predstavlja povećanje od 1,2 p. p. U populaciji muškaraca, ta stopa je u istom

²⁴⁷ <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/100109?languageCode=sr-Latn>

²⁴⁸ <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/0902010301?languageCode=sr-Latn>

²⁴⁹ https://nbs.rs/sr/drugi-nivo-navigacije/statistika/platni_bilans/

²⁵⁰ Сектори: J – Информисање и комуникације, K – Финансијске делатности и делатност осигурања, M – Стручне, научне и техничке делатности, O – Државна управа и одбрана; обавезно социјално осигурање, P – Образовање, Q – Здравствена и социјална заштита, R – Уметност; забава и рекреација.

²⁵¹ <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/0902010301?languageCode=sr-Latn>, [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Knowledge-intensive_services_\(KIS\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Knowledge-intensive_services_(KIS))

²⁵² P3C, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN080301?languageCode=sr-Cyrl>

²⁵³ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202110116.pdf>, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202110117.pdf>, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20215671.pdf>

²⁵⁴ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202110116.pdf>, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202110117.pdf>, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Html/G20211266.html>

²⁵⁵ P3C, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN08040201?languageCode=sr-Cyrl>

²⁵⁶ P3C, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN08040202?languageCode=sr-Cyrl>

²⁵⁷ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/pdf/G202122002.pdf>

²⁵⁸ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20225682.pdf>

²⁵⁹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20225682.pdf>

²⁶⁰ Ibid.

periodu porasla za 1,8 p. p. i u 2021. godini je iznosila 56,5%.²⁶¹ U poređenju sa 2020. godinom, stopa nezaposlenosti žena povećana je za 1,9 p. p., dok je stopa nezaposlenosti u muškoj populaciji veća za 0,8 p. p. Ove stope su u 2021. godini iznosile 12,1% i 10,2% respektivno.²⁶²

I dalje su prisutne razlike u visini zarada između muškaraca i žena. Platni jaz između žena i muškaraca za 2018. godinu iznosio je 8,8%, što znači da su žene bile manje plaćene od muškaraca za 8,8%.²⁶³ Ovaj podatak svrstava Republiku Srbiju među zemlje sa najnižim platnim jazom u Evropi. Međutim, ako se zarade posmatraju prema stepenu obrazovanja ili zanimanjima, razlike u zaradama između žena i muškaraca su znatno veće od prosečnog platnog jaza, najčešće u korist muškaraca.

Stopa zaposlenosti mladog stanovništva 15–24 godine u 2021. godini iznosila je 24,5%, što je za 4,3 p. p. više nego u 2020. godini. Stopa nezaposlenosti mladih beleži vrednost od 26,4% i manja je u odnosu na prošlu godinu za 1,2 p. p. (u EU-27 stopa nezaposlenosti mladih 15–24 je 16,8% u 2020. godini).²⁶⁴ Stopa stanovništva van radne snage manja je za 5,3 p. p. i u 2021. godini iznosila je 66,7%.²⁶⁵

Od velike važnosti za napredak u okviru **potcilja 8.6. Umanjiti udeo mladih koji nisu zaposleni, niti su u procesu obrazovanja**, jeste i činjenica da je udeo mladih (15–24) koji nisu zaposleni i nisu u programu obrazovanja i obuke (UN pokazatelj 8.6.1.), čak 16,4% od ukupnog broja mladih u 2021. godini.²⁶⁶ Posmatrano po polu, 15,9% žena i 16,9% muškaraca uzrasta 15–24 nisu zaposleni, niti su u programu obrazovanja i obuke.

U pogledu **potcilja 8.7 Iskoreniti trgovinu ljudima i prisilni rad, a naročito rad dece**, u Republici Srbiji dečji rad (UN pokazatelj 8.7.1) čini 9,5% populacije uzrasta 5–17 godina u 2019. godini.²⁶⁷ Posmatrano po strukturi, dečji rad u Republici Srbiji je prisutniji kod dece majki bez obrazovanja ili nižeg obrazovanja, dece starosti 5–11 godina i kod siromašnijih porodica.

Delovanje i aktivnosti relevantnih institucija u Republici Srbiji u pogledu ostvarivanja **potcilja 8.8. Poštovanje prava radnika i obezbeđivanje zaštite i bezbednosti na radu** regulisano je Zakonom o radu u Republici Srbiji. U Republici Srbiji je zabeleženo 11.275 slučajeva povrede na radu od čega smrtne i teške povrede čine 11,5% u 2021. godini.²⁶⁸ Najveći broj povreda je zabeležen u prerađivačkoj industriji (29,82%).

Sektor turizma u Republici Srbiji je, kao i na globalnom nivou, usled posledica pandemije Kovid-19 u padu, što utiče na ostvarivanje **potcilja 8.9 Osmisliti i primeniti politike za promovisanje održivog turizma**. U Republici Srbiji u junu 2022. godine, u odnosu na jun 2021. godine, broj dolazaka turista veći je za 42,6%, dok je broj noćenja veći za 24,0%.²⁶⁹ U junu 2022. godine, u odnosu na jun 2021. godine, broj noćenja domaćih turista veći je za 11,5%, dok je broj noćenja stranih turista veći za 48,3%.²⁷⁰ Učešće usluga smeštaja i ishrane (UN pokazatelj 8.9.1) u BDP-u iznosi 1,3% u 2021. godini.²⁷¹ Od 2022. godine, podaci o turističkom prometu (broj dolazaka i noćenja turista) i smeštajnim kapacitetima, objavljuju se na osnovu statističke obrade podataka preuzetih iz administrativnog izvora, Centralnog informacionog sistema u ugostiteljstvu i turizmu (eTurista).

Učinjen je napredak u odnosu na **potcilj 8.10. Pristupu bankarskim, osiguravajućim i finansijskim uslugama**. Broj filijala komercijalnih banaka na 100.000 odraslih stanovnika (UN pokazatelj 8.10.1a) iznosi 26,90% u 2021. godini (27,67% u 2020. godini),²⁷² a broj automatizovanih bankomata (ATM) (UN pokazatelj 8.10.1b) beleži kontinuirani rast i iznosi 55,17 u 2021. godini (53,58 u 2020. godini).²⁷³

²⁶¹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20225682.pdf>

²⁶² <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20225682.pdf>

²⁶³ РЗС, Жене и мушкарци у Републици Србији, 2020.

²⁶⁴ Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSA_URGAN_custom_1356530/default/table?lang=en

²⁶⁵ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20225682.pdf>

²⁶⁶ ЦОР, РЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN080601?languageCode=sr-Cyrl>

²⁶⁷ ЦОР, РЗС, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN08070101?languageCode=sr-Cyrl>

²⁶⁸ МРЗБСП, Извештај о раду 2021, <https://www.minrzs.gov.rs/sites/default/files/2022-04/%D0%98%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98%20%D0%BE%20%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%83%202021.pdf>

²⁶⁹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221191.pdf>

²⁷⁰ Ibid.

²⁷¹ <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/0902010301?languageCode=sr-Latn>

²⁷² РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN08100101?languageCode=sr-Cyrl>

²⁷³ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN08100102?languageCode=sr-Cyrl>

2. Doprinos procesa EU integracija i drugih međunarodnih procesa

U procesu evropskih integracija, a i kada postanu članice EU, države imaju obavezu da koordinišu nacionalne ekonomske politike kroz zajedničko planiranje integracije privreda, podsticanje privrednog rasta, obezbeđivanje radnih mesta i konkurentnosti evropske privrede kao celine. U okviru trećeg klastera – Konkurentnost i inkluzivni rast, obuhvaćene su oblasti koje se odnose na ekonomsku i monetarnu politiku, carinsku uniju, oporezivanje, socijalnu politiku i zapošljavanje, preduzetništvo i industrijsku politiku, ali i nauku i istraživanje i obrazovanje i kulturu. Usaglašavanje sa pravnim tekovinama EU i usklađivanje sa politikama EU u okviru pregovaračkih poglavlja **17 – Ekonomska i monetarna politika; 19 – Socijalna politika i zapošljavanje; 20 – Preduzetništvo i industrijska politika; 25 – Nauka i istraživanje; 26 – Obrazovanje i kultura**, omogućiće ostvarivanje doprinosa Republike Srbije COR 8.

Klaster tri – Konkurentnost i inkluzivni rast i reforme koje je potrebno sprovesti u okviru pregovora za pojedinačna poglavlja, imaju značajne veze s Programom ekonomskih reformi Srbije kao najvažnijim planskim dokumentom u ekonomskom dijalogu EU i kandidata (i potencijalnih kandidata) za članstvo u EU (**pregovaračko poglavlje 17**). Realizacija prioritetnih strukturnih reformi obuhvata širok spektar oblasti, dok su za dostizanje COR 8 najvažnije one koje se odnose na povećanje konkurentnosti nacionalne ekonomije, stvaranja privrednog rasta i razvoja i kreiranja novih radnih mesta i uslova za bolji život. Pravne tekovine u oblasti socijalne politike (**pregovaračko poglavlje 19**) uključuju minimalne standarde u oblastima kao što su: radno pravo, jednak tretman žena i muškaraca pri zapošljavanju i u pogledu socijalne sigurnosti, kao i bezbednosti i zdravlja na radu. Utvrđena su i određena obavezujuća pravila u pogledu zabrane diskriminacije na osnovu pola, rasnog ili etničkog porekla, veroispovesti ili uverenja, invalidnosti, starosti ili seksualne orijentacije. Reforme koje se sprovode u okviru pregovaračkog poglavlja 19 obuhvataju procese u oblastima politike zapošljavanja, socijalne inkluzije i socijalne zaštite, čime doprinose i COR 8 u oblasti obezbeđivanja pune zaposlenosti, uslova rada dostojnog čoveka i jednake naknade za rad. U okviru **pregovaračkog poglavlja 20**, cilj usklađivanja sa politikama EU u oblasti preduzetništva i industrijske politike, jeste promovisanje i kreiranje preduzetničkih politika i industrijskih strategija koje unapređuju konkurentnost, utiču na ubrzanje strukturnih prilagođavanja, podstiču povoljni poslovni ambijent, domaće i strane investicije, podstiču rast i razvoj malih i srednjih preduzeća, preduzetništvo i inovacije. Napredak u procesu pregovora u okviru poglavlja 20, neposredno će uticati i na COR 8 u oblasti podsticanja produktivnih aktivnosti, preduzetništva, inovativnosti, rasta mikropreduzeća, a sve u cilju promocije inkluzivnog i održivog ekonomskog rasta. **Pregovaračkim poglavljima 25 i 26** obuhvaćene su oblasti obrazovanja, kulture, omladine, sporta, nauke i istraživanja, u okviru kojih nema prenošenja pravnih tekovina EU, već se usklađivanje vrši na nivou politika i mehanizama za saradnju i prenošenje primera dobre prakse, definisanje strateških ciljeva, razvijanje i vođenje programa, čiji je cilj unapređenje pomenutih oblasti. Napredak u ovim oblastima imaće neposredan uticaj na COR 8, posebno u oblasti obrazovanja mladih i njihovog osposobljavanja za tržište rada.

Od velike važnosti za ostvarivanje napretka u okviru COR 8 jesu i pregovaračko poglavlje **9 – Finansijske usluge**, pregovaračko poglavlje **1 – Slobodno kretanje robe**, pregovaračko poglavlje **4 – Slobodno kretanje kapitala**, pregovaračko poglavlje **2 – Slobodno kretanje radnika** u klasteru 2 – **Unutrašnje tržište**. Ova pregovaračka poglavlja nalaze se u okviru klastera 2 i odnose se na slobodu pružanja usluga, slobodu kretanja roba, radnika i kapitala. Ovaj klaster obuhvata i poglavlja koja se tiču intelektualne svojine, konkurencije, zaštite potrošača i zdravlja, prava privrednih društava i finansijskih usluga, i napredak u procesu pregovora u okviru ovih poglavlja doprineće održivom ekonomskom rastu i ostvarivanju ekonomske produktivnosti, u cilju ostvarivanja mogućnosti punog zaposlenja i dostojanstvenog rada.

Jedan od prioriteta nove strateške agende EU za period 2019–2024,²⁷⁴ jeste odgovor na globalne izazove kroz podsticanje održivog razvoja, što predstavlja direktan odgovor Evropske unije na COR 8. Ovaj cilj je i duboko usađen u deset prioriteta „**Strateške agende Unije u vremenima promena**“,²⁷⁵ koji je usvojio Evropski savet, kao što su podrška za poslove, rast i investicije (prioritet 1), jače i pravednije unutrašnje tržište sa ojačanom industrijskom osnovom (prioritet 4), kao i jača i pravednija ekonomska i monetarna unija – sa fokusom na socijalne politike i korporativnu društvenu odgovornost (prioritet 5).

²⁷⁴ <https://www.consilium.europa.eu/media/39914/a-new-strategic-agenda-2019-2024.pdf>

²⁷⁵ https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/143477.pdf

Investicionim planom za Evropu planirano je da se u periodu 2021–2027. godine²⁷⁶ mobiliše više od 372 milijarde evra za investicije u četiri ključne oblasti: održiva infrastruktura (energetika, transport, voda, životna sredina, kultura, digitalna infrastruktura), istraživanje, inovacije i digitalizacija (inovacije i istraživanje poslovnih procesa, transfer tehnologije i digitalizacija poslovanja), mala i srednja preduzeća (pristup finansijskim sredstvima i dodatna podrška malim i srednjim preduzećima) i socijalna zaštita i veštine (mikrofinansiranje, socijalno preduzetništvo, obrazovanje, rodna jednakost, zdravstvo, inkluzija). Projektima iz ovih oblasti EU teži da podstakne stvaranje novih radnih mesta, podrži rast proizvodnje i potrošnje uz ublažavanje posledica klimatskih promena. Evropski okvir za nauku i inovacije „**Horizont**“ za period 2021–2027. godine,²⁷⁷ u velikoj meri je fokusiran na veću konkurentnost evropske privrede kroz razvoj i primenu novih tehnologija.

EU Digitalna dekada predstavlja viziju, ciljeve i puteve za uspešnu digitalnu transformaciju Evrope do 2030. godine, što je prepoznato kao ključna akcija za postizanje tranzicije ka klimatski neutralnoj, cirkularnoj i otpornoj ekonomiji. Ovo uključuje rešavanje ranjivosti i zavisnosti, kao i ubrzanje ulaganja. **Digitalni kompas 2030: Evropski put za digitalnu deceniju**, predstavlja alat koji treba da omogući transformaciju digitalne ambicije EU u konkretne ciljeve i da omogući njihovo dostizanje. Digitalni kompas se zasniva na poboljšanom sistemu praćenja napretka EU u digitalnoj transformaciji, nedostatka u strateškim digitalnim kapacitetima EU, kao i praćenju napretka u implementaciji digitalnih principa. Digitalni kompas se bazira na 4 strateške oblasti: Građani sa digitalnim veštinama i visokokvalifikovani digitalni profesionalci; Sigurne, efikasne i održive digitalne infrastrukture; Digitalna transformacija preduzeća i Digitalizacija javnih usluga.

Potpisivanjem Sofijske deklaracije o „**Zelenoj agendi za Zapadni Balkan**“, zemlje regiona obavezale su se da će sprovoditi mere u oblasti sprečavanja klimatskih promena i zagađenja, razvoja energije, mobilnosti i cirkularne ekonomije, kao i razvoja biodiverziteta, održive poljoprivrede i proizvodnje hrane. U okviru oblasti **II Cirkularna ekonomija** zemlje regiona će sprovoditi akcije usmerene na prelazak sa linearne na cirkularnu ekonomiju, uz uvažavanje potrebe za istraživanjem i inovacionim sistemom koji će podržati ovu tranziciju. Za potrebe sprovođenja Sofijske deklaracije, izrađen je **Akcionni plan za sprovođenje „Zelene Agende za Zapadni Balkan**“, koji definiše konkretne mere u okviru oblasti Cirkularna ekonomija, kojim će doprineti ostvarivanju ciljeva Zelene agende, zatim definiše organizaciju za podršku sprovođenju, kao i okvirne rokove za sprovođenje svake mere.

Agenda za Zapadni Balkan o inovacijama, istraživanju, obrazovanju, kulturi, omladini i sportu („Agenda inovacija za Zapadni Balkan“), bazira se na tri stuba, političkom, tematskom i regionalnom i predstavlja sveobuhvatnu, dugoročnu strategiju za saradnju u ovim oblastima sa Zapadnim Balkanom i biće od suštinskog značaja za pospešivanje razvoja ljudskog kapitala, zaustavljanje „odliva mozgova“ i podsticanje „cirkulacije mozgova“, digitalnu transformaciju, konektivnost i mobilnost, kulturnu i regionalnu saradnju, kao i za podsticanje razvoja dugoročnog i održivog inovacionog okruženja i prelaska na ekonomiju zasnovanu na znanju. Njom će se postaviti temelji za donošenje politika zasnovanih na činjenicama i promovisaće se inkluzivni i visokokvalitetni sistem obrazovanja i obuke, pružajući mladima u regionu bolje izgleda za budućnost.

Cilj **Ekonomsko-investicionog plana za Zapadni Balkan** jeste da podstakne dugoročni oporavak – potpomognut zelenom i digitalnom tranzicijom – kojim će se ostvariti održivi ekonomski rast, sprovođenje reformi potrebnih za napredak na putu EU i približavanje Zapadnog Balkana jedinstvenom tržištu EU. Plan je definisao deset investicionih prioriteta, koji će podržati glavne drumske i železničke veze u regionu, obnovljivu energiju i prelazak sa uglja na druge izvore energije, obnavljanje javnih i privatnih objekata kako bi se povećala energetska efikasnost i smanjile emisije gasova s efektom staklene bašte, infrastrukturu za upravljanje otpadom i otpadnim vodama, kao i uvođenje širokopojasne infrastrukture. Ostali investicioni prioriteti obuhvataju veće investicije u dvojnu zelenu i digitalnu tranziciju i razvoj povezanih, konkurentnih, na znanju zasnovanih, održivih, inovaciono orijentisanih i naprednih ekonomija sa sve dinamičnijim privatnim sektorom, kako bi se podstakle konkurentnost i inovacije, naročito malih i srednjih preduzeća i Garancije za mlade.

²⁷⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0523&from=EN>

²⁷⁷ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/research_and_innovation/strategy_on_research_and_innovation/documents/ec_rt_d_implementation-strategy_he.pdf

Strategija 2030. za Jugoistočnu Evropu, zajednički je poziv na akciju 13 zemalja Jugoistočne Evrope (JIE), da kroz regionalnu saradnju promovišu i unaprede sprovođenje Ciljeva održivog razvoja UN u regionu JIE. Strategija se sprovodi u okviru **tri dimenzije održivog razvoja**: Prosperitet; Ljudi i mir i Partnerstva, kao i **tri horizontalne oblasti**: Siromaštvo, Digitalna transformacija regiona JIE i Zelena tranzicija regiona JIE. Za COR 8 najrelevantniji su prioriteti u okviru prve dimenzije saradnje, **Prosperitet** – u okviru koje se promovišu akcije usmerene na: Promovisanje ekonomskog rasta kroz trgovinsku razmenu, održiv i odgovoran turizam i jačanje saobraćajne povezanosti, uključujući i digitalizaciju i zelenu transformaciju industrije i poljoprivredne proizvodnje; Promovisanje investicija, istraživanja i inovacija u obnovljivoj energiji, kako bi se povećao udeo snabdevanja energijom bez ugljenika i poboljšala energetska efikasnost; Povećanje kapaciteta za poboljšanje otkrivanja i smanjenja rizika od prirodnih katastrofa, kako bi se smanjio njihov uticaj na ekonomski rast; Smanjenje digitalnog jaza kroz bolju širokopojasnu povezanost, razvoj digitalnih veština i ubranu digitalizaciju industrije i javnih usluga i Jačanje partnerstva javnog i privatnog sektora i uloge finansijskog sektora/finansiranja za razvoj za implementaciju COR u JIE. U okviru druge dimenzije saradnje, **Ljudi i mir**, ojačaću se i unaprediti kapaciteti radne snage, kroz akcije koje podržavaju veću mobilnost radne snage, stvaranja jednakih šansi za zapošljavanje, zatim unapređenje korišćenja potencijala u oblasti istraživanja i inovacija, kao i olakšavanje pristupa obrazovanju i podršku poboljšanju njegovog kvaliteta.

Pored usklađivanja regulative, Republika Srbija, kao zemlja kandidat za članstvo u EU, učestvuje u tri programa Evropske unije koji su od izuzetne važnosti za teme pokrivene COR 8. Počev od 2008. godine, Republika Srbija učestvuje u **evropskim okvirnim programima za nauku, istraživanje i inovacije**, dok od 2015. godine, srpske kompanije mogu da učestvuju i u **COSME** programu EU za podršku konkurentnosti malih i srednjih preduzeća. Još jedan od ključnih programa, u kojima Republika Srbija učestvuje, jeste i EaSI – Program EU za zapošljavanje i socijalne inovacije.

Tema održivog ekonomskog rasta deo je i važnih regionalnih inicijativa u kojima Republika Srbija učestvuje. Ostvarivanje održivog rasta i regionalni doprinos ostvarenju svih COR, sastavni je deo **Strategija 2030. za Jugoistočnu Evropu**.²⁷⁸ U okviru **Berlinskog procesa**, akcenat je stavljen na ekonomska i socijalna pitanja. Sve makroregionalne strategije i procesi u kojima Republika Srbija učestvuje, kao što je Strategija EU za Dunavski region, stavljaju fokus na ulogu regionalne saradnje ka ostvarenju održivog ekonomskog rasta.

Evropski stub socijalnih prava koji sadrži 20 načela i prava (podeljenih u tri kategorije: jednake mogućnosti i pristup tržištu rada, dinamična tržišta rada i pravedni uslovi rada i javna podrška/socijalna zaštita i inkluzija), utvrđuje podsticanje zapošljavanja, poboljšanje životnih i radnih uslova, adekvatnu socijalnu zaštitu, dijalog između poslodavaca i radnika, razvoj ljudskih resursa u cilju trajne visoke zaposlenosti i suzbijanja isključenosti iz društva, kao ključne ciljeve Evropske unije.

Globalni pakt o zapošljavanju je skup uravnoteženih i realističnih mera politike zapošljavanja, koje zemlje, uz podršku regionalnih i multilateralnih institucija, mogu usvojiti da bi ublažile uticaj krize i ubrzale oporavak. Međunarodne organizacije rada je ovaj dokument usvojila 2009. godine, pozivajući svoje države članice da razviju prilike za dostojanstven rad kao deo svojih odgovora na tadašnju ekonomsku krizu. Bavi se društvenim uticajem globalne krize na zapošljavanje i predlaže politike usredsređene na zapošljavanje, kako bi se zemlje prilagodile svojim nacionalnim potrebama.

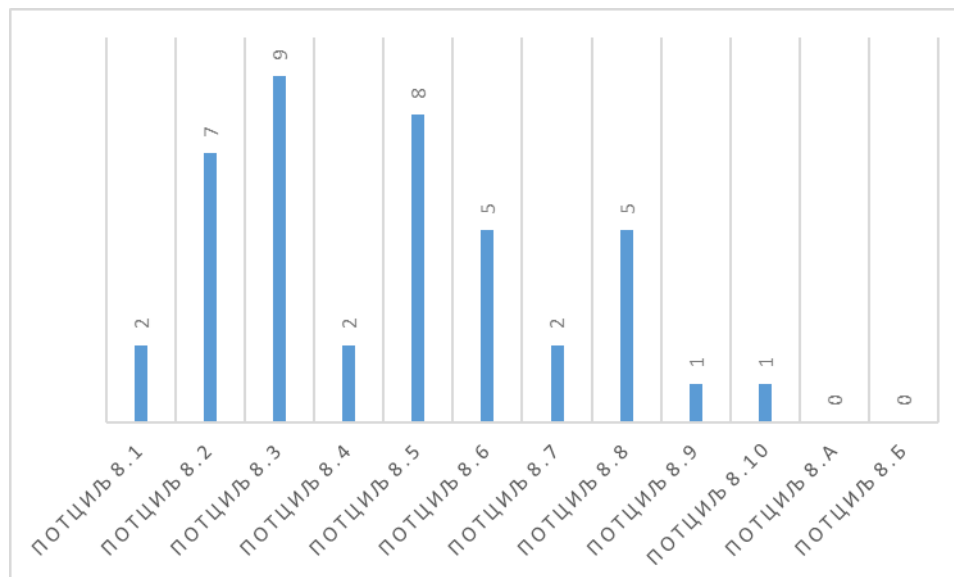
3. Pregled nacionalnog planskog okvira Republike Srbije

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u okviru COR 8: Dostojanstven rad i ekonomski rast, obuhvatilo je pregled 27 planskih dokumenata u oblasti konkurentnosti i ekonomskog razvoja industrije, obrazovanja, socijalne politike i zaštite, rodne ravnopravnosti, antidiskriminacije, i drugim segmentima koji su podjednako važni, kako za proces evropskih integracija i pripremu Republike Srbije za proces pregovora u okviru klastera – Konkurentnost i inkluzivni rast, tako i za napredak u okviru COR 8.

U okviru COR 8, za Republiku Srbiju relevantno je jedanaest potciljeva održivog razvoja. **Potcilj 8.a** koji se odnosi na inicijativu „Pomoć za trgovinu“ u okviru „Unapređenog integrisanog okvira za pitanja trgovinsko-tehničke pomoći najmanje razvijenim zemljama“, nije relevantan, s obzirom na to da Republika Srbija nije uključena u ovu inicijativu. Važeća planska dokumenta mogu se povezati sa deset od jedanaest potciljeva u okviru COR 8. Ključni dokument, koji doprinosi najvećem broju potciljeva, jeste Program ekonomskih reformi

²⁷⁸ <https://www.rcc.int/docs/581/south-east-europe-strategy-2030>

za period od 2022. do 2024. godine, kao i Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine. S druge strane, **potcilj 8.3.** Promovisati razvojno orijentisane politike koje podržavaju proizvodne aktivnosti, stvaranje pristojnih poslova, preduzetništvo, kreativnost i inovativnost i podsticati formalno osnivanje i rast mikropreduzeća, odnosno malih i srednjih preduzeća, između ostalog i kroz pristup finansijskim uslugama i **potcilj 8.5.** Puna i produktivna zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce, što obuhvata i mlade ljude i osobe sa invaliditetom, kao i istu platu za rad jednake vrednosti, potciljevi su kojima doprinosi najveći broj važećih planskih dokumenata relevantnih za COR 8.

Slika 7. Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima COR 8 – Dostojanstven rad i ekonomski rast

Veliki broj planskih dokumenata Republike Srbije prepoznaje važnost ostvarenja opšteg cilja dugoročnog i održivog ekonomskog rasta. COR 8 je duboko povezan sa oblastima obrazovanja, zapošljavanja, vladavine prava, jačanja institucija, nauke i inovacija i mnogim drugim segmentima koji su tema drugih ciljeva održivog razvoja.

Važnost i značaj **potcilja 8.1. Održati ekonomski rast po glavi stanovnika u skladu sa nacionalnim okolnostima** prepoznati su u velikom broju planskih dokumenata Republike Srbije. Dva ključna dokumenta za postizanje održivog ekonomskog rasta svakako su **Fiskalna strategija za 2023. sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu**, kao i **Program ekonomskih reformi za period 2022–2024. godine**.

Fiskalna strategija za 2023. sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu, definiše scenario koji je usmeren na očuvanje modela privrednog rasta, koji se zasniva na investicijama i izvozu, a podržan je rastom privatne potrošnje na realnim i zdravim izvorima. Fiskalnom strategijom se predviđa da će Republika Srbija, uprkos svetskoj ekonomskoj krizi, ostvariti privredni rast od 3,5% BDP u 2022. godini. U dve godine pandemije ostvaren je kumulativni rast BDP od 6,4%. Zbog geopolitičkih tenzija i izbijanja krize u Ukrajini, neizvesnost je dodatno povećana, što će uticati na rast cena energenata, svetskih cena primarnih poljoprivrednih proizvoda i metala, te se u skladu s tim u 2023. godini očekuje privredni rast od 4% BDP. Takođe, rast cena tokom poslednjeg kvartala 2021. godine, za koji se očekivalo da će biti privremenog karaktera kao posledica postepenog iščezavanja efekata pandemije, ubrzan je rastom cena energenata i hrane izazvanih sukobom u Ukrajini. To je uslovalo reviziju naviše očekivane prosečne inflacije tokom ove i naredne godine na 9,2% i 5,3%, respektivno. Planirani fiskalni deficit u 2022. godini iznosiće 3% BDP, koliko je i prvobitno planirano, dok se u 2023. godini očekuje upola manji deficit od 1,5% BDP, što je takođe u skladu sa prethodnim projekcijama. Kada je reč o javnom dugu, procena je da će javni dug opšte države na kraju ove godine iznositi 54,6% BDP (prethodna projekcija 56,5% BDP), a da će na kraju 2023. godine iznositi 53,1% BDP (prethodna projekcija 55,3% BDP). Shodno tome, prioriteti fiskalne politike u narednom periodu, kako bi se ostvario očekivani ekonomski rast, usmereni su na ubrzanje svih administrativnih procedura, poresko rasterećenje privrede sa ciljem podizanja njene konkurentnosti, potpisivanje sporazuma kojima se obezbeđuje očuvanje postojećih i

otvaranje novih inostranih tržišta, intenzivnije i efikasnije izvođenje infrastrukturnih radova, očuvanje energetske stabilnosti i na realizaciju projekata iz Zelene agende. Digitalna transformacija i izgradnja digitalnog ekosistema ostaje strateška orijentacija Vlade, što će, zajedno sa unapređenjem efikasnosti rada administracije i skraćivanja administrativnih procedura, ubrzati konvergenciju privrede ka razvijenim zemljama. Novi sistem fiskalizacije i izmene carinskih propisa, smanjiće učešće sive ekonomije u ukupnim privrednim tokovima, obezbediti afirmativno konkurentsko nadmetanje i poboljšati ekonomičnost i efikasnost procedura. Mehanizam podsticaja SDI i dalje će imati za cilj njihovu sektorsku i regionalnu disperziju, kako bi bile obezbeđene pretpostavke ravnomernog razvoja i pune iskorišćenosti konkurentskih prednosti. Realizacije kapitalnih projekata i nastavak započetog investicionog ciklusa podržani, kako stabilnim prilivom SDI, tako i domaćim inovativnim aktivnostima, obezbediće sve snažniji doprinos kapitala i faktorske produktivnosti rastu potencijalnog BDP.

Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine vrši prioritizaciju strukturnih reformi koje su već sadržane u sektorskim strategijama i omogućava centralizovano praćenje njihovog sprovođenja, ali i merenja njihovog društvenog uticaja i uticaja na konkurentnost. Strukturne reforme u Programu ekonomskih reformi za period 2022–2024. godine, definisane su za tri ključna izazova koje je Evropska komisija prepoznala za Republiku Srbiju i koji se odnose na 1. Povećanje zaposlenosti, posebno mladih, i usklađivanje kvalifikacija sa potrebama tržišta rada; 2. Unapređenje poslovnog ambijenta povoljnijeg za investicije i 3. Efikasnije korišćenje energije uz dalje otvaranje energetske tržišta. Kako bi odgovorila na ključne izazove, Republika Srbija je u okviru Programa ekonomskih reformi za period 2022–2024. godine, definisala prioritetne strukturne reforme koje treba da odgovore na preporuke Evropske komisije i doprinesu stabilnom i održivom rastu zaposlenosti zasnovanog na znanju i dostojanstvenom radu, usklađivanju ponude i potražnje na tržištu rada, sa posebnim fokusom na mlade, kao i usporavanje odlaska i privlačenje radno sposobnog stanovništva, podsticanjem cirkularnih migracija. U okviru druge grupe strukturnih reformi, Program ekonomskih reformi doprineće unapređenju poslovnog ambijenta, kroz unapređenje kvaliteta pružanja javnih usluga, kao i razvojem tržišta kapitala. Treća grupa strukturnih reformi usmerena je na razvoj energetske tržišta i unapređenje uslova za povećanje energetske efikasnosti. Pored ovih ključnih reformi, Program ekonomskih reformi za period od 2022. godine do 2024. godine definiše prioritetne reforme i u sledećim oblastima : Upravljanje javnim finansijama; Zelena tranzicija; Digitalna transformacija; Poslovno okruženje i smanjenje sive ekonomije; Istraživanje, razvoj i inovacije; Reforme u oblasti ekonomskih integracija; Reforme energetske tržišta; Reforme transportnog tržišta; Poljoprivreda, industrija i usluge; Obrazovanje i veštine; Zapošljavanje i tržišta rada; Socijalna zaštita i inkluzija; Sistem zdravstvene zaštite.

Veći broj planskih dokumenata obuhvata **potcilj 8.2. Postići više nivoje ekonomske produktivnosti preko diversifikacije, tehnoloških unapređenja i inovacije (fokus na radno intenzivne i visoko profitabilne sektore)**. Ovaj potcilj delimično je obuhvaćen **Programom ekonomskih reformi za period 2022. do 2024. godine**, u kojem je kao jedan od prioriteta istaknuta i digitalna transformacija i izgradnja digitalne infrastrukture, dok se na sektor usluga gleda kao na nosioce ekonomskog rasta. **Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. godine do 2025. godine („Moć znanja“)**²⁷⁹ sa **Akcionim planom za period od 2021. godine do 2023. godine**, samo delimično pokriva elemente ovog potcilja u oblasti unapređenja kvaliteta i efikasnosti nauke, tehnološkog razvoja i inovacija, u cilju njihovog doprinosa ekonomskom rastu kroz razvoj izvrsnosti i relevantnosti naučnih istraživanja, kao i jačanjem povezanosti nauke, privrede i društva. Fokusanjem istraživanja na društvene izazove i prioritete i jačanje međunarodne saradnje, dodatno se podstiče ekonomski rast.

Planski okvir za unapređenje opšteg tehnološkog nivoa industrije u Republici Srbiji i time jačanje doprinosa industrijskog razvoja ekonomskom rastu, dodatno je unapređen u okviru **Strategije pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine sa Akcionim planom za period od 2021. do 2022. godine i Strategije industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine, sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**. Model privrednog rasta, koji obuhvata Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. do 2030. godine, podrazumeva dinamičan rast investicija, rast industrijske zaposlenosti i usmerenost na inovacije, kao i rast industrijskog izvoza sa većom dodatnom vrednošću. Strategijom pametne specijalizacije identifikovane su prioritetne oblasti u koje treba investirati, od kojih su tri relevantne za COR 8, a to su: informaciono-komunikacione tehnologije, kreativne industrije i industrijske

²⁷⁹ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/12/Predlog-Strategije-naucnog-i-tehnoloskog-razvoja-java-rasprava.pdf>

inovacije. Strategijom će se kroz ciljane mere podržati povećanje inovacionih kapaciteta domaćih firmi, što će dovesti do promene poslovnih modela i prelazak na aktivnosti sa većom dodatom vrednošću i kreiranja konkurentnosti koja se bazira na inovacijama. Kao rezultat planiranih mera, kroz inovacije proizvoda i procesa, poslovni sektor će postati globalno konkurentniji i biće povezan sa lancima snabdevanja drugih kompanija u širem regionu na brzo rastućim tržištima. Povećaće se zaposlenost u sofisticiranom proizvodnom sektoru i informatičkim uslugama.

Planski okvir koji obuhvata razvoj ekonomije zasnovan na veštačkoj inteligenciji, unapređen je kroz **Strategiju razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine**. Model ekonomskog rasta, kao i rasta zaposlenosti, biće omogućen razvojem ljudskih resursa u oblasti veštačke inteligencije. **Program razvoja vinarstva i vinogradarstva Republike Srbije za period 2021–2031. godine**, unaprediće konkurentnost i efikasnost sektora, čime će neposredno doprineti ubrzanom razvoju ruralnih vinogradarskih oblasti, rastu zaposlenosti i kompetencija radne snage u sektoru vinogradarstva, a samim tim i jačanju pozicije Republike Srbije na regionalnim i međunarodnim tržištima, kao i povećanju kvaliteta života integrisanog u lokalnu zajednicu, prirodu, odnosno autentične karakteristike svakog vinogradarskog područja ponaosob. Postizanje viših nivoa ekonomske produktivnosti kroz diversifikaciju, tehnološku nadogradnju i inovacije u oblasti usluga, biće omogućeno i sprovođenjem **Strategije razvoja poštanskih usluga u Republici Srbiji za period 2021–2025. godina, sa Akcionim planom za isti period**.

Za ostvarivanje napretka u okviru **potcila 8.3. Promovisati razvojno orijentisane politike koje podržavaju proizvodne aktivnosti, stvaranje pristojnih poslova, preduzetništvo, kreativnost i inovativnost i podsticati formalno osnivanje i rast mikropreduzeća, odnosno malih i srednjih preduzeća, između ostalog i kroz pristup finansijskim uslugama**, ključni prioriteti razvoja treba da budu usmereni na rast zaposlenosti, preduzetništvo, inovacije i kreativnost, uključujući i rast i razvoj malih i srednjih preduzeća. U Republici Srbiji nekoliko planskih dokumenata doprinosi ovom potcilju. **Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine**, kao jedan od prioriteta vidi povećanje zaposlenosti, posebno mladih, i usklađivanje kvalifikacija sa potrebama tržišta rada, zatim digitalnu transformaciju i razvoj digitalne infrastrukture, kao i inovacije zasnovane na naučno-tehnološkom radu i razvoju. **Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (4S)**, doprineće razvoju Republike Srbije ka visoko konkurentnoj privredi kroz istraživanje, razvoj, inovacije i preduzetničke inicijative u oblastima 4S, informaciono-komunikacione tehnologije, kreativne industrije i industrijske inovacije. **Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. do 2030. godine sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**, doprineće ovim ključnim aspektima potcila 8.3. kroz razvoj mehanizama za podsticanje preduzetništva i inovacija u industriji, digitalnu transformaciju industrije, razvoj ljudskog kapitala i unapređenje digitalnih kompetencija u industriji. **Strategija razvoja slobodnih zona u Republici Srbiji za period od 2018. do 2022. godine**,²⁸⁰ sa AP za period od 2018. do 2022. godine, kroz jačanje proizvodnih kapaciteta i podsticanje izvoza u okviru slobodnih zona, doprinosi rastu proizvodnje, zaposlenosti i stepenu preduzetničke aktivnosti. Dodatan doprinos poboljšanju poslovnog okruženja pružaju mere i aktivnosti definisane u okviru **Programa za unapređenje pozicije Republike Srbije na rang-listi Svetske banke o uslovima poslovanja – Doing Business, za period 2020–2023. godine sa Akcionim planom**.²⁸¹ U toku je izrada nacionalnog programa za suzbijanje sive ekonomije u Republici Srbiji za period od 2021. do 2025. godine.²⁸² Startapovi su novoosnovani, inovativni privredni subjekti, koji imaju potencijal brzog i velikog rasta. Kreiranjem inovacija koje doprinose transformaciji privrede i stvaranju novih radnih mesta, startapovi povećavaju izvoz proizvoda sa visokom dodatom vrednošću i doprinose ekonomskom rastu. **Strategija razvoja startap ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2022. godine**, omogućiće ubrzani razvoj startap ekosistema do faze razvoja ekosistema u kojoj postoji između 800 i 1.200 startapa, i koji zbog svoje atraktivnosti privlači veliki broj talenata, odnosno iskusnih osnivača, investitora i mentora iz regiona i sveta, koji podržavaju razvoj startap ideja u Republici Srbiji. **Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021–2027. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2022. godine**, usmerena je na stvaranje privrednog i društvenog ambijenta za usporavanje odlaska radno sposobnog stanovništva, jačanje veza sa

²⁸⁰ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2018/48/1/reg>

²⁸¹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2020/89/1/reg>

²⁸² <https://mfin.gov.rs/propisi/nacionalni-program-za-suzbijanje-sive-ekonomije-u-srbiji-za-period-od-2021-do-2025-godine>

dijasporom, podsticanje povratnih i cirkularnih migracija, kao i privlačenje stranaca različitih obrazovnih profila.

Naglašeni i sve frekventniji zahtev za održivom, zelenom i resursnoefikasnom industrijskom proizvodnjom, zbog ograničenih prirodnih resursa i klimatskih promena i promocija bio-industrijske proizvodnje i cirkularne ekonomije, kao novog izvora industrijskog i privrednog rasta, prepoznat je kao jedan od prioriteta u okviru **Strategije industrijske politike Republike Srbije, sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**, što predstavlja odgovor Republike Srbije na **potcilj 8.4. Progresivno unaprediti globalnu efikasnost resursa u potrošnji i proizvodnji i uložiti napore da se ekonomski rast razdvoji od degradacije životne sredine**. Dokument javne politike koji takođe predstavlja odgovor Republike Srbije na potcilj 8.4, jeste i **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine**. Program će omogućiti razvijanje održivog sistema upravljanja otpadom u svrhu očuvanja resursa i smanjenja negativnih uticaja na životnu sredinu.

Ključni planski dokument koji će doprineti **potcilju 8.5. Puna i produktivna zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce, što obuhvata i mlade ljude i osobe sa invaliditetom, kao i istu platu za rad jednake vrednosti**, predstavlja **Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine**²⁸³ sa **Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**. Opšti cilj Strategije zapošljavanja jeste uspostavljanje stabilnog i održivog rasta zaposlenosti zasnovanog na znanju i dostojanstvenom radu. Kako bi se ostvario opšti cilj, predviđene su međusektorske mere koje će se realizovati u saradnji sa sektorima obrazovanja, privrede, finansija i socijalne zaštite, dok se sa jedinicama lokalne samouprave planira dalji razvoj lokalne politike zapošljavanja. Ove međusektorske mere usmerene su na unapređenje ponude rada i tražnje za radom i treba da dovedu do rasta kvalitetne zaposlenosti. Radi unapređenja položaja nezaposlenih lica na tržištu rada, mere predviđene u Strategiji zapošljavanja odnose se na realizaciju mera aktivne politike zapošljavanja (APZ), na unapređenje njihovog sprovođenja, na kreiranje novih mera APZ, kao i na unapređenje praćenja stanja i kretanja na tržištu rada i ishoda i uticaja mera APZ. **Posebne mere predviđene su za unapređenje položaja žena, mladih, osoba sa invaliditetom, korisnika novčane socijalne pomoći, kao i Roma i Romkinja**, imajući u vidu njihovu zastupljenost i druge karakteristike, koje ukazuju na nepovoljan položaj na tržištu rada, ali će fokus biti i na drugim ranjivim kategorijama nezaposlenih, koji bez dodatne i intenzivne podrške u traženju posla ne mogu samostalno da poprave svoj položaj na tržištu rada. Dodatni naponi za ostvarenje potcilja 8.5. biće usmereni i na unapređenje okvira za socijalno preduzetništvo u kontekstu izrade Programa za razvoj socijalnog preduzetništva, koji treba da omogući strateški okvir za razvoj socijalnog preduzetništva i sprovođenje Zakona o socijalnom preduzetništvu,²⁸⁴ razvijanje svesti o značaju socijalne ekonomije i socijalnog preduzetništva i zadovoljenje identifikovanih društvenih potreba. Zakon o rodnoj ravnopravnosti i **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine, sa Akcionim planom za 2022. i 2023. godinu**, takođe ima za cilj da doprinese i omogući uslove za unapređenje položaja žena u ekonomiji, a posebno u segmentu ekonomskog osnaživanja žena i smanjenja rodno različitosti u ekonomiji, uključujući i prepoznavanje, vrednovanje i redistribuciju neplaćenog kućnog rada. **Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine, sa Akcionim planom 2021–2022. godine**, doprinosi zaposlenosti i dostojanstvenom radu u segmentu unapređenja urbanog okvira za održivi, inovativni i inkluzivni lokalni ekonomski razvoj, zapošljavanje, jačanje konkurentnosti i životnog standarda u urbanim naseljima. Postizanje pune i produktivne zaposlenosti i omogućavanje dostojanstvenog rada za sve žene i muškarce, uključujući i mlade ljude i osobe sa invaliditetom, kao i jednaku platu za rad jednake vrednosti, obuhvaćeno je **Strategijom unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2022. godine**, kao i u okviru **Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine**, koja ima za cilj da dodatno unapredi pristup Roma i Romkinja kvalitetnom i održivom zapošljavanju. Stvaranje uslova za dostojanstven rad i punu produktivnu zaposlenost mladih, kao i usklađivanje rada i roditeljstva, obuhvaćeno je i u okviru **Strategije podsticanja rađanja i Nacionalne strategije za mlade za period od 2015. do 2025. godine**.

Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine pitanje produktivne zaposlenosti i dostojanstvenog rada adresira kroz dve strukturne reforme: prvu koja je usmerena na poboljšanje položaja

²⁸³ http://www.nsz.gov.rs/live/digitalAssets/15/15855_strategija_zaposljavanja_u_rs_2021-2026.pdf

²⁸⁴ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2022/14/7/reg>

mladih na tržištu rada unapređenjem njihovih znanja i veštine, sticanjem prepoznatih kvalifikacija, omogućavanjem sticanja radnog iskustva, razvijanja preduzetništva među mladima i drugu koja će omogućiti ostvarivanje dualnog modela studija u visokom obrazovanju, čime će se obezbediti uslovi za sticanje, usavršavanje i razvoj kompetencija studenata u skladu s potrebama tržišta rada, lakše zapošljavanje po završenom visokom obrazovanju, dalje obrazovanje i celoživotno učenje, a na taj način doprineće se i jačanju konkurentnosti privrede Republike Srbije. Realizacijom strukturnih reformi u oblasti povećanja zaposlenosti, Program ekonomskih reformi doprineće i **potcilju 8.6. Smanjiti udeo mladih koji nisu zaposleni niti su u procesu obrazovanja, odnosno obuke.**

Ključni planski dokumenti koji će doprineti **potcilju 8.6. Smanjiti udeo mladih koji nisu zaposleni niti su u procesu obrazovanja, odnosno obuke** jesu: **Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine**, koja će uticati na povećanje zapošljavanja i zaposlenost mladih muškaraca i žena, kao i na kvalitet i mogućnosti za sticanje kvalifikacija i razvoj kompetencija i inovativnosti mladih; **Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**, koja se posebno bavi poboljšanjem položaja mladih na tržištu rada, ističući važnost ostvarivanja međusektorske saradnje u oblasti zapošljavanja, obrazovanja i socijalne politike. Od izuzetne važnosti je i **Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine**²⁸⁵ sa **Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**, čiji je glavni zadatak da obezbedi obrazovanje visokog kvaliteta koje služi razvoju društva u celini, kao i razvoj sistema obrazovanja koje mora uspešno da gradi kapacitete mladih ljudi, tako da po izlasku iz sistema obrazovanja budu kompetentni za život i rad u 21. veku. **Strategijom za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine** definisano je pet posebnih ciljeva, od kojih je jedan u oblasti zapošljavanja. Prioritet Strategije u oblasti zapošljavanja jeste podsticanja uključivanja radno sposobnih Roma i Romkinja na formalno tržište rada, unapređenje zapošljivosti, zapošljavanje i samozapošljavanje, sa posebnim fokusom na Rome i Romkinje koji pripadaju kategorijama višestruko teže zapošljivih nezaposlenih lica. Predviđena je i realizacija mera i aktivnosti za koje se očekuje da mogu imati pozitivan uticaj na povećanje učešća radno sposobnih pripadnika romske nacionalne manjine na formalnom tržištu rada, smanjenje broja Roma i Romkinja koji su funkcionalno nepismeni, kao i onih koji prevremeno napuštaju sistem formalnog obrazovanja, povećanje spremnosti poslodavaca da zaposle ili radno angažuju Rome i Romkinje, povećanje zastupljenosti Roma i Romkinja u politikama zapošljavanja i ekonomskog razvoja na lokalnom nivou i dr.

Problematika trgovine ljudima, kao jedan od segmenata **potcilja 8.7. Preduzimanje hitnih i efikasnih mera za iskorenjivanje prisilnog rada okončati savremeno ropstvo i trgovinu ljudima**, sadržana je u okviru **Strategije prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštita žrtava 2017–2022. godine**. Ovom strategijom se, kroz stvaranje uslova za unapređenje sistema prevencije, pomoći i zaštite žrtava, doprinosi suzbijanju trgovine ljudima. Bezbednost žena i devojčica u javnoj i privatnoj sferi, kroz eliminaciju svih oblika nasilja, uključujući trgovinu ljudima, obuhvaćeno je u okviru **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine**.

Postoji razvijen planski okvir kao odgovor na **potcilj 8.8. Zaštititi radna prava i promovisati bezbedno i sigurno radno okruženje za sve radnike**. Ova tema obuhvaćena je **Strategijom zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine** i **Strategijom bezbednosti i zdravlja na radu u Republici Srbiji za period od 2018. do 2022. godine sa Akcionim planom za period od 2018. do 2022. godine**.²⁸⁶ Strategija bezbednosti i zdravlja na radu predstavlja globalni okvir politike prevencije radi sprečavanja i smanjenja broja povreda na radu i profesionalnih bolesti, kojom su definisani minimalni bezbednosno-zdravstveni kriterijumi za konkretne radne pozicije, odnosno specifikacija zaštitne opreme za radnike. Pitanja zdravlja i bezbednosti na radu obuhvaćeni su i **Strategijom javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine**, dok je pitanje bezbednosti radnika migranata obuhvaćeno **Strategijom za upravljanje migracijama** i **Strategijom o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021–2027. godine**, sa **Akcionim planom za period 2021–2023. godine**.

Prvi cilj **Strategije razvoja turizma Republike Srbije za period od 2016. do 2025. godine**²⁸⁷ sa **Akcionim planom za period od 2016. do 2025. godine**, jeste održiv ekonomski, ekološki i socijalni razvoj turizma u

²⁸⁵ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2021/06/SROVRS-2030-1.pdf>

²⁸⁶ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2018/96/1/reg>

²⁸⁷ <https://mtt.gov.rs/download/3/strategija.pdf>

Republici Srbiji. Princip održivog turizma je protkan kroz sve aktivnosti, sa idejom da se turizam u celini učini održivijim – efikasnim korišćenjem i zaštitom prirodnih resursa i da taj deo privrede bude generator inovacija i kvalitetnih radnih mesta, posebno za mlade. Ova Strategija pruža dobar okvir za postizanje **potcilja 8.9. Osmisliti i primeniti politike za promovisanje održivog turizma.**

Potcilj 8.10. Jačati kapacitete domaćih finansijskih institucija kako bi se podsticala i širila dostupnost bankarskih, osiguravajućih i finansijskih usluga za sve nije detaljno pokriven postojećim planskim okvirom, iako postoje različiti programi Narodne banke Srbije i Ministarstva privrede, koji imaju za cilj da povećaju finansijsku pismenost svih ili da unaprede pristup bankarskim uslugama MSPP. Usklađivanje poslovanja domaćih finansijskih institucija se u najvećoj meri sprovodi kroz monetarnu politiku NBS. Jedan od ključnih koraka koji će u budućnosti doprineti ostvarenju ovog cilja, biće i uspostavljanje institucionalnog i pravnog okvira za mikrofinansiranje, koje se očekuje u narednom periodu. Jedna od strategija koja obuhvata segment aktiviranja tržišta kapitala u funkciji ekonomskog rasta, zapošljavanja i kvalitetnijeg života građana, jeste **Strategija za razvoj tržišta kapitala u Republici Srbiji za period 2021–2026. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godine.**

Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine delimično odgovara na zahteve potcilja **8.b Razviti i operacionalizovati globalnu strategiju za zapošljavanje mladih i primeniti „Globalni pakt za zapošljavanje“ Međunarodne organizacije rada.** Iako Globalni pakt za zapošljavanje nije u primarnom fokusu strategije, realizacija strategije će doprineti stabilnom i održivom rastu zaposlenosti zasnovanom na znanju i dostojanstvenom radu.

4. Institucionalni mehanizmi koordinacije, izrade i praćenja sprovođenja planskih dokumenata

Ključnu nadležnost u okviru politike zapošljavanja i unapređenje nivoa dostojanstvenog rada ima ministarstvo nadležno za rad i zapošljavanje, posebno u oblasti: radni odnosi i prava iz rada, bezbednost i zdravlje na radu i inspekcijski nadzor u tim oblastima, sindikalno organizovanje i štrajk, kao i za zapošljavanje mladih, odnosno smanjenje broja mladih koji nisu obuhvaćeni obrazovanjem, zaposlenošću i obukom. Pitanja dostojanstvenog rada jesu i u opisu zaduženja Socijalno-ekonomskog saveta, koji je takođe nadležan za socijalni dijalog između države, poslodavaca i predstavnika radnika. Nacionalna služba za zapošljavanje ima operativne nadležnosti u oblasti sprovođenja poslova zapošljavanja i vođenja evidencija u oblasti zapošljavanja. Poslove u oblasti socijalnog preduzetništva, pored ministarstva nadležnog za rad, obavljaće i Savet za socijalno preduzetništvo koji je osnovan u maju 2022. godine.

U oblasti promocije održivog ekonomskog rasta, zatim unapređenja produktivnosti rada, preduzetništva, malih i srednjih preduzeća, industrijskog razvoja, ključnu nadležnost ima ministarstvo zaduženo za privredu. Poslovi za koje je zaduženo ministarstvo privrede obuhvataju i segment unapređenja produktivnosti, stvaranje novih radnih mesta i preduzetništva i sarađivanje sa međunarodnim organizacijama u oblasti rada i zapošljavanja. Razvojna agencija Srbije pruža podršku direktnim ulaganjima, podsticajima za konkurentnost i promociju izvoza i podršku mikro, malim i srednjim preduzećima i preduzetnicima, kao i domaćim i stranim investitorima, koji žele da osnuju ili prošire svoje poslovanje u Republici Srbiji. Ministarstvo finansija se bavi koordinacijom finansijskih institucija, koje obezbeđuju podsticaji i pristup finansijskim sredstvima. Savet za ekonomski razvoj ima zaduženja u oblasti privrednog rasta i razvoja.

Uključivanje zainteresovanih strana u proces izrade planskih dokumenata i donošenja odluka, važan je aspekt Agende 2030. i u Republici Srbiji i zakonski je regulisano Zakonom o planskom sistemu, kao i Poslovnikom o radu Vlade. Mapiranjem nacionalnog planskog okvira, utvrđeno je da su **predstavnici organizacija civilnog društva i zainteresovanih strana putem javnih konsultacija bili uključeni u izradu većine planskih dokumenata** relevantnih za dostizanje COR 8. U pogledu sprovođenja planskih dokumenata, COR 8 obuhvata sektorske politike čija realizacija takođe podrazumeva uključivanje predstavnika organizacija civilnog društva i drugih zainteresovanih strana u sprovođenje politika i propisa u oblasti rada i zapošljavanja.

5. Pregled UN pokazatelja za praćenje napretka

Na globalnom nivou, praćenje napretka u ostvarivanju COR 8 omogućeno je preko 16 UN pokazatelja.²⁸⁸

²⁸⁸ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

Važnu ulogu u praćenju dostignuća u vezi sa COR 8 ima **Republički zavod za statistiku**. U Republici Srbiji, u pogledu praćenja globalnih UN pokazatelja kojima se prati napredak u ostvarivanju COR 8, Republički zavod za statistiku (RZS) **prati 7 potciljeva preko 8 UN pokazatelja**. Prema poslednjem Izveštaju o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine,²⁸⁹ za 2021. godinu ostvaren je napredak u ostvarivanju sledećih potciljeva: smanjenje neformalne zaposlenosti u ukupnoj zaposlenosti doprinelo je značajnom napretku u ostvarivanju potcilja 8.3; Ostvarivanje produktivne zaposlenosti i dostojanstvenog rada, 8.5, pokazuje značajan napredak u pogledu smanjenja stopa nezaposlenosti mladog i ukupnog stanovništva radnog uzrasta; Značajan napredak ostvaren je u ostvarivanju potcilja 8.6, usled smanjenja udela mladih koji nisu ni u obrazovanju, ni na tržištu rada. U pogledu potcilja 8.1 i ekonomskog rasta, beleži se značajno udaljavanje od cilja. U pogledu jačanja kapaciteta domaćih finansijskih institucija (potcilj 8.10), beleže se protivrečne tendencije.

Sagledavanjem pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika u okviru mapiranja nacionalnog planskog okvira relevantnog za COR 8, identifikovano je da se pokazatelji utvrđeni dokumentima javnih politika mogu **povezati sa 6 UN pokazatelja, u okviru 6 potciljeva**. Takođe, važno je napomenuti da u okviru UN pokazatelja 8.6.1 – *Udeo mladih (starosti 15–24 godine) koji nisu u obrazovanju, zapošljavanju ili obuci*, dokumenti javnih politika omogućavaju i praćenje mladih Roma i Romkinja koji nisu u obrazovanju, zapošljavanju ili obuci.

Tabela 7. prikazuje potciljeve održivog razvoja u okviru kojih napredak Republike Srbije u dostizanju COR 8 prati RZS preko određenih UN pokazatelja. S druge strane, u tabeli su predstavljeni potciljevi u okviru kojih se doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja može pratiti na osnovu pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika, koje je moguće povezati sa UN pokazateljima održivog razvoja u okviru određenog potcilja. Shodno tome, da bi se omogućilo efektivnije praćenje doprinosa planskih dokumenata COR 8, u narednom periodu je prilikom utvrđivanja pokazatelja za praćenje sprovođenja planskih dokumenata potrebno uzeti u obzir i pokazatelja koje prati RZS.

Tabela 7. Potciljevi COR 8 u okviru kojih Republički zavod za statistiku prati globalne UN pokazatelje održivog razvoja, i čije praćenje može biti omogućeno i preko dokumenata javnih politika

Potciljevi održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih RZS prati UN pokazatelje održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih se na osnovu pokazatelja utvrđenih DJP može pratiti doprinos DJP COR 8
8.1	X	X
8.2		X
8.3	X	X
8.4	X	
8.5	X	X
8.6	X	X
8.7	X	X
8.8		
8.9		
8.10	X	
8.a		
8.b		

COR 9: Industrija, inovacije i infrastruktura

1. Pregled ostvarenog napretka

²⁸⁹ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

Tehnološki napredak, industrijalizacija, razvoj infrastrukture i inovacije, osnov su za održiv ekonomski razvoj. Pristup kvalitetnoj infrastrukturi i informacionim i komunikacionim tehnologijama, omogućava većem broju ljudi da učestvuju u ekonomiji zasnovanoj na znanju, pruža im dostupnost obrazovanju i podstiče preduzetništvo. Ipak, na globalnom nivou, 4 milijarde ljudi i dalje nema pristup internetu. Kao odgovor na ovaj problem, COR 9 promoviše izgradnju prilagodljive infrastrukture, održivu industrijalizaciju i podsticanje inovativnosti. Tehnološki progres, u sinergiji sa unapređenjem transporta i korišćenjem obnovljivih izvora energije, doprinosi ostvarenju ovog cilja. Iako je Republika Srbija dosta uradila u kontekstu unapređenja razvoja tehnologije, inovacija, infrastrukture, još mnogo napora je potrebno uložiti da bi se dostigao prosek EU. Na primer, izdaci za istraživanje i razvoj u EU iznose 2,3% BDP, dok je Republika Srbija odvajala 0,9% svog BDP na istraživanje i razvoj u 2020. godini.

COR 9 se zalaže za primenu novih saznanja i digitalizacije u cilju korišćenja ekološki ispravnih tehnologija, podršku inovativnom preduzetništvu, posebno malih i srednjih preduzeća, smanjenje troškova transporta.

Potcilj 9.1 Kvalitetne, pouzdane, održive i otporne infrastrukture u Republici Srbiji se razlikuje u odnosu na tip infrastrukture. U segmentu transporta, mreža puteva u Republici Srbiji je u značajnoj meri izgrađena i rekonstruisana. Pored izgradnje, ključnih deonica na Koridorima X i XI, kontinuirano se unapređuje i mreža lokalnih puteva, što doprinosi rastu prevoza robe i putnika (3,5 mlrd. putničkih km i 10,1 mlrd. netotonskih km u 2021. godini)²⁹⁰ – UN pokazatelji 9.1.2.a i 9.1.2.b. Postoje brojne regulatorne barijere na graničnim prelazima koje nepovoljno utiču na trgovinsku razmenu, tako što povećavaju troškove i stvaraju nepouzdanost u transportu robe. Zastarela železnička mreža ograničava putnički i teretni železnički saobraćaj (191 mil. putničkih km i 2,9 mlrd. netotonskih km. u 2021. godini)²⁹¹ – UN pokazatelji 9.1.2.a i 9.1.2.b. Putnički i teretni promet železnicom u Republici Srbiji, niži je u odnosu na sve zemlje u regionu. Jedan od glavnih razloga jeste zastarelost železničke mreže (niska nosivost uz ograničenu maksimalnu brzinu u železničkom saobraćaju). Postojeći infrastrukturni kapaciteti u rečnom saobraćaju ograničavaju brzinu pretovara u lukama i utiču na konkurentnost robe na tržištu. Postepeno unapređenje rečne infrastrukture doprinelo je rastu prevoza tereta na unutrašnjim vodnim putevima u 2021. godini (1,8 mlrd tonskih km) u odnosu na 2020. godinu (558 mil tonskih km).²⁹² U oblasti vazduhoplovstva, operativni su međunarodni aerodromi „Nikola Tesla“ u Beogradu, „Konstantin Veliki“ u Nišu i „Morava“ kod Kraljeva. Tokom 2021. godine ostvareno je 1.983 miliona putničkih kilometara i 17,1 mlrd. tonskih km robe.²⁹³ Na aerodromu „Nikola Tesla“ u Beogradu, ostvareni broj putnika je 3.285.760, dok je ostvarena količina robe 14.736.198 kg²⁹⁴ u 2021. godini.

Na pouzdanost i prilagodljivost infrastrukture u Republici Srbiji, nepovoljno utiču nedostatak „inteligentnih“ transportnih sistema i kombinovanog/intermodalnog transporta. Infrastruktura u sektoru energetike takođe je zastarela (proizvodni kapaciteti prosečne starosti preko 30 godina), što dovodi do nepouzdanog napajanja, gubitka u proizvodnji električne energije, kao i nesrazmerno visokog uticaja na životnu sredinu. Prisutan je linijski transportni sistem prirodnog gasa sa samo dva ulaza (iz pravca Mađarske i Bugarske) u zemlju, što doprinosi rastu energetske zavisnosti (uvozna zavisnost energenata iznosi 119% u 2021/2020. godini).²⁹⁵

Republika Srbija beleži rast sektora industrije poslednjih godina, što je od važnosti za ostvarenje ciljne vrednosti **9.2. Inkluzivna i održiva industrijalizacija**. Oporavku sektora industrije doprinela je prerađivačka industrija, koja je privukla čak 38%²⁹⁶ stranih direktnih investicija u 2020. godini i time diversifikovala oblasti proizvodnje. Proizvodi niže dodate vrednosti i stepena finalizacije i dalje dominiraju u strukturi proizvodnje. Učešće BDV-a prerađivačke industrije u BDP-u (UN pokazatelj 9.2.1a) je u padu i iznosi 13,3% u 2020. godini,²⁹⁷ dok je BDV prerađivačke industrije po glavi stanovnika (UN pokazatelj 9.2.1b) u porastu i iznosi 929

²⁹⁰ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221177.pdf>

²⁹¹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221177.pdf>

²⁹² <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221177.pdf>

²⁹³ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221177.pdf>

²⁹⁴ https://beg.aero/sites/belgrade/files/pdf/2021_ioa.pdf

²⁹⁵ http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2020_12/SG_156_2020_009.htm

²⁹⁶ https://www.nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents/statistika/ino_ekonomski_odnosi/platni_bilans/fdi_delatnosti_2010_2021.xls

²⁹⁷ P3C, LIOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN09020102?languageCode=sr-Cyrl>

USD u 2020. godini.²⁹⁸ Zaposlenost u prerađivačkoj industriji, kao udeo u ukupnoj zaposlenosti (UN pokazatelj 9.2.2), u porastu je i iznosi 19,8% (rast od 1,07 procentnih poena) u 2021. godini.²⁹⁹

Potcilj 9.3. odnosi se na *Pristup malih industrijskih i ostalih preduzeća finansijskim uslugama i njihovu integraciju u lance vrednosti i u tržišta*. Mala i srednja preduzeća u Republici Srbiji učestvuju sa 44,7% u uvozu roba u Republici Srbiji i sa samo 33,7%³⁰⁰ u izvozu roba u 2020. godini, što govori o nedovoljnoj međunarodnoj konkurentnosti ovog sektora. Potražnja MSP za finansijskim uslugama je značajna (procenjena na 13,9% BDP-a iz 2014. godine od strane Evropske investicione banke).³⁰¹ U Republici Srbiji 48,9% malih i 58,9% srednjih preduzeća zadužuje se kod banaka u 2019. godini (UN pokazatelj 9.3.2).³⁰² U 2020. godini je udeo novih kredita za mala i srednja preduzeća iznosio 43,1%.³⁰³ Potrebno je proširiti obuhvat izvora finansiranja za inovativne i startap kompanije u vidu fondova rizičnog kapitala i drugih instrumenata. Najizraženiji rast profitabilnosti beleže mala i srednja privredna društva, koja su ostvarila neto dobitak veći za 34,2%, odnosno 30,4%.³⁰⁴

Za postizanje **potcilja 9.4. Unaprediti infrastrukturu i prilagoditi industrije kako bi postale održive**, za veću efikasnost u korišćenju resursa i čiste tehnologije, od velike važnosti je i emisija CO₂ gasova u odnosu na BDP (UN pokazatelj 9.4.1.b), koja je u Republici Srbiji duplo veća nego prosek zemalja Evropske unije (emisija CO₂ po jedinici BDP iznosi 0,37 kg/\$ u 2018. godini).³⁰⁵ Emisije CO₂ iz procesa sagorevanja goriva (UN pokazatelj 9.4.1.a) iznose 44,79 miliona tona u 2018. godini (u prerađivačkoj industriji iznosi 3,78 miliona tona u 2018. godini).³⁰⁶ Emisija CO₂ po jedinici dodate vrednosti u oblasti prerađivačke industrije (UN pokazatelj 9.4.1.c) iznosi 0,59 kg/\$ u 2018. godini.³⁰⁷

Kao što je već napomenuto u okviru potcilja 8.2, Republika Srbija ulaže daleko manje od zemalja EU u nauku i istraživanja (UN pokazatelj 9.5.1.), što je nepovoljna polazna osnova za napredak u ostvarivanju **potcilja 9.5. Nauka, tehnologija i inovacije u službi održivog industrijskog razvoja**. Ukupna ulaganja u istraživanje i razvoj iznose 0,99% BDP-a u 2021. godini.³⁰⁸ Iako je broj istraživača (UN pokazatelj 9.5.2) u Republici Srbiji u porastu u proteklih deset godina (2.482 istraživača na milion stanovnika 2021. godini),³⁰⁹ još uvek je manji od proseka zemalja EU (4.257 istraživača na milion stanovnika u 2020. godini).³¹⁰ Učešće privatnog sektora u razvoju nauke je nisko, kako u nivou investicija, broju istraživača i obimu istraživanja koja se sprovode u okviru kompanija.

Potcilj 9.c. odnosi se na *Povećanje pristupa informacionim i komunikacionim tehnologijama*. Iako je rasprostranjen pristup računarima i internetu u privrednim društvima, Republika Srbija zaostaje od evropskih zemalja u pristupu širokopojasnom internetu (UN pokazatelj 9.c.1). Pristup širokopojasnom internetu imalo je 81% domaćinstava u 2021. godini u odnosu na 90% u zemljama EU-27.³¹¹ Udeo stanovništva obuhvaćen mobilnom mrežom, visok je u Republici Srbiji i iznosi 99,19% za 2G mrežu, 98,94% za 3G mrežu i 98,1% za 4G mrežu u 2020. godini.³¹² Republika Srbija je lošije plasirana od većine evropskih zemalja prema indeksu

²⁹⁸ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN09020101?languageCode=sr-Cyrl>

²⁹⁹ P3C, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20225682.pdf>

³⁰⁰ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20226002.pdf>, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20211196.pdf>

³⁰¹ http://www.eib.org/attachments/efs/assessment_of_financing_needs_of_smes_serbia_en.pdf

³⁰² <https://www.enterprisesurveys.org/content/dam/enterprisesurveys/documents/country/Serbia-2019.pdf>

³⁰³ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/8bc6e718-en/index.html?itemId=/content/component/8bc6e718-en#section-d1e204516>

³⁰⁴ Агенција за привредне регистре,

https://www.apr.gov.rs/upload/Portals/0/GFI_2021/Godisnji_bilten_2020/Osnovni_nalazi_o_poslovanju_u_2020.pdf

³⁰⁵ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN09040102?languageCode=sr-Cyrl>

³⁰⁶ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN09040101?languageCode=sr-Cyrl>

³⁰⁷ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN09040103?languageCode=sr-Cyrl>

³⁰⁸ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN09050101?languageCode=sr-Cyrl>

³⁰⁹ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN09050201?languageCode=sr-Cyrl>

³¹⁰ World Bank, https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.SCIE.RD.P6?name_desc=false&locations=EU

³¹¹ Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tin00073/default/table?lang=en>

³¹² P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN090801?languageCode=sr-Cyrl>

mrežne spremnosti (NRI³¹³) zauzevši 57. poziciju od 134 zemlje u 2021. godini, što ukazuje na ograničenu mogućnost za uključivanje i jačanje IKT sektora.³¹⁴

2. Doprinos procesa EU integracija i drugih međunarodnih procesa

Ključna pregovaračka poglavlja u okviru klastera tri – Konkurentnost i inkluzivan rast koja doprinose napretku Republike Srbije u okviru COR 9, jesu pregovaračko poglavlje **20 – Preduzetništvo i industrijska politika**, pregovaračko poglavlje **25 – Nauka i istraživanje** i pregovaračko poglavlje **10 – Informaciono društvo i mediji**.

U okviru **pregovaračkog poglavlja 10**, od zajedničkog interesa za dostizanje COR 9 su reforme i proces usaglašavanja sa pravnim tekovinama EU u oblasti regulisanja tržišta elektronskih komunikacija i informacionog društva; obezbeđivanja pravičnog pristupa osnovnim uslugama (telefon, faks, internet, besplatni hitni pozivi) po optimalnoj ceni svim korisnicima, uključujući osobe sa invaliditetom; obezbeđivanje nezavisnosti regulatora; uspostavljanje i unapređenje fiksne širokopojasne mreže i širokopojasne mobilne telefonije. U oblasti informacionog društva, najveći izazovi u oblasti interneta, aktivnosti na internetu i IKT (informacionih i komunikacionih tehnologija) standarda, svakako su snabdevanje velikog broja virtuelnih adresa, skladištenje i transfer kapaciteta, kao i razvoj tehničkih standarda kako bi se garantovala interoperabilnost, internet privatnost i pristupačnost interneta. Za doprinos ostvarivanju COR 9, važan je napredak koji Republika Srbija ostvaruje u okviru **pregovaračkog poglavlja 25**, u okviru kojeg je obaveza zemalja kandidata, ali i zemalja članica EU, da jačaju svoje kapacitete u oblasti nauke i istraživanja, kako bi sledile ciljeve i aktivnosti EU u oblasti istraživanja i tehnološkog razvoja i time doprinele razvoju održive industrijalizacije i podsticanju inovacija. Jačanje naučno-istraživačkih kapaciteta omogućava i efektivno učešće u programima EU za istraživanja i inovacije, kako bi se olakšala integracija u Evropski istraživački prostor. Možda i najznačajnije poglavlje za dostizanje COR 9, jeste **pregovaračko poglavlje 20**, u okviru kojeg se zemlje kandidati za članstvo pripremaju za promovisanje stvaranja konkurentnosti kojom se poboljšavaju politika preduzetništva i strategije u oblasti industrije; ubrzanje strukturnih prilagođavanja, podsticanje stvaranja okruženja povoljnog za pokretanje poslova, domaćih i stranih investicija, promovisanje malih i srednjih preduzeća, kao i preduzetništva i inovacija.

Održiva industrijalizacija tema je i brojnih pregovaračkih poglavlja kroz koje Republika Srbija usklađuje svoju regulativu sa pravnim tekovinama EU, a koja se nalaze u okviru drugih klastera. Pored pregovaračkih poglavlja koja pripadaju klasteru tri, napredak u ostvarivanju COR 9 ostvaruje se i kroz aktivnosti u drugim pregovaračkim poglavljima i klasterima: pregovaračko poglavlje **14 – Transportna politika**, pregovaračko poglavlje **15 – Energetika**, pregovaračko poglavlje **21 – Transevropska mreža** i pregovaračko poglavlje **27 – Životna sredina**, koja pripadaju klasteru četiri – Zelena agenda i održiva povezanost, i pregovaračko poglavlje **9 – Finansijske usluge** u klasteru dva – Unutrašnje tržište.

Proces pregovora kroz **poglavlje 14** omogućiće usaglašavanje sa pravnim tekovinama i transportnom politikom EU u oblasti drumskog i železničkog transporta, unutrašnje plovidbe, kombinovanog transporta, vazdušnog i pomorskog transporta. Za efikasno funkcionisanje zajedničkog tržišta EU, osmišljena je zajednička transportna politika u cilju omogućavanja racionalnog prevoza robe i putnika unutar EU, kao i na međunarodnom nivou, čime se dalje uklanjaju ograničenja među državama. Napredak u okviru **poglavlja 15** važan je u kontekstu unapređenja izvora obnovljive energije, energetske efikasnosti u cilju efikasnog korišćenja resursa i prilagođavanju na održivu industriju. Proces pregovora kroz **poglavlje 27** omogućiće usaglašavanje sa pravnim tekovinama u velikom broju oblasti koje su značajne za očuvanje prirodnih resursa, promociju resursno-efikasne ekonomije i brigu o javnom zdravlju, dok je za doprinos ostvarivanju COR 9 važno usaglašavanje sa pravilima EU, posebno u oblasti kontrole industrijskog zagađenja. U pogledu **poglavlja 9**, najvažniji ciljevi pravnih tekovina EU u oblasti finansijskih usluga jesu obezbeđivanje finansijske stabilnosti i adekvatna zaštita potrošača, investitora i osiguranika, uključujući i stvaranje uslova za unapređenje ponude i dostupnosti finansijskih usluga. **Poglavlje 21** sastoji se iz tri dela: transevropske transportne mreže (TEN-T), transevropske energetske mreže (TEN-E) i transevropske komunikacione mreže. Zbog sadržine, ovo poglavlje je u velikoj meri povezano s poglavljem 14, poglavljem 15 i poglavljem 10. Evropska unija radi na jačanju

³¹³ Индекс мрежне спремности (*Network Readiness Index NRI*) мери способност земље да искористи могућности које нуде информационе и комуникационе технологије (ИКТ). Састоји се од три компоненте: Окружење за ИКТ, спремност кључних актера да користе ИКТ и коришћење ИКТ.

³¹⁴ <https://networkreadinessindex.org/countries/serbia/>

pomenutih mreža kako bi doprinela rastu, zapošljavanju i jačanju unutrašnjeg tržišta, što doprinosi i COR 9 u oblasti razvijanja pouzdane, održive i otporne infrastrukture.

Evropske politike i instrumenti su u velikoj meri usklađeni sa COR 9. **Investicioni plan za Evropu**, koji je opisan u okviru COR 8, pokriva strateške investicije u oblastima infrastrukture, nauke, inovacija i finansijskih instrumenata za podršku inovativnim kompanijama.

Evropski okvir za nauku i inovacije „**Horizont 2021–2027**“, u kome Republika Srbija učestvuje ravnopravno sa zemljama članicama, generiše značajne investicije u nauku i nove tehnologije i u velikoj meri fokusira naučna istraživanja na razvoj novih tehnologija i rešavanje velikih društvenih izazova.

U pogledu razvoja transportne infrastrukture na nivou EU, usvojena je **Strategija održive i pametne mobilnosti**.³¹⁵ Ovom strategijom je izdvojeno deset ključnih oblasti, u kojima je neophodno preduzeti odgovarajuće aktivnosti u cilju razvoja transportnog sistema zasnovanog na principima održivosti, otpornosti, inovativnosti i digitalizacije. U sektoru transporta, od velike važnosti je i učešće Republike Srbije u **Transportnoj opservatoriji za jugoistočnu Evropu**, sa sedištem u Beogradu. Potpisivanjem sporazuma u Trstu, ova opservatorija je od 2019. godine prerasla u Transportnu zajednicu regiona. Cilj Transportne zajednice jeste razvoj saobraćajne mreže između Evropske unije i zemalja Jugoistočne Evrope, čiji članovi su Evropska unija i šest zemalja Zapadnog Balkana – Albanija, Bosna i Hercegovina, Severna Makedonija, Kosovo, Crna Gora i Srbija. Svrha Transportne zajednice je da se pravila, principi i politike EU za transportno tržište prošire na zemlje zapadnog Balkana, kroz pravno obavezujući okvir. Ugovor se primenjuje u području drumskog, železničkog, unutrašnjeg vodnog i pomorskog saobraćaja.

Za razvoj energetske infrastrukture, izuzetno je bitna **Energetska zajednica za Jugoistočnu Evropu**, osnovana Ugovorom o osnivanju Energetske zajednice, koji je potpisan 25. oktobra 2005. godine u Atini, a stupio je na snagu 1. jula 2006. godine. Ugovorne strane su Evropska zajednica na jednoj strani, a na drugoj Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Severna Makedonija, Crna Gora, Rumunija, Srbija i Privremena misija Ujedinjenih nacija na Kosovu u skladu sa Rezolucijom 1244 SB UN. Ovim Ugovorom se otvara mogućnost za uspostavljanje čvršćih međusobnih veza u sektoru energetike između ugovornih strana iz Jugoistočne Evrope (JIE), kao i veza sa Austrijom, Italijom, Slovenijom, Mađarskom i Grčkom, i u okviru njega se definišu regionalni prioriteti u sektoru energetike.

Regionalni prioriteti u oblasti razvoja informacionih i komunikacionih tehnologija definisani su u okviru **Digitalne agende za zapadni Balkan 2018. godine**.³¹⁶ Digitalna agenda za zapadni Balkan je inicijativa EU koja ima za cilj uvećanje koristi od digitalne transformacije putem brzog interneta i međusobno usaglašenih aplikacija. Opšti cilj je da se podstaknu inovacije, privredni rast i da se unapredi život za građane i privredu. Digitalna agenda usmerena je na razvoj digitalnih usluga eUprave i eZdravstva, u skladu sa potrebama građana, zatim digitalnih veština, digitalnog poverenja i bezbednosti.

Strategija 2030. za Jugoistočnu Evropu, zajednički je poziv na akciju 13 zemalja Jugoistočne Evrope, da kroz regionalnu saradnju promovišu i unaprede sprovođenje Ciljeva održivog razvoja UN u regionu JIE. Strategija se sprovodi u okviru tri dimenzije održivog razvoja: Prosperitet; Ljudi i mir i Partnerstva, kao i tri horizontalne oblasti: Siromaštvo, Digitalna transformacija regiona JIE i Zelena tranzicija regiona JIE. Za COR 9, najrelevantniji su prioriteti u okviru prve dimenzije saradnje, **Prosperitet**, u okviru koje se afirmišu akcije usmerene na: Promovisanje ekonomskog rasta kroz trgovinsku razmenu, održiv i odgovoran turizam i jačanje saobraćajne povezanosti, uključujući i digitalizaciju i zelenu transformaciju industrije i poljoprivredne proizvodnje; Promovisanje investicija, istraživanja i inovacija u obnovljivoj energiji, kako bi se povećao udeo snabdevanja energijom bez ugljenika i poboljšala energetska efikasnost; Povećanje kapaciteta za poboljšanje otkrivanja i smanjenja rizika od prirodnih katastrofa, kako bi se smanjio njihov uticaj na ekonomski rast; Smanjenje digitalnog jaza kroz bolju širokopojasnu povezanost, razvoj digitalnih veština i ubranu digitalizaciju industrije i javnih usluga i Jačanje partnerstva javnog i privatnog sektora i uloge finansijskog sektora/finansiranja za razvoj za implementaciju COR u JIE.

³¹⁵ https://platformduurzamebiobrandstoffen.nl/wp-content/uploads/2021/05/2021_EC_mobility-strategy-and-action-plan_in-lay-out.pdf

³¹⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_4242

Cilj **Ekonomskog i investicionog plana za Zapadni Balkan** u tome je da podstakne dugoročni oporavak – potpomognut zelenom i digitalnom tranzicijom – kojim će se ostvariti održivi ekonomski rast, sprovođenje reformi potrebnih za napredak na putu EU i približavanje Zapadnog Balkana jedinstvenom tržištu EU. Plan je definisao deset investicionih prioriteta koji će podržati glavne drumske i železničke veze u regionu, obnovljivu energiju i prelazak sa uglja na druge izvore energije, obnavljanje javnih i privatnih objekata, kako bi se povećala energetska efikasnost i smanjile emisije gasova s efektom staklene bašte, infrastrukturu za upravljanje otpadom i otpadnim vodama, kao i uvođenje širokopojasne infrastrukture. Ostali investicioni prioriteti obuhvataju veće investicije u dvojnu zelenu i digitalnu tranziciju i razvoj povezanih, konkurentnih, na znanju zasnovanih, održivih, inovaciono orijentisanih i naprednih ekonomija, sa sve dinamičnijim privatnim sektorom, kako bi se podstakle konkurentnost i inovacije, naročito malih i srednjih preduzeća i Garancije za mlade.

U okviru **Akcionog plana za sprovođenje Zelene agende za Zapadni Balkan** Republika Srbija se, između ostalog, obavezala da će sprovoditi mere u oblasti borbe protiv klimatskih promena i smanjenja zagađenja, energetske tranzicije, mobilnosti i cirkularne ekonomije, što će doprineti dostizanju potcila 9.4. Poseban akcenat na dostizanju potcila 9.4, biće ostvaren kroz oblast II – **Cirkularna ekonomija**, u smislu prelaska sa linearne na cirkularnu ekonomiju, uz uvažavanje potrebe za istraživanjem i inovacionim sistemom koji će podržati ovu tranziciju.

Agenda za Zapadni Balkan o inovacijama, istraživanju, obrazovanju, kulturi, omladini i sportu („Agenda inovacija za Zapadni Balkan”), bazira se na tri stuba, političkom, tematskom i regionalnom i predstavlja sveobuhvatnu, dugoročnu strategiju za saradnju u ovim oblastima sa Zapadnim Balkanom i biće od suštinskog značaja za pospešivanje razvoja ljudskog kapitala, zaustavljanje „odliva mozgova” i podsticanje „cirkulacije mozgova”, digitalnu transformaciju, konektivnost i mobilnost, kulturnu i regionalnu saradnju, kao i za podsticanje razvoja dugoročnog i održivog inovacionog okruženja i prelaska na ekonomiju zasnovanu na znanju. Njom će se postaviti temelji za donošenje politika zasnovanih na činjenicama i promovisaće se inkluzivni i visokokvalitetni sistem obrazovanja i obuke, pružajući mladima u regionu bolje izgleda za budućnost.

Makroregionalne strategije su važne zato što predstavljaju dobar okvir za razvoj specifičnih politika u oblasti Strategije pametne specijalizacije, posebno u pogledu integrisanja u lance vrednosti i saradnje u oblastima istraživanja i razvoja na regionalnom nivou. U skladu sa Agendom 2030, pokrivajući skoro sve ciljeve održivog razvoja, jeste **EU Strategija za Dunavski region (2011)**,³¹⁷ koja obuhvata 4 povezane oblasti: zaštitu životne sredine, povezivanje i jačanje regiona i izgradnja prosperitetnog društva. Teme koje ove oblasti pokrivaju su: mobilnost (svi transportni modaliteti), održiva energija, kultura i turizam, rizici po životnu sredinu, biodiverzitet i kvalitet vazduha i zemljišta, kvalitet vode, društvo znanja, ljudi i veštine, konkurentnost, institucionalni kapaciteti i saradnja i sigurnost. Strategija Evropske unije za Dunavski region pruža dobar okvir i priliku za regionalnu saradnju unutar prioriternih oblasti pametne specijalizacije. Najrelevantnija prioritarna oblast ove strategije jeste prioritarna oblast 7 „Razvoj društva znanja (istraživanje, obrazovanje i IKT)”. **Revidirani Akcioni plan za sprovođenje EU Strategije za Dunavski region**,³¹⁸ zvanično je predstavljen u aprilu 2020. godine i dokument je koji će dati strateške smernice za implementaciju EU Strategije za Dunavski region, kao i uspostavljanje bolje kompatibilnosti sa drugim programima i instrumentima finansiranja (programi kohezije politike, ostali instrumenti i programi finansiranja EU – IPA, NDICI, ENI, CEF, LIFE, Horizon Europe, i dr, kao i nacionalno/regionalno/lokalno finansiranje podunavskih zemalja).

U domenu unapređenja pristupu IKT, ne postoje značajniji regionalni ili evropski procesi u kojima Republika Srbija učestvuje. *Savet za regionalnu saradnju* započeo je aktivnosti na unapređenju regionalne saradnje u ovoj oblasti. *Berlinski proces* prepoznaje ovu tematiku kao važnu, ali još uvek ne postoje konkretni programi za investicije ili unapređenje regionalne saradnje.

3. Pregled nacionalnog planskog okvira Republike Srbije

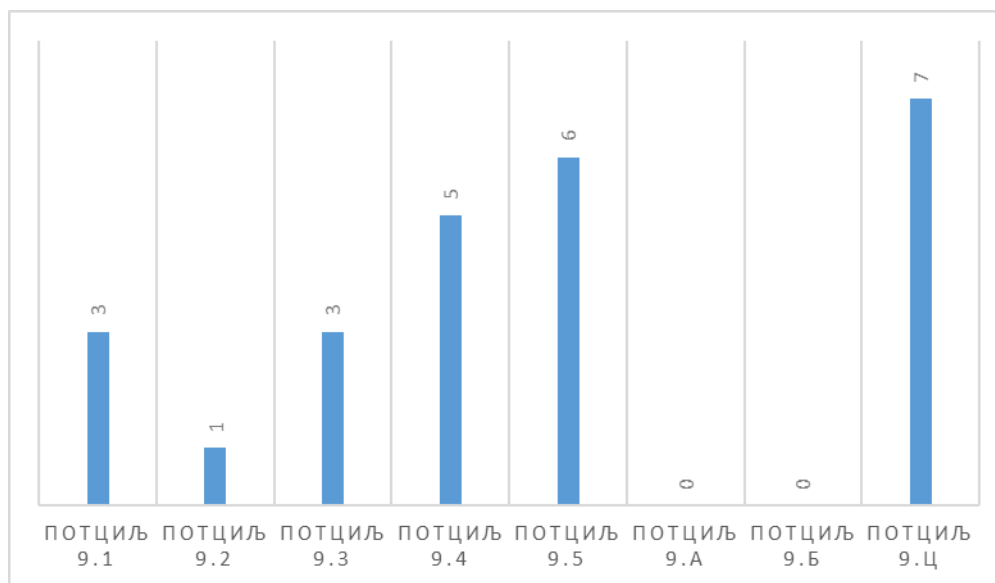
Mapiranje nacionalnog planskog okvira u okviru COR 9: Industrija, inovacije i infrastruktura, obuhvatilo je pregled 19 planskih dokumenata u oblasti konkurentnosti, saobraćaja i komunikacija, javne uprave, zaštite

³¹⁷<http://www.evropa.gov.rs/Documents/Home/DACU/12/71/72/EU%20Strategy%20for%20Danube%20Region.pdf>

³¹⁸<https://danube-region.eu/wp-content/uploads/2020/04/EUSDR-ACTION-PLAN-SWD202059-final-1.pdf>

životne sredine, energetike i drugim segmentima koji su podjednako važni kako za proces evropskih integracija i pripremu Republike Srbije za proces pregovora u okviru klastera – Konkurentnost i inkluzivni rast, tako i za napretka u okviru COR 9.

Važeća planska dokumenta mogu se povezati sa šest od osam potciljeva u okviru COR 9. Ključni dokument, koji doprinosi najvećem broju potciljeva, jeste Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine, kao i Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. do 2030. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godine. S druge strane, *potcilj 9.c. Značajno povećati pristup informacionim i komunikacionim tehnologijama i uložiti napore da se obezbedi univerzalan i priuštiv pristup internetu u najmanje razvijenim zemljama do 2020. godine* i *potcilj 9.5. Proširiti naučna istraživanja, unaprediti tehnološke kapacitete i podsticati inovacije*, potciljevi su kojima doprinosi najveći broj važećih planskih dokumenata relevantnih za COR 9.

Slika 8. Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima COR 9 – Industrija, inovacije i infrastruktura

Ključni planski dokumenti za ostvarenje COR 9 su **Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. do 2030. godine sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine** i **Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine**. Veliki broj drugih planskih dokumenata takođe doprinose ostvarivanju ovog cilja i postoji jaka veza između ovog cilja i planskih dokumenata koji se odnose na održivu industrijalizaciju, sa oblastima održivog ekonomskog rasta, naukom i inovacijama, zaštitom životne sredine, održivim upravljanjem resursima i drugim temama.

Za ostvarenje **potcilja 9.1. Razviti kvalitetnu, pouzdanu, održivu i prilagodljivu infrastrukturu**, važna su sektorska planska dokumenta u oblasti transporta i energetike. U oblasti transporta trenutno je važeća samo **Strategija razvoja vodnog saobraćaja od 2015. do 2025. godine**³¹⁹, s obzirom na to da je Strategija razvoja železničkog, drumskog, vodnog, vazdušnog i intermodalnog transporta u Republici Srbiji od 2008. do 2015. godine istekla.

Ključni planski dokument u pogledu doprinosa Republike Srbije **potcilju 9.2. Inkluzivna i održiva industrijalizacija**, predstavlja **Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**. Strategija naglašava da je **dinamičan** (dovoljan volumen), **pametan** (baziran na znanju i inovacijama), **održiv** (vodi računa o resursnoj raspoloživosti i efikasnosti upotrebe) i **inkluzivan** (teži socijalnoj koheziji) **rast** – prioritet broj jedan za industrijsku politiku Republike Srbije i da će svi ciljevi, mere i aktivnosti industrijske politike biti ocenjeni iz perspektive doprinosa podizanju konkurentnosti industrije i opštem privrednom rastu u Republici Srbiji. Konkurentna industrija

³¹⁹ <http://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/strategija-razvoja-vodnog-saobratshaja-republike-srbije-od-2015-do-2025-godine>

Republike Srbije daje značajan doprinos visokom održivom ekonomskom rastu, merenim stopom rasta nacionalnog BDP i boljem kvalitetu života građana Republike Srbije, merenog vrednosti BDP po stanovniku.

Programi za integraciju malih i srednjih preduzeća i preduzetnika (MSPP) u lance vrednosti, kao i druge mere finansijske podrške, sprovode se od strane Razvojne agencije Srbije i drugih državnih institucija i bitni su za ostvarenje **potcilja 9.3. Povećati pristup malih industrijskih i ostalih preduzeća finansijskim uslugama i povećati njihovu integraciju u lance vrednosti i u tržišta**. Ključni planski dokumenti koji doprinose napretku u ovom potcilju su: **Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**, koja će omogućiti olakšavanje uslova za dobijanje kredita MSPP koja realizuju inovativne projekte; **Strategija za razvoj tržišta kapitala u Republici Srbiji za period 2021–2026. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godina**, koja će razvijanjem svih segmenata i usluga koje se nude na domaćem tržištu kapitala omogućiti uslove za kreiranje dodatne vrednosti za domaće i međunarodne učesnike, u skladu sa konkurentnim prednostima Republike Srbije, kao i **Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine**, koji će reformama u okviru tržišta kapitala omogućiti razvijanje konkurentnog, visoko efikasnog, transparentnog i produktivnog tržišta kapitala sa širokim spektrom finansijskih instrumenata i usluga, uporedivo sa vodećim regionalnim i evropskim finansijskim tržištima. Cilj reforme je kreiranje i razvoj finansijskih usluga koje se nude na tržištu kapitala, radi povećanja atraktivnosti domaćeg tržišta, kako za domaće, tako i za strane investitore.

Za realizaciju **potcilja 9.4. Održive industrije, veća efikasnost u korišćenju resursa i čiste tehnologije** ključna je **Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. do 2030. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godine**, koja sadrži sveobuhvatne reformske korake u oblasti industrijskog razvoja, sa akcentom na transformaciju industrijske ka održivoj i resursno efikasnijoj proizvodnji. **Strategija razvoja energetike do 2025. godine, sa projekcijom do 2030. godine**,³²⁰ sa pripadajućim **Programom ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine, za period od 2017. do 2023. godine**, takođe doprinose napretku Republike Srbije u okviru ovog potcilja, realizacijom mera u oblasti unapređenja infrastrukture i industrije sa ciljem efikasnijeg korišćenja resursa i usvajanja čistih i ekološki ispravnih tehnologija za proizvodnju energije. Realizacija Strategije i Programa doprineće smanjivanju uticaja postrojenja za proizvodnju energije na emisiju gasova sa efektom staklene bašte. Jedan od osnovnih principa Strategije jeste održiva energetika sa fokusom na unapređenje energetske efikasnosti, povećanje udela energije iz obnovljivih izvora, unapređenje zaštite životne sredine u svim oblastima energetike i stvaranje uslova za dinamičnije investiranje u energetiku. Uslovi, način, dinamika i mere za ostvarivanje Strategije energetike, utvrđeni su **Programom ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine, za period od 2017. do 2023. godine**.³²¹ Primena mera energetske efikasnosti, korišćenje obnovljivih izvora energije i zaštita životne sredine i smanjenje uticaja na klimatske promene, ključni su elementi tranzicije ka održivom razvoju energetike Republike Srbije, te će shodno tome, realizacija ovih planskih dokumenata doprineti ostvarivanju **potcilja 9.4 Održive industrije, veća efikasnost u korišćenju resursa i čiste tehnologije**. **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine**, bavi se merama za smanjivanje količine otpada koji se odlaže u životnu sredinu od strane domaćinstava, ali i industrije. Neki od prioriteta Programa svakako su povećanje stope reciklaže, unapređenje upravljanja komunalnim otpadom, uspostavljanje sistema održivog upravljanja opasnim i industrijskom otpadom, kao i smanjeno odlaganje otpada na deponije, što će doprineti naporima Republike Srbije u ostvarivanju potcilja 9.4. Usvojen je Zakon o klimatskim promenama koji treba da uredi sistem za ograničenje emisija gasova sa efektom staklene bašte, sistem za prilagođavanje na izmenjene klimatske uslove, kao i sistem za monitoring, izveštavanje i verifikaciju. Određene sektorske politike i regulative takođe uzimaju u obzir održivost resursa i čiste tehnologije. Dobar primer je promovisanje energetske uštede u sektoru javnog saobraćaja i zgrada kojima raspolaže država, u cilju ostvarivanja dve grupe ciljeva: ekonomičnosti koja se postiže po osnovu manje potrošnje energije i ekološkog cilja koji se ogleda u smanjenju emisije gasova i manje emisije ugljen-dioksida, kao i primena modela standardnih „ekoloških” tehničkih specifikacija za određene proizvode. Iako ne doprinosi direktno potcilju 9.4, integrisanim pristupom i usmeravanjem aktivnosti različitih aktera, **Strategija javnog zdravlja u Republici**

³²⁰ http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/akta_procedura/2014/113-14Lat.pdf

³²¹ <http://arhiva.mre.gov.rs/doc/efikasnost-izvori/UREDBA%20O%20UTVRDJIVANJU%20PROGRAMA%20OSTVARIVANJA%20STRATEGIJE%20RAZVOJA%20ENERGETIKE%20ZA%20PERIOD%20OD%202017%20DO%202023.pdf>

Srbiji 2018–2026. godine ima za cilj da ukaže na važnost združenog delovanja velikog broja aktera iz oblasti energetike, upravljanja otpadom, zaštite životne sredine, u cilju unapređivanja održive industrije i čistih tehnologija i isticanja važnosti njihovog uticaja na zdravlje stanovništva.

U oblasti **potcila 9.5. Proširiti naučna istraživanja, unaprediti tehnološke kapacitete i podsticati inovacije**, ključni planski dokument je **Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine**³²² sa **Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**. Od posebne važnosti za dostizanje COR 9 su elementi Strategije koji se odnose na povećanje ulaganja u nauku i istraživanje, jačanje veza između nauke i privrede, kao i razvoj naučnoistraživačke infrastrukture i kadrova. **Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (4S)**, u okviru oblasti *Mašina i proizvodnih procesa budućnosti*, ukazuje na potrebe sprovođenja primenjenih istraživanja, dostizanje viših nivoa tehnološke spremnosti novih proizvoda, informacija u službi pametnog upravljanja, odnosno industrije 4.0 i pametnih komponenti i alata. Jedan od važnih ciljeva ove oblasti jeste unapređenje saradnje firmi s naučnoistraživačkim organizacijama, kroz iniciranje zajedničkih istraživačko- razvojnih projekata. Unapređena horizontalna saradnja uticaće na povećanje internih inovacionih i istraživačkih kapaciteta firmi u ovoj oblasti. **Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine**, takođe će doprineti ovom potcilju stvaranjem uslova za razvoj industrije bazirane na inovacijama i razvoju viših faza tehnološke proizvodnje. Realizacijom Strategije, unaprediće se saradnja između industrijskih privrednih subjekata i naučno-istraživačkih timova, kao i saradnja i učešće na međunarodnim programima u cilju razvoja inovativnih rešenja i unapređenja konkurentnosti industrije.

Oblast veštačke inteligencije nalazi se u fazi razvoja, kada se u industrijskoj praksi sreću problemi za čije rešavanje je potreban naučno-istraživački pristup. Rezultat toga je i da se značajan deo istraživanja preneo u industriju, ali i da industriji sve više trebaju univerziteti i instituti, jer se naučno-istraživački kadar i dalje primarno razvija u akademskom okruženju. Shodno tome, **Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine**, pružiće podršku istraživačima u oblasti veštačke inteligencije, posebno kroz učešće istraživača iz Republike Srbije na vodećim svetskim konferencijama iz oblasti veštačke inteligencije, kao i podrškom istraživanjima i inovacijama u oblastima u kojima postoji izraziti potencijal inovativne primene veštačke inteligencije, i time doprineti **potcilju 9.5. Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine** će, u okviru projekta *Srbija na dohvata ruke – Digitalna transformacija za razvoj*, obezbediti neophodnu tehničku infrastrukturu, čime će se stimulisati startapi i inovativna privreda da koriste dostupnu infrastrukturu za kreiranje i testiranje svojih rešenja. **Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021–2027. godine, sa Akcionim planom 2021–2023. godine**, takođe doprinosi potcilju 9.5, kroz usklađivanje sistema obrazovanja sa potrebama privrede, sa akcentom na praćenju inovacija koje nosi sa sobom četvrta industrijska revolucija, posebno u sferi razvijanja novih zanimanja i stručnih profila i stvaranja uslova za privlačenje stranih studenata.

Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti³²³ u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine sa **Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**, čini digitalnu agendu Republike Srbije. Na ovaj način su objedinjeni ciljevi razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti. Ovaj strateški okvir, zajedno sa **Strategijom razvoja mreža nove generacije do 2023. godine**³²⁴, kao i **Programom ekonomskih reformi za period 2022–2024. godine**, preko Strukturne reforme 12 – Razvoj i unapređenje nacionalne informaciono-komunikacione infrastrukture, doprinosi ostvarivanju potcila **9.c Povećati pristup informacionim i komunikacionim tehnologijama**. Na ovaj način će se izvršiti dodatno usklađivanje sa Direktivom 2014/61/EU o merama za smanjenje troškova postavljanja elektronskih komunikacionih mreža velikih brzina. Planirane su i druge aktivnosti i investicije radi unapređenja širokopojasne infrastrukture. **Strategijom reforme javne uprave u Republici Srbiji za period od 2021. do 2030. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2025. godine**, javna uprava na efikasan i inovativan način želi da unapredi pružanje usluga koje odgovaraju na potrebe krajnjih korisnika i unapređuju njihovo korisničko iskustvo, što će zajedno sa **Programom razvoja elektronske uprave u Republici Srbiji za period od 2020. do 2022. godine sa Akcionim planom za njegovo sprovođenje**, doprineti razvoju infrastrukture u elektronskoj upravi i obezbeđivanje

³²² <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Strategija-srpski.pdf>

³²³ <https://mtt.gov.rs/download/strategija%20info.pdf>

³²⁴ https://mtt.gov.rs/download/3/2A_Strategija%20razvoja%20mreza%20-%202023.pdf

interoperabilnosti i time doprineti ovom potcilju. Napredak u ostvarivanju potcilja 9.c može se ostvariti ne samo fizičkim unapređenjem informaciono-komunikacione infrastrukture i povećanjem dostupnosti interneta, već i jačanjem digitalnih veština i kompetencija. Shodno tome, **Strategijom razvoja digitalnih veština u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**³²⁵, omogućiće se unapređenje digitalnih znanja i veština svih građana, uključujući pripadnike osetljivih društvenih grupa i time na neposredan način omogućiti pristup informacionim i komunikacionim tehnologijama. **Nacionalnom strategijom za mlade za period od 2015. do 2025. godine**, unaprediće se sistem informisanja mladih što, između ostalog, uključuje i omogućavanje adekvatnog pristupa i znanja za korišćenje novih tehnologija i interneta.

4. Institucionalni mehanizmi koordinacije, izrade i praćenja sprovođenja planskih dokumenata

Politike razvoja industrije, inovacija i infrastrukture predstavljaju kompleksne oblasti koje se nalaze u nadležnosti više ministarstva. Ključno ministarstvo za industrijsku politiku je Ministarstvo privrede, dok je za naučno tehnološki razvoj, pametnu specijalizaciju i razvoj veštačke inteligencije, odgovorno Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija. Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave nadležno je za oblast razvoja elektronskih usluga za građane i privredu. Pored ovih ministarstva, nadležnost za planiranje i sprovođenje javnih politika koje takođe neposredno doprinose COR 9, jesu Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, Ministarstvo zaštite životne sredine, Ministarstvo rudarstva i energetike, Ministarstvo informisanja i telekomunikacija, Kancelarija za informacione tehnologije i elektronsku upravu. Shodno tome, može se zaključiti da u oblasti COR 9 ne postoji izgrađen jedinstven koordinacioni mehanizam u procesu izrade, sprovođenja i praćenja javnih politika.

Uključivanje zainteresovanih strana u proces izrade planskih dokumenata i donošenja odluka, važan je aspekt Agende 2030. i u Republici Srbiji zakonski je regulisano Zakonom o planskom sistemu, kao i Poslovnikom o radu Vlade. Mapiranjem nacionalnog planskog okvira, utvrđeno je da su **predstavnici organizacija civilnog društva i zainteresovanih strana putem javnih konsultacija bili uključeni u izradu većine planskih dokumenata**, koja su relevantna za dostizanje COR 9. U pogledu sprovođenja planskih dokumenata, važeća planska dokumenta obuhvataju i aktivnosti koje su usmerene na jačanje saradnje i partnerstva sa organizacijama civilnog društva i drugim zainteresovanim stranama u oblasti COR 9.

5. Pregled UN pokazatelja za praćenje napretka

Na globalnom nivou praćenje napretka u ostvarivanju COR 9 omogućeno je preko 12 UN pokazatelja.³²⁶

U Republici Srbiji, u pogledu praćenja globalnih UN pokazatelja kojima se prati napredak u ostvarivanju COR 9, važnu ulogu ima Republički zavod za statistiku (RZS) koji **prati 5 potciljeva preko 7 UN pokazatelja**. Prema poslednjem Izveštaju o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine,³²⁷ za 2021. godinu ostvaren je napredak u ostvarivanju sledećih potciljeva: u okviru potcilja 9.5 i unapređenja naučnih istraživanja i poboljšanje tehnoloških mogućnosti industrijskog sektora, vidljivo je značajno povećanje ukupnih ulaganja u istraživanje i razvoj kao udela u BDP-u, kao i usled umerenog povećanja broja istraživača, značajan napredak ostvaren je u pogledu potcilja 9.5. i povećanja udela stanovništva obuhvaćenog mobilnom mrežom 4G. U odnosu na potciljeve 9.1, 9.2 i 9.4, Izveštaj registruje protivrečne tendencije, tako da u okviru potcilja 9.1 – značajno udaljavanje od cilja registruje u oblasti putničkog saobraćaja, dok je značajan napredak prisutan u pogledu teretnog saobraćaja; u pogledu potcilja 9.2 – značajno udaljavanje od cilja registruje u pogledu učešća bruto dodate vrednosti prerađivačke industrije u BDP-u, značajan napredak se beleži kada se bruto dodata vrednost prerađivačke industrije prati po glavi stanovnika, dok se u okviru potcilja 9.4 beleži umeren napredak usled smanjenja emisije CO₂, ali se emisija u sektoru prerađivačke industrije povećava, tako da ukazuje na značajno udaljavanje od cilja.

S druge strane, sagledavanjem pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika u okviru mapiranja nacionalnog planskog okvira relevantnog za COR 9, utvrđeno je da se pokazatelji utvrđeni dokumentima javnih politika mogu **povezati sa 6 UN pokazatelja, u okviru 5 potciljeva**. Na osnovu mapiranja nacionalnog planskog okvira, može se zaključiti da dokumentima javnih politika nisu utvrđeni pokazatelji koji se odnose na potciljeve 9.4 i 9.c, a koje prati Republički zavod za statistiku. U narednom periodu, prilikom izrade planskih

³²⁵ <https://mtt.gov.rs/download/Strategija%20razvoja%20digitalnih%20vestina%20u%20RS%20za%20period%202020-2024.pdf>

³²⁶ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

³²⁷ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

dokumenata koja se odnose na ova dva potcilja, treba uzeti u obzir i ove pokazatelje u cilju još efikasnijeg praćenja doprinosa planskih dokumenata ostvarivanju COR 9.

Tabela 8. prikazuje potciljeve održivog razvoja u okviru kojih napredak Republike Srbije u dostizanju COR 9 prati RZS preko određenih UN pokazatelja. S druge strane, tabelom su predstavljeni potciljevi u okviru kojih se doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja može pratiti na osnovu pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika, koje je moguće povezati sa UN pokazateljima održivog razvoja u okviru određenog potcilja.

Tabela 8. Potciljevi COR 9 u okviru kojih Republički zavod za statistiku prati globalne UN pokazatelje održivog razvoja, i čije praćenje može biti omogućeno i preko dokumenata javnih politika

Potciljevi održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih RZS prati UN pokazatelje održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih se na osnovu pokazatelja utvrđenih DJP može pratiti doprinos DJP COR 9
9.1	X	X
9.2	X	X
9.3		X
9.4	X	
9.5	X	X
9.a		
9.b		X
9.c	X	

2.2.4. Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Zelena agenda i održiva povezanost

Četvrti klaster – Zelena agenda i održiva povezanost obuhvata **pregovaračka poglavlja koja se tiču 14 – Transportne politike, 15 – Energetike, 21 – Transevropskih mreža i 27 – Životne sredine**. Klaster 4 je od izuzetnog značaja u procesu pregovora, jer se u okviru njega regulišu brojna ključna pitanja: od kvaliteta usluga i sigurnosti prevoza i transporta, razvijene putne i železničke mreže, dostupnosti i sigurnosti snabdevanja energijom, preko pitanja kvaliteta vazduha, vode, zaštite prirode, industrijskog zagađenja, upravljanja otpadom, borbe protiv klimatskih promena, pa do povezanosti s regionom i Evropskom unijom. Ovo je i najzahtevniji klaster i klaster za koji su potrebna najveća finansijska sredstva u procesu pristupnih pregovora. Republika Srbije je otvorila sva pregovaračka poglavlja u ovom klasteru i u skladu sa novom metodologijom pregovora, a **ovaj klaster je otvoren na međuvladinoj konferenciji održanoj 14. decembra 2021. godine.**

U pogledu pripremljenosti Republike Srbije za preuzimanje pravnih tekovina prema procenama Evropske komisije, Republika Srbija je dobro pripremljena u okviru pregovaračkog poglavlja 14, umereno pripremljena u okviru poglavlja 15 i 21, i do izvesnog nivoa je pripremljena u okviru poglavlja 27. Izveštaj Evropske komisije o proceni napretka u procesu pregovora za 2021. godinu, konstatuje da je dobar napredak ostvaren u poglavlju 15, izvesni napredak u poglavlju 21, a ograničeni napredak je ostvaren u okviru poglavlja 14 i 27. **U okvir poglavlja 27 situacija je najkompleksnija**, jer pored toga što je usaglašavanje sa zakonodavstvom EU zahtevan posao, Republika Srbija će morati da uloži velika finansijska sredstva kako bi obezbedila i njihovu punu primenu. Iz tog razloga, u okviru pregovaračke pozicije za poglavlje 27, Republika Srbija je tražila odlaganje sprovođenja za čak 19 različitih direktiva, u periodu od nekoliko do preko 20 godina. Ovo potvrđuje da je poglavlje 27 najkompleksnija i najzahtevnija oblast, kako u pogledu finansijskih sredstva, tako i u pogledu administrativnih kapaciteta neophodnih za punu primenu zakonodavstva.

U skladu sa metodologijom mapiranja nacionalnog planskog okvira, ciljevi održivog razvoja koji se vezuju za klaster – Zelena agenda i održiva povezanost su: **COR 6** – Čista voda i sanitarni uslovi, **COR 7** – Dostupna i obnovljiva energija, **COR 11** – Održivi gradovi i zajednice, **COR 12** – Odgovorna potrošnja i proizvodnja, **COR 13** – Akcija za klimu i **COR 15** – Život na zemlji. Shodno metodologiji, planska dokumenta koja se izrađuju u procesu evropskih integracija, kako bi odgovorila na zahteve pregovaračkih poglavlja i pregovaračkih pozicija, mogu se povezati sa većim brojem potciljeva održivog razvoja u oblastima zaštite životne sredine,

unapređenja kvaliteta vode, vazduha, zemljišta, borbe protiv klimatskih promena, energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije, transportnih sistema i bezbednosti na putevima, upravljanja otpadom, održivog upravljanja i korišćenja ekosistema, zaštitom prirode.

COR 6: Čista voda i sanitarni uslovi

1. Pregled ostvarenog napretka

Važan aspekt održivog razvoja i deo osnovnih potreba i prava građana i građanki, jeste i pristup bezbednoj pijaćoj vodi po pristupačnim cenama, adekvatnim sanitarnim i higijenskim uslovima života.

Na globalnom nivou učinjeni su brojni naponi kako bi se ostvario napredak u pogledu **potcilja 6.1. Bezbedna i pristupačna voda za piće** i proširio obuhvat ljudi koji imaju pristup pijaćoj vodi. Pristup izvorima pijaće vode (UN pokazatelj 6.1.1a) u Republici Srbiji ima 75% populacije u 2020. godini.³²⁸ U ruralnim sredinama 67% stanovništva ima pristup pijaćoj vodi, dok u urbanim sredinama 81,5% u 2020. godini³²⁹ (UN pokazatelj 6.1.1.b).

COR 6 zalaže se za pristup bezbednoj vodi po pristupačnoj ceni u cilju očuvanja zdravlja. Pored toga, potrebno je zaštititi i obnoviti šume, planine, močvare i reke i ostvariti racionalnije trošenje pijaće vode.

U cilju poboljšanja osnovnih životnih uslova, neophodno je ostvariti napredak u okviru **potcilja 6.2. Postići adekvatan i jednak pristup sanitarnim i higijenskim uslovima za sve uz okončanje prakse obavljanja defekacije na otvorenom**. Udeo stanovništva koje koristi osnovne sanitarne usluge, uključujući pranje ruku sapunom i vodom (UN pokazatelj 6.2.1a) iznosi 18% u 2020. godini.³³⁰ Udeo stanovništva koji uklanja otpadne materije radi tretmana van domaćinstva (UN pokazatelj 6.2.1c) iznosi 15,2% u 2019. godini.³³¹

Na rezultate u okviru **potcilja 6.3. Unapređenja kvaliteta vode**, u velikoj meri utiču: smanjenje zagađenja, eliminisanje odlaganja i ispuštanja opasnih hemikalija, smanjenje udela neprečišćenih voda i povećanje recikliranja. U Republici Srbiji, na kanalizacioni sistem je bilo priključeno 65,9% stanovnika, u 2020. godini.³³² Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, u 2020. godini 89,9% stanovništva je bilo prikačeno na vodovodnu mrežu.³³³ Procenat populacije priključen na tretman urbanih otpadnih voda sa najmanje sekundarnim tretmanom (UN pokazatelj 6.3.1) iznosi 9,7% u 2020. godini.³³⁴ Prečišćavanje otpadnih voda je na niskom nivou, s obzirom na to da u Republici Srbiji u 68 gradova i opština postoji tek četrdesetak pogona za prečišćavanje i da se pre ispuštanja u recipijente prečisti svega 17,9% otpadnih voda (od ukupno ispuštenih 306 miliona m³ otpadnih voda u 2020. godini prečišćeno je samo 55 miliona m³).³³⁵ Najzastupljeniji tip tretmana je sekundarni sa 64,9% prečišćene vode, zatim tercijarni sa 27,6% i primarni sa 7,5% u 2020. godini. Beograd, kao najveći proizvođač otpadnih voda, još uvek nema izgrađeno postrojenje za preradu otpadnih voda. Najvažniji preduslov za sprovođenje Direktive o vodi za piće i Direktive o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda je restrukturiranje javnih preduzeća, poboljšanje naplate troškova i dinamičko usklađivanje tarifa za finansiranje rada razvijene infrastrukture. Udeo vodnih tela koja imaju dobar status vode (UN pokazatelj 6.3.2) iznosi 67,8% u 2017. godini.³³⁶

Briga o vodnim resursima utiče i na rezultate ostvarene u okviru **potcilja 6.4. Efikasno korišćenje vode u svim sektorima, kao i održiva eksploatacija i snabdevanje vodom**. Promene u efikasnosti korišćenja voda

³²⁸ <https://washdata.org/data/household#!/dashboard/new>

³²⁹ <https://washdata.org/data/household#!/dashboard/new>

³³⁰ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN06020104?languageCode=sr-Cyrl>

³³¹ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN06020101?languageCode=sr-Cyrl>

³³² <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/pdf/G20205663.pdf>

³³³ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20215676.pdf>

³³⁴ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20215676.pdf>

³³⁵ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20215676.pdf>

³³⁶ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN060302?languageCode=sr-Cyrl>

(WUE)³³⁷ (UN pokazatelj 6.4.1) iznose 740,47 RSD/m³ u 2019. godini.³³⁸ Indeks eksploatacije vode (WEI)³³⁹ (UN pokazatelj 6.4.2) iznosi 3,11 % u 2020. godini.³⁴⁰

Prekogranična saradnja je od velikog značaja za dostizanje **potcilja 6.5. Sprovođenje integrisanog upravljanja vodnim resursima na svim nivoima**. Udeo područja pod prekograničnim slivovima i sa operativnim aranžmanima za saradnju u oblasti voda (UN pokazatelj 6.5.2), iznosi 89,65% u 2019. godini.³⁴¹

U vezi sa **potciljem 6.b Uključenost jedinica lokalne samouprave u upravljanju vodosnabdevanjem i sanitacijom**, prisutan je visok nivo učešća korisnika usluga/zajednica u programima planiranja urbanog/ruralnog snabdevanja pitkom vodom³⁴² (UN pokazatelj 6.b.1a), kao jasno definisane procedure za učešće³⁴³ (UN pokazatelj 6.b.1b) u 2019. godini. Postoji visok nivo učešća korisnika/zajednica u programima planiranja i upravljanja vodnim resursima³⁴⁴ (UN pokazatelj 6.b.1c), uz jasno definisane zakonske ili političke procedure za učešće³⁴⁵ (UN pokazatelj 6.b.1d) u 2019. godini.

2. Doprinos procesa EU integracija i drugih međunarodnih procesa

Politika i zahtevi u oblasti zaštite životne sredine moraju biti integrisani u kreiranje i sprovođenje svih politika i aktivnosti EU, prvenstveno u pogledu promovisanja principa održivog razvoja (čl. 11 Ugovora o funkcionisanju EU). Pravne tekovine EU u oblasti životne sredine sadržane su u okviru **pregovaračkog poglavlja 27 – Zaštita životne sredine**, i obuhvataju horizontalno zakonodavstvo (procesni aspekti prava životne sredine kroz koje se obezbeđuje pravo na pristup informacijama, učešće javnosti u procesu donošenja odluka, sudska zaštita prava na pristup informacijama i učešće javnosti, kao i odgovornost za štetu prema životnoj sredini), kvalitet vazduha, klimatske promene, upravljanje otpadom, **upravljanje vodama**, zaštitu prirode i biodiverziteta, kontrolu industrijskog zagađenja i upravljanje rizicima, kontrolu hemikalija, genetski modifikovane organizme (GMO), upravljanje bukom, civilnu zaštitu i saradnju sa trećim zemljama.

Vodno zakonodavstvo EU je od izuzetnog značaja ne samo za države članice, već i za sve zemlje koje nameravaju da sarađuju ili postanu članice EU. Najvažniji akt u oblasti voda je **Okvirna direktiva o vodama** (Direktiva 2000/60/EC),³⁴⁶ koja predstavlja operativni alat za ostvarenje ključnih ciljeva evropske politike o vodama: sveobuhvatna zaštita svih voda, uzimajući u obzir prirodnu interakciju među njima u kvantitativnom i kvalitativnom smislu, uz primenu principa integralnog upravljanja vodnim resursima. Koncept integracije svih relevantnih segmenata (vodni resursi na nivou sliva, zaštita životne sredine, korišćenje voda, legislativa, nivoi donošenja odluka, upravljanje vodama prekograničnih slivova kroz međunarodnu saradnju i dr.), ključ je za dostizanje proklamovanih ciljeva.

Proces evropskih integracija u okviru poglavlja 27, obuhvata zahtevan posao na usaglašavanju sa zakonodavstvom i standardima EU u oblasti upravljanja vodama, unapređenja kvaliteta vode i zaštite od zagađenja voda. Republika Srbija po pitanju kvaliteta vode još uvek nije u dovoljnoj meri usklađena sa standardima Evropske unije. Glavni problemi koji se odnosi na kvalitet vode, svakako su neprečišćeni kanalizacioni mulj i otpadne vode, dok su nedovoljan nivo usklađenosti nacionalnog zakonodavstva s pravnim tekovinama EU i nedostatak administrativnih kapaciteta za praćenje i sprovođenje propisa, kao i međuinstitucionalnu saradnju, ključne prepreke za brži napredak u ovoj oblasti. U pregovaračkoj poziciji za poglavlje 27, Republika Srbija je izjavila da joj je potreban period do 2045. godine za potpuno dostizanje ciljeva iz Okvirne direktive o vodama, kada se u obzir uzme trenutno stanje u ovoj oblasti, kao i značajna finansijska sredstva koja su neophodna da bi se kvalitet vode unapredio.

³³⁷ Промена у ефикасности коришћења вода (WUE) представља однос бруто додате вредности и укупно захваћених вода према груписаним секторима економских делатности.

³³⁸ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN060401?languageCode=sr-Cyrl>

³³⁹ Индекс експлоатације воде (WEI) је удео укупно захваћених у укупно расположивим водним ресурсима.

³⁴⁰ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN060402?languageCode=sr-Cyrl>

³⁴¹ УН, <https://sdg-tracker.org/water-and-sanitation>

³⁴² РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN06080101?languageCode=sr-Cyrl>

³⁴³ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN06080102?languageCode=sr-Cyrl>

³⁴⁴ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN06080103?languageCode=sr-Cyrl>

³⁴⁵ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN06080104?languageCode=sr-Cyrl>

³⁴⁶ <http://www.rdvode.gov.rs/doc/dokumenta/direktive-eu/1.%20Direktiva%20o%20vodama%202000-%20tekst%20i%20anex%20I-X-prec.tekst.pdf>

Okvirna direktiva uključuje i povezuje druge direktive³⁴⁷ koje se neposredno ili posredno odnose na oblast voda, od kojih su dve najznačajnije: Direktiva o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda i Direktiva o kvalitetu vode namenjene za ljudsku upotrebu, odnosno Direktiva o vodi za piće.

Republika Srbija učestvuje u međunarodnim aktivnostima na slivovima Dunava, Save i Tise. Kao rezultat višegodišnjih aktivnosti **Međunarodne komisije za zaštitu Dunava** (ICPDR) na sprovođenju Okvirne direktive o vodama prvi Plan upravljanja slivom Dunava usvojen je 2009. godine, drugi Plan upravljanja slivom Dunava je usvojen 2015. godine, dok je Plan upravljanja slivom Tise usvojen 2011, a zatim 2014. godine. **Okvirni sporazum o slivu reke Sava** (ISRBC), prvi je razvojno orijentisan multilateralni sporazum zaključen u regionu 2002. godine u Kranjskoj Gori i ratifikovan 2004. godine. Okvirni sporazum obezbeđuje Međunarodnoj komisiji za sliv reke Save (Savska komisija) najširi obim rada u poređenju sa drugim evropskim slivnim organizacijama, uključujući pitanja razvoja i održivosti, uzimajući u obzir različita korišćenja voda, zaštitu ekosistema, zaštitu od štetnih uticaja voda i akcidenata koji uključuju zagađenje voda i povezuje pitanja razvoja plovidbe i zaštite životne sredine. Plan upravljanja slivom Save je usvojen na Petom sastanku Strana Okvirnog sporazuma o slivu reke Save (decembar 2014. godine). Svaki od pomenutih planova utvrđuje i Zajednički program mera koje treba sprovoditi radi poboljšanja stanja životne sredine na slivu.

U okviru pregovaračkog poglavlja 27 – Zaštita životne sredine, dostizanje standarda Evropske unije u oblasti voda je važan uslov u procesu evropskih integracija. Jedna od aktivnosti koja vodi ka usaglašavanju sa evropskim standardima i time doprinosi COR 6, jeste i primena direktiva EU u oblasti voda, posebno kroz saradnju u okviru aktivnosti ICPDR-a i Dunavske komisije. Relativna usklađenost **Direktive o vodi za piće**, postignuta je na mnogim poljima, ali postoje veliki problemi na delu teritorije AP Vojvodine kada je reč o prisustvu arsena u podzemnim vodama. Investicione potrebe u pogledu sprovođenja **Direktive o vodi za piće**, a naročito **Direktive o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda**, ogromne su. Od ukupno 19 direktiva u oblasti zaštite životne sredine za koje je Republika Srbija zatražila odlaganje obaveze sprovođenja u okviru pregovaračke pozicije, čak pet se odnosi na oblast kvaliteta vode, što ukazuje na činjenicu da je ova oblast izuzetno složena, da obiluje preprekama i da će njihovo prevazilaženje biti izuzetno finansijski zahtevno. Naime, oblast upravljanja vodama zauzima najviše mesto u udelu ukupnih troškova aproksimacije u oblasti životne sredine. Prema procenama za dostizanje standarda EU u upravljanju vodama, potrebno je izdvojiti 5,5 mlrd. evra (1,3 mlrd. evra za vodu za piće, 3,3 mlrd. evra za otpadne vode i 0,9 mlrd. evra za smanjenje zagađenja voda od poljoprivrede)³⁴⁸ u periodu 2011–2030. godine.

Aktivnosti koje Republika Srbija sprovodi u okviru **EU Strategije za Dunavski region – Dunavske strategije (2011)**,³⁴⁹ relevantne su i za dostizanje COR 6. Dunavska strategija obuhvata 4 povezane oblasti: zaštitu životne sredine, povezivanje i jačanje regiona i izgradnja prosperitetnog društva, od kojih svaka u različitim segmentima doprinosi potciljevima obuhvaćenim COR 6. Teme koje ove oblasti pokrivaju su: mobilnost (svi transportni modaliteti), održiva energija, kultura i turizam, rizici po životnu sredinu, biodiverzitet i kvalitet vazduha i zemljišta, kvalitet vode, društvo znanja, ljudi i veštine, konkurentnost, institucionalni kapaciteti i saradnja i sigurnost. **Revidirani Akcioni plan za sprovođenje EU Strategije za Dunavski region**³⁵⁰ daje strateške smernice za sprovođenje Dunavske strategije, i uspostavlja bolju vezu sa drugim programima i instrumentima finansiranja (programima kohezije politike, ostalim EU instrumentima i programima

³⁴⁷ Direktiva o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda (Direktiva 91/271/EEC), Direktiva o kvalitetu vode намењене за људску употребу (Direktiva 98/83/EC), Direktiva о заштити вода од загађивања проузрокованог нитратима из пољопривредних извора (Direktiva 91/676/EEC), Direktiva о захватању воде за пиће (Direktiva 75/440/EEC), Direktiva о управљању квалитетом воде за купање (Direktiva 2006/7/EC), Direktiva о загађењу узрокованом одређеним опасним супстанцама које се испуштају у акватичну животну средину заједнице (Direktiva 2006/11/), Direktiva о заштити подземне воде од загађења и погоршавања квалитета (Direktiva 2006/118/EC), Direktiva која се односи на интегрално спречавање и контролу загађивања (Direktiva 2008/1/EC), Direktiva о стандардима квалитета животне средине у области политике вода (Direktiva 2008/105/EC), Direktiva која утврђује техничке спецификације за хемијске анализе и мониторинг статуса воде (Direktiva 2009/90/EC), Direktive о процени и управљању ризицима од поплава (Direktiva 2007/60/).

³⁴⁸ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2011/80/1/reg>

³⁴⁹ <http://www.evropa.gov.rs/Documents/Home/DACU/12/71/72/EU%20Strategy%20for%20Danube%20Region.pdf>

³⁵⁰ <https://danube-region.eu/wp-content/uploads/2020/04/EUSDR-ACTION-PLAN-SWD202059-final-1.pdf>

finansiranja – IPA, NDICI, ENI, CEF, LIFE, Horizon Europe, i dr., kao i nacionalno/regionalno/lokalno finansiranje podunavskih zemalja).

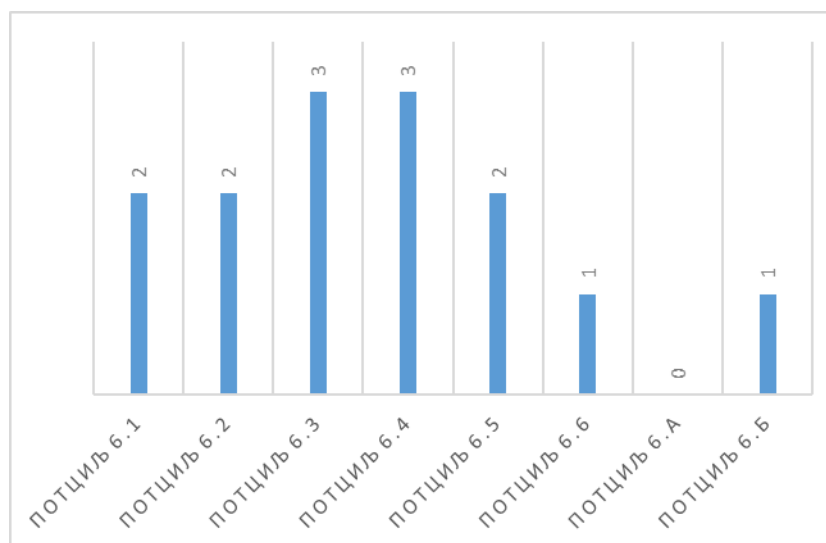
Sofijska deklaracija o „Zelenoj agendi za Zapadni Balkan“,³⁵¹ postavlja okvir zemljama Zapadnog Balkana u pogledu sprovođenja mera u oblasti sprečavanja klimatskih promena i zagađenja, razvoja energije, mobilnosti i cirkularne ekonomije, kao i razvoja biodiverziteta, održive poljoprivrede i proizvodnje hrane. Za potrebe sprovođenja Sofijske deklaracije, izrađen je Akcioni plan za sprovođenje „Zelene Agende za Zapadni Balkan“, koji definiše mapu puta u okviru oblasti **III Smanjenja zagađenja vazduha, vode i zemljišta na zapadnom Balkanu** – zemlje potpisnice Sofijske deklaracije će zajednički sa EU usmeravati svoje aktivnosti u cilju sprovođenja relevantnih pravnih tekovina EU u oblasti voda (EU Okvirna direktiva o vodama, Direktiva o tretmanu gradskih otpadnih voda i Nitrarna direktiva), modernizacije infrastrukture za praćenje voda, kao i izgradnje neophodne infrastrukture za tretman otpadnih voda. Akcionim planom uspostavlja se okvir za koordinaciju i podršku pravilnom sprovođenju i praćenju realizacije „Zelene agende za Zapadni Balkan“.

Strategija 2030. za Jugoistočnu Evropu sprovodi se u okviru tri dimenzije održivog razvoja: Prosperitet; Ljudi i mir i Partnerstva, kao i tri horizontalne oblasti: Siromaštvo, Digitalna transformacija regiona JIE i Zelena tranzicija regiona JIE. Za COR 6 najrelevantniji su prioriteti u okviru druge dimenzije saradnje, **Ljudi i mir** u okviru koje se između ostalih promovisu akcije usmerene na: poboljšanje pristupa kvalitetnim uslugama životne sredine / sanitarnim uslovima i pristupačnom, bezbednijem i zdravijem stanovanju.

Evropska unija je u okviru **Ekonomsko-investicionog plana za Zapadni Balkan**, definisala deset investicionih prioriteta koji će podržati glavne drumske i železničke veze u regionu, obnovljivu energiju i prelazak sa uglja na druge izvore energije, obnavljanje javnih i privatnih objekata, kako bi se povećala energetska efikasnost i smanjile emisije gasova s efektom staklene bašte, infrastrukturu za upravljanje otpadom i otpadnim vodama, kao i uvođenje širokopojasne infrastrukture. Ekonomsko-investicioni plan za Zapadni Balkan podržaće inicijative koje doprinose sprovođenju Agende 2030. i **njenih ciljeva održivog razvoja, Pariskog sporazuma o klimi i međunarodno dogovorenih ciljeva biodiverziteta.**

3. Pregled nacionalnog planskog okvira Republike Srbije

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u okviru COR 6 – Čista voda i sanitarni uslovi, sadržalo je pregled pet planskih dokumenata koja su podjednako relevantna za proces evropskih integracija u okviru klastera – Zelena agenda i održiva povezanost, posebno u kontekstu pregovaračkog poglavlja 27 – Zaštita životne sredine i oblasti koja se odnosi na kvalitet i upravljanje vodama, ali doprinose i ostvarivanju COR 6. Konkretnije, **važeća planska dokumenta mogu se povezati sa sedam od osam potciljeva obuhvaćenim COR 6.** Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine doprinosi najvećem broju potciljeva u okviru COR 6, dok je *potciljeve 6.3. Unaprediti kvalitet vode i 6.4. Povećati efikasnost korišćenja vode u svim sektorima*, moguće povezati sa najvećim brojem važećih planskih dokumenata.

³⁵¹ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf

Ključni planski dokument u ovoj oblasti je **Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine**,³⁵² koja doprinosi većini potciljeva u okviru COR 6. Cilj Strategije je postizanje integralnog upravljanja vodama, odnosno usklađenog vodnog režima na celoj teritoriji Republike Srbije i obezbeđenje takvog upravljanja vodama kojim se postižu maksimalni ekonomski i socijalni efekti na pravičan i održiv način i uz uvažavanje međunarodnih sporazuma. Prema proceni, za razvoj i efikasno upravljanje u sektoru voda, u narednih 20 godina potrebno je izdvojiti 21,7 milijardi evra, od čega ulaganja za potrebe kanaliziranja i zaštite voda iznose 43% (7,7 mlrd. evra) (UN pokazatelj 6.5.1 i UN pokazatelj 6.a.1).

U fokusu Strategije je povećanje dostupnosti pijaće vode i stabilno vodosnabdevanje, čime se jasno doprinosi **potcilju 6.1. Postići univerzalan i jednak pristup bezbednoj i priuštivoj pijaćoj vodi za sve. Potcilj 6.2. Postići adekvatan i jednak pristup sanitarnim i higijenskim uslovima za sve**, zastupljen je u Strategiji u delu koji se tiče obezbeđivanja sanitarnih i higijenskih uslova za život, povećanjem pokrivenosti naselja vodoprivrednom infrastrukturom, odnosno opremljenosti kanalizacionom mrežom i izgradnjom kanalizacionih sistema. Međutim, ovaj potcilj nije u potpunosti adresiran Strategijom, s obzirom na to da Strategija ne obrazlaže mere kojima se odgovara na potrebe žena i dece. U Strategiji se dodatno postavlja cilj dostizanja dobrog ekološkog i hemijskog statusa površinskih voda i dobrog hemijskog i kvantitativnog statusa podzemnih voda, čime se doprinosi dostizanju **potcilja 6.3. Unaprediti kvalitet vode** (UN pokazatelj 6.3.1). Aspekti ovog potcilja koji se tiču recikliranja i ponovne upotrebe vode, trenutno su zanemareni u važećem planskom okviru. Efikasnost u potrošnji vode, koja odgovara **potcilju 6.4. Povećati efikasnost korišćenja vode u svim sektorima** (UN pokazatelj 6.4.1), prepoznata je u nekoliko operativnih ciljeva u Strategiji koji se odnose na racionalizaciju korišćenja vode od stanovništva, u industrijskoj proizvodnji i za navodnjavanje poljoprivrednih površina. **Potcilj 6.5. Integrirano upravljanje vodnim resursima na svim nivoima** (UN pokazatelj 6.5.2), ima utemeljenje u Strategiji upravljanja vodama u Republici Srbiji do 2034. godine, budući da je integralno upravljanje vodama definisano kao jedan od dva cilja upravljanja vodama (uz obezbeđenje celovitog i usklađenog vodnog sistema). **Potcilj 6.6. zaštita i obnova vodno povezanih ekosistema, uključujući planine, šume, plavna zemljišta, reke, izdane (akvifere) i jezera**, takođe je adekvatno prepoznato u Strategiji, koja kao jedan od ciljeva utvrđuje i zaštitu od erozija i bujica, kao „preduslov za stabilno i održivo korišćenje zemljišta i bezbednost od čestih razornih bujičnih poplava“. Pitanje uloge jedinicama lokalne samouprave u kontekstu unapređenja vodosnabdevanja, obrađeno je u Startegiji tako da je lokalna samouprava, u skladu sa zakonom, odgovorna za upravljanje vodama II reda, za izdavanje vodnih akata za objekte lokalnog značaja i akata za ispuštanje otpadnih voda u javnu kanalizaciju, da je zadužena za obavljanje i razvoj komunalnih delatnosti (prečišćavanje i distribucija vode za piće, prikupljanje i prečišćavanje otpadnih voda i dr.), te da se na lokalnom nivou obavljaju i upravni i drugi poslovi u vezi sa vodama. U skladu sa tim, planirano je da se mnogi ciljevi u toj oblasti sprovode na nivou lokalne samouprave, čime se doprinosi **potcilju 6.b Podržati i pojačati učešće lokalnih zajednica u unapređivanju upravljanja vodosnabdevanjem i sanitacijom**.

Usvojen je i **Akcioni plan za sprovođenje Strategije upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine. Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine**³⁵³, prepoznaje značaj upravljanja vodama i sadrži plan potrebnih aktivnosti kako bi se stanje u ovoj oblasti unapredilo do 2030. godine.

Doprinos potcilju **6.1. Postići univerzalan i jednak pristup bezbednoj i priuštivoj pijaćoj vodi za sve**, biće obezbeđen i sprovođenjem **Strategije javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine**, koja ističe potrebu unapređenja snabdevanja zdravstveno ispravnom vodom za piće, kako bi se obezbedili uslovi za unapređenja zdravlja, sprečavanje i suzbijanje bolesti, produženje i poboljšanje kvaliteta života putem organizovanih mera društva. **Strategija javnog zdravlja** naglašava da je jedan od prioriteta unapređenja javnog zdravlja povećanje broja stanovnika koji žive na području pokrivenom kanalizacionim sistemom za 20%, što će doprineti potcilju **6.2. Postići adekvatan i jednak pristup sanitarnim i higijenskim uslovima za sve**. Doprinos Republike Srbije potcilju 6.2. ostvaruje se i realizacijom **Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine**, koja treba da omogući poboljšanje

³⁵² <https://www.paragraf.rs/propisi/strategija-upravljanja-vodama-u-srbiji-do-2034.html>

³⁵³ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2011/80/1/reg>

uslova stanovanja unapređenjem podstandardnih objekata i opremanjem podstandardnih romskih naselja komunalnom infrastrukturom u cilju poboljšanja uslova životnog standarda za stanovništvo romske nacionalnosti.

Održivo upravljanje resursima i zaštita životne sredine za poljoprivrednu proizvodnju, važan je segment obezbeđivanja dugoročne prehrabne sigurnosti i doprinosi stabilnosti i kvalitetu domaće proizvodnje. Neophodnost reakcije na klimatske promene, zaštite poljoprivrednog zemljišta od trajne promene namene, smanjenja emisije gasova staklene bašte, zaštite biodiverziteta i tipičnih ruralnih pejzaža, racionalno korišćenje vodnih resursa, šuma i drugih prirodnih potencijala ruralnih sredina, obuhvaćeni su **Strategijom poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014–2024. godine**. Strategija posebnu pažnju posvećuje merama održive poljoprivredne prakse (agroekološke mere, agrošumarstvo, integrisano upravljanje prirodnim resursima, integralna zaštita bilja, plodnost zemljišta, održivo upravljanje vodama, organska poljoprivreda), primeni zakona i propisa za sprečavanje zagađenja, očuvanje zemljišta i voda, kontrolu neselektivne konverzije poljoprivrednog zemljišta u druge svrhe, zaštitu šuma i oblasti sa visokovrednim prirodnim resursima, čime će doprineti **potcilju 6.3. Unaprediti kvalitet vode smanjenjem zagađenja, eliminisati odlaganje i na najmanju moguću meri svesti ispuštanje opasnih hemikalija i materijala, prepoloviti udeo neprečišćenih otpadnih voda i značajno povećati recikliranje i bezbednu ponovnu upotrebu i potcilju 6.4 Povećati efikasnost korišćenja vode u svim sektorima i obezbediti održivu eksploataciju vode i snabdevanje slatkom vodom**.

Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju objedinjuje, racionalizuje i proširuje postojeći okvir za planiranje transpozicije propisa EU, jača implementaciju, kontrolu i nadzor i obezbeđuje infrastrukturu koja je potrebna Republici Srbiji, njenim opštinama, privrednicima i građanima, kako bi se omogućilo njihovo usklađivanje sa propisima EU u oblasti životne sredine. Shodno tome, u oblasti voda, Nacionalna strategija za aproksimaciju definiše obim posla i troškova neophodnih za usaglašavanje sa Okvirnom direktivom za vode, Direktivom o tretmanu otpadnih voda, kao i Direktivom o riziku od poplava, zatim i Direktivom o ispuštanju opasnih materija (2006/118/EC), Direktivom o slatkovodnim ribama, Direktivom o vodi za kupanje (2006/7/EC), Direktivom o tretmanu otpadnih voda i Nitratnom direktivom, za koje trenutno ne postoji ekvivalent u zakonodavstvu Republike Srbije. Realizacija neophodnih aktivnosti kojima će se obezbediti usaglašavanje nacionalnog zakonodavstva sa EU direktivama i obezbediti uslovi za njihovu efikasnu implementaciju, omogućiće dostizanje **potcilja 6.5. Sprovesti integrisano upravljanje vodnim resursima na svim nivoima**.

4. Institucionalni mehanizmi koordinacije, izrade i praćenja sprovođenja planskih dokumenata

U pogledu razvijenosti institucionalnih mehanizama za izradu, praćenje i koordinaciju planskih dokumenata u ključnim oblastima obuhvaćenim u okviru COR 6, primarnu nadležnost ima ministarstvo nadležno za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu. Kako to ministarstvo obuhvata više resora, institucija koja zauzima ključno mesto u pogledu sprovođenja i praćenja planskih dokumenata u okviru COR 6, jeste Republička direkcija za vode. Republička direkcija za vode, kao organ uprave u sastavu ministarstva, obavlja poslove državne uprave i stručne poslove koji se odnose na: politiku vodoprivrede, višenamensko korišćenje voda, vodosnabdevanje, izuzev distribucije vode, zaštitu od voda, sprovođenje mera zaštite voda i plansku racionalizaciju potrošnje vode, uređenje vodnog režima, praćenje i održavanje režima voda koji čine i presecaju granicu Republike Srbije, inspekcijski nadzor u oblasti vodoprivrede i druge poslove određene zakonom.

Ministarstvo nadležno za oblast zaštite životne sredine u oblasti upravljanja vodama, obavlja poslove iz nadležnosti koji se odnose na prekogranično zagađenje vode, zaštitu voda od zagađivanja radi sprečavanja pogoršanja kvaliteta površinskih i podzemnih voda. Agencija za zaštitu životne sredine (SEPA), kao organ uprave u sastavu ministarstva, obavlja poslove državne uprave koji se odnose na: sprovođenje državnog monitoringa kvaliteta voda, uključujući sprovođenje propisanih i usaglašenih programa za kontrolu kvaliteta površinskih voda i podzemnih voda prve izdani i padavina (čl. 5a). Institucije koje imaju svoje nadležnosti i obavljaju poslove u vezi sa COR 6, jesu i vodoprivredna preduzeća (Srbija vode, Vode Vojvodine), jedinice lokalne samouprave i javnokomunalna preduzeća.

Mapiranjem nacionalnog planskog okvira, utvrđeno je da su **konsultacije sa zainteresovanim stranama sprovedene u tri od pet planskih dokumenata** u okviru COR 6, i to: ili uključivanjem zainteresovanih strana

u radne grupe za izradu planskih dokumenata, ili kroz proces javnih konsultacija. S druge strane, planski dokumenti relevantni za dostizanje COR 6 predviđaju neki oblik saradnje sa civilnim društvom i drugim zainteresovanim stranama u postupku sprovođenja planiranih aktivnosti.

5. Pregled UN pokazatelja za praćenje napretka

Na globalnom nivou, praćenje napretka u ostvarivanju COR 6 omogućeno je preko 11 UN pokazatelja.³⁵⁴

Važnu ulogu u praćenju dostignuća u vezi sa COR 6 ima Republički zavod za statistiku, koji je postavio platformu na kojoj korisnici mogu pratiti dostupne pokazatelje za praćenje COR Republike Srbije. U Republici Srbiji, u pogledu praćenja globalnih UN pokazatelja kojima se prati napredak u ostvarivanju COR 6, **Republički zavod za statistiku (RZS) prati 6 potciljeva preko 8 UN pokazatelja**. U odnosu na izveštaj za 2020. godinu, moguće je pratiti dva potcilja i dva indikatora više. Prema poslednjem Izveštaju o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine,³⁵⁵ za 2021. godinu napredak je ostvaren u odnosu na pokazatelje 6.1.1, 6.2.1.a, 6.3.1, 6.3.2, 6.4.1, 6.a.1, dok su pokazatelji za potcilj 6.b u potpunosti ostvareni. Stagnacija se beleži u odnosu na pokazatelje 6.2.1.b i 6.2.1.c, dok se umereno udaljavanje beleži u okviru pokazatelja 6.4.2.

S druge strane, sagledavanjem pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika u okviru mapiranja nacionalnog planskog okvira relevantnog za COR 6, utvrđeno je da se pokazatelji utvrđeni dokumentima javnih politika **u većini ne podudaraju sa UN pokazateljima u okviru COR 6 i da se mogu povezati sa 4 UN pokazatelja, u okviru 3 potcilja**. Shodno tome, važeći dokumenti javnih politika trenutno ne pružaju adekvatan okvir za praćenje UN pokazatelja i doprinosa planskih dokumenata COR 6.

Tabela 9. prikazuje potciljeve održivog razvoja u okviru kojih napredak Republike Srbije u dostizanju COR 6 prati RZS preko određenih UN pokazatelja. S druge strane, u tabeli su predstavljeni potciljevi u okviru kojih se doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja može pratiti na osnovu pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika, koje je moguće povezati sa UN pokazateljima održivog razvoja u okviru određenog potcilja. Shodno tome, da bi se omogućilo efektivnije praćenje doprinosa planskih dokumenata COR 6, u narednom periodu je prilikom utvrđivanja pokazatelja za praćenje sprovođenja planskih dokumenata potrebno uzeti u obzir i pokazatelje koje prati RZS.

Tabela 9. Potciljevi COR 6 u okviru kojih Republički zavod za statistiku prati globalne UN pokazatelje održivog razvoja, i čije praćenje može biti omogućeno i preko dokumenata javnih politika

Potciljevi održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih RZS prati UN pokazatelje održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih se na osnovu pokazatelja utvrđenih DJP može pratiti doprinos DJP COR 6
6.1	X	X
6.2	X	X
6.3	X	X
6.4	X	
6.5		
6.6		
6.a	X	
6.b	X	

COR 7: Dostupna i obnovljiva energija

1. Pregled ostvarenog napretka

³⁵⁴ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

³⁵⁵ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

Energija omogućava nesmetano funkcionisanje svih privrednih sektora, ali i svakodnevnog života stanovništva. EU u okviru svoje agende za održivi razvoj ističe da se i dalje u velikoj meri oslanja na fosilna goriva u obezbeđivanju energije, kao i da se suočava sa brojnim izazovima da obezbedi pristupačne, pouzdane i održive zalihe energije. Smanjenje ukupne potrošnje energije i korišćenje obnovljivih izvora energije, obezbeđivanje sigurnosti snabdevanja, i omogućavanje pristupa dostupnoj, pouzdanoj, odtživoj i modernoj energiji za sve svoje građane, važni su aspekti COR 7 u EU.

COR 7 se zalaže za jeftino i dostupno snabdevanje, i za povećanje onog dela električne energije koja se proizvodi iz obnovljivih izvora – vetra, sunca, vode, termalnih izvora, biomase i biogasa.

U pogledu finalne potrošnje energije u domaćinstvima po glavi stanovnika, Republika Srbija je u 2020. godini ostvarila vrednost od 506 KGOE i približava se proseku EU-27 od 555 KGOE.³⁵⁶ U pogledu energije koja se dobija iz obnovljivih izvora, u 2020. godini je u Republici Srbiji udeo obnovljive energije u bruto finalnoj potrošnji energije iznosio 26%, dok je prosek EU-27 22,1%.³⁵⁷ Jedan od važnih pokazatelja u EU je i samostalnost u obezbeđivanju energije. Ovaj se pokazatelj meri preko zavisnosti od uvoza energije i ukazuje na znatno manju zavisnost Republike Srbije od uvoza energije u poređenju sa EU-27 (29,8% prema 57,5% u 2020. godini).

Za ostvarenje energetske održivosti, od velikog je značaja napredak u okviru **potcilja 7.1. Obezbediti univerzalan pristup ekonomski prihvatljivim, pouzdanim i modernim energetske uslugama**. Pokrivenost električnom energijom na teritoriji Republike Srbije iznosi 99,8% u 2019. godini³⁵⁸ (UN pokazatelj 7.1.1.). Udeo stanovništva koje se prvenstveno oslanja na čista goriva i tehnologije (UN pokazatelj 7.1.2) iznosi 52,4% u 2019. godini.³⁵⁹ Posmatrano po stepenu obrazovanja lica na koje se vodi domaćinstvo, svega 21,1% stanovništva bez obrazovanja ili sa nižim obrazovanjem, prvenstveno se oslanja na čista goriva i tehnologije, u 2019. godini (51,4% sa srednjim i 79,5% stanovništva sa višim ili visokim obrazovanjem).³⁶⁰ Čista goriva i tehnologije koristi 6,1% najsiromašnijeg stanovništva, dok se 97,4% najbogatijih oslanja na ovaj tip goriva i tehnologija u 2019. godini.³⁶¹

Veoma je važno ostvariti napredak i u okviru **potcilja 7.2. Koristiti energiju dobijenu iz obnovljivih izvora u što većoj meri**. Napredak u dostizanju ovog potcilja meri se udelom energije iz obnovljivih izvora energije u bruto finalnoj potrošnji energije (UN pokazatelj 7.2.1) i on iznosi 26,3% u 2020. godini.³⁶² Udeo obnovljivih izvora energije u sektoru električne energije iznosi 30,70%, u sektoru saobraćaja 1,17% i u sektoru grejanja i hlađenja 35,68% u 2019. godini.

Proizvodnja energije uz minimiziranje troškova i maksimalnu iskorišćenost postojećih resursa doprinosi **potcilju 7.3 Poboljšanju energetske efikasnosti**. Energetski intenzitet (UN pokazatelj 7.3.1) se od 2011. godine (507,18 toe/1000 EUR) polako smanjuje, i u 2019. godini je iznosio 407,21 toe/1000 EUR.³⁶³ Prosečna vrednost ovog pokazatelja za EU-27 u 2019. godini je bila 119,48 toe/1000 EUR, što ukazuje na to da srpska ekonomija troši mnogo više energije za proizvodnju BDP nego članice EU, i rangirana je jedino ispred Islanda. Ukupna finalna potrošnja (TFEC) u 2020. godini je bila 9,410 Mtoe, od čega na domaćinstva otpada 3,507 Mtoe, industriju 1,967 Mtoe i saobraćaj 2,202 Mtoe.³⁶⁴

2. Doprinos procesa EU integracija i drugih međunarodnih procesa

Proces evropskih integracija u okviru klastera – Zelena agenda i održiva povezanost, obuhvata i usaglašavanje sa politikama i pravnim tekovina EU u oblasti energetike, uključujući sigurnost snabdevanja energijom, pitanja unutrašnjeg tržišta energije, korišćenje obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti, kao i pitanja nuklearne energije. Oblast energetike i energetske efikasnosti u Evropskoj uniji regulisana je u okviru

³⁵⁶ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_07_20/default/table?lang=en

³⁵⁷ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_07_40/default/table?lang=en

³⁵⁸ P3C, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN070101?languageCode=sr-Cyrl>

³⁵⁹ P3C, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN07010201?languageCode=sr-Cyrl>

³⁶⁰ P3C, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN07010202?languageCode=sr-Cyrl>

³⁶¹ P3C, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN07010203?languageCode=sr-Cyrl>

³⁶² P3C, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN070201?languageCode=sr-Cyrl>

³⁶³ Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NRG_IND_EI_custom_1384342/default/table?lang=en

³⁶⁴ Енергетски биланс 2021, http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2020_12/SG_156_2020_009.htm

pregovaračkog poglavlja 15 – Energetika. Energetika je tradicionalno najznačajnija oblast delovanja Evropske unije. Upravljanje energetskim sektorom i danas predstavlja jednu od najznačajnijih oblasti delovanja institucija EU. Evropski propisi u oblasti energetike sastoje se od pravila i politika koje pokrivaju konkurenciju i državnu pomoć, unutrašnje energetsko tržište (posebno otvaranje tržišta električne energije i gasa), unapređenje izvora obnovljive energije, energetsku efikasnost, upravljanje krizama i obaveze u odnosu na bezbednost zaliha nafte, nuklearnu energiju i nuklearnu bezbednost i zaštitu od radijacije. Smanjenje korišćenja energije i eliminisanje zagađenja životne sredine, koje je posledica energetskih transformacija, spadaju u glavne ciljeve energetske politike i većine drugih politika EU. EU pomaže sprovođenje energetske efikasnosti, na takav način – da se obezbedi konkurentnost, sigurnost snabdevanja i preuzima obaveze predviđene Kjoto protokolom. Određeni potencijal za smanjenje potrošnje nesumnjivo je prisutan, posebno u energetski intenzivnim sektorima, kao što su proizvodnja, konverzija energije i transport.

Aktivnosti koje Republika Srbija preduzima u procesu evropskih integracija, u okviru pregovaračkog poglavlja 15, a koje su uslovljene merilima za otvaranje pregovaračkog poglavlja, kao i preporukama iz Godišnjeg izveštaja o napretku u procesu evropskih integracija za 2021. godinu, odnose se na: 1) potpuno razdvajanje delatnosti proizvodnje i drugih delatnosti unutar sektora gasa u cilju razvoja konkurentnosti tržišta; 2) potpuno sprovođenje mera povezivanja energetskog tržišta u skladu sa međunarodnim ugovorima i 3) jačanje kapaciteta državnih organa za sprovođenje reformi, unapređenje i promovisanje energetske efikasnosti, uspostavljanje tržišne cene električne energije koja odražava stvarne troškove proizvodnje i koja će doprineti i dostizanju COR 7. U poslednjih nekoliko godina, dodate su preporuke koje se tiču prelaska na zelenu energiju, planiranje zamene termoelektrana na ugalj postrojenjima za obnovljive izvore energije i usvajanje Nacionalnog energetskog i klimatskog plana (NEKP), koji će obezbediti usklađenost Republike Srbije sa Zelenom agendom za Zapadni Balkan.

Smanjenje potrošnje energije i zagađenja životne sredine, kao posledica energetskih transformacija, ključni je cilj energetske politike EU, kroz koju se sprovodi značajan deo *acquis*-a za klimu. **Energetska zajednica Jugoistočne Evrope**, čija je Republika Srbija članica, usmerava sprovođenje energetske efikasnosti i korišćenje obnovljivih izvora energije, kao i sprovođenje obaveza predviđenih Kjoto protokolom. U okviru Energetske zajednice za Jugoistočnu Evropu, sredinom 2017. godine osnovana je „**Akciona grupa za klimu**“ (*Climate Action Group*), kao platforma za saradnju predstavnika ministarstava i drugih relevantnih institucija nadležnih za energetiku, klimatske promene i životnu sredinu. Energetska zajednica i Balkanska zelena fondacija organizovali su tzv. **Forum održivosti** (Sustainability Forum), platformu na kojoj se okuplja veliki broj zainteresovanih strana posvećenih ključnim energetskim i klimatskim pitanjima, sa kojima se suočava region Energetske zajednice. Ujedno je potpisan i Memorandum o razumevanju sa EBRD, u cilju jačanja saradnje u oblasti razvoja održive energetike i klimatskih promena na Zapadnom Balkanu.

Prema odredbi člana 20. **Ugovora o osnivanju Energetske zajednice**, Republika Srbija je prihvatila obavezu da primeni evropske direktive u oblasti obnovljivih izvora energije. Tako je Direktivom 2009/28/EZ o promociji korišćenja obnovljivih izvora energije, određen obavezujući cilj za Republiku Srbiju, koji iznosi 27% udela obnovljivih izvora energije u njenoj bruto finalnoj potrošnji energije u 2020. godini (UN pokazatelj 7.2.1.). Zakonom o korišćenju obnovljivih izvora energije podstiče se proizvodnja i potrošnja električne energije iz velikih i malih vodenih tokova, energije vetra i sunca, proizvodnja i potrošnja toplotne energije iz geotermalne energije i čvrste biomase. Dugoročan cilj je da se oko 40% električne i toplotne energije proizvodi iz obnovljivih izvora do 2040. godine, a 50% do 2050. godine.

U oblasti energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije, posebno u kontekstu korišćenja biomase i geotermalnih izvora energije u toplanama, glavni partneri Republike Srbije su Savezno ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj SR Nemačke (*Bundesministerium für Wirtschaftliche Zusammenarbeit/BMZ*), Nemačka razvojna banka (*Kreditanstalt für Wiederaufbau/KfW*) i GIZ, a kao deo programa Nemačke inicijative za klimu i tehnologiju (*Deutsche Klima-und Technologieinitiative/DKTI*) (UN pokazatelj 7.a.1).

Potpisivanjem Sofijske deklaracije o „**Zelenoj agendi**“ za Zapadni Balkan,³⁶⁵ zemlje regiona obavezale su se da će sprovoditi mere u oblasti sprečavanja klimatskih promena i zagađenja, razvoja energije, mobilnosti i cirkularne ekonomije, kao i razvoja biodiverziteta, održive poljoprivrede i proizvodnje hrane. U okviru **oblasti I Klima, Energetika, Mobilnost**, zemlje Zapadnog Balkana se obavezuju da zajedno sa EU idu ka cilju

³⁶⁵ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf

postizanja ugljenične neutralnosti kontinenta do 2050. godine, uvođenjem stroge klimatske politike i reformom energetske i transportnog sektora. Za potrebe sprovođenja Sofijske deklaracije, izrađen je **Akcionni plan za sprovođenje „Zelene Agende“ za Zapadni Balkan**, koji definiše konkretne mere u okviru oblasti Klima, Energetika, Mobilnost i kojim će se doprineti ostvarivanju ciljeva Zelene agende, zatim definiše organizacije za podršku sprovođenju, kao i okvirne rokove za sprovođenje svake mere. Akcionim planom uspostavlja se okvir za koordinaciju i podršku pravilnom sprovođenju i praćenju realizacije Zelene agende za Zapadni Balkan.

Strategija 2030. za Jugoistočnu Evropu, sprovodi se u okviru tri dimenzije održivog razvoja: **Prosperitet; Ljudi i mir i Partnerstva**, kao i tri horizontalne oblasti: **Siromaštvo, Digitalna transformacija regiona JIE i Zelena tranzicija regiona JIE**. Za COR 7, najrelevantniji su prioriteti u okviru prve dimenzije saradnje, **Prosperitet**, u okviru koje se između ostalih promovira akcije usmerene na: Promovisanje investicija, istraživanja i inovacija u obnovljivoj energiji, kako bi se povećao udeo energije bez ugljenika, snabdevanje i poboljšanje energetske efikasnosti.

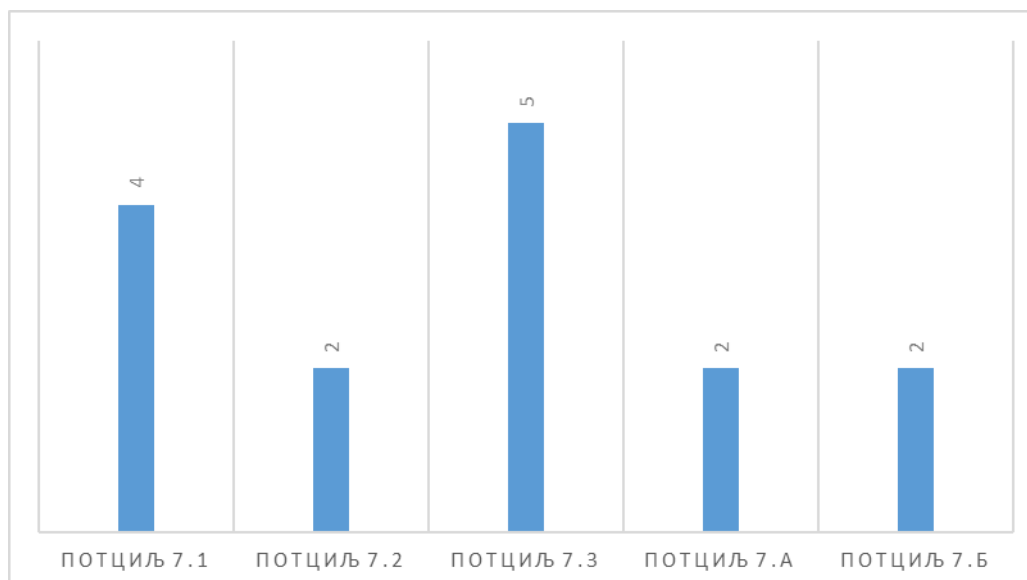
U okviru **Ekonomsko-investicionog plana za Zapadni Balkan**, EU je definisala deset investicionih prioriteta koji će omogućiti usmeravanje sredstava u nekoliko oblasti ključnih za klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost, kao i COR 7, poput saobraćaja, energetike, životne sredine, digitalizacije. U oblasti energetike, Ekonomsko-investicioni plan za Zapadni Balkan obezbediće investicije u obnovljive izvore energije i prelazak sa uglja na druge izvore energije, obnavljanje javnih i privatnih objekata, kako bi se povećala energetska efikasnost i smanjile emisije gasova sa efektom staklene bašte. Shodno tome, Evropska unija obezbeđuje da investicije koje se usmeravaju preko Ekonomsko-investicionog plana za Zapadni Balkan, takođe doprinesu i COR 7.

U skladu sa Agendom 2030, pokrivajući skoro sve ciljeve održivog razvoja, jeste i **EU Strategija za Dunavski region** (2011), koja obuhvata 4 povezane oblasti: zaštitu životne sredine, povezivanje, jačanje regiona i izgradnja prosperitetnog društva. Teme koje ove oblasti pokrivaju su: mobilnost (svi transportni modaliteti), **održiva energija**, kultura i turizam, rizici po životnu sredinu, biodiverzitet i kvalitet vazduha i zemljišta, kvalitet vode, društvo znanja, ljudi i veštine, konkurentnost, institucionalni kapaciteti i saradnja i sigurnost. U okviru oblasti **održive energije**, cilj EU Strategije za Dunavski region je podrška postizanju nacionalnih ciljeva zasnovanih na klimi i energiji Evropa 2030, otklanjanje postojeća uskih grla u energetici, kako bi se ispunili ciljevi Energetske unije u okviru Dunavskog regiona i bolje međusobno povezivanje regiona zajedničkim aktivnostima, sa relevantnim inicijativama i institucijama. **Revidirani Akcionni plan za sprovođenje EU Strategije za Dunavski region**, zvanično je predstavljen u aprilu 2020. godine. U revidiranom Akcionom planu, aktivnosti su pojednostavljene i smanjen je njihov broj (sa 137 aktivnosti u dokumentu iz 2010. godine, na 85 u novom akcionom planu).

3. Pregled nacionalnog planskog okvira Republike Srbije

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u okviru COR 7 – Dostupna i obnovljiva energija, sadržalo je pregled pet planskih dokumenata. U Republici Srbiji COR 7 se sprovodi kroz set planskih dokumenata, koji obezbeđuju koordinisan energetske razvoj regiona Jugoistočne Evrope. EU pravne tekovine za energetiku i deo EU pravnih tekovina za životnu sredinu, kroz koje se stremlji najvišim evropskim standardima u toj oblasti, sprovodi se pod nadzorom Energetske zajednice za Jugoistočnu Evropu.

Planska dokumenta u okviru COR 7, podjednako su relevantna za proces evropskih integracija u okviru klastera – Zelena agenda i održiva povezanost, ali doprinose i potciljevima u okviru COR 7. Strategija razvoja energetike do 2025. godine, sa projekcijom do 2030. godine i Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine, sa projekcijama do 2030. godine, za period od 2017. do 2023. godine, dokumenti su javnih politika koji doprinose najvećem broju potciljeva u okviru COR 7, dok se s druge strane – *potcilj 7.3. Poboljšanje energetske efikasnosti*, može dovesti u vezu sa svih pet dokumenata javnih politika koje su ključne za COR 7.

Slika 10. Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima COR 7 – Dostupna i obnovljiva energija

Ključno mesto u strateškom okviru energetske politike zauzima **Strategija razvoja energetike do 2025. godine s projekcijama do 2030. godine** i s njom povezan **Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine**. Strategija energetike je postavila prioritete razvoja energetike i osnovne ciljeve prema pojedinačnim sektorima energetike. S druge strane, Program je razradio ciljeve Strategije i odredio pokazatelje za njihovo praćenje, uključujući i aktivnosti i projekte čija će realizacija doprineti ostvarenju definisanih ciljeva.

Potcilj 7.1. Obezbeđivanje univerzalnog pristupa ekonomski prihvatljivim energetske uslugama jeste prilično širok i obuhvata više aspekata, koji su pokriveni planskim okvirom zemlje, doduše u različitoj meri. **Strategijom razvoja energetike** predviđeno je, kao prioritet, tržište energije, pre svega „konkurentnost na tržištu energije na načelima nediskriminacije, javnosti i transparentnosti i zaštita kupaca energije i energenata“, što se odnosi na univerzalni pristup predviđen ovim potciljem. Strategija ističe važnost uspostavljanja tržišne cene energije i energenata koja bi uključila i eksterne troškove, poput troškova zaštite životne sredine. U pogledu obezbeđivanja energetske bezbednosti, Strategija ukazuje na potrebu „pouzdanog, sigurnog, efikasnog i kvalitetnog snabdevanja energijom i energentima“. Obezbeđenje u snabdevanju i energetske bezbednosti dalje je razrađeno u **Programu ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine**. U okviru **Programa ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine**, predviđena je strukturna reforma čijom realizacijom će biti omogućen dalji razvoj energetskog tržišta, uz izgradnju energetske infrastrukture (Strukturna reforma 7), kao i poboljšanje uslova za povećanje energetske efikasnosti kroz unapređenje pravnog i institucionalnog okvira i obezbeđenje podsticaja (Strukturna reforma 8).

Strategija razvoja energetike, kao jedan od ključnih prioriteta navodi i korišćenje obnovljivih izvora energije, što će doprineti dostizanju **potcilja 7.2 Povećanje udela obnovljivih izvora energije**, koji zahteva značajno povećanje udela obnovljivih izvora energije u Republici Srbiji.

Potcilj 7.3. Poboljšanje energetske efikasnosti obuhvaćen je, *osim* Strategijom razvoja energetike do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine i **Programom ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine, za period od 2017. do 2023. godine**. Strategija i Program prepoznaju značaj energetske efikasnosti i ovu oblast izdvajaju kao jedan od sektora energetike, koji dodatno razrađuju merama poput kreiranje održive energetike – „obezbeđenjem uslova za unapređenje energetske efikasnosti u obavljanju energetske delatnosti i potrošnji energije“, podizanjem kapaciteta finansijskih organizacija za finansiranje mera energetske efikasnosti.

Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine, takođe doprinosi postizanju energetske efikasnosti. Strategija će, kroz efikasniju upotrebu materijalnih resursa i energetske efikasnosti u industrijskim procesima, doprineti globalnoj stopi poboljšanja energetske efikasnosti.

Dugoročna Strategija za podsticanje ulaganja u obnovu nacionalnog fonda zgrada Republike Srbije do 2050. godine, definiše set mera koje će doprineti unapređenju stepena energetske efikasnosti (UN pokazatelj 7.3.1). Opšti cilj Strategije je smanjenje emisije CO₂ do 2050. godine za 31% u odnosu na emisiju iz 2020. godine, odnosno smanjenje potrošnje primarne energije u 2050. godini, u iznosu od 38% u odnosu na potrošnju iz 2020. godine, što će biti ostvareno nizom mera usmerenih na poboljšanje energetske efikasnosti u zgradarstvu.

Energetika je jedna od investiciono najintenzivnijih grana privrede, a sigurno i bezbedno snabdevanje energijom, njena dostupnost i raspoloživost pod transparentnim i nediskriminatornim uslovima, proizvodnja i korišćenje u skladu sa principima održivog razvoja, preduslovi su za uspešno funkcionisanje svakog društva, za podizanje konkurentnosti nacionalne privrede, i konačno – za blagostanje građana. **Potcilj 7.a. Unapređenje međunarodne saradnje kako bi se olakšao pristup istraživanju i tehnologiji čiste energije, uključujući obnovljivu energiju, energetske efikasnosti i naprednu i čistiju tehnologiju fosilnih goriva**, s jedne strane obuhvata unapređenje međunarodne saradnje kako bi se olakšao pristup istraživanju i tehnologiji čiste energije, dok se s druge strane odnosi na promociju investiranja u energetske infrastrukturu i tehnologiju čiste energije. **Strategija razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine** i **Program ostvarivanja strategije energetike**, ističe važnost prvog aspekta potcila 7.a, naročito u oblasti obnovljivih izvora energije, dok je drugi aspekt značajno više pokriven, i to strateškim prioritetom sveukupne tranzicije ka održivoj energetici.

Potcilj 7.b. Unapređenje energetske infrastrukture, odnosi se na proširenje infrastrukture i unapređenje tehnologije za snabdevanje modernom i održivom energijom. Na regionalnom nivou je podržano kroz listu prioriteta projekata Energetske zajednice, koji zadovoljavaju opšte i posebne kriterijume za Transevropsku energetske infrastrukturu (PECI) i čije dugoročne koristi nadmašuju troškove, a imaju i prekograničnu dimenziju.

Energetska zajednica Jugoistočne Evrope, kroz Energetsku strategiju,³⁶⁶ podstiče jačanje sektora energetike kroz međunarodnu saradnju (UN pokazatelj 7.a.1) i unapređenje infrastrukturnih i tehnoloških kapaciteta (UN pokazatelj 7.b.1). Važeća **Strategija razvoja energetike** kao prioritet predviđa „tržište energije“, odnosno razvoj tržišta električne energije i prirodnog gasa i njihovo povezivanje sa jedinstvenim tržištem energije EU. U skladu sa Programom za ostvarivanje strategije energetike, Strategijom razvoja energetike Republike Srbije do 2025, i drugim relevantnim planskim dokumentima, doneti su novi ili usklađeni postojeći zakoni i podzakonski akti (Izmene i dopune Zakona o energetici, Zakon o energetske efikasnosti i racionalnoj upotrebi energije i Zakon o korišćenju obnovljivih izvora energije), sa direktivama i preporukama EU, odlukama i preporukama Energetske zajednice, kao i *Western Balkan Sustainable Charter* u okviru Berlinskog procesa.

4. Institucionalni mehanizmi koordinacije, izrade i praćenja sprovođenja planskih dokumenata

U pogledu razvijenosti institucionalnih mehanizama za izradu, praćenje i koordinaciju planskih dokumenata u ključnim oblastima obuhvaćenim u okviru COR 7, primarnu nadležnost za izradu i koordinaciju planskih dokumenata ima ministarstvo nadležno za energetiku.

Institucionalni okvir za izradu, sprovođenje i praćenje planskih dokumenata u oblastima koje su obuhvaćene u okviru COR 7, izrazito je kompleksan. Ključnu ulogu ima ministarstvo nadležno za poslove energetike, ali važnu ulogu u pogledu potcila 7.b ima ministarstvo nadležno za građevinu, saobraćaj i infrastrukturu, posebno u pogledu razvoja infrastrukture za snabdevanje modernom i održivom energijom. Od velikog značaja su i ministarstvo nadležno za zaštitu životne sredine i ministarstvo nadležno za poslove finansija.

U cilju sprovođenja aktivnosti definisanih Uredbom o utvrđivanju Programa ostvarivanja Strategije razvoja energetike, istaknute su i druge institucije, poput Agencije za energetiku, javnih preduzeća kao što su Javno preduzeće Elektroprivrede Srbije (JP EPS), Elektromreža Srbije, JKP Beogradske elektrane, lokalne toplane i kompanije poput Naftne industrije Srbije. Zakonom o energetske efikasnosti i racionalnoj upotrebi energije,³⁶⁷ regulisano je i pitanje osnivanja Uprave za finansiranje i podsticanje energetske efikasnosti, nadležne za obavljanje izvršnih i stručnih poslova koji se odnose na finansiranje ili sufinansiranje poslova efikasnog korišćenja energije i primenu mera energetske efikasnosti.

³⁶⁶ https://www.energy-community.org/dam/jcr:a570004e-f999-481b-8388-2ceff663b7ca/ECS_strategy_projects.pdf

³⁶⁷ „Службени гласник РС“, број 40/2021.

Mapiranjem nacionalnog planskog okvira, utvrđeno je da su konsultacije sa zainteresovanim stranama sprovedene u tri od pet planskih dokumenata u okviru COR 7, kao i da je planskim dokumentima predviđeno uključivanje i saradnja sa zainteresovanim stranama u toku sprovođenja planiranih aktivnosti.

5. Pregled UN pokazatelja za praćenje napretka

Na globalnom nivou, praćenje napretka u ostvarivanju COR 7 omogućeno je preko 6 UN pokazatelja.³⁶⁸

U Republici Srbiji, u pogledu praćenja globalnih UN pokazatelja kojima se prati napredak u ostvarivanju COR 7, važnu ulogu ima **Republički zavod za statistiku (RZS) koji prati 3 potcilja preko 4 UN pokazatelja**. U odnosu na izveštaj iz 2020. godine, mogu se pratiti jedan potcilj i jedan indikator više. Prema poslednjem Izveštaju o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine,³⁶⁹ za 2021. godinu značajan napredak se beleži u odnosu na potcilj 7.3 i pokazatelj 7.3.1, umereni napredak se beleži u odnosu na potcilj 7.1 i pokazatelj 7.1.1, kao i potcilj 7.2 i pokazatelj 7.2.1.

Sagledavanjem pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika u okviru mapiranja nacionalnog planskog okvira relevantnog za COR 7, identifikovano je da se pokazatelji utvrđeni u dokumentima javnih politika **u većini ne podudaraju sa UN pokazateljima u okviru COR 7 i da se mogu povezati sa jednim UN pokazateljem, u okviru jednog potcilja**. Shodno tome, važeći dokumenti javnih politika trenutno ne pružaju adekvatan okvir za praćenje UN pokazatelja, kao i doprinosa planskih dokumenata dostizanju COR 7.

Tabela 10. prikazuje potciljeve održivog razvoja u okviru kojih napredak Republike Srbije u dostizanju COR 7 prati RZS preko određenih UN pokazatelja. S druge strane, u tabeli su predstavljeni potciljevi u okviru kojih se doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja može pratiti na osnovu pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika, koje je moguće povezati sa UN pokazateljima održivog razvoja u okviru određenog potcilja. Shodno tome, da bi se omogućilo efektivnije praćenje doprinosa planskih dokumenata COR 7, u narednom periodu je prilikom utvrđivanja pokazatelja za praćenje sprovođenja planskih dokumenata potrebno uzeti u obzir i pokazatelja koje prati RZS.

Tabela 10. Potciljevi COR 7 u okviru kojih Republički zavod za statistiku prati globalne UN pokazatelje održivog razvoja, i čije praćenje može biti omogućeno i preko dokumenata javnih politika

Potciljevi održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih RZS prati UN pokazatelje održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih se na osnovu pokazatelja utvrđenih DJP može pratiti doprinos DJP COR 7
7.1	X	
7.2	X	X
7.3	X	
7.a		
7.b		

COR 11: Održivi gradovi i zajednice

1. Pregled ostvarenog napretka

³⁶⁸ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

³⁶⁹ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

Život u gradskim i urbanim sredinama nosi različite izazove sa stanovišta kvaliteta života, kao i uticaja velikih gradova na kvalitet životne sredine. Ovaj cilj održivog razvoja posvećen je onim aspektima razvoja, koji se odnose na inkluzivne gradove i otporne i održive zajednice i naselja.

Usporen razvoj, kao i brojni neadekvatni odgovori na izazove tranzicije, koji su ozbiljno ugrozili razvoj gradova i naselja u Republici Srbiji, a naročito kvalitet života u njima, iziskuje potrebu za unapređenjem politike urbanog razvoja u Republici Srbiji. Postojeći pravni okvir odražava načela održivog razvoja, integralnog pristupa, ali još uvek nije u potpunosti usaglašen i koherentan, pa postoji potreba za uvođenjem modernih, savremenih principa održivog urbanog razvoja, u skladu sa politikama EU i Urbane agende UN.

COR 11 obuhvata politike koje su usmerene na održivi razvoj gradova i naselja, uz očuvanje životne sredine i kulturne baštine, urbanističko planiranje, unapređenje javnog prevoza i komunalnih usluga, učešće građana u odlučivanju, uvođenje zaštite životne sredine u obrazovanje, primenu energetske efikasnosti i ekoloških mera u privredi i stanovanju i smanjenje rizika od elementarnih nepogoda.

Kvalitet života u urbanim sredinama prati se najčešće preko dva pokazatelja: stope prenaseljenosti i buke. U velikim gradovima, jedan od velikih izazova jeste prenaseljenost i **dovoljnost** stambenog prostora. U Republici Srbiji, u 2020. godini, stopa prenaseljenosti od 52,5% znatno je viša nego što je to slučaj u EU-27 (17,5%),³⁷⁰ a stanovništvo koje se nalazi u riziku od siromaštva, više se suočava sa problemom stambenog prostora. U pogledu problema sa bukom, stanovništvo EU-27 je u svom okruženju u većem procentu (17,6%) izloženo problemima sa bukom, i u većem procentu se sa tim suočavaju osobe koje se nalaze u riziku od siromaštva. U Republici Srbiji se u 2020. godini, 9,8% stanovništva suočavalo sa bukom u svom životnom okruženju.³⁷¹ Međutim, osobe koje se nalaze u riziku od siromaštva, manje su prijavljivale probleme sa bukom, što može ukazivati na to da one češće žive u sredinama koje nisu urbane.

Nastojanja da se recikliranjem komunalnog otpada smanji štetni uticaj gradova na životnu sredinu, izuzetno su slaba u Republici Srbiji (stopa recikliranja komunalnog otpada u 2020. godini je bila 15,4%), i u tom pogledu ona se nalazi daleko iza proseka za EU-27, sa stopom recikliranja komunalnog otpada od 47,8%.³⁷²

Broj smrtnih slučajeva i nestalih lica usled katastrofa na 100.000 stanovnika (UN pokazatelj 11.5.1a) iznosi 0,04 u 2020. godini.³⁷³ Broj lica direktno pogođenih katastrofama na 100.000 stanovnika (UN pokazatelj 11.5.1b) iznosi 22,91 u 2020. godini.³⁷⁴ Gubici uzrokovani katastrofama (UN pokazatelj 11.5.2.a) iznose 18,1 mil. USD u 2020. godini.³⁷⁵ Od toga, poljoprivredni gubici iznose 11,8 mil. USD, dok su gubici u stambenom sektoru na nivou od 5,98 mil. USD u 2020. godini. Ukupno je zabeleženo pet prekida rada osnovnih usluga i četiri prekida rada obrazovnih usluga usled katastrofa (UN pokazatelj 11.5.2.b) u 2020. godini.³⁷⁶ Direktni gubici nastali usled katastrofa kao udeo BDP (UN pokazatelj 11.5.2.c), iznose 0,00034% u 2020. godini.³⁷⁷

2. Doprinos procesa EU integracija i drugih međunarodnih procesa

Doprinos napretku u ostvarivanju rezultata u okviru COR 11 – Održivi gradovi i zajednice, ostvaruje se i kroz proces evropskih integracija u okviru kojeg se sprovode reforme u pravcu unapređenja politika urbanog razvoja i usaglašavanja sa pravnim tekovinama EU u oblasti održivih, inkluzivnih i bezbednih gradova i ljudskih naselja. Proces EU integracija u Republici Srbiji, važan za održivi urbani razvoj i koji se odnosi na suštinu COR 11, adresiran je kroz nekoliko pregovaračkih poglavlja u okviru klastera – Zelena agenda i održiva povezanost: pregovaračko poglavlje **14 – Transportna politika** u oblasti obezbeđivanja sigurnosti, delotvornosti, dostupnosti i kvaliteta transportnih usluga, kao i pregovaračko poglavlje **27 – Životna sredina i klimatske**

³⁷⁰ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_11_10/default/table?lang=en

³⁷¹ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_11_20/default/table?lang=en

³⁷² https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_11_60/default/table?lang=en

³⁷³ UN Office for Disaster Risk Reduction, <https://ourworldindata.org/grapher/deaths-and-missing-persons-due-to-natural-disasters?tab=chart&country=~SRB>

³⁷⁴ UN Office for Disaster Risk Reduction, <https://ourworldindata.org/grapher/number-of-people-directly-affected-by-natural-disasters?tab=chart&country=~SRB>

³⁷⁵ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN11050201?languageCode=sr-Cyrl>

³⁷⁶ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN11050202?languageCode=sr-Cyrl>

³⁷⁷ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN11050203?languageCode=sr-Cyrl>

promene u oblasti smanjivanja negativnog uticaja gradova na kvalitet životne sredine, uključujući kvalitet vazduha, upravljanje otpadom i pitanja buke.

Republika Srbija doprinosi COR 11 i kroz proces pregovora u okviru pregovaračkih poglavlja koja nisu deo klastera – Zelena agenda i održiva povezanost. Pregovaračka poglavlja u okviru kojih se sprovode reforme u procesu usaglašavanja zakonodavstva sa pravnim tekovinama EU, ili usaglašavanja sa politikama EU u oblasti održivog urbanog razvoja i inkluzivnih naselja, svakako su i: pregovaračko poglavlje **11 – Poljoprivreda i ruralni razvoj** i pregovaračko poglavlje **12 – Bezbednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika** kroz oblasti ruralnog razvoja i obezbeđivanja dostupnosti kvalitetne i bezbedne hrane; pregovaračko poglavlje **19 – Socijalna politika i zapošljavanje** u oblasti stvaranja jednakih mogućnosti za sve, postizanja jedinstvenog i pravednog pristupa osnovnim socijalnim uslugama, kao i postizanja socijalne kohezije; pregovaračko poglavlje **20 – Obrazovanje i kultura** u oblasti unapređenja kulturne baštine i očuvanja kulturnog identiteta; pregovaračko poglavlje **28 – Zaštita potrošača i zdravlja** u oblasti javnog zdravlja i zaštite zdravlja od bolesti povezanih sa zagađenjem okoline.

Ključni dokumenti su „**Lajpciška povelja o održivim evropskim gradovima**” (2007), **Deklaracija o urbanom razvoju iz Toleda** (2010), **Deklaracija iz Rige** (2015), **Urbana agenda EU** (2016) i **Teritorijalna agenda EU 2030** (2020). Na nivou Evrope postoji jasan konsenzus o karakteru evropskog grada budućnosti i principima na kojima idealni evropski grad treba da bude zasnovan (EK 2011, 2014, 2020). Nova **Urbana agenda UN** usvojena je u okviru **Habitat III Konferencije UN** o stanovanju i održivom urbanom razvoju u Kitu 2016. godine. Ona utvrđuje nove standarde integralnog i održivog razvoja i sadrži smernice za održivi urbani razvoj u državama članicama. Države članice su se obavezale na prenošenje nove Urbane agende kroz sprovedive i participativne urbane politike, na nacionalnom i podnacionalnom nivou (UN pokazatelj 11.3.2). Međunarodne smernice za urbanističko i prostorno planiranje (*International Guidelines on Urban and Territorial Planning – IGUTP*), prvi su dokument na globalnom nivou za oblast prostornog i urbanističkog planiranja, usvojen od strane Upravljačkog saveta UN Habitata. Usvajanjem **Strategije održivog urbanog razvoja do 2030. godine, sa Akcionim planom 2021–2022. godine**, Republika Srbija je prenela na nacionalni nivo novu Urbanu agendu Ujedinjenih nacija. Takođe, ona je osnov za izradu novog Prostornog plana Republike Srbije.

Akcioni plan za sprovođenje Zelene agende za Zapadni Balkan, koji je obavezujući i za Republiku Srbiju, sadrži aktivnosti za borbu protiv klimatskih promena, smanjenje emisija zagađujućih materija, transformaciju sektora energetike i saobraćaja i razvoj cirkularne ekonomije, što će omogućiti da se ostvari napredak i u pogledu COR 11. Poseban doprinos će biti ostvaren kroz **oblast III Smanjenje zagađenja vazduha, vode i zemljišta na zapadnom Balkanu**, između ostalog intervencijama usmerenim na usaglašavanje sa međunarodnim zahtevima iz oblasti zaštite vazduha, voda, uspostavljanjem sistema za praćenje kvaliteta vazduha, uključujući akreditaciju mreža za praćenje kvaliteta vazduha, modernizovanjem infrastrukture za praćenje voda i izgradnjom neophodne infrastrukture za tretman otpadnih voda.

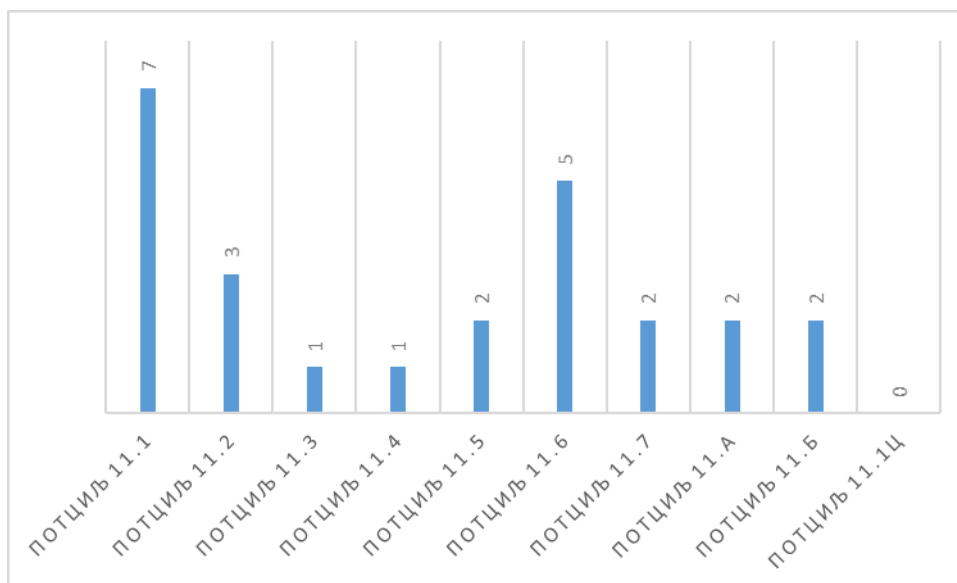
U skladu sa Agendom 2030, pokrivajući skoro sve ciljeve održivog razvoja, jeste i **EU Strategija za Dunavski region** (2011), koja obuhvata 4 povezane oblasti: zaštitu životne sredine, povezivanje, jačanje regiona i izgradnja prosperitetnog društva. Teme koje ove oblasti pokrivaju su: **mobilnost** (svi transportni modaliteti), održiva energija, kultura i turizam, rizici po životnu sredinu, biodiverzitet i kvalitet vazduha i zemljišta, kvalitet vode, društvo znanja, ljudi i veštine, konkurentnost, institucionalni kapaciteti i saradnja i sigurnost. U okviru oblasti **mobilnosti**, cilj EU Strategije za Dunavski region jeste unapređenje sekundarnih i tercijalnih puteva u Dunavskom regionu, kao i podrška bezbednom i održivom transportu i mobilnosti u Dunavskom regionu. Revidirani **Akcioni plan za sprovođenje EU Strategije za Dunavski region** zvanično je predstavljen u aprilu 2020. godine i sadrži pojednostavljene i manji broj aktivnosti.

3. Pregled nacionalnog planskog okvira Republike Srbije

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u okviru COR 11: Održivi gradovi i zajednice, obuhvatilo je pregled 13 planskih dokumenata u oblasti planiranja urbanog razvoja i održivih zajednica, koji su podjednako važni za proces evropskih integracija i pripremu Republike Srbije za klaster – Zelena agenda i održiva povezanost, kao i za ostvarivanje napretka u okviru COR 11.

Važeća planska dokumenta mogu se povezati sa devet od deset potciljeva u okviru COR 11. Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine, sa Akcionim planom 2021–2022. godine, ključni je

dokument koji doprinosi najvećem broju potciljeva u okviru COR 11, dok s druge strane, sedam planskih dokumenata doprinosi *potcilju 11.1 Pristup adekvatnom, bezbednom i pristupačnom stanovanju i osnovnim uslugama*.

Slika 11. Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima COR 11 – Održivi gradovi i zajednice

Ključni dokumenti za dostizanje **potcilja 11.1. Pristup adekvatnom, bezbednom i pristupačnom stanovanju i osnovnim uslugama**, jesu **Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine sa Akcionim planom za sprovođenje Strategije održivog urbanog razvoja do 2030. godine, za period 2021–2022. godine**. Rešena stambena potreba svih građana jedan je od posebnih ciljeva Strategije urbanog razvoja, čime se ostvaruje doprinos potcilju 11.1. Najveći problem, sa stanovišta razvoja socijalnog stanovanja, nastao je nakon masovne privatizacije stanova početkom 90-ih, kada je javni stambeni fond skoro potpuno iščezao, a sredstva obezbeđena privatizacijom nisu bila dovoljna za zadovoljavanje stambenih potreba stanovništva sa nižim primanjima. Veliki problem predstavlja i nizak nivo uslova stanovanja u smislu infrastrukturne opremljenosti stanova, što se najviše odnosi na priključak na kanalizacionu mrežu i daljinski sistem grejanja, kao i neformalna naselja sa izuzetno niskim kvalitetom komunalnih usluga. **Nacionalna strategija socijalnog stanovanja**³⁷⁸ **sa Akcionim planom do 2022. godine** pokušava da odgovori na ove probleme povećanjem nivoa infrastrukturne opremljenosti stanova i rešavanjem pitanja neformalnih naselja. Osnovni cilj Strategije je da se obezbede stanovi odgovarajuće veličine i opremljenosti, u funkcionalnom okruženju i uz razumne cene, dok je odabir stanovništva u pristupu stanovima zasnovan na objektivnim kriterijumima.

Poboljšanju uslova stanovanja doprinosi i **Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu 2022–2030. godine**, koja za cilj ima unapređenje uslova stanovanja Roma i Romkinja u skladu sa međunarodnim standardima o pravu na adekvatno stanovanje. U toku je izrada Nacionalne stambene strategije.³⁷⁹ Udeo stanovništva u urbanim sredinama koji žive u stračarama, neformalnim i neodgovarajućim smeštajnim jedinicama (UN pokazatelj 11.1.1), iznosi 3,6% u 2018. godini.³⁸⁰ **Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**, ima za cilj da doprinese sistemskom povećanju društvene inkluzije osoba sa invaliditetom, razvijanjem programa, planova i projekata sa ugrađenom komponentom pristupačnosti, kao i dugoročnom saradnjom i zajedničkim planiranjem i obezbeđivanjem fondova radi unapređivanja stanja u pogledu pristupačnosti javnih objekata, saobraćajne infrastrukture i prevoznih sredstava u javnom prevozu putnika. Nepostojanje uslova za osamostaljivanje mladih (studenata, zaposlenih i nezaposlenih mladih, mladih porodica), usled lošeg ekonomskog položaja i nerazvijene stambene politike za mlade, biće adresirano u okviru **Nacionalne strategije za mlade za period od 2015. do 2025. godine**, čija bi realizacija trebalo da doprinese rešavanju stambenog pitanja i privremenog

³⁷⁸ https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/NACIONALNA%20STRATEGIJA%20SOCIJALNOG%20STANOVANJA_0.pdf

³⁷⁹ https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/Nacionalna%20stambena%20strategija_NACRT_0.pdf

³⁸⁰ <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?dsid=2&series=EN.POP.SLUM.UR.ZS>

stanovanja mladih, čime će se doprineti povećanju pristupa adekvatnom, bezbednom i pristupačnom stanovanju. Prema podacima Ankete o prihodima i uslovima života, opterećenje troškovima stanovanja u Republici Srbiji veoma je visoko za značajan broj porodica sa decom. Visoka cena stanova (za kupovinu ili iznajmljivanje), uz visok stepen nezaposlenosti mladih, predstavlja prepreku za formiranje ili proširenje porodice. **Strategija podsticanja rađanja** će ciljanim merama stambene podrške za mlade porodice sa decom, omogućiti povećanje dostupnosti adekvatnom i pristupačnom stanovanju.

Realizacija **potcilja 11.2. Održivi transportni sistemi i bezbednost na putevima**, u nedostatku adekvatnog planskog okvira za sve modalitete transporta, sprovodi se kroz **Strategiju razvoja vodnog saobraćaja Republike Srbije od 2015. do 2025. godine**. Što se tiče regulisanja bezbednosti u drumskom saobraćaju, jedino Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima uređuje bezbednost u drumskom saobraćaju.³⁸¹ **Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine, sa Akcionim planom 2021–2022. godine**, unapređenjem pristupačnosti, saobraćaja i urbane mobilnosti, kao i podizanjem kvaliteta, kapaciteta i nivoa usluga tehničke infrastrukture, doprineće potcilju 11.2.

Potcilj 11.3. Inkluzivna i održiva urbanizacija tema je **Strategije održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine**³⁸² sa **Akcionim planom za period od 2021. do 2022. godine**. Realizacijom Strategije biće ostvaren direktan doprinos održivom i integralnom razvoju urbanih naselja i zajednica, unapređenjem ekonomskog, socijalnog i kulturnog razvoja, poboljšanjem kvaliteta uređenja urbanog prostora, zaštitom životne sredine i prilagođavanjem na klimatske promene, poboljšanjem društvenog blagostanja (kvaliteta života, zdravlja stanovništva i bezbednosti), priuštivim i kvalitetnim stanovanjem, očuvanjem i afirmacijom graditeljskog nasleđa i urbanog identiteta.

Prostorni plan Republike Srbije, koji je istekao, kao prvi operativni cilj navodi zaštitu, kontrolisano i održivo korišćenje prirode, prirodnih resursa, prirodnog i kulturnog nasleđa. Za ostvarenje **potcilja 11.4. Zaštita kulturne i prirodne baštine**, važno je usvajanje novog prostornog plana Republike Srbije (završena javna rasprava).³⁸³ Strategija urbanog razvoja i Akcioni plan će kroz paket mera doprineti unapređenju kulturne baštine i kulture.

Nacionalnim programom upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda³⁸⁴, obezbeđuje se podrška naporima Vlade Republike Srbije za usklađivanje sa pravnim tekovinama EU, pre svega sa Direktivom o upravljanju vodama, Direktivom za poplave, Direktivom za klimatske promene u vezi sa prilagođavanjem na klimatske promene, kao i Direktivom za zaštitu civilnog društva. Takođe, promoviše se i jačanje regionalnih platformi saradnje u upravljanju prekograničnim rečnim slivovima, što je od suštinske važnosti za upravljanje vodama i bujicama, koje Republika Srbija kontroliše samo u jednom svom delu (Dunav, Sava, Drina, Tisa, itd.). Time se doprinosi ostvarenju **potcilja 11.5. Smanjenje štetnih efekata izazvanih prirodnim katastrofama**.

Potcilj 11.6. Kvalitet vazduha i upravljanje otpadom na opštinskom nivou bio je pokriven Strategijom upravljanja otpadom za period 2010–2019. godine. **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine** i Program zaštite vazduha, koji je u pripremi, dodatno će doprineti realizaciji ovog cilja. Program upravljanja otpadom će razvijanjem održivog sistema upravljanja otpadom, u svrhu očuvanja resursa i smanjenja negativnih uticaja na životnu sredinu, zdravlje ljudi i degradaciju prostora, doprineti smanjenju negativnog uticaja gradova na životnu sredinu. To uključuje: prevenciju nastajanja otpada, smanjenje količina reciklabilnog otpada koji se odlaže na deponije, smanjenje udela biorazgradivog otpada u odloženom komunalnom otpadu, smanjenje negativnog uticaja odloženog otpada na životnu sredinu, klimu i ljudsko zdravlje i upravljanje nastalim otpadom po principima cirkularne ekonomije. Trenutno je ova oblast uređena **Nacionalnim planom za smanjenje emisija glavnih zagađujućih materija koje potiču iz starih velikih postrojenja za sagorevanje**.³⁸⁵ Ovim programom su definisane maksimalne emisije SO₂, NO_x i praškastih materija, što će doprineti ograničavanju stepena zagađenja. U zonama i aglomeracijama u kojima je vazduh treće kategorije, odnosno kada zagađenje vazduha prevazilazi efekte mera koje se preduzimaju i kada je ugrožen kapacitet životne sredine, ili postoji stalno zagađenje vazduha na određenom prostoru,

³⁸¹ https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/Zakon%20o%20bezbednosti%20saobracaja%20na%20putevima_0.pdf

³⁸² <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/47/1/reg>

³⁸³ <https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/PPRS%20Nacrt.pdf>

³⁸⁴ <http://www.obnova.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Nacionalni%20program%20upravljanja%20rizikom%20od%20elementarnih%20nepogoda.pdf>

³⁸⁵ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2020/10/1/reg>

nadležni organ autonomne pokrajine i nadležni organ jedinice lokalne samouprave dužan je da donese **plan kvaliteta vazduha**, sa ciljem da se postignu odgovarajuće granične vrednosti ili ciljne vrednosti utvrđene važećim propisima. Ministarstvo zaštite životne sredine daje saglasnost na planove kvaliteta vazduha jedinica lokalne samouprave. Smanjenje negativnog uticaja gradova na životnu sredinu mereno po glavi stanovnika, sa posebnom pažnjom na kvalitet vazduha (potcilj 11.6), obuhvaćeno je i u okviru **Dugoročne Strategije za podsticanje ulaganja u obnovu nacionalnog fonda zgrada Republike Srbije do 2050. godine**, koja će omogućiti prostor za smanjenje emisije CO₂ do 2050. godine za 31% u odnosu na emisiju iz 2020. godine, odnosno smanjenje potrošnje primarne energije u 2050. godini, u iznosu od 38% u odnosu na potrošnju iz 2020. godine.

Prema poslednjim raspoloživim podacima, stopa recikliranja komunalnog otpada (UN pokazatelj 11.6.1.a) iznosi 0,3% u 2016. godini.³⁸⁶ Generisani otpad iz koga je isključen glavni mineralni otpad (UN pokazatelj 11.6.1.b) beleži rast i iznosi 1.744 kg po stanovniku u 2019. godini.³⁸⁷

Unapređenje kvaliteta životne sredine, zdravlja i bezbednosti stanovnika u urbanim naseljima i visok stepen prilagođenosti urbanih područja klimatskim promenama, ublažavanjem klimatskih promena, unapređenjem kvaliteta svih parametara životne sredine, sistema upravljanja otpadom i energetske efikasnosti, kao i prilagođavanjem na klimatske promene i uspostavljanje sistema reagovanja u rizičnim situacijama i u slučaju udesa u urbanim naseljima, sadržano je u **Strategiji održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine**, a doprineće potcilju 11.6.

Prosečne srednje vrednosti suspendovanih čestica u gradovima – PM_{2.5} čestica (UN pokazatelj 11.6.2), iznosi 24,7 mg/m³ u 2017. godini. Granična vrednost za suspendovane čestice PM_{2.5} je 25 µg/m³ i ona je prekoračena na 15 od ukupno 28 stanica na kojima su vršena merenja u 2020. godini. Najviša prosečna koncentracija čestica PM_{2.5} je prisutna u Valjevu, Novom Pazaru i Nišu, dok u Beogradu iznosi 30 µg/m³ u 2020. godini. Uticaj toplana snage manje od 50 MW i individualnih ložišta, na ukupne emisije suspendovanih čestica PM_{2.5}, bio je izuzetno veliki i iznosio je 67% u 2020. godini. Prosečna koncentracija čestica PM₁₀ je bila viša od dozvoljenih 50 µg/m³ u Valjevu, Zaječaru, Užicu, Kosjeriću i Pančevu u 2020. godini. 51% emisija suspendovanih čestica PM₁₀ poticao je iz toplana snage manje od 50 MW i individualnih ložišta u 2020. godini.

Unapređenje životne sredine, posebno u kontekstu uticaja zagađenja iz vazduha na zdravlje stanovništva, jedan je od ciljeva **Strategije javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine**, čijom će se realizacijom, zajedno sa aktivnostima na zaštiti životne sredine, doprineti smanjivanju negativnog uticaja gradova na životnu sredinu, sa posebnom pažnjom na kvalitet vazduha i upravljanje otpadom na opštinskom i drugim nivoima.

Ciljevi **Nacionalne strategije za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju**, dvostruki su: na prvom mestu, bavljenje pitanjima kompleksnosti svih izazova koji se odnose na primenu propisa EU iz oblasti životne sredine u Republici Srbiji i, na drugom mestu, obezbeđivanje zdrave osnove za pregovore o pristupanju u vezi sa pregovaračkim poglavljem 27. Cilj Strategije je u tome da obuhvati sve izazove koje će proces aproksimacije postaviti pred nacionalnim zakonodavstvom (uključujući i odgovor na nedostatke sadašnjih pravnih procedura u Republici Srbiji), obimu promena koje će biti neophodne pri organizovanju i radu institucija nadležnih za životnu sredinu, kao i pristupu za prevazilaženje finansijskih nedostataka koji nastaju kao posledica „uobičajenog postupanja ili uobičajenih praksi”, do potpune usklađenosti sa pravnim tekovinama EU.

Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine, sa Akcionim planom za period od 2021. do 2022. godine, doprinosi realizaciji **potcilja 11.7. Omogućavanje univerzalnog pristupa bezbednim, inkluzivnim i pristupačnim zelenim javnim površinama**. Unapređen kvalitet životne sredine, zdravlja i bezbednosti stanovnika u urbanim naseljima, kao jednim od posebnih ciljeva ove strategije, stvaraju se uslovi za napredak u ovoj oblasti. Obezbeđivanje pune pristupačnosti objekata, javnih površina, informacija, usluga i proizvoda osobama sa invaliditetom, obuhvaćeno je i u okviru **Strategije unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**.

³⁸⁶ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN11060100?languageCode=sr-Cyrl>

³⁸⁷ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN11060101?languageCode=sr-Cyrl>

Potcilj 11.a. Podržati pozitivne ekonomske, socijalne i ekološke veze osnaživanjem nacionalnog i regionalnog razvojnog planiranja, sadržan je u okviru **Strategije održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine sa Akcionim planom za period od 2021. do 2022. godine**. Ovom Strategijom definisan je poseban cilj efikasnijeg upravljanja urbanim razvojem, koji direktno doprinosi potcilju 11.a. Zahvaljujući planskom okviru u oblasti urbanog razvoja, Republika Srbija spada u grupu zemalja koje imaju nacionalne urbane politike, ili planove regionalnog razvoja koji prate dinamiku stanovništva, osiguravaju uravnotežen teritorijalni razvoj i povećavaju fiskalni prostor na lokalnu (UN pokazatelj 11.a.1). Unapređenje kvaliteta života u ruralnim područjima i smanjenje siromaštva, ravnopravniji udeo u raspodeli dohotka i ekonomskih mogućnosti, kao i njihov pravedniji društveni položaj, važni su aspekti održivog razvoja seoskih sredina, kojem Republika Srbija teži. **Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine**, kao jedan od ciljeva postavlja i unapređenje kvaliteta života seoskog stanovništva, što će se ostvariti podrškom za uređenje i renoviranje ruralnog ambijenta, očuvanjem kulturnog nasleđa i prirodnog bogatstva, kroz projekte zaštite, konzervacije i promocije lokalne arhitekture, pejzaža i drugih kulturnih, istorijskih i prirodnih vrednosti, i time doprineti pozitivnim ekonomskim, socijalnim i ekološkim vezama između urbanih, perifernih i ruralnih oblasti, osnaživanjem nacionalnog i regionalnog razvojnog planiranja.

Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine sa Akcionim planom za period od 2021. do 2022. godine odgovara na **potcilj 11.b Primena integrisanih politika i planova usmerenih ka inkluziji, efikasnosti resursa i smanjenju rizika od prirodnih katastrofa**, u skladu sa Sendai okvirom za smanjenje rizika od katastrofa na nivou gradova i naselja. Ocena usvajanja i sprovođenja nacionalnih strategija za smanjenje rizika od katastrofa u skladu sa Sendai okvirom (UN pokazatelj 11.b.1) iznosi 0,025 u 2018. godini.³⁸⁸ Prisutan je nizak udeo lokalnih samouprava koje usvajaju i primenjuju strategije za smanjenje rizika od katastrofa na lokalnom nivou, u skladu sa nacionalnim strategijama smanjenja rizika od katastrofa (UN pokazatelj 11.b.2.a), koji iznosi 4,6% u 2018. godini.³⁸⁹ Svega 8 lokalnih samouprava (UN pokazatelj 11.b.2.b), od ukupno 174, usvajaju i primenjuju gorepomenute strategije, integrisane politike i planove usmerene ka inkluziji, efikasnosti resursa, ublažavanju i prilagođavanju klimatskim promenama, otpornosti na elementarne nepogode u skladu sa Sendai okvirom. Potcilju 11.b. doprinosi i **Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda**, čiji je cilj da obezbedi opšti okvir za izradu sveobuhvatnog programa zaštite od elementarnih nepogoda, kao i za koordinaciju, usmeravanje fondova i sprovođenje aktivnosti vezanih za smanjenje rizika i upravljanje istim.

4. Institucionalni mehanizmi koordinacije, izrade i praćenje sprovođenja planskih dokumenata

U pogledu razvijenosti institucionalnih mehanizama za izradu, praćenje i koordinaciju planskih dokumenata u ključnim oblastima obuhvaćenim u okviru COR 11, primarnu nadležnost u okviru potciljeva 11.1 i 11.3 ima ministarstvo nadležno za građevinu, saobraćaj i infrastrukturu, koje obavlja poslove državne uprave koji se odnose na uređivanje oblasti stanogradnje i stambenog fonda. U tim oblastima, osim ministarstva, značajnu ulogu imaju i lokalna javna komunalna preduzeća. Ministarstvo je nadležno i za potcilj 11.2, s obzirom na to da obavlja poslove državne uprave u oblasti obezbeđivanja uslova za bezbednost u saobraćaju, uređenje i bezbednost tehničko-tehnološkog sistema saobraćaja. Međutim, pored ministarstva, i druge organizacije imaju nadležnosti u oblasti bezbednosti na putevima, kao što su Putevi Srbije, Auto-moto savez Srbije, Agencija za bezbednost saobraćaja, itd. Ministarstvo za upravljanje javnim ulaganjima primarno je nadležna za upravljanje projektima obnove i pružanja pomoći nakon elementarnih i drugih nepogoda, a pre svega projektima obnove predškolskih, školskih, zdravstvenih, kao i ustanova socijalne zaštite, odnosno poslovima u oblasti potcilja 11.5. Poslove u oblasti saniranja posledica od elementarnih nepogoda obavlja i Sektor za vanredne situacije Ministarstva unutrašnjih poslova, koji unapređuje kapacitete države, privrede i građana, kako da preventivno deluju na rizike, da odgovore na izazove i ublaže posledice katastrofa. Sektor objedinjuje sve postojeće resurse u zaštiti, spasavanju i reagovanju u vanrednim situacijama. U oblasti upravljanja otpadom i kvalitetom vazduha, odnosno obavljanje poslova u okviru potcilja 11.6, ključnu ulogu ima ministarstvo nadležno za zaštitu životne sredine, Agencija za zaštitu životne sredine, kao i javna komunalna preduzeća.

³⁸⁸ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN110901?languageCode=sr-Cyrl&displayMode=table>

³⁸⁹ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN11090201?languageCode=sr-Cyrl>

Na osnovu mapiranja nacionalnog planskog okvira, utvrđeno je da su konsultacije sa zainteresovanim stranama i civilnim sektorom u fazi izrade planskih dokumenata sprovedene za pet dokumenata javnih politika. S druge strane, u pogledu mehanizama saradnje sa zainteresovanim strana tokom sprovođenja planskih dokumenata, mapiranje nacionalnog planskog okvira ukazalo je da većina dokumenata javnih politika predviđa saradnju sa civilnim društvom i drugim zainteresovanim stranama.

5. Pregled UN pokazatelja za praćenje napretka

Na globalnom nivou, praćenje napretka u ostvarivanju COR 11 omogućeno je preko 15 UN pokazatelja.³⁹⁰

U Republici Srbiji, u pogledu praćenja globalnih UN pokazatelja kojima se prati napredak u ostvarivanju COR 11, važnu ulogu ima **Republički zavod za statistiku (RZS) koji prati 3 potcilja preko 9 UN pokazatelja**. U odnosu na izveštaj za 2020. godinu, moguće je pratiti dva potcilja i pet indikatora više. Prema poslednjem Izveštaju o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine,³⁹¹ za 2021. godinu napredak je ostvaren u odnosu na potciljeve 11.5, dok se negativan trend beleži za potcilj 11.6. Napredak se prema potcilju 11.b ne može pratiti preko složene godišnje stope rasta, ali podaci ukazuju na smanjenje ocene za primenu Nacionalne strategije za smanjenje rizika od katastrofa, u skladu sa Sendai okvirom u Republici Srbiji.

Sagledavanjem pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika u okviru mapiranja nacionalnog planskog okvira relevantnog za COR 11, identifikovano je da se pokazatelji utvrđeni dokumentima javnih politika **u većini ne podudaraju sa UN pokazateljima u okviru COR 11 i da se mogu povezati sa 9 UN pokazatelja, u okviru 7 potciljeva**. Shodno tome, važeći dokumenti javnih politika trenutno ne pružaju adekvatan okvir za praćenje UN pokazatelja, kao i doprinosa planskih dokumenata dostizanju COR 11.

Treba naglasiti da Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine, može doprineti praćenju četiri potcilja održivog razvoja, koja Republički zavod za statistiku trenutno ne prati, i to preko sledećih pokazatelja: potcilj 11.2 – Broj i udeo urbanog stanovništva (domaćinstava) sa desetominutnim pešačkim pristupom linijama javnog prevoza; potcilj 11.3 – Indeks urbanog širenja (Stopa potrošnje građevinskog zemljišta (%) u odnosu na stopu rasta stanovništva (%) u istom periodu); potcilj 11.4 – Ukupna sredstva utrošena za zaštitu, očuvanje i konzervaciju kulturnog nasleđa i potcilj 11.7 – Površina urbanog područja namenjena otvorenim javnim prostorima ili parkovima (povezano sa udelom prirodnih prostora u JLS i regionu). RZS prati UN pokazatelj u okviru potcilja 11.5. *Smanjenje štetnih efekata izazvanih prirodnim katastrofama*, i 11.a. *Podržati pozitivne ekonomske, socijalne i ekološke veze osnaživanjem nacionalnog i regionalnog razvojnog planiranja*, koji nisu utvrđeni važećim planskim dokumentima.

Tabela 11. prikazuje potciljeve održivog razvoja u okviru kojih napredak Republike Srbije u dostizanju COR 11 prati RZS preko određenih UN pokazatelja. S druge strane, tabelom su predstavljeni potciljevi u okviru kojih se doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja može pratiti na osnovu pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika, koje je moguće povezati sa UN pokazateljima održivog razvoja u okviru određenog potcilja.

Shodno tome, da bi se omogućilo efektivnije praćenje doprinosa planskih dokumenata COR 11, u narednom periodu je prilikom utvrđivanja pokazatelja za praćenje sprovođenja planskih dokumenata potrebno uzeti u obzir i pokazatelje koje prati RZS.

Tabela 11. Potciljevi COR 11 u okviru kojih Republički zavod za statistiku prati globalne UN pokazatelje održivog razvoja, i čije praćenje može biti omogućeno i preko dokumenata javnih politika

Potciljevi održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih RZS prati UN pokazatelje održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih se na osnovu pokazatelja utvrđenih DJP može pratiti doprinos DJP COR 11
11.1	X	X
11.2		X
11.3		X
11.4		X

³⁹⁰ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

³⁹¹ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

11.5	X	
11.6	X	X
11.7		X
11.a	X	
11.b	X	X
11.c		

COR 12: Odgovorna potrošnja i proizvodnja

1. Pregled ostvarenog napretka

Veliki uticaj na životnu i društvenu sredinu imaju obrasci potrošnje i proizvodnje. Za koncept održivog razvoja posebno je značajno efikasno korišćenje resursa i smanjenje pritiska na prirodne resurse i njihovu eksploataciju. Pokazatelj kojim se meri ovakav odnos prema resursima, jeste produktivnost resursa i domaća potrošnja materijala (DPM), iskazana u evrima po kilogramu. Prema ovom pokazatelju, Republika Srbija pokazuje lošije performanse sa vrednošću od 0,31 od EU-27, za koju je u istoj 2020. godini vrednost iznosila 2,08.

COR 12 predviđa da bacanje hrane bude prepolovljeno i zalaže se za održivo i efikasno korišćenje prirodnih resursa, odnosno poštovanje vremena koje je potrebno za njihovo obnavljanje ili razvijanje zamene.

Napredak u ostvarivanju COR 12 može se pratiti preko **potcilja**

12.1. Održivo upravljanje i efikasno korišćenje prirodnih resursa. Domaća potrošnja materijala (DPM) (UN pokazatelj 12.2.2) iznosi 132,211 mil. tona u 2020. godini,³⁹² dok produktivnost resursa iznosi 37,2 RSD/kg u 2020. godini.³⁹³

Potcilj 12.3. ukazuje na potrebu **Smanjenja otpada od hrane po stanovniku na nivou maloprodaje i potrošača i smanjenja gubitaka hrane u proizvodnji i lancima snabdevanja.** Otpad od hrane po stanovniku (UN pokazatelj 12.3.1) iznosi 104,4 kg u 2019. godini.³⁹⁴ Posmatrano po sektorima, najveći obim ovog otpada nastaje u sektoru domaćinstva i iznosi 82,8 kg, zatim sledi maloprodaja sa 15,6 kg i potrošnja izvan domaćinstva sa 6 kg u 2019. godini.

U pogledu održivih obrazaca potrošnje i proizvodnje, potrebno je omogućiti napredak u okviru **potcilja 12.4. Ekološki ispravno upravljanje hemikalijama i otpadom.** U kojoj meri Republika Srbija ispunjava obaveze iz međunarodnih sporazuma o upravljanju hemikalijama i otpadom čija je potpisnica, prikazuje UN pokazatelj 12.4.1. Stepenn ispunjenja obaveza u okviru sledećih međunarodnih sporazuma iznosi: Montrealski protokol 100%, Roterdamska konvencija 96,5%, Bazelska konvencija 80% i Stokholmska konvencija 37,5% u 2020. godini.³⁹⁵ Ukupna količina stvorenog otpada tokom 2021. godine je oko 69,5 mil. tona, što predstavlja povećanje od 23% u odnosu na 2020. godinu.³⁹⁶ Opasni otpad čini 20,4% ukupno stvorenog otpada u 2021. godini (UN pokazatelj 12.4.2). Najveći deo ukupnog i opasnog otpada je stvoren u sektoru rudarstva i iznosi 23,7 %, a zatim slede sektor uslužnih delatnosti – 4,4%, snabdevanje vodom i upravljanje otpadnim vodama – 2,7% i prerađivačka industrija – 2% u 2021. godini. Od ukupno tretiranih 55,9 mil. tona otpada u 2021. godini, reciklirano je 16,7% više u odnosu na 2020. godinu.

U okviru **potcilja 12.5. Smanjiti kroz prevenciju, redukciju, recikliranje i ponovno korišćenje otpada** prati se napredak u pogledu generisanja otpada. Nacionalna stopa recikliranja (UN pokazatelj 12.5.1) iznosi 343.000 tona recikliranog materijala u 2020. godini.³⁹⁷ Od ukupne količine prerađenog otpada, najviše su zastupljeni otpadni metali, zatim otpadi iz termičkih procesa (otpad od prerađene i neprerađene šljake iz industrije gvožđa i čelika) i papirna i kartonska ambalaža.

Glavni izazovi upravljanja otpadom u Republici Srbiji još uvek se odnose na obezbeđivanje dobre pokrivenosti i kapaciteta za pružanje osnovnih usluga, kao što su sakupljanje, transport i sanitarno odlaganje otpada. U

³⁹² P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN12020201?languageCode=sr-Cyrl>

³⁹³ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN12020202?languageCode=sr-Cyrl>

³⁹⁴ UN Environment Programme, <https://ourworldindata.org/grapher/food-waste-per-capita?country=~SRB>

³⁹⁵ UN Office of Legal Affairs, <https://ourworldindata.org/grapher/parties-to-multilateral-agreements-on-hazardous-waste?country=~SRB>

³⁹⁶ <https://www.stat.gov.rs/vesti/statisticalrelease/?p=8746&a=25&s=2502?s=2502>

³⁹⁷ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN120501?languageCode=sr-Cyrl>

skladu sa EU standardima, do kraja 2021. godine ukupno je izgrađeno deset regionalnih sanitarnih deponija i još dve koje nisu regionalnog tipa. Od 2010. godine urađena su 32 projekta sanacije, zatvaranja i rekultivacije smetlišta. Urađeno je 18 regionalnih planova upravljanja otpadom od 26 regiona.

Svaka lokalna samouprava imala je obavezu izrade lokalnog plana upravljanja otpadom, a svaki region obavezu izrade regionalnog plana upravljanja otpadom. Šest opština se još nije priključilo nijednom regionu za upravljanje otpadom. Iako imaju obavezu odlaganja otpada na sanitarne deponije, jedinice lokalne samouprave još uvek to ne čine u dovoljnoj meri.

Od ukupnog broja deponija, prijavljeno je da se njih 30 trajno zatvara, dok se ostalih 107 i dalje koristi. Od ukupnog broja nesanitarnih deponija, na 42 se otpad odlaže bez ikakve kontrole, na 57 nesanitarnih deponija vrši se razvrstavanje otpada, na 28 otpad se odlaže sloj po sloj, dok je na devet prijavljeno odlaganje po kasetama.³⁹⁸ Na osnovu dostavljenih podataka iz 131 lokalne samouprave, na teritoriji Republike Srbije ima registrovanih 2.305 divljih deponija. Čišćenje prostora divljih deponija nije izvršeno nijednom na 1.369 lokacija u 2019. godini. Kapaciteti u smetlištima na teritoriji opština u Republici Srbiji većinom su popunjeni, a značajan broj takvih deponija ne poseduje ni minimum tehničkih standarda.

Prema podacima dobijenim od 144 lokalne samouprave, javna komunalna preduzeća odlažu otpad na 137 nesanitarnih deponija. Na ukupno 42 nesanitarne deponije, otpad se odlaže bez ikakve kontrole. Nesanitarne deponije i smetlišta su veliki zagađivači, ali i velika opasnost, jer su na njima česti požari, a moguće je i širenje zaraza. Problem požara na nesanitarnim deponijama i smetlištima, još uvek je aktuelan.³⁹⁹

Na osnovu Izveštaja⁴⁰⁰ o sprovođenju Plana smanjenja ambalažnog otpada za period od 2020. do 2024. godine, može se zaključiti da su svi operateri sistema upravljanja ambalažnim otpadom ispunili opšte nacionalne ciljeve za 2020. godinu.

Obezbeđivanju održivih obrazaca potrošnje i proizvodnje doprinosi i uvođenje praksi izveštavanja o održivosti na nivou preduzeća, što je obuhvaćeno u okviru **potcila 12.6. Usvajanje održivih praksi i integrisanja informacije o održivosti u ciklusima izveštavanja na nivou preduzeća**. Ovakav vid poslovanja na nivou EU integrisan je u okviru **Strategije korporativne društvene odgovornosti 2030. (CSR Europe's 2030 Strategy)**.⁴⁰¹ U Republici Srbiji, samo je jedna kompanija izradila godišnji izveštaj o održivosti poslovanja uzimajući u obzir ekonomske aspekte, socijalne aspekte i aspekte uticaja na životnu sredinu (UN pokazatelj 12.6.1) u 2020. godini.⁴⁰²

2. Doprinos procesa EU integracija i drugih međunarodnih procesa

Pregovarački proces u okviru klastera četiri – Zelena agenda i održiva povezanost, podrazumeva usaglašavanje sa pravnim tekovinama i politikama EU u oblasti energetike i zaštite životne sredine, koji na neposredan način utiče na kvalitet života građana, ali istovremeno potpomaže stvaranje održivih obrazaca potrošnje i efikasnog korišćenja prirodnih resursa, doprinoseći napretku u okviru COR 12.

Odgovorna potrošnja i proizvodnja, kao i efikasno korišćenje prirodnih resursa, tema je pregovaračkih poglavlja u okviru klastera 4, u okviru kojih Republika Srbija usklađuje svoje zakonodavstvo sa pravnim tekovinama EU, i to pre svega kroz pregovaračko poglavlje **15 – Energetika**, i pregovaračko poglavlje **27 – Životna sredina**. Pravne tekovine u okviru poglavlja 15 regulišu pitanja korišćenja obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti, čime se neposredno utiče i na održivo upravljanje i korišćenje prirodnih resursa, dok usaglašavanje sa pravnim tekovinama u okviru poglavlja 27, reguliše pitanja u oblasti upravljanja otpadom u cilju smanjivanja negativnog i štetnog uticaja na životnu sredinu i zdravlje ljudi. Ključni planski dokument za COR 12, Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine, u potpunosti je izrađen u skladu sa postavljenim standardima EU u oblasti integrisanog upravljanja otpadom, čija realizacija će omogućiti dalje usklađivanje sa EU direktivama i njihovu primenu.

³⁹⁸ https://www.koalicija27.org/wp-content/uploads/2021/10/Upravljanje-otpadom_2021.pdf

³⁹⁹ <https://www.koalicija27.org/wp-content/uploads/2021/03/Upravljanje-otpadom-2020-web.pdf>;
https://www.koalicija27.org/wp-content/uploads/2021/10/Upravljanje-otpadom_2021.pdf

⁴⁰⁰ <http://www.sepa.gov.rs/download/AMB20.pdf>

⁴⁰¹ <https://static1.squarespace.com/static/5df776f6866c14507f2df68a/t/5e675f0e420f293bb2ef3936/1583832851658/CSR+Europe+2030+Strategy+Brochure.pdf>

⁴⁰² UN Conference on Trade and Development, <https://ourworldindata.org/grapher/companies-publishing-sustainability-reports-minimum-requirements?region=Europe&country=~SRB>

Napredak u okviru COR 12 i oblasti efikasnog korišćenja prirodnih resursa, održivog upravljanja otpadom, kao i povećanja svesti ljudi o održivom razvoju, ostvaruje se i usklađivanjem politika i usaglašavanjem sa pravnim tekovinama EU u okviru pregovaračkog poglavlja **11 – Poljoprivreda i ruralni razvoj** u oblasti održive poljoprivredne proizvodnje, prerade i smanjivanja otpada od hrane; pregovaračkog poglavlja **12 – Sigurnost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika** u oblasti proizvodnje hrane; pregovaračkog poglavlja **20 – Preduzetništvo i industrijska politika** u oblasti usklađivanja industrijske politike sa principima EU, kao i pregovaračkog poglavlja **26 – Obrazovanje i kultura** u oblasti usklađivanja obrazovnih politika sa principima održivog razvoja.

Tranzicija ka unapređenoj cirkularnoj ekonomiji u EU sprovodi se kroz tzv. „**Paket za cirkularnu ekonomiju**“, koji je Evropska komisija usvojila krajem 2015. godine. Paket podrazumeva različite instrumente, uključujući zakonske predloge za otpad, sa pokazateljima koje se odnose na smanjenje odlaganja otpada na deponije i povećanje recikliranja i ponovne upotrebe. Kako bi se zatvorio krug životnog ciklusa proizvoda, ovaj paket mera obuhvata i Akcioni plan koji treba da podrži principe cirkularne ekonomije u svakom koraku lanca vrednosti, od proizvodnje do potrošnje. Očita je neposredna sinergija sa EU ciljevima koji se odnose na klimu i energetiku i usvojen paket mera kroz dokument „Čista energija za sve Evropljane“ (***Clean Energy for all Europeans***).⁴⁰³

Za COR 12, od neposrednog značaja je EU Okvirna direktiva za otpad (***EU Waste Framework Directive***),⁴⁰⁴ sa dva ključna cilja: prevencija i smanjenje negativnog uticaja proisteklog stvaranjem i upravljanjem otpadom i poboljšanje resursne efikasnosti. Prevencija stvaranja i ponovno korišćenje otpada jesu poželjne opcije, zatim reciklaža i povraćaj energije. Sedmi akcioni program za životnu sredinu (***7th Environment Action Programme***),⁴⁰⁵ kao jedan od ciljeva navodi resursno efikasnu, zelenu i konkurentnu nisko-karbonsku ekonomiju. Pripremljen je predlog osmog akcionog programa za životnu sredinu (Proposal for 8th Environment Action Programme),⁴⁰⁶ čiji je osnovni cilj klimatska neutralnost. Mapa puta (***Roadmap to resource efficient Europe***)⁴⁰⁷ ka resursno efikasnoj Evropi daje smernice za povećanje resursne produktivnosti i razdvajanje ekonomskog rasta od korišćenja resursa i uticaja na životnu sredinu.

U skladu sa Agendom 2030, pokrivajući skoro sve ciljeve održivog razvoja, jeste i **EU Strategija za Dunavski region** (2011), koja obuhvata 4 povezane oblasti: zaštitu životne sredine, povezivanje, jačanje regiona i izgradnja prosperitetnog društva. Teme koje ove oblasti pokrivaju su: mobilnost (svi transportni modaliteti), održiva energija, kultura i turizam, rizici po životnu sredinu, biodiverzitet i kvalitet vazduha i zemljišta, kvalitet vode, društvo znanja, ljudi i veštine, konkurentnost, institucionalni kapaciteti i saradnja i sigurnost. **Revidirani Akcioni plan za sprovođenje EU Strategije za Dunavski region**, zvanično je predstavljen u aprilu 2020. godine. U revidiranom Akcionom planu aktivnosti su pojednostavljene i smanjen je njihov broj (sa 137 aktivnosti u dokumentu iz 2010. godine, na 85 u novom akcionom planu).

Potpisivanjem Sofijske deklaracije o „**Zelenoj agendi**“ za Zapadni Balkan,⁴⁰⁸ zemlje regiona obavezale su se da će sprovoditi mere u oblasti sprečavanja klimatskih promena i zagađenja, razvoja energije, mobilnosti i cirkularne ekonomije, kao i razvoja biodiverziteta, održive poljoprivrede i proizvodnje hrane. U okviru oblasti **II Cirkularna ekonomija**, zemlje Zapadnog Balkana su se obavezale da će raditi na prelasku sa linearne na cirkularnu ekonomiju, uz uvažavanje potrebe za istraživanjem i inovacionim sistemom koji će podržati ovu tranziciju. U cilju daljeg ovakvog doprinosa zaštiti životne sredine i minimiziranju količine proizvedenog otpada u regionu, akcije koje će biti podržane u okviru Zelene agende za Zapadni Balkan, usmerene su na izgradnju i održavanje infrastrukture za upravljanje otpadom za gradove i regione, kao i podizanje svesti kod potrošača i građana o otpadu, odvojenom sakupljanju i održivoj potrošnji, i napredak u izradi strategija cirkularne ekonomije. Za potrebe sprovođenja Sofijske deklaracije, izrađen je **Akcioni plan za sprovođenje „Zelena Agende“ za Zapadni Balkan**, koji definiše konkretne mere u okviru oblasti Klima, Energetika, Mobilnost, kojima će doprineti ostvarivanju ciljeva Zelene agende, zatim definiše organizacije za podršku

⁴⁰³ https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b4e46873-7528-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-en?WT.mc_id=Searchresult&WT.ria_c=null&WT.ria_f=3608&WT.ria_ev=search

⁴⁰⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02008L0098-20180705>

⁴⁰⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013D1386>

⁴⁰⁶ <https://ec.europa.eu/environment/pdf/8EAP/2020/10/8EAP-draft.pdf>

⁴⁰⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0571>

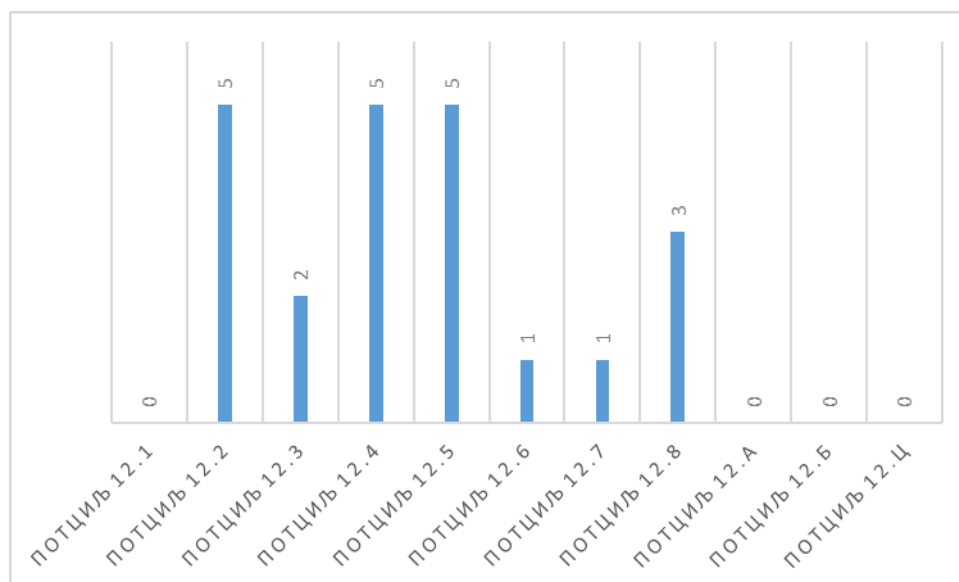
⁴⁰⁸ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf

spvođenju, kao i okvirne rokove za spvođenje svake mere. Akcionim planom uspostavlja se okvir za koordinaciju i podršku pravilnom spvođenju i praćenju realizacije Zelene agende za Zapadni Balkan.

3. Pregled nacionalnog planskog okvira Republike Srbije

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u okviru COR 12: Odgovorna potrošnja i proizvodnja obuhvatilo je pregled trinaest planskih dokumenata u oblasti upravljanja vodama i otpadom, obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti, urbanog razvoja, obrazovanja, industrijske politike i drugih, koji su podjednako važni za proces evropskih integracija i pripremu Republike Srbije za klaster – Zelena agenda i održiva povezanost, kao i za ostvarivanje napretka u okviru COR 12.

Važea planska dokumenta mogu se povezati sa sedam od jedanaest potciljeva u okviru COR 12. Ključni dokument koji doprinosi najvećem broju potciljeva jeste **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine**, sa Akcionim planom za period 2022–2024. godine za njegovo spvođenje. S druge strane, pet planskih dokumenata doprinosi potcilju 12.2. *Održivo upravljanje i efikasno korišćenje prirodnih resursa*, 12.4. *Postizanje ekološki ispravnog upravljanja hemikalijama i svim vrstama otpada i smanjenje njihovog ispuštanje u vazduh, vodu i zemljište i značajno smanjiti proizvodnju otpada kroz prevenciju, redukciju, recikliranje i ponovno korišćenje*, kao i potcilju 12.5. *Značajno smanjiti proizvodnju otpada kroz prevenciju, redukciju, recikliranje i ponovno korišćenje*.

Slika 12. Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima COR 12 – Odgovorna potrošnja i proizvodnja

Ključni planski dokumenti u oblasti odgovorne potrošnje i proizvodnje koji će doprineti **potcilju 12.2 Održivo upravljanje i efikasno korišćenje prirodnih resursa** su **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine** i **Akcioni plan za period 2022–2024. godine za spvođenje Programa upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period 2022–2031. godine**, koji će razvijanjem održivog sistema upravljanja otpadom doprineti očuvanju resursa i smanjenju negativnih uticaja na životnu sredinu, zdravlje ljudi i degradaciju prostora. Program će omogućiti prevenciju nastajanja otpada, smanjenje količina reciklabilnog otpada koji se odlaže na deponije, smanjenje udela biorazgradivog otpada u odloženom komunalnom otpadu, smanjenje negativnog uticaja odloženog otpada na životnu sredinu, klimu i ljudsko zdravlje i upravljanje nastalim otpadom po principima cirkularne ekonomije, čime će Republika Srbija doprineti smanjenju eksploataciji prirodnih resursa. **Strategija razvoja energetike do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine**, promoviše i obuhvata podsticanje korišćenja obnovljivih izvora energije i jačanja energetske efikasnosti, dok **Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine za period od 2017. do 2023. godine**, u segmentu tranzicije ka održivoj energetici, obezbeđuje uslove za unapređenje energetske efikasnosti i obezbeđuje uslove za povećavanje udela energije iz obnovljivih izvora energije. Uvođenje koncepta cirkularne ekonomije koji

povezuje mnoge oblasti, ima za cilj pokretanje zelene privredne tranzicije Republike Srbije, uz efikasno korišćenje resursa i energije i očuvanje i unapređenje životne sredine i zdravlja ljudi, jedan je od strukturnih reformi obuhvaćenih **Programom ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine**. Razvojem inovativnog dizajna, digitalizacije i novih tehnoloških dostignuća, doprineće se stvaranju modernog, konkurentnog i klimatski neutralnog društva i doprineti potcilu 12.2. **Strategija industrijske politike Republike Srbije do 2030. godine u segmentu cirkularne ekonomije**, kroz posebni cilj transformacije industrije od linearnog do cirkularnog modela, podstaći će efikasniju upotrebu materijalnih resursa u industrijskim procesima, i time omogućiti unapređenje efikasnosti korišćenja prirodnih resursa.

Fokus **potcila 12.3. Smanjiti globalni otpad od hrane po glavi stanovnika i gubitke hrane u proizvodnji i lancima snabdevanja**, predstavlja smanjivanje prehrambenog otpada hrane po glavi stanovnika na određenim nivoima, i smanjivanje gubitaka hrane u proizvodnji i snabdevanju, uključujući i gubitke posle žetve. Ovom potcilju najpre doprinosi **Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine**, koja je usmerena na kontrolisano upravljanjem otpadom iz primarne poljoprivredne proizvodnje, razvojem i unapređenjem sistema upravljanja sporednim proizvodima prehrambene industrije, kao i očuvanjem i održivim upravljanjem biljnim i životinjskim genetičkim resursima. Strategija prepoznaje problem zastarele mehanizacije, što će u budućnosti sprovođenjem podsticaja za zamenu mehanizacije, dovesti do smanjenja žetvenih ostataka. Cilj **Programa upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine, i Akcionog plana za period 2022–2024. godine za sprovođenje Programa upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period 2022–2031. godine**, jeste da doprinese smanjenju odlaganja biorazgradivog otpada na deponije do 2028. godine, na 75% ukupne količine biorazgradivog otpada stvorenog 2008. godine, kao i da se poveća stopa reciklaže biootpada na 20% do 2025. godine, odnosno 40% do 2029. godine, što neposredno utiče i na smanjivanje globalnog otpada od hrane po glavi stanovnika.

Potcilj 12.4. Postići ekološki ispravno upravljanje hemikalijama i svim vrstama otpada i smanjiti njihovo ispuštanje u vazduh, vodu i zemljište i značajno smanjiti proizvodnju otpada kroz prevenciju, redukciju, recikliranje i ponovno korišćenje odnosi se na odgovorno upravljanje hemikalijama i otpadom i napore da se ostvari smanjena proizvodnja otpada, kao i zagađenje vazduha, vode i zemljišta usled ispuštanja hemikalija. Ovom potcilju doprinosi nekoliko planskih dokumenata među kojima se izdvaja **Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine**, kojoj je u fokusu smanjenje degradacije zemljišta, praćenje kvaliteta zemljišta i podsticanje održive poljoprivredne prakse (agroekološke mere, agrošumarstvo, integrisano upravljanje prirodnim resursima, integralna zaštita bilja, plodnost zemljišta, održivo upravljanje vodama, organska poljoprivreda), kao i sprečavanje zagađenja, očuvanje zemljišta i voda. **Program za unapređenje upravljanja sporednim proizvodima životinjskog porekla za period od 2020. do 2024. godine** neposredno doprinosi ovom potcilju u segmentu harmonizacije propisa u ovoj oblasti sa standardima EU, kao i unapređenjem administrativnih i tehničkih kapaciteta za uspostavljanje održivog sistema za sakupljanje i preradu sporednih proizvoda životinjskog porekla. Ključni planski dokument u oblasti postizanja ekološki ispravnog upravljanja otpadom jeste **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine, i Akcioni plan za period 2022–2024. godine za sprovođenje Programa upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period 2022–2031. godine**, koji prepoznaje potrebu unapređenja upravljanja otpadom, prevencije nastajanja otpada, smanjenja količina reciklabilnog otpada koji se odlaže na deponije, smanjenje udela biorazgradivog otpada u odloženom komunalnom otpadu. **Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine**, u segmentu zaštite voda od zagađenja kroz dostizanje i očuvanje dobrog statusa površinskih i podzemnih voda, smanjenje hidromorfoloških pritisaka na prirodna vodna tela, sprečavanje i kontrolu zagađenja voda i racionalno korišćenje raspoloživih resursa, takođe će doprineti dostizanju potcila 12.4.

Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju ima za cilj da obezbedi osnovu za bavljenje pitanjima kompleksnosti svih izazova koji se odnose na primenu propisa EU iz oblasti životne sredine u Republici Srbiji i, na drugom mestu, da obezbedi zdrave osnove za pregovore o pristupanju u vezi sa Poglavljem 27, i time stvori uslove za dostizanje **12.4 postići ekološki ispravno upravljanje hemikalijama i svim vrstama otpada i smanjiti njihovo ispuštanje u vazduh, vodu i zemljište i značajno smanjiti proizvodnju otpada kroz prevenciju, redukciju, recikliranje i ponovno korišćenje** i **12.5 značajno smanjiti proizvodnju otpada kroz prevenciju, redukciju, recikliranje i ponovno korišćenje**.

Napredak u dostizanju **potcilja 12.5. Smanjenje proizvodnje otpada kroz prevenciju, redukciju, recikliranje i ponovno korišćenje**, biće omogućeno realizacijom nekoliko planskih dokumenata. Ključan planski dokument za prevenciju nastajanja, smanjenje količine otpada i upravljanje nastalim otpadom po principu cirkularne ekonomije, predstavlja **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine, i Akcioni plan za period 2022–2024. godine za sprovođenje Programa upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period 2022–2031. godine**. Uvođenjem koncepta cirkularne ekonomije, **Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine**, direktno će uticati na ostvarivanje strateških ciljeva i dostizanje odgovarajućih standarda u oblasti zaštite životne sredine u kratkom, srednjem i dužem roku, posebno u oblasti razvoja konkurentne ekonomije, koja štedi resurse i utiče na smanjenje svih vrsta zagađenja. **Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godine**, u segmentu transformacije industrije od linearnog ka cirkularnom modelu, promocijom cirkularne ekonomije privrednim subjektima, kao i efikasnijom upotrebom materijalnih resursa u industrijskim procesima, doprineće smanjenju proizvodnje otpada. Smanjenje proizvodnje otpada i upravljanje otpadom, posebno u gradskim i urbanim naseljima, prepoznato je kao jedan od prioriteta **Strategije održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine**.

U Republici Srbiji ne postoje propisi koji obavezuju kompanije da uvode održive prakse i da integrišu informacije o održivosti u svoje cikluse izveštavanja. Međutim, **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine i Akcioni plan za period 2022–2024. godine za sprovođenje Programa upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period 2022–2031. godine**, kao jedan od prioriteta ističe i potrebu jačanja kapaciteta institucija u segmentu poboljšanja praćenja i izveštavanja u oblasti upravljanja otpadom, jačanja kapaciteta Agencije za zaštitu životne sredine i kapaciteta inspekcije za zaštitu životne sredine, kao i kapaciteta lokalnih samouprava, državne uprave i regionalnih preduzeća za upravljanje otpadom, što će delimično doprineti **potcilju 12.6. Integrisanje informacija o održivosti u cikluse izveštavanja kompanija**.

Definisanje potreba da javne nabavke budu u skladu sa zaštitom životne sredine, u direktnoj su vezi sa **potciljem 12.7 Promovisati prakse javnih nabavki koje su održive**, čiji je fokus promovisanje i podsticanje ekološkog i socijalnog aspekta u javnim nabavkama i inovacija. **Program razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za period 2019–2023. godine, sa Akcionim planom za 2022. godinu**, direktno doprinosi ovom potcilju prepoznajući, kao jedan od prioriteta, i unapređenje elektronskih javnih nabavki.

Strategija obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine, prepoznaje potrebu uključivanja tema održivog razvoja u nastavne planove i programe, kao i obuke za jačanje kapaciteta nastavnog osoblja i učenika za ostvarivanje aktivnosti koje se odnose na održivi razvoj, kolektivnu dobrobit i demokratsku kulturu, čime doprinosi **potcilju 12.8. Povećanje relevantnih informacija i svesti o održivom razvoju i stilu života u harmoniji sa prirodom**. **Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine** prepoznala je problem nedovoljne uključenosti mladih u aktivnosti u vezi sa zaštitom životne sredine, kao i u donošenje odluka u ovoj oblasti, a kao jedan od razloga navodi se i nedovoljan broj informacija o načinima na koje mogu da se uključe. Shodno tome, Strategija kao jedan od prioriteta navodi i povećanje učešća mladih u zaštiti životne sredine i održivog razvoja, između ostalog i unapređivanjem dostupnosti informacija o stanju životne sredine mladima, njihovim uključivanjem u konsultativne procese u oblasti zaštite životne sredine i razvijanjem odgovornosti mladih prema očuvanju životne sredine.

4. Institucionalni mehanizmi koordinacije, izrade i praćenje sprovođenja planskih dokumenata

Institucionalni mehanizmi za izradu, praćenje i koordinaciju planskih dokumenata u ključnim oblastima u okviru COR 12, izuzetno su kompleksni, pre svega zbog složenosti politika obuhvaćenih COR 12, kao i podele nadležnosti između različitih ministarstava i organa. U pogledu ključnog planskog dokumenta za COR 12, Programa upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine, primarnu nadležnost za izradu i praćenje ima ministarstvo nadležno za životnu sredinu i Agencija za zaštitu životne sredine, dok se sprovođenje planskog dokumenta omogućava u saradnji sa brojnim drugim institucijama, uključujući i ministarstvo nadležno za građevinu, saobraćaj i infrastrukturu.

U pogledu izrade i praćenja ostalih planskih dokumenata čijom realizacijom se doprinosi COR 12, nadležno je ministarstvo rudarstva i energetike u oblasti obnovljivih izvora energije, ministarstvo za poljoprivredu u

oblasti upravljanja otpadom iz poljoprivredne proizvodnje i prehrambene industrije, kancelarija za javne nabavke u oblasti održivih praksi javnih nabavki, ministarstvo privrede u oblasti transformacije industrije ka cirkularnom modelu, ministarstvo nadležno za obrazovanje u pogledu unapređenja svesti i kapaciteta o značaju održivog razvoja, kao i ministarstvo nadležno za omladinu u pogledu aktivnijeg uključivanja mladih u donošenje odluka o održivom razvoju i zaštiti životne sredine.

Na osnovu mapiranja nacionalnog planskog okvira, utvrđeno je da su konsultacije sa zainteresovanim stranama i civilnim sektorom u fazi izrade planskih dokumenata sprovedene za devet dokumenata javnih politika. S druge strane, većina planskih dokumenata obuhvaćenih mapiranjem predviđa saradnju sa građanima, organizacijama civilnog društva i drugim zainteresovanim stranama u postupku realizacije i sprovođenja aktivnosti.

5. Pregled UN pokazatelja za praćenje napretka

Na globalnom nivou, praćenje napretka u ostvarivanju COR 12 omogućeno je preko 13 UN pokazatelja.⁴⁰⁹

U Republici Srbiji, u pogledu praćenja globalnih UN pokazatelja kojima se prati napredak u ostvarivanju COR 12, važnu ulogu ima **Republički zavod za statistiku (RZS) koji prati 3 potcilja preko 3 UN pokazatelja**. Prema poslednjem Izveštaju o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine,⁴¹⁰ za 2021. godinu Republika Srbija je razvila instrumente politike čiji je cilj podrška prelasku na održivu proizvodnju i potrošnju, čime je ispunila obavezu prema prvom potcilju u okviru cilja 12. Što se tiče napretka u pogledu efikasnog korišćenja i upravljanje prirodnim resursima, ostvareni rezultati nisu konzistentni, jer se u pogledu domaće potrošnje materijala beleži značajno udaljevanje od cilja, a u pogledu produktivnog korišćenja resursa beleži se značajan napredak.

S druge strane, sagledavanjem pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika u okviru mapiranja nacionalnog planskog okvira relevantnog za COR 12, utvrđeno je da se pokazatelji utvrđeni dokumentima javnih politika **u većini ne podudaraju sa UN pokazateljima u okviru COR 12 i da se mogu povezati sa 2 UN pokazatelja, u okviru 2 potcilja**. Shodno tome, važeći dokumenti javnih politika trenutno ne pružaju adekvatan okvir za praćenje UN pokazatelja, kao i doprinosa planskih dokumenata dostizanju COR 12.

Pokazatelji utvrđeni dokumentima javnih politika sadrže dva dodatna pokazatelja u odnosu na UN pokazatelje koje prati RZS. Naime, **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine** omogućava praćenje i obezbeđuje podatak o količini proizvedenog opasnog otpada (UN pokazatelj 12.4.2.a), dok **Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine** omogućava praćenje i obezbeđuje podatak o broju akreditovanih obuka za jačanje kapaciteta učenika za ostvarivanje aktivnosti koje se odnose na obrazovanje za održivi razvoj; broju obučanih predstavnika OVU za jačanje kapaciteta učenika za ostvarivanje aktivnosti koje se odnose na obrazovanje za održivi razvoj; broju akreditovanih programa obuke za škole usmerene na interkulturalno obrazovanje, koje uključuje obrazovanje za održivi razvoj i demokratsku kulturu; broju obučanih predstavnika OVU za interkulturalno obrazovanje koje uključuje obrazovanje za održivi razvoj i demokratsku kulturu (UN pokazatelj 12.8.1), te se u narednom periodu može razmotriti uključivanje ova dva pokazatelja u bazu podataka Republičkog zavoda za statistiku.

Tabela 12. prikazuje potciljeve održivog razvoja u okviru kojih napredak Republike Srbije u dostizanju COR 12 prati RZS preko određenih UN pokazatelja. S druge strane, u tabeli su predstavljeni potciljevi u okviru kojih se doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja može pratiti na osnovu pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika, koje je moguće povezati sa UN pokazateljima održivog razvoja u okviru određenog potcilja. Shodno tome, da bi se omogućilo efektivnije praćenje doprinosa planskih dokumenata COR 12, u narednom periodu je prilikom utvrđivanja pokazatelja za praćenje sprovođenja planskih dokumenata potrebno uzeti u obzir i pokazatelja koje prati RZS

Tabela 12. Potciljevi COR 12 u okviru kojih Republički zavod za statistiku prati globalne UN pokazatelje održivog razvoja, i čije praćenje može biti omogućeno i preko dokumenata javnih politika

⁴⁰⁹ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

⁴¹⁰ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

Potciljevi održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih RZS prati UN pokazatelje održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih se na osnovu pokazatelja utvrđenih DJP može pratiti doprinos DJP COR 12
12.1	X	
12.2	X	
12.3		
12.4		X
12.5	X	
12.6		
12.7		
12.8		X
12.a		
12.b		
12.c		

COR 13: Akcija za klimu

1. Pregled ostvarenog napretka

Klimatske promene manifestuju se prevashodno u promeni trenda prosečne godišnje temperature i količine padavina. Procene⁴¹¹ za naše područje ukazuju na povećanje godišnje temperature vazduha i do 1,5 °C (leti porast preko 2,5 °C). Takođe, očekuje se smanjenje letnjih padavina od 10% do 20%. Leto 2021. godine je peto najtoplije leto u Republici Srbiji za period meteoroloških merenja od 1951. do 2021. godine, a najtoplije leto je bilo 2012. godine.⁴¹²

Na osnovu procena, razvijeni su različiti scenariji rasta globalne srednje temperature do kraja veka. Posledice su prikazane kroz očekivano smanjenje BDP-a zbog globalnog zagrevanja, polazeći od četiri različita scenarija (RCP 2.6, RCP 4.5, RCP 6 i RCP 8.5), koja znače četiri različita porasta srednje globalne temperature do kraja veka (1°C, 2°C, 3°C i 4°C). Projekcije su pokazale da bi u sklučaju da se rast srednje globalne temperature do kraja veka zadrži u okvirima određenim Sporazumom iz Pariza (2°C), to bi prouzrokovalo gubitak BDP-a Republike Srbije do sredine veka od 4,53%. Taj gubitak bi mogao biti umanjen ulaganjem u mere prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove.⁴¹³

U očuvanju životne sredine, od velike važnosti je praćenje napretka u okviru **potcilja 13.1. Stepem prilagodljivosti na rizike vezane za klimatske promene**.

U borbi protiv klimatskih promena bitni su brojni faktori, kao što su kvalitet vazduha, upravljanje otpadom, upravljanje vodama, zaštita prirode i zemljišta, kontrola industrijskog zagađenja i energetske transformacije, upravljanje rizikom, efikasnost i kvalitet civilne zaštite. Vazduh je u 2020. godini u svim aglomeracijama (Valjevo, Zaječar, Užice, Kosjerić, Pančevo, Novi Pazar, Niš, Beograd, Smederevo, Bor, Subotica) bio prekomerno zagađen, jer su prekoračene granične vrednosti za jednu ili više zagađujućih materija. U svim od navedenih aglomeracija, vazduh je bio prekomerno zagađen usled visoke koncentracije PM10 i (ili) PM2.5 čestica, sa izuzetkom Bora, koji je svrstan u gradove u najvišoj kategoriji zagađenja usled prekomerne koncentracije sumpor-dioksida (SO₂).⁴¹⁴ Broj smrtnih slučajeva i nestalih lica kao posledica prirodnih katastrofa na 100.000 stanovnika (UN pokazatelj 13.1.1b), iznosi 0,04 u 2020. godini.⁴¹⁵

COR 13 zalaže se za hitnu primenu mera protiv klimatskih promena koje bi udružile sve zemlje, pojedince, institucije i organizacije iz svih oblasti, od privrede do obrazovanja. Neželjene promene je još uvek moguće zaustaviti uz političku volju, primenu niza tehnoloških ograničenja i programa prilagođenih izmenjenim klimatskim uslovima.

⁴¹¹ https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2020/08/NDC_CCA_MirjamVujadinovicMandic.pdf

⁴¹² Сезонски билтен за Србију, Лето 2021. године, <https://www.hidmet.gov.rs/data/klimatologija/latin/leto.pdf>

⁴¹³ https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2020/04/cir_screen-06-04-2020_DRAFT-Study-on-the-Socio-economic-Aspects-of-Climate-Change-on-the-Republic-of-Serbia_UNDP.pdf

⁴¹⁴ Агенција за заштиту животне средине, http://www.sepa.gov.rs/download/izv/Vazduh_2020.pdf

⁴¹⁵ РСЗ, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN13010101?languageCode=sr-Cyrl>

Broj interno raseljenih lica kao posledica prirodnih katastrofa (UN pokazatelj 13.1.1a) iznosi 880 u 2020. godini. Ocena usvajanja i implementacije nacionalnih strategija za smanjenje rizika od katastrofa u skladu sa Sendai okvirom⁴¹⁶ (UN pokazatelj 13.1.2), iznosi 0,025 u 2018. godini.⁴¹⁷ Osam lokalnih samouprava je u 2018. godini usvojilo i primenjuje strategije za smanjenje rizika od katastrofa na lokalnom nivou, u skladu sa Nacionalnom strategijom smanjenja rizika od katastrofa (UN pokazatelj 13.1.3B) u 2018. godini.⁴¹⁸ Udeo ovih lokalnih samouprava u ukupnom broju lokalnih samouprava (UN pokazatelj 13.1.3a) iznosi 4,6% u 2018. godini.⁴¹⁹

U cilju jačanja sistemske otpornosti na klimatske promene, neophodno je ostvariti napredak i u pogledu **potcila 13.2 Integrisati mere za klimu u nacionalne politike i strategije**. Ukupne emisije gasova sa efektom staklene bašte, na godišnjem nivou (UN pokazatelj 13.2.2) iznose 61,86 Mt u 2019. godini (61,5 Mt u 2017. godini).⁴²⁰

Jedan od ključnih izazova u borbi protiv klimatskih promena i planiranja odgovarajućih mitigacionih mera jeste dostupnost i ažurirano prikupljanje kvalitetnih podataka sa terena. Kako bi se prevazišao pomenuti izazov, Republika Srbija je otpočela sa uspostavljanjem sistema za praćenje, izveštavanje i verifikaciju (MRV), koji je jedan od glavnih zahteva Okvirne konvencije UN o klimatskim promenama i u skladu je sa Sporazumom iz Pariza. Projekat Razvoj sistema praćenja, izveštavanja i verifikacije klimatskih promena (MRV) – Uspostavljanje okvira transparentnosti za Republiku Srbiju, ima za cilj razvoj IT sistema koji će omogućiti efikasno i redovno izveštavanje o emisijama gasova staklene bašte, ali i o smernicama i merama. Uspostavljanje kompletnog MRV sistema, započet je finansijskom i tehničkom pomoći koju pruža Evropska unija (kroz IPA projekat „Uspostavljanje mehanizma za implementaciju MMR-a“), dok je ministarstvo nadležno za zaštitu životne sredine i klimatske promene odgovorno za realizaciju projekta. U saradnji sa Agencijom za zaštitu životne sredine Austrije, razvijen je MRV sistem koji se sastoji od šest modula: politike i mere (PAMs), finansiranje u oblasti klimatskih promena, prilagođavanje na izmenjene klimatske promene, nacionalno utvrđeni doprinosi (NDC), projekcije i scenariji ublažavanja i inventar gasova sa efektom staklene bašte.⁴²¹ Tokom 2021. godine planirane su obuke, nakon čega se očekuje puna primena ovog sistema.

2. Doprinos procesa EU integracija i drugih međunarodnih procesa

Proces evropskih integracija od izuzetne je važnosti za ostvarivanje napretka i doprinos Republike Srbije u ostvarivanju COR 13 – Akcija za klimu. Ključno pregovaračko poglavlje u okviru kojeg Republika Srbija usaglašava svoje zakonodavstvo i politike sa standardima i zahtevima EU u oblasti klimatskih promena, jeste pregovaračko poglavlje **27 – Životna sredina**. EU, kao lider u oblasti politika koje se odnose na zaštitu životne sredine i ublažavanje klimatskih promena, setom direktiva nameće najviše standarde u podsticanju održivog razvoja. To čini kroz prelazak na privredu efikasnih resursa, niske emisije gasova, princip „zagađivač plaća“, borbu protiv nanošenja štete životnoj sredini u samom izvoru, adaptacije na klimatske promene i povećanja otpornosti na katastrofe. Pravne tekovine EU u oblasti životne sredine obuhvataju horizontalno zakonodavstvo (procesni aspekti prava životne sredine kroz koje se obezbeđuje pravo na pristup informacijama, učešće javnosti u procesu donošenja odluka, sudska zaštita prava na pristup informacijama i učešće javnosti, kao i odgovornost za štetu prema životnoj sredini), kvalitet vazduha, klimatske promene, upravljanje otpadom, upravljanje vodama, zaštitu prirode i biodiverziteta, kontrolu industrijskog zagađenja i upravljanje rizicima, kontrolu hemikalija, genetski modifikovane organizme (GMO), upravljanje bukom, civilnu zaštitu i saradnju sa trećim zemljama.

Oblast **klimatskih promena** regulisana je sa 58 odluka/uredbi/direktiva. Prevođenje EU direktiva u nacionalno zakonodavstvo, a naročito njihovo sprovođenje, veoma je zahtevno i podrazumeva velike investicije. Troškovi aproksimacije u sektoru kvaliteta vazduha i klimatskih promena iznosiće 652 miliona

⁴¹⁶ Степен у којем се усвајају и примењују националне стратегије смањења ризика од катастрофа у складу са Сендаи оквиrom за смањење ризика од катастрофа 2015–2030. године. Виша вредност (0–1) означава већи степен усклађености.

⁴¹⁷ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN130102?languageCode=sr-Cyrl>

⁴¹⁸ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN13010302?languageCode=sr-Cyrl>

⁴¹⁹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN13010301?languageCode=sr-Cyrl>

⁴²⁰ https://www.climatewatchdata.org/ghg-emissions?end_year=2018&gases=all-ghg®ions=SRB§ors=total-including-lucf&start_year=1990

⁴²¹ <https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2021/04/1.-MRV-system-for-Serbia-6-modules-in-brief.pdf>

evra, što predstavlja 6% ukupnog troška aproksimacije u sektoru životne sredine.⁴²² Investicioni troškovi⁴²³ samo za kvalitet vazduha i klimatske promene, u cilju potpune usklađenosti sa EU zahtevima, procenjene su na 294 miliona evra.

Smanjenje potrošnje energije i zagađenja životne sredine kao posledica energetske transformacije, ključni je cilj energetske politike EU, kroz koju se sprovodi značajan deo *acquis-a* za klimu. **Energetska zajednica Jugoistočne Evrope**, čija je članica Republika Srbija, usmerava sprovođenje energetske efikasnosti i korišćenje obnovljivih izvora energije, kao i sprovođenje obaveza predviđenih *Kjoto protokolom*. Time se doprinosi **potcilju 13.a sprovođenju obaveze preuzete iz „Okvirne konvencije UN o klimatskim promenama“**.

U okviru **pregovaračkog poglavlja 15 – Energetika**, koje predstavlja jednu od najznačajnijih oblasti delovanja institucija EU, evropski propisi sastoje se od pravila i politika koje između ostalog pokrivaju i oblasti obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti. Obnovljivi izvori energije dobijaju sve više na značaju zbog svojih osobina obnovljivosti i znatno manjeg štetnog uticaja na životnu sredinu. Upotreba ovih izvora pomaže da se smanje emisije štetnih gasova iz proizvodnje i korišćenja električne energije.

Usvajanjem **prvog**⁴²⁴ i **drugog**⁴²⁵ **Izveštaja Republike Srbije prema okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o promeni klime**, dat je prikaz postojećeg stanja i potrebe za jačanjem kapaciteta u cilju upravljanja rizicima vezanim za klimatske promene, što je u direktnoj vezi sa COR 13.1.

U okviru **Energetske zajednice za Jugoistočnu Evropu**, sredinom 2017. osnovana je „Akciona grupa za klimu“ (Climate Action Group), kao platforma za saradnju predstavnika ministarstava i drugih relevantnih institucija nadležnih za energetiku, klimatske promene i životnu sredinu. Cilj ove inicijative je, kako u podršci razvoju klimatske politike i transponovanju relevantne regulative u nacionalna zakonodavstva, tako i efektivnom sprovođenju te politike i postavljanju novih pokazatelja za 2030. godinu za sve članice potpisnice. Energetska zajednica i Balkanska zelena fondacija organizovali su tzv. Forum održivosti (Sustainability Forum), platformu na kojoj se okuplja veliki broj zainteresovanih strana posvećenih ključnim energetskim i klimatskim pitanjima sa kojima se suočava region Energetske zajednice. Ujedno je potpisan i Memorandum o razumevanju sa Evropskom bankom za obnovu i razvoj, s ciljem jačanja saradnje u oblasti razvoja održive energetike i klimatskih promena na Zapadnom Balkanu.

Od međunarodnih konvencija čijim sprovođenjem Republika Srbija ispunjava svoje međunarodne obaveze, a koje s druge strane doprinose i ostvarivanju rezultata i napretku u okviru COR 13, treba istaći **Okvirnu UN konvenciju o klimatskim promenama** usvojenu na Rio konferenciji 1992. godine. Imala je za cilj stabilizaciju gasova s efektom staklene bašte. Obaveze, između ostalog, obuhvataju razvoj i objavljivanje nacionalnih katastarskih emisija i izvora svih gasova staklene bašte, koji se ne kontrolišu Montrealskim protokolom, formulisanje, ostvarivanje i ažuriranje nacionalnih i/ili regionalnih programa za ublažavanje nepovoljnih posledica i adaptaciju na promenu klime. **Protokol iz Kjota** potpisalo je 159 država 1997. godine, dok je do sada protokol podržala 191 zemlja. On sadrži kvantifikovane obaveze u pogledu smanjenja emisija za industrijalizovane države.

Ključnim odredbama **Pariskog sporazuma** iz 2015. godine predviđeno je sledeće: ograničenje povećanja temperature ispod 2°C u odnosu na predindustrijski period; usvajanje nacionalnih doprinosa, odnosno nacionalnih ciljanih vrednosti, njihovu reviziju svakih pet godina i određivanje mera za njihovo postizanje; obaveza dostavljanja redovnih izveštaja o emisijama i postignutom napretku u odnosu na nacionalno određene mete.

Okvir za smanjenje rizika od katastrofa iz Sendaija za period 2015–2030. cilja na znatno smanjenje rizika od katastrofa i gubitka života, uslova za stvaranje sredstava za život i zdravlja i gubitka ekonomske, fizičke, kulturne i ekološke imovine ljudi, kompanija, zajednica i zemalja.

⁴²² <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/viewdoc?uuid=b37a71ff-f24c-4fbd-ab5e-4de241d87bcc®actid=425537&doctype=reg>

⁴²³ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/viewdoc?uuid=b37a71ff-f24c-4fbd-ab5e-4de241d87bcc®actid=425537&doctype=reg>

⁴²⁴ <https://unfccc.int/resource/docs/natc/serbur1se.pdf>

⁴²⁵ https://www.klimatskepromeene.rs/wp-content/uploads/2017/12/Drugi-izvestaj-o-promeni-klime-SNC_Srbija.pdf

U skladu sa Pariskim sporazumom, EU je pokrenula **Akciju za klimu, sa ciljem da Evropa postane neutralna po pitanju emisija GHG do 2050. godine** i definisala **Dugoročnu stratešku viziju za prosperitetnu, modernu, konkurentnu i klimatski neutralnu ekonomiju od 2050. godine**.⁴²⁶ Ključni ciljevi EU su da do 2030. godine, emisije GHG smanji za najmanje 40% (u odnosu na nivo iz 1990. godine), da dostigne najmanje 32% udela obnovljivih izvora energije i da za najmanje 32,5% poveća energetska efikasnost.⁴²⁷ Usled sve većeg značaja zaštite vazduha, planirano je dodatno smanjenje emisije GHG za najmanje 55% do 2030. godine u odnosu na nivo iz 1990. godine.⁴²⁸

Sofijska deklaracije o „Zelenoj agendi“ za Zapadni Balkan,⁴²⁹ postavlja okvir zemljama Zapadnog Balkana u pogledu sprovođenja mera u oblasti sprečavanja klimatskih promena i zagađenja, razvoja energije, mobilnosti i cirkularne ekonomije, kao i razvoja biodiverziteta, održive poljoprivrede i proizvodnje hrane. U okviru oblasti **I Klima, energetika, mobilnost**, zemlje potpisnice Sofijske deklaracije će zajednički sa EU usmeravati svoje aktivnosti u cilju **postizanja ugljenične neutralnosti kontinenta do 2050. godine, uvođenjem stroge klimatske politike i reformom energetskog i transportnog sektora**. Za potrebe sprovođenja Sofijske deklaracije izrađen je **Akcioni plan za sprovođenje „Zelene Agende“ za Zapadni Balkan**, koji definiše mapu puta u okviru oblasti Klimatskih promena i nalažava potrebu prilagođavanja klimatskih politika zemalja Zapadnog Balkana EU politikama, formulisanja ciljeva u oblasti klime (i energije) u skladu sa ambicioznijim planovima EU za tranziciju do 2030. godine. Akcionim planom uspostavlja se okvir za koordinaciju i podršku pravilnom sprovođenju i praćenju realizacije Zelene agende za Zapadni Balkan. **Akcioni plan za sprovođenje Zelene agende za Zapadni Balkan**, u okviru koga se Republika Srbija, između ostalog, obavezala da će sprovoditi mere u oblasti sprečavanja klimatskih promena i zagađenja, razvoja energije, saobraćaja i cirkularne ekonomije, doprineće dostizanju COR 13.

Strategija 2030. za Jugoistočnu Evropu sprovodi se u okviru tri dimenzije održivog razvoja: Prosperitet; Ljudi i mir i Partnerstva, kao i tri horizontalne oblasti: Siromaštvo, Digitalna transformacija regiona JIE i Zelena tranzicija regiona JIE. Za COR 13 najrelevantniji su prioriteti u okviru prve dimenzije saradnje, **Prosperitet** u okviru koje se u prvom redu sprovode akcije usmerene na: promovisanje ekonomskog rasta kroz trgovinsku razmenu, održiv i odgovoran turizam i jačanje saobraćajne povezanosti, uključujući i digitalizaciju i zelenu transformaciju industrije i poljoprivredne proizvodnje; promovisanje investicija, istraživanja i inovacija u obnovljivoj energiji kako bi se povećao udeo snabdevanja energijom bez ugljenika i poboljšala energetska efikasnost; povećanje kapaciteta za poboljšanje otkrivanja i smanjenja rizika od prirodnih katastrofa, kako bi se smanjio njihov uticaj na ekonomski rast; smanjenje digitalnog jaza kroz bolju širokopojasnu povezanost, razvoj digitalnih veština i ubranu digitalizaciju industrije i javnih usluga i jačanje partnerstva javnog i privatnog sektora i uloge finansijskog sektora / finansiranja za razvoj za implementaciju COR u JIE.

Evropska unija je u okviru **Ekonomsko-investicionog plana za Zapadni Balkan**, definisala deset investicionih prioriteta koji će podržati glavne drumske i železničke veze u regionu, obnovljivu energiju i prelazak sa uglja na druge izvore energije, obnavljanje javnih i privatnih objekata kako bi se povećala energetska efikasnost i smanjile emisije gasova s efektom staklene bašte, infrastrukturu za upravljanje otpadom i otpadnim vodama, kao i uvođenje širokopojasne infrastrukture. Ekonomsko-investicioni plan za Zapadni Balkan podržaće inicijative koje doprinose sprovođenju Agende 2030. i njenih ciljeva održivog razvoja, **Pariskog sporazuma o klimi i međunarodno dogovorenih ciljeva biodiverziteta**.

3. Pregled nacionalnog planskog okvira Republike Srbije

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u okviru COR 13: Akcija za klimu obuhvatilo je pregled sedam planskih dokumenata u oblasti energetike, javnog zdravlja, upravljanja otpadom, održivog urbanog razvoja, upravljanje rizicima od elementarnih nepogoda koji su podjednako važni za proces evropskih integracija i pripremu Republike Srbije za klaster – Zelena agenda i održiva povezanost, kao i za ostvarivanje napretka u okviru COR 13.

U okviru COR 13, za Republiku Srbiju relevantno je četiri potcilja održivog razvoja, dok potcilj 13.a. koji se odnosi na *primenu obaveze koje su preuzele razvijene zemlje potpisnice „Okvirne konvencije Ujedinjenih*

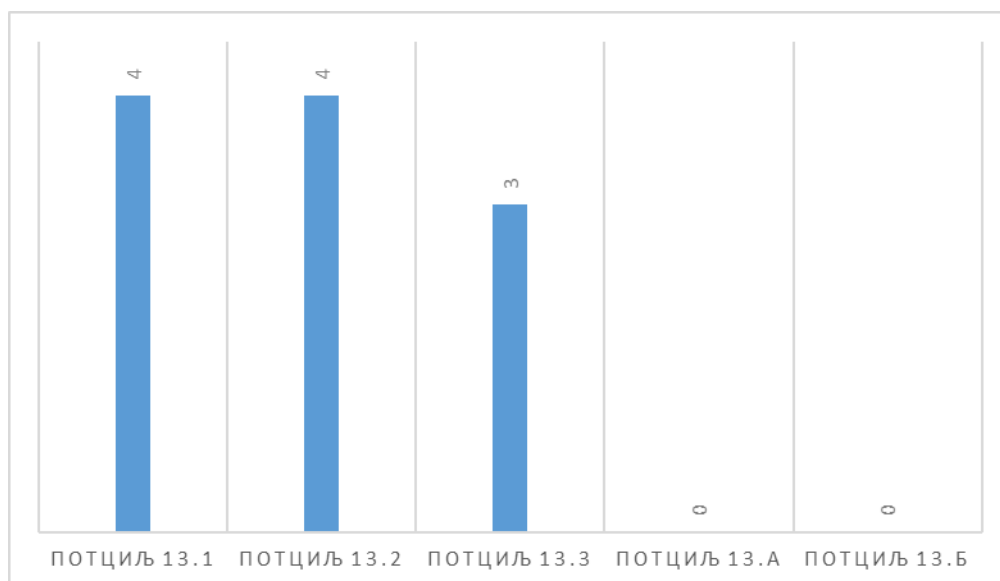
⁴²⁶ https://ec.europa.eu/clima/eu-action/climate-strategies-targets/2050-long-term-strategy_en

⁴²⁷ https://ec.europa.eu/clima/eu-action/climate-strategies-targets/2030-climate-energy-framework_en

⁴²⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0562>

⁴²⁹ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf

nacija o klimatskim promenama“ o prikupljanju 100 milijardi dolara godišnje do 2020. godine, nije primenljiv na Republiku Srbiju. Važeća planska dokumenta mogu se povezati sa tri od četiri potcilja u okviru COR 13. Ključni dokument koji doprinosi najvećem broju potciljeva predstavlja Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine. S druge strane, *potcilj 13.1. Prilagodljivost na rizike vezane za klimatske promene* kao i *potcilj 13.2. Mere za klimu integrisane u nacionalne politike i strategije*, oblasti su u okviru COR 13 kojima doprinosi najveći broj planskih dokumenata.

Slika 13. Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima COR 13 – Akcija za klimu

Do sada je Republika Srbija u vezi sa obavezama prema UNFCCC podnela sledeća dokumenta: **Prvu nacionalnu komunikaciju o klimatskim promenama** (NC1, 2010. godine),⁴³⁰ **Prvi izveštaj Republike Srbije prema Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o promeni klime**,⁴³¹ **Prvi dvogodišnji ažurirani izveštaj** (BUR1, 2016. godine)⁴³² i **Drugi nacionalni izveštaja prema Okvirnoj konvenciji UN o promeni klime** (NC2, 2017. godine).⁴³³

Prema **Sporazumu iz Kopenhagena**, Republika Srbija je dobrovoljno pristala na ograničenje emisija gasova sa efektom staklene bašte za **18% do 2020. godine, u poređenju sa nivoima iz 1990. godine**, a takođe, podnela je 2015. godine, **Nameravani nacionalno određeni doprinos (INDC)**⁴³⁴ na osnovu Okvirne konvencije UN o klimatskim promenama (UNFCCC), u skladu sa Pariskim sporazumom o klimi, **da smanji emisije gasova sa efektom staklene bašte od 9,8% do 2030. godine u poređenju sa 1990. godinom**.

Republika Srbija je usvojila set planskih dokumenata koji se odnose na upravljanje rizicima u vezi sa klimatskim promenama i kojima se operacionalizuje **potcilj 13.1. Prilagodljivost na rizike vezane za klimatske promene**. Među njima treba istaći **Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda**⁴³⁵ koji sadrži 6 komponenti koje će doprineti poboljšanju postojećih sistema za upravljanje rizicima od nepogoda, kroz širok spektar aktivnosti i mera: od tradicionalnog smanjenja rizika kroz strukturne mere u projektovanju, kao što su sistemi zaštite od poplava, do poboljšanja spremnosti kroz nestrukturne mere, kao što su prostorno planiranje bazirano na poznavanju rizika, poboljšane vremenske prognoze i rano upozoravanje, kao i rešenja za finansiranje upravljanja rizicima i osiguranja. **Strategija održivog urbanog**

⁴³⁰ https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/old-documents/Klimatske_promene/Strategije/Prvi%20izvestaj_srp_web%5B1%5D.pdf

⁴³¹ https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/old-documents/Klimatske_promene/Strategije/Prvi%20izvestaj_srp_web%5B1%5D.pdf

⁴³² <https://unfccc.int/resource/docs/natc/serbur1se.pdf>

⁴³³ https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2017/12/Drugi-izvestaj-o-promeni-klime-SNC_Srbija.pdf

⁴³⁴ <https://klima101.rs/wp-content/uploads/2020/12/Nameravani-nacionalno-odredeni-doprinosi.pdf>

⁴³⁵ <http://www.obnova.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Nacionalni%20program%20upravljanja%20rizikom%20od%20elementarnih%20nepogoda.pdf>

razvoja Republike Srbije do 2030. godine, kao jedan od prioriteta navodi unapređenje kvaliteta životne sredine, zdravlja i bezbednosti stanovnika u urbanim naseljima i visok stepen prilagođenosti urbanih područja klimatskim promenama. **Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju**⁴³⁶ je predstavljala jedan od najbitnijih dokumenata sa aspekta evropskih integracija u oblasti životne sredine, u kojoj se razmatraju pravni, institucionalni i ekonomski aspekti procesa evropskih integracija u oblasti životne sredine. Strategija je poslužila kao priprema za pregovore o pristupanju u okviru poglavlja 27. U okviru oblasti zaštite vazduha i klimatskih promena postoji preko 44 EU propisa, dok su troškovi aproksimacije u ovom sektoru propračunati na 652 miliona evra, što predstavlja 6% ukupnog troška aproksimacije u sektoru životne sredine. U okviru ove strategije planirano je bavljenje kvalitetom vazduha, graničnim vrednostima emisije, kvalitetom goriva, emisijom izduvnih gasova, kvotama emisije, emisije GHG i VOC.

Ključni planski dokumenti u ovoj oblasti još uvek nisu usvojeni. Pripremljen je **Predlog strategije niskougljeničnog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2030. godine sa projekcijama do 2050. godine sa akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**, kao krovni dokument za borbu protiv klimatskih promena, a u pripremi je Program adaptacije na izmenjene klimatske uslove. U predlogu strategije niskougljeničnog razvoja, postavljeni su ciljevi i identifikovane su prioritetne mere za smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte. Takođe, identifikovani su najranjiviji sektori za koje su predložene mere za prilagođavanje na izmenjene klimatske uslove: poljoprivreda – proizvodnja hrane, šumarstvo i vodni resursi – hidrologija. U skladu razmatranim scenarijima i predloženim ciljevima za smanjenje gasova sa efektom staklene bašte, u pripremi je i revizija **nameravanih nacionalno određenih doprinosa za smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte**, kao obaveza u okviru Pariskog sporazuma.

Kontinuirano praćenje kvaliteta vazduha na nivou Republike Srbije omogućeno je kroz **Izveštaje sa ocenom kvaliteta vazduha i utvrđivanje kategorija kvaliteta vazduha u zonama i aglomeracijama**. Ove izveštaje na godišnjem nivou publikuje Agencija za zaštitu životne sredine. **Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine** ima za cilj razvijanje održivog sistema upravljanja otpadom u svrhu očuvanja resursa i smanjenja negativnih uticaja na životnu sredinu, zdravlje ljudi i degradaciju prostora. **Programom za zaštitu vazduha** se uključuju ciljevi UNECE Geteborskog protokola i definišu dugoročne mera za smanjenje emisija iz različitih sektora relevantnih za NEC direktivu.

Pored ovih dokumenata, nadležne institucije planiraju i izradu drugih dokumenata vezanih za ovu oblast, kao što su:

- **Nacionalni program za borbu protiv dezertifikacije i degradacije zemljišta**, u skladu sa Konvencijom Ujedinjenih nacija o borbi protiv dezertifikacije *u zemljama sa teškom sušom i/ili dezertifikacijom*.
- **Nacionalni program za kontrolu zagađenja vazduha** – cilj ovog nacionalnog programa biće ograničenje emisija određenih zagađujućih materija antropogenog porekla, kako bi se postigle definisane obaveze smanjenja emisija na nacionalnom nivou.

U narednom periodu, kada su u pitanju klimatske promene, Republiku Srbiju očekuje: usvajanje Strategije niskougljeničnog razvoja u skladu sa Zakonom o klimatskim promenama, usvajanje Nacionalnog klimatskog i energetskog plana u skladu sa Zakonom o energetici, donošenje brojnih podzakonskih akata kojima će se Zakon o klimatskim promenama operacionalizovati, zatim ažuriranje i usvajanje Nacionalno utvrđenih doprinosa smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte, u skladu sa obavezama iz Pariskog sporazuma.

Potcilj 13.2. Mere za klimu integrisane u nacionalne politike i strategije ugrađen je u više planskih dokumenata (UN pokazatelj 13.2.1), kojima je utvrđeno opredeljenje Republike Srbije za borbu protiv klimatskih promena, i to: Strategija razvoja energetike do 2025. godine, sa projekcijom do 2030. godine,⁴³⁷ Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030.

⁴³⁶ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2011/80/1/reg>

⁴³⁷ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/ostalo/2015/101/1/r>

godine za period od 2017. do 2023. godine, Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju⁴³⁸ i Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine.⁴³⁹

Strategija razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine, kao i **Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike**, integrišu mere za klimu posebno u kontekstu mera energetske efikasnosti i korišćenja obnovljivih izvora energije u cilju zaštite životne sredine i smanjenja uticaja na klimatske promene.

Akcioni plan za energetske efikasnost i Nacionalni akcioni plan za korišćenje obnovljivih izvora energije, bili su ključni strateški dokumenti u oblastima obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti do 2020. godine. Ove oblasti su od 2021. godine integrisane u **Strategiju razvoja energetike do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine**.⁴⁴⁰ Ovom strategijom se kao jedan od tri prioriteta navodi sveobuhvatna tranzicija ka održivoj energetici, kroz unapređenje energetske efikasnosti u obavljanju energetske delatnosti i potrošnje energije; povećavanje udela energije iz obnovljivih izvora energije i unapređenje stanja i sistema zaštite životne sredine u svim oblastima energetske delatnosti.

Program za ostvarivanje Strategije razvoja energetike do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine za period od 2017. do 2023. godine⁴⁴¹ sadrži listu mera, aktivnosti i projekata, uključujući ciljeve i njihove pokazatelje, u oblastima: električne energije, toplotne energije, obnovljivih izvora energije, nafte, prirodnog gasa, uglja i energetske efikasnosti u sektoru potrošnje energije, uzimajući u obzir aspekte zaštite životne sredine i energetske efikasnost. U oblastima obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti, pored preuzetih mera i aktivnosti iz AP za energetske efikasnost i AP za korišćenje obnovljivih izvora energije, uključene su i dodatne mere i aktivnosti kako bi se unapredilo stanje u ovim oblastima.

U skladu sa obavezama prema Energetskoj zajednici, Republika Srbija započela je sa izradom Plana za energetiku i klimu za period 2021–2030, sa vizijom do 2050. godine.

Nacrtom strategije niskougljeničnog razvoja⁴⁴² predviđen je rast ulaganja u cilju promovisanja prelaska na klimatski neutralnu ekonomiju i društvo otporno na klimatske promene uz preuzimanje obaveza iz „Okvirne konvencije UN o klimatskim promenama“, što je u skladu sa potcrljem 13.a.

Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine obuhvata spektar mera koje će doprineti ublažavanju klimatskih promena u urbanim naseljima.

Doprinos ostvarenju **potcrlja 13.3. Poboljšati kapacitete za ublažavanje klimatskih promena i prilagođavanje, smanjenje njihovog uticaja i rano upozoravanje** daće nekoliko dokumenata javnih politika identifikovanih u ovoj oblasti. **Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda** doprineće izgradnji kapaciteta i unapređenju sistema za rano upozoravanje na nacionalnom i lokalnom nivou. Realizacija **Strategije održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine, sa Akcionim planom 2021–2022. godine**, omogućiće jačanje institucionalnih kapaciteta i primenu strateških i planskih dokumenata u planiranju i ostvarivanju urbanog razvoja sa ciljem zaštite i očuvanja životne sredine i bezbednosti života.

COR 13 je u neposrednoj korelaciji sa nekoliko drugih ciljeva održivog razvoja i očekuju se sinergijski efekti u njihovom ostvarenju. To su **COR 6**: Obezbeđeni sanitarni uslovi i pristup pijaćoj vodi za sve, **COR 7**: Dostupna i obnovljiva energija, **COR 11**: Održivi gradovi i zajednice, **COR 12**: Odgovorna potrošnja i proizvodnja i **COR 15**: Održivo upravljanje šumama, suzbijanje dezertifikacije i degradacije zemljišta, koji se nalaze u okviru klastera Zelena agenda i održiva povezanost.

4. Institucionalni mehanizmi koordinacije, izrade i praćenja sprovođenja planskih dokumenata

Institucionalni mehanizmi za izradu, praćenje i koordinaciju planskih dokumenata u okviru COR 13, u oblasti klimatskih promena, neretko su podeljeni između dva ili više ministarstava. U tom kontekstu, ključnu nadležnost za izradu i praćenje planskih dokumenata u oblasti klimatskih promena ima Ministarstvo zaštite životne sredine, koje je krovno ministarstvo i ima horizontalnu nadležnost za klimatske promene. Agencija za

⁴³⁸ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2011/80/1/reg>

⁴³⁹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/47/1/reg>

⁴⁴⁰ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/ostalo/2015/101/1/r>

⁴⁴¹ <https://biogas.org.rs/wp-content/uploads/2019/11/Uredba-o-utvr%C4%91ivanju-programa-ostvarivanja-Strategije-razvoja-energetike-za-period-od-2017-do-2023.pdf>

⁴⁴² <https://balkangreenenergynews.com/rs/wp-content/uploads/2020/01/Strategija-niskougljeni%C4%8Dnog-razvoja-sa-akcionim-planom-za-javnu-raspravu.pdf>

zaštitu životne sredine, kao organ u sastavu Ministarstva, između ostalog nadležna je da prati stanje činilaca životne sredine kroz indikatore životne sredine, registar zagađujućih materija i drugog, da sprovodi državni monitoring kvaliteta vazduha i voda, prikuplja i objedinjuje podatke o životnoj sredini, vrši njihovu obradu i izradu izveštaja o stanju životne sredine i sprovođenju politike zaštite životne sredine.

Propisi kojima se uređuje životna sredina, uključujući i oblast klimatskih promena, imaju snažan uticaj na oblast energetike i saobraćaja, te je za dostizanje COR 13 važna koordinacija svih državnih organa nadležnih za oblasti životne sredine, energetike, zgradarstva i saobraćaja. Ministarstvo nadležno za rudarstvo i energetiku i ministarstvo nadležno za poljoprivredu, imaju unutrašnje organizacione jedinice koje se bave klimatskim promenama. Unutrašnja organizaciona jedinica ministarstva nadležnog za energetiku, bavi se unapređenjem energetske efikasnosti, održivim razvojem i klimatskim promenama u oblasti energetike, dok se organizaciona jedinica u okviru Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, bavi praćenjem uticaja klimatskih promena na poljoprivredu. U pogledu sprovođenja aktivnosti u oblasti klimatskih promena, nadležno je Ministarstvo građevine, saobraćaja i infrastrukture, posebno u kontekstu održivog urbanog razvoja.

Izrada propisa i dokumenata javnih politika, kao i praćenje njihove realizacije u oblasti životne sredine, organizuju se kroz formalne *ad-hoc* radne grupe u okviru ministarstva nadležnog za zaštitu životne sredine i drugih ministarstava nadležnih za pojedina pitanja. U radu tih grupa mogu učestvovati i druga nadležna ministarstva i zainteresovane strane, međutim koordinacija sa zainteresovanim stranama nije adekvatna. Na osnovu mapiranja nacionalnog planskog okvira, utvrđeno je da konsultacije sa zainteresovanim stranama i organizacijama civilnog društva u fazi izrade planskih dokumenata nisu sprovedene za većinu dokumenata javnih politika. S druge strane, većina planskih dokumenata obuhvaćenih mapiranjem predviđa saradnju sa građanima, organizacijama civilnog društva i drugim zainteresovanim stranama u postupku realizacije i sprovođenja aktivnosti planiranih u oblasti klimatskih promena.

5. Pregled UN pokazatelja za praćenje napretka

Na globalnom nivou, praćenje napretka u ostvarivanju COR 13 omogućeno je preko 8 UN pokazatelja.⁴⁴³

U Republici Srbiji, u pogledu praćenja globalnih UN pokazatelja kojima se prati napredak u ostvarivanju COR 13, važnu ulogu ima **Republički zavod za statistiku (RZS) koji prati jedan potcilj preko 3 UN pokazatelja**. Prema poslednjem Izveštaju o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine,⁴⁴⁴ za 2021. godinu Republika Srbija u primeni politika beleži smanjenje ocene za sprovođenje strategije prema Sendai okviru između 2017. i 2018. godine, a broj lokalnih samouprava koje primenjuju politike povećanja otpornosti na katastrofe, izuzetno je mali.

S druge strane, sagledavanjem pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika u okviru mapiranja nacionalnog planskog okvira relevantnog za COR 13, vidi se da se pokazatelji utvrđeni dokumentima javnih politika **u većini ne podudaraju sa UN pokazateljima u okviru COR 13 i da se mogu povezati sa 3 UN pokazatelja, u okviru 2 potcilja**. Shodno tome, važeći dokumenti javnih politika trenutno ne pružaju adekvatan okvir za praćenje UN pokazatelja, kao i doprinosa planskih dokumenata dostizanju COR 13.

Praćenje UN pokazatelja za potcilj 13.2 – *Integrisati mere vezane za klimatske promene u nacionalne politike, strategije i planiranje*, koji RZS trenutno ne prati, može se omogućiti i kroz važeće dokumente javnih politika.

Tabela 13. prikazuje potciljeve održivog razvoja u okviru kojih napredak Republike Srbije u dostizanju COR 13 prati RZS preko određenih UN pokazatelja. S druge strane, tabelom su predstavljeni potciljevi u okviru kojih se doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja može pratiti na osnovu pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika, koje je moguće povezati sa UN pokazateljima održivog razvoja u okviru određenog potcilja.

Tabela 13. *Potciljevi COR 13 u okviru kojih Republički zavod za statistiku prati globalne UN pokazatelje održivog razvoja, i čije praćenje može biti omogućeno i preko dokumenata javnih politika*

⁴⁴³ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

⁴⁴⁴ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

Potciljevi održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih RZS prati UN pokazatelje održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih se na osnovu pokazatelja utvrđenih DJP može pratiti doprinos DJP COR 13
13.1	X	X
13.2		X
13.3		
13.a		
13.b		

COR 15: Život na zemlji

1. Pregled ostvarenog napretka

Zaštita ekosistema i prirodnih resursa u Republici Srbiji sprovodi se kroz nekoliko sektorskih politika. Pored sektora zaštite životne sredine, šumarstva, vodoprivrede, sektori poljoprivrede, energetike, saobraćaja i prostornog planiranja, posebno su značajni za zaštitu ekosistema.

Površina pod šumom i njena iskorišćenost, značajni su za **potcilj 15.1. Očuvanje, obnovu i održivo korišćenje kopnenih i unutrašnjih ekosistema**. Površina pod

šumom iznosi oko 2.740.000 ha ili 31,1% teritorije Srbije u 2020. godini⁴⁴⁵ (UN pokazatelj 15.1.1), dok je EU prosek 40%. U periodu od 1953. do 2012. godine, došlo je do povećanja površine pod šumom za preko milion hektara, što je porast od 75% u odnosu na 1953. godinu.⁴⁴⁶ Ukupne štete u državnim šumama Republike Srbije u 2021. godini, iskazane po zapremini drveta, iznose 197.774 m³, od čega na štete nastale od čoveka otpada oko 19.000 m³.⁴⁴⁷ Dejstvom elementarnih nepogoda (vetar, kiša, grad i sneg), prouzrokovana je šteta od oko 120.000 m³ zapremine drveta, što iznosi oko 61% od ukupnih šteta nastalih u državnim šumama. U 2021. godini evidentirano je 34 požara u državnim šumama, pri čemu je oštećena zapremina drveta od 3.360 m³. Oštećena zapremina drveta u šumama na koje postoji pravo svojine, iznosi 6.739 m³. Štete od biljnih bolesti u državnim šumama u 2021. godini iznose oko 45.000 m³.

U okviru COR 15, Agenda 2030. promoviše vraćanje u prvobitno stanje kopnenih ekosistema, kao što su šume, močvare, sušni tereni i planine, kolektivno zalaganje svih sektora i primenu konkretnih mera očuvanja prirodnih staništa i biodiverziteta, održivo upravljanje šumama, strožu kontrolu krivolova i trgovine retkim biljkama.

Poseban problem predstavlja bespravna seča šuma. Ukupno posećena bruto zapremina drveta iznosi 3.355.437 m³ u 2021. godini (3.180.227 m³ u 2020. godini).⁴⁴⁸ Tokom 2021. godine, u Republici Srbiji je pošumljeno 1.203 ha šumskog zemljišta (1.481 ha šumskog zemljišta u 2020. godini).⁴⁴⁹ Odnos godišnjeg zapreminskog prirasta i godišnje seče je oko 3:1.⁴⁵⁰ Udeo slatkovodnih područja unutar zaštićenih područja iznosi 23,2%, dok je udeo terestrijalnih područja unutar zaštićenih područja na nivou od 24,78% u 2021. godini⁴⁵¹ (UN pokazatelj 15.1.2).

Neka od najsloženijih ograničenja iz oblasti održivog upravljanja šumama, koja otežavaju sprovođenje politika, svakako su: zaostajanje u tehničko-tehnološkom razvoju; neodgovarajuće upravljanje i gazdovanje šumama u praktičnom smislu, slabe veze sa istraživačkim aspektom, institucionalne slabosti i sporost u prilagođavanju promenama na globalnom nivou.

Na osnovu primenjenih mera institucionalne zaštite prirode tokom sedam decenija, površina zaštićenih područja u Republici Srbiji trenutno iznosi 691.443 ha, odnosno 7,81% teritorije Republike Srbije.⁴⁵² Pod zaštitom se nalazi 465 zaštićenih područja: 5 nacionalnih parkova, 18 parkova prirode, 23 predela izuzetnih

⁴⁴⁵ P3C, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN150101?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁴⁶ <http://indikator.sepa.gov.rs/pretrazivanje-indikatora/indikatorilat/svefind/5cd5fd0a8a944df482165e2f246e9e98>

⁴⁴⁷ P3C, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221138.pdf>

⁴⁴⁸ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221133.pdf>

⁴⁴⁹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20211126.pdf>

⁴⁵⁰ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20215674.pdf>

⁴⁵¹ P3C, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN150102?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁵² Завод за заштиту природе Србије, <https://www.zzps.rs/wp/osnovne-informacije/>

odlika, 66 rezervata prirode, 6 zaštićenih staništa, 311 spomenika prirode, 36 područja od kulturnog i istorijskog značaja koja su zaštićena na osnovu ranijeg Zakona o zaštiti životne sredine i Zakona o zaštiti spomenika kulture, kao i 1.784 strogo zaštićenih divljih vrsta i 865 zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva.⁴⁵³

Doprinos COR 15 prati se i na osnovu ostvarenog napretka u pogledu **potcilja 15.2 Promovisati održivo upravljanje svim vrstama šuma (15.2)**. Prisutan je godišnji neto rast površine pod šumama (UN pokazatelj 15.2.1a) u Republici Srbiji od 0,04% u 2020. godini.⁴⁵⁴ Nadzemni fond biomase u šumi (UN pokazatelj 15.2.1b) iznosi 156,99 tona po hektaru u 2020. godini (156,87 tona po hektaru u 2019. godini).⁴⁵⁵ Udeo šumske površine koja se nalazi unutar zakonom utvrđenih zaštićenih područja (UN pokazatelj 15.2.1c) iznosi 18,42 % u 2020. godini (18,42 % u 2019. godini).⁴⁵⁶ Procenat šumske površine prema dugoročnom planu gazdovanja šumama (UN pokazatelj 15.2.1d) iznosi 42,16% u 2020. godini (42,16% u 2019. godini).⁴⁵⁷ Šumsko područje u okviru nezavisno verifikovane šeme sertifikacije za gazdovanje šumama (UN pokazatelj 15.2.1e) iznosi 948,1 hiljadu hektara u 2021. godini (948,10 hiljadu hektara u 2020. godini).⁴⁵⁸

U pogledu **potcilja 15.3. Obnavljanja degradiranog zemljišta**, proporcija zemljišta koje je degradirano u odnosu na ukupnu površinu zemljišta u Republici Srbiji je 6% u 2015. godini.⁴⁵⁹

U pogledu **potcilja 15.4. Očuvanja planinskih ekosistema**, značajnu ulogu ima stepen zakonodavne zaštite ovih područja. Udeo lokacija planinskog biodiverziteta obuhvaćenih zaštićenim područjima (UN pokazatelj 15.4.1) iznosi 35,53% u 2021. godini.⁴⁶⁰ Indeks planinskog zelenog pokrivača⁴⁶¹ (UN pokazatelj 15.4.2) iznosi 99,15% u 2018. godini.⁴⁶²

U okviru **potcilja 15.5. Zaštita biodiverziteta i prirodnih staništa**, prema Pravilniku o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva,⁴⁶³ 1.784 divljih vrsta algi, biljaka, životinja i gljiva, pod strogom je zaštitom i 860 vrsta pod zaštitom. Skoro svi sisari, ptice, vodozemci i gmizavci su pod nekim režimom zaštite, kao i veliki broj insekata i biljaka. Preko 50% strogo zaštićenih vrsta nalazi se na listama međunarodnih konvencija i direktiva EU, od toga najviše sa lista **Bernske i Bonske konvencije** i Direktive o pticama. Indeks Crvene liste⁴⁶⁴ (UN pokazatelj 15.5.1) na nivou je od 0,95 u 2022. godini.⁴⁶⁵

Potcilj 15.6. odnosi se na **Pristup genetskim resursima koji omogućava njihovu pravednu i jednaku raspodelu dogovorenu na međunarodnom nivou**. Republika Srbija spada u grupu zemalja koje su potpisnice Međunarodnog ugovora o biljnim genetičkim resursima za hranu i poljoprivredu (PGRFA)⁴⁶⁶ (UN pokazatelj 15.6.1a) i Protokola iz Nagoje⁴⁶⁷ (UN pokazatelj 15.6.1b). Republika Srbija je podnela izveštaj o zakonodavnim, administrativnim i političkim okvirima kroz onlajn sistem izveštavanja o pridržavanju Međunarodnog ugovora o biljnim genetičkim resursima za hranu i poljoprivredu⁴⁶⁸ (UN pokazatelj 15.6.1c). Podnet je izveštaj o zakonodavnim, administrativnim i političkim okvirima Centralnoj instituciji za razmenu specijalizovanih

⁴⁵³ Ibid.

⁴⁵⁴ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15020103?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁵⁵ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15020101?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁵⁶ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15020105?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁵⁷ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15020104?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁵⁸ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15020102?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁵⁹ <https://landportal.org/taxonomy/term/8744#:~:text=The%20measurement%20unit%20for%20this,SDG%20indicator%2015.3.>

⁴⁶⁰ BirdLife International, International Union for Conservation of Nature and United Nations Environment Programme, <https://ourworldindata.org/grapher/coverage-by-protected-areas-of-important-sites-for-mountain-biodiversity?tab=chart&country=~SRB>

⁴⁶¹ Mountain Green Cover Index – проценат površine планина који је прекривен зеленом вегетацијом (шуме, жбуње, пашњаци, усеви...).

⁴⁶² Food and Agriculture Organization of the United Nations, <https://ourworldindata.org/grapher/mountain-green-cover-index?tab=chart&country=~SRB>

⁴⁶³ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/ministarstva/pravilnik/2010/5/3/reg>

⁴⁶⁴ Red List Index – stepen očuvanja biļnih i животињских врста и у којој мери им прети истребљење. Виша вредност (0–1) означава да је мањи број биļних и животињских врста угрожен, односно да је пред истребљењем.

⁴⁶⁵ Birdlife International and International Union for Conservation of Nature, <https://ourworldindata.org/grapher/red-list-index?tab=chart&country=~SRB>

⁴⁶⁶ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15060101?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁶⁷ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15060102?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁶⁸ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15060103?languageCode=sr-Cyrl>

informacija o pristupu i podeli koristi nastalih korišćenjem genetičkih resursa⁴⁶⁹ (UN pokazatelj 15.6.1d). Ukupan broj prijavljenih standardnih sporazuma o transferu materijala (SMTA), kojima se prenose biljni genetski resursi za hranu i poljoprivredu u zemlju (UN pokazatelj 15.6.1e), iznosi 108 u 2022. godini.⁴⁷⁰

U pogledu **potcilja 15.8. Uvođenje mera kako bi se sprečio ulazak i značajno umanjio uticaj invanzivnih stranih vrsta na kopnene i vodne ekosisteme**, Republika Srbija je u 2020. godini izdvajala finansijska sredstva iz budžeta za potrebe upravljanja rizikom od invazivnih vrsta (UN pokazatelj 15.8.1a).⁴⁷¹ Nacionalni planski dokumenti u oblasti biodiverziteta u skladu su sa globalnim strateškim ciljevima biodiverziteta – Aiči ciljeva (Cilj 9) (UN pokazatelj 15.8.1b) u 2020. godini.⁴⁷²

U vezi sa **potciljem 15.9. Kroz nacionalno i lokalno planiranje treba integrisati vrednosti ekosistema i biodiverziteta**, Republika Srbija spada u grupu zemalja koje su utvrdile nacionalne ciljeve u skladu sa Aiči ciljevima (Target 2) i prisutan je napredak u njihovom ostvarenju (UN pokazatelj 15.9.1) u 2020. godini.⁴⁷³

U pogledu **potcilja 15.a. Mobilisati i povećati finansijska sredstva iz svih izvora i sa svih nivoa za očuvanje i održivo korišćenje biodiverziteta i ekosistema**, kao i potcilja 15.b. **Upravljanje šumama**, zvanična razvojna pomoć i javni rashodi za očuvanje i održivo korišćenje biodiverziteta i ekosistema (UN pokazatelji 15.a.1 i 15.b.1) iznose 19,3 mil. USD u 2018. godini (43,4 mil. USD u 2017. godini).⁴⁷⁴

2. Doprinos procesa EU integracija i drugih međunarodnih procesa

Proces evropskih integracija važan je i za ostvarivanje napretka i doprinos Republike Srbije ostvarivanju COR 15: Život na zemlji. Ključno pregovaračko poglavlje za ostvarivanje napretka u okviru COR 15, predstavlja pregovaračko poglavlje **27 – Zaštita životne sredine**, u okviru kojeg Republika Srbija usaglašava svoje zakonodavstvo i politike sa standardima i zahtevima EU u oblasti održivog razvoja, zaštite prirode, biodiverziteta, borbe protiv dezertifikacije, kao i održivog korišćenje ekosistema.

EU Strategija biodiverziteta 2030.⁴⁷⁵ zasniva se na četiri stuba koja su od podjednake važnosti: 1. Zaštita prirode (proširenje obuhvata zaštićenih područja na nivo od 30% na području EU), 2. Obnova prirode (uspostavljanje održivog upravljanja u svim sektorima i ekosistemima), 3. Transformacija (unapređenje zakonodavnog okvira i promovisanje ulaganja i investicija) i 4. Jačanje biodiverziteta na globalnom nivou (pružanje podrške jačanju biodiverziteta izvan EU). Ovom strategijom teži se ostvarenju većeg stepena otpornosti društva na globalne izazove, kao što su: klimatske promene, šumski požari, nestašice hrane i izbijanje zaraznih bolesti.

EU strategija šumarstva 2030.⁴⁷⁶ predstavlja okvir za jačanje zaštite, obnove i otpornosti šuma na nivou EU. Ovom strategijom se doprinosi razvoju ruralnih područja, unapređenju bioekonomije, smanjenju gubitka biodiverziteta i stvaranju otpornih i multifunkcionalnih šumskih ekosistema. Povećanjem šumskih kapaciteta teži se ublažavanju negativnih efekata prouzrokovanih klimatskim promenama.

EU je postavila viziju da do 2050. godine osigura da se **biološka raznovrsnost uvažava, štiti i mudro koristi, održavajući usluge ekosistema radi zdravlja planete i postizanja koristi za ljudsku zajednicu.**

Potpisivanjem Sofijske deklaracije o „Zelenoj agendi“ za Zapadni Balkan,⁴⁷⁷ Republika Srbija se obavezala da će sprovoditi mere u oblasti sprečavanja klimatskih promena i zagađenja, razvoja energije, mobilnosti i cirkularne ekonomije, kao i razvoja biodiverziteta, održive poljoprivrede i proizvodnje hrane. U okviru oblasti **V Biodiverzitet**, zemlje Zapadnog Balkana će definisati **okvir za biodiverzitet posle 2020. godine i razviti dugoročne strategije za zaustavljanje gubitka biodiverziteta, zaštitu i obnavljanje ekosistema i bogatog**

⁴⁶⁹ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15060104?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁷⁰ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15060105?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁷¹ United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/budget-to-manage-invasive-alien-species?region=Europe>

⁴⁷² United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/national-biodiversity-strategy-align-with-aichi-target-9?region=Europe>

⁴⁷³ Convention on Biological Diversity and World Environment Situation Room, <https://ourworldindata.org/grapher/countries-on-track-to-their-national-target-reflecting-aichi-biodiversity-target-2?region=Europe>

⁴⁷⁴ P3C, LQOP, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN151101?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁷⁵ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/31e4609f-b91e-11eb-8aca-01aa75ed71a1>

⁴⁷⁶ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:0d918e07-e610-11eb-a1a5-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF

⁴⁷⁷ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf

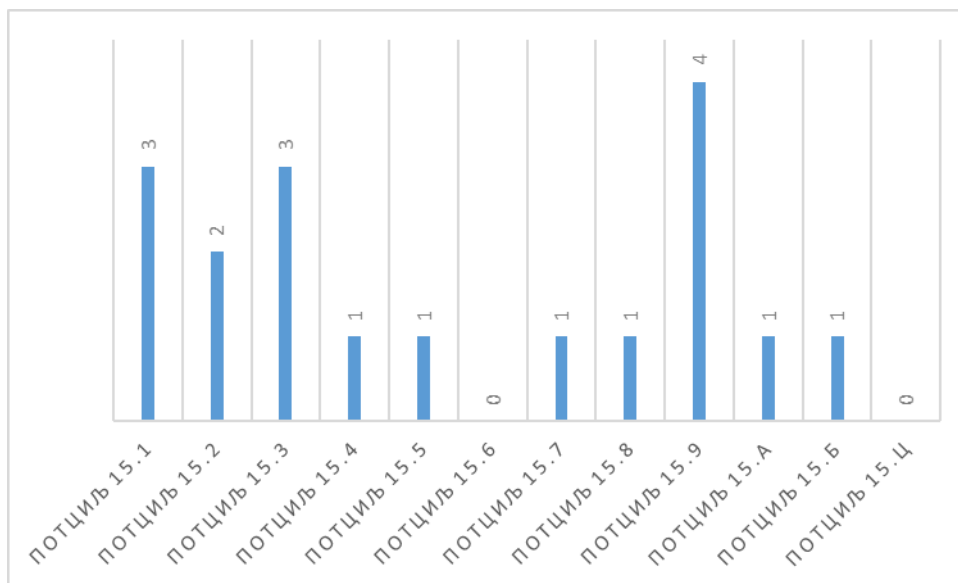
biodiverziteta. Za potrebe sprovođenja Sofijske deklaracije, izrađen je **Akcioni plan za sprovođenje „Zelena Agende“ za Zapadni Balkan**, koji definiše konkretne mere u okviru oblasti Biodiverzitet za doprinos ostvarivanju ciljeva Zelene agende, zatim definiše organizacije za podršku sprovođenju, kao i okvirne rokove za sprovođenje svake mere.

Ratifikovane konvencije u oblasti zaštite biodiverziteta i staništa:⁴⁷⁸ Međunarodna konvencija za zaštitu bilja, Međunarodna konvencija za zaštitu ptica, Konvencija o močvarama koje su od međunarodnog značaja, posebno kao prebivalište ptica močvarica, Konvencija o međunarodnom prometu ugroženih vrsta divlje flore i faune, Konvencija o očuvanju migratornih vrsta divljih životinja, Konvencija o saradnji za zaštitu i održivo korišćenje reke Dunav, Konvencija o očuvanju evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa, Konvencija o biološkoj raznovrsnosti, Evropska konvencija o predelu, Konvencije o zaštiti svetske kulturne i prirodne baštine, Konvencije o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine – Arhuska konvencija.

3. Pregled nacionalnog planskog okvira Republike Srbije

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u okviru COR 15: Život na zemlji, obuhvatilo je pregled pet planskih dokumenata u oblasti razvoja šumarstva, zaštite prirode, upravljanja vodama i razvoja održive poljoprivrede, koji su podjednako važni za proces evropskih integracija i pripremu Republike Srbije za klaster – Zelena agenda i održiva povezanost, kao i za ostvarivanje napretka u okviru COR 15.

Važeća planska dokumenta mogu se povezati sa deset od dvanaest potciljeva u okviru COR 15. Ključni dokument, koji doprinosi najvećem broju potciljeva, svakako je Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine. S druge strane, *potcilju 15.9. Integrisanje vrednosti ekosistema i biodiverziteta u nacionalno i lokalno planiranje*, doprinosi najveći broj planskih dokumenata.

Slika 14. Broj dokumenata javnih politika koji doprinose COR 15 – Život na zemlji

Zaštita ekosistema i prirodnih resursa u Republici Srbiji sprovodi se putem nekoliko planskih dokumenata. Osim planskih dokumenata u oblasti zaštite životne sredine, za zaštitu ekosistema posebno su značajni i planska dokumenta u oblasti šumarstva, vodoprivrede, poljoprivrede, energetike, saobraćaja i prostornog planiranja.

⁴⁷⁸ International Plant Protection Convention, International Convention for the Protection of Birds, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, Convention on Wetlands of International Importance, particularly as the habitat of wading birds, Convention on Cooperation for the Protection and Sustainable Use of the Danube River, Convention on the Conservation of European Wild Flora and Fauna and Natural Habitats, Convention on Biological Diversity.

Ključni planski dokument u oblasti zaštite ekosistema i prirodnih resursa predstavlja **Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine sa Akcionim planom** koji prepoznaje potrebu za očuvanjem prirode i očuvanje biodiverziteta, čime doprinosi **potcilju 15.1 Očuvanje, obnova i održivo korišćenje kopnenih i unutrašnjih ekosistema**. Planski dokument koji takođe treba da doprinese potcilju 15.1, jeste i novi **Prostorni plan Republike Srbije**,⁴⁷⁹ koji još nije usvojen. Prostornim planom utvrđuju se dugoročne osnove organizacije, uređenja, korišćenja i zaštite prostora Republike Srbije, u cilju usaglašavanja ekonomskog i socijalnog razvoja sa prirodnim, ekološkim i kulturnim potencijalima i ograničenjima. U nacrtu Prostornog plana Republike Srbije od 2021. do 2035. godine, kao jedan od ciljeva navodi se preventivna zaštita i unapređenje kvaliteta životne sredine, uz sanaciju i revitalizaciju ugroženih i degradiranih područja. U oblasti očuvanja, obnove i održivog korišćenja šuma, doprinos će ostvariti **Strategija razvoja šumarstva Republike Srbije**, čijom realizacijom će se podržavati i štititi sprovođenje održivog gazdovanja šumskim resursima, što podrazumeva njihovo racionalno korišćenje, povećanje, unapređenje i zaštitu uz poštovanje principa višefunkcionalnosti i održavanje ekološke ravnoteže. Jedan od strateških ciljeva **Strategije razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine**, predstavlja održivo upravljanje resursima i zaštita životne sredine, što će doprineti očuvanju obnovi i održivom korišćenju kopnenih i unutrašnjih ekosistema.

Ključni planski dokument za ostvarenje **potcilja 15.2. Održivo upravljanje šumama** je **Strategija razvoja šumarstva**⁴⁸⁰. Osnovni cilj ove strategije je očuvanje i unapređivanje stanja šuma i razvoj šumarstva kao privredne grane. Ključni element za podršku implementaciji Strategije predstavlja i **Nacionalni šumarski program**, koji pruža akcioni okvir za razvoj sektora šumarstva. Sistem planiranja u šumarstvu odvija se na dva nivoa: nivo opšteg šumsko-razvojnog planiranja, odnosno planiranja namena i funkcija šuma u okviru većih područja, bez obzira na vlasništvo i nivo posebnog planiranja gazdovanja šumama na nivou gazdinskih jedinica, gde je odgovornost snosi vlasnik, odnosno korisnika šuma.

Preliminarna procena je da u Republici Srbiji postoji 10 tipova dragocenih područja povezanih sa poljoprivrednim sistemima i neke od tih HNVP područja su i: listopadne šume sa visokim učešćem travnjaka, poluintenzivna ispaša brdsko-planinskih poluprirodnih travnjaka u zoni šume i na prirodnim travnjacima iznad granice šuma, kao i listopadne šume okresane za proizvodnju lisnika. Shodno tome, **Strategije razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine**, preko svog cilja usmerenog na održivo upravljanje resursima i zaštitu životne sredine, doprineće i ostvarenju potcilja 15.2.

Planski okvir za dostizanje **potcilja 15.3. Boriti se protiv dezertifikacije, obnavljati degradirano zemljište i tlo**, obuhvata nekoliko dokumenata koji će dodatno doprineti rezultatima Republike Srbije u ovoj oblasti. **Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine**, doprineće unapređenju sistema zaštite prirode i očuvanju biodiverziteta. **Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine** daje jasne smernice za uređenje vodotoka i zaštitu od štetnog dejstva voda u kontekstu obezbeđivanja zaštite od spoljnih i unutrašnjih voda i zaštitu od erozije i bujica, radi smanjenja štetnih posledica na zdravlje ljudi, životnu sredinu, kulturno nasleđe i privredne aktivnosti. Planski okvir u ovoj oblasti će biti dodatno unapređen kroz **Nacionalni program za borbu protiv dezertifikacije i degradacije zemljišta** (prema Konvenciji UN o borbi protiv dezertifikacije u zemljama sa teškom sušom i/ili dezertifikacijom), koji je u procesu izrade.

Republika Srbija, sa značajnim brojem endemičnih biljnih i životinjskih vrsta, ima veliku odgovornost u očuvanju biodiverziteta. **Konvencija UN o biološkoj raznovrsnosti** uvažava suverena prava svakoga potpisnika Konvencije nad svojim resursima i biodiverzitetom, ali se očekuje da države potpisnice pruže podršku u ostvarivanju tri osnovna cilja: zaštita biološke raznovrsnosti, održivo korišćenje komponenti biodiverziteta i pravičnu raspodelu dobiti od korišćenja genetičkih resursa. Kako bi se postigao kontinuitet u zaštiti prirode i biodiverziteta, donet je **Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine**.⁴⁸¹ Sprovođenjem mera i aktivnosti koje su predložene u **Programu**, direktno se doprinosi ostvarenju **15.4. Očuvanje planinskih ekosistema, 15.5. Smanjenje gubitka biodiverziteta, 15.7. Okončanje krivolova i trgovine zaštićenim životinjskim i biljnim**

⁴⁷⁹ <https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/PPRS%20Nacrt.pdf>

⁴⁸⁰ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2006/59/1>

⁴⁸¹ <https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/inline-files/Program%20zastite%20prirode%20RS%202021-2023.%20godine.pdf>

vrstama i 15.8. Smanjenje uticaja invazivnih vrsta na kopnene i vodne ekosisteme. Ovim Programom su usklađeni nacionalni ciljevi Republike Srbije sa globalnim Aiči ciljevima i EU ciljevima za zaštitu biodiverziteta.

U pogledu **potcila 15.9. Integriranje vrednosti ekosistema i biodiverziteta u nacionalno i lokalno planiranje i izveštaje**, može se reći da Republika Srbija doprinosi ovom potcilju, s obzirom na to da je razvila planska dokumenta koja se odnose na valorizaciju biodiverziteta i ekosistema i uključivanje mera i aktivnosti u planski okvir. Konkretizacija i razrada mera ostvaruje se u okviru **Programa zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine**, sa Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine, kao i **Strategije razvoja šumarstva Republike Srbije**. Dodatno uključivanje mera usmerenih na zaštitu prirode, ekosistema i biodiverziteta, ostvareno je i kroz **Nacionalnu strategiju za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju**, kao i **Strategiju razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine**.

Programom zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine, sa Akcionim planom, definiše se finansijski okvir za zaštitu prirode. Ovim Programom se principi očuvanja biodiverziteta integrišu u procese rukovođenja finansijama, što je u skladu sa **potciljem 15.a. Mobilisati i povećati finansijska sredstva potrebna za očuvanje i održivo korišćenje ekosistema i biodiverziteta**. Najveći deo finansijskih sredstava obezbeđuje se iz pretpristupnih fondova EU i budžeta Republike Srbije.

Strategijom razvoja šumarstva, u okviru opšteg cilja, definisana je potreba za stabilnim i stalnim finansiranjem aktivnosti na unapređenju i zaštiti šuma. Na ovaj način se doprinosi aktiviranju svih potencijala šuma i razvoju sektora šumarstva u skladu sa **potciljem 15.b. Finansiranje i podsticanje održivog upravljanja šumama**.

4. Institucionalni mehanizmi koordinacije izrade i praćenja sprovođenja planskih dokumenata

U pogledu institucionalnih mehanizama za izradu, praćenje i koordinaciju planskih dokumenata u okviru COR 15, veliki deo nadležnosti za dostizanje COR 15 nalazi se u delokrugu ministarstva nadležnog za zaštitu životne sredine, u oblasti zaštite prirode i voda. Značajnu ulogu u pogledu izrade i praćenja planskih dokumenata, posebno u oblasti šumarstva, upravljanje vodama i poljoprivrednim zemljištem, ima i ministarstvo nadležno za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu, uključujući i organe u sastavu – Uprava za šume, Uprava za vodu, kao i Uprava za poljoprivredno zemljište. Uzimajući u obzir veoma srodne nadležnosti ova dva ministarstva, mehanizmi saradnje su zakonski utvrđeni, a posebno u oblasti zajedničkog donošenja podzakonskih akata (na primer: podzakonski akti koji se odnose na zaštitu vrsta; zatim određivanja minimalne količine vode u prirodnim staništima; određivanje mera kojima se obezbeđuje nesmetana komunikacija divljih životinja; proglašenje invazivnih vrsta i određivanje metode banke gena). Ova ministarstva takođe zajednički utvrđuju karte erozije i područja erozije.

Agencija za zaštitu životne sredine, Zavod za zaštitu prirode Srbije i Pokrajinski zavod za zaštitu prirode, takođe imaju važnu institucionalnu ulogu u koordinaciji aktivnosti vezanih za definisanje, sprovođenje i praćenje dokumenata javnih politika u okviru COR 15.

Uključivanje zainteresovanih strana u izradu planskih dokumenata i propisa u oblastima obuhvaćenim COR 15, sprovodi se u skladu sa zakonskim obavezama, međutim mapiranjem nacionalnog planskog okvira utvrđeno je da predstavnici organizacija civilnog društva nisu na adekvatan način uključeni u rad formalnih grupa za izradu dokumenata. U pogledu sprovođenja planskih dokumenata, mapiranjem nacionalnog planskog okvira utvrđeno je da svih pet dokumenata imaju razvijene mere, kojima se unapređuje saradnja i partnerstvo, kao i uključivanje organizacija civilnog društva i zainteresovane javnosti u sprovođenje politika i propisa u oblasti zaštite prirode, upravljanja šumama i zaštite od dezertifikacije, kao i zaštite biodiverziteta.

5. Pregled UN pokazatelja za praćenje napretka

Na globalnom nivou, praćenje napretka u ostvarivanju COR 16 omogućeno je preko 14 UN pokazatelja.⁴⁸²

Važnu ulogu u praćenju dostignuća u vezi sa COR 15 ima Republički zavod za statistiku, koji je postavio platformu na kojoj korisnici mogu pratiti dostupne pokazatelje za praćenje COR Republike Srbije. U Republici Srbiji, u pogledu praćenja globalnih UN pokazatelja kojima se prati napredak u ostvarivanju COR 15,

⁴⁸² https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

Republički zavod za statistiku (RZS) prati 5 potciljeva preko 6 UN pokazatelja. U odnosu na 2020. godinu, moguće je pratiti dva potcilja i četiri indikatora više. Prema posljednjem Izveštaju o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine,⁴⁸³ za 2021. godinu napredak je ostvaren u odnosu na potcilj 15.1; u odnosu na potcilj 15.2 koji predviđa održivo upravljanje šumama, registruju se nekonzistentni trendovi; donekle nekonzistentni trendovi beleže se i u oblasti potcilja 15.6. U pogledu potciljeva 15.a i 15.b, iako se dugoročno registruje značajan napredak, u kratkoročnom okviru registruje se značajno udaljavanje od očekivanih rezultata.

S druge strane, mapiranje nacionalnog planskog okvira u odnosu na COR 15, ukazalo je da se pokazatelji utvrđeni dokumentima javnih politika u većini **ne podudaraju sa UN pokazateljima u okviru COR 15** i da se mogu **povezati sa 4 UN pokazatelja, u okviru 4 potcilja**. Shodno tome, važeći dokumenti javnih politika trenutno ne pružaju adekvatan okvir za praćenje UN pokazatelja i dorinosa planskih dokumenata dostizanju COR 15.

U odnosu na pokazatelje koje prati RZS, dokumentima javnih politika utvrđena su dva pokazatelja koja mogu doprineti praćenju potcilja 15.4 – *Očuvanje planinskih ekosistema* i potcilja 15.5 – *Smanjenje gubitka biodiverziteta*.

Tabela 14. prikazuje potciljeve održivog razvoja u okviru kojih napredak Republike Srbije u dostizanju COR 15 prati RZS preko određenih UN pokazatelja. S druge strane, tabelom su predstavljeni potciljevi u okviru kojih se doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja može pratiti na osnovu pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika, koje je moguće povezati sa UN pokazateljima održivog razvoja u okviru određenog potcilja.

Da bi se omogućilo efektnije praćenje doprinosa planskih dokumenata COR 15, u narednom periodu je prilikom utvrđivanja pokazatelja za praćenje sprovođenja planskih dokumenata, potrebno uzeti u obzir i pokazatelja koje prati RZS.

Tabela 14. Potciljevi COR 15 u okviru kojih Republički zavod za statistiku prati globalne UN pokazatelje održivog razvoja, i čije praćenje može biti omogućeno i preko dokumenata javnih politika

Potciljevi održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih RZS prati UN pokazatelje održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih se na osnovu pokazatelja utvrđenih DJP može pratiti doprinos DJP COR 15
15.1	X	X
15.2	X	
15.3		
15.4		X
15.5		X
15.6	X	X
15.7		
15.8		
15.9		
15.a	X	
15.b	X	
15.c		

2.2.5. Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Resursi, poljoprivreda i kohezija

Peti klaster se odnosi na resurse, poljoprivredu i koheziju i obuhvata pregovaračka poglavlja koja se odnose na: **11 – poljoprivredu i ruralni razvoj, 12 – bezbednost hrane, veterinarsku i fitosanitarnu politiku, 13 – ribarstvo, 22 – regionalnu politiku i koordinaciju strukturnih instrumenata i 33 – finansijske i budžetske odredbe.**

⁴⁸³ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

U okviru ovog klastera, Republiku Srbiju očekuje usklađivanje sa obimnim i zahtevnim standardima Evropske unije koji se, između ostalog, odnose i na razvoj poljoprivrede, osiguranje bezbednosti hrane, ravnomerni regionalni i teritorijalni razvoj.

Zajednička poljoprivredna politika EU obuhvaćena je **pregovaračkim poglavljem 11** i predstavlja jednu od najznačajnijih oblasti u procesu pregovora, kako u pogledu broja propisa koji regulišu ovu oblast, tako i u pogledu udela poljoprivrednog budžeta u ukupnom budžetu Evropske unije (nešto manje od 40% ukupnog budžeta EU). Glavni cilj Zajedničke poljoprivredne politike jeste da se obezbedi stabilno snabdevanje tržišta poljoprivrednim proizvodima po pristupačnim cenama, što s druge strane znači odgovarajući prihod za poljoprivredne proizvođače. U pogledu **pregovaračkog poglavlja 12**, okosnicu procesa pregovora čini usaglašavanje sa pravnim tekovinama u oblasti bezbednosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike. Usaglašavanje zakonodavstva i politika u okviru poglavlja 12, ima za cilj da osigura visoki stepen bezbednosti hrane, zdravlja i dobrobiti životinja i zdravlja bilja u okviru Evropske unije, uključujući i delotvorno funkcionisanje unutrašnjeg tržišta. U okviru **pregovaračkog poglavlja 13**, usaglašavanje sa zajedničkom politikom EU u oblasti ribarstva podrazumeva usaglašavanje sa pravilima za očuvanje živih vodenih resursa, ograničenje ekološkog uticaja ribarstva i uslove za pristup vodama i resursima. **Pregovaračko poglavlje 22** sastoji se uglavnom od okvirnih propisa i propisa za sprovođenje, koji ne zahtevaju prenošenje u domaće zakonodavstvo. U okviru ovog poglavlja definišu se pravila za izradu, odobravanje i sprovođenje programa Strukturalnih fondova i Kohezionog fonda (Strukturalni instrumenti), koji će se odraziti na ravnomerni regionalni razvoj. **Pregovaračko poglavlje 33** obuhvata pravila koja se tiču finansijskih izvora potrebnih za finansiranje budžeta EU.

U skladu sa metodologijom mapiranja nacionalnog planskog okvira, cilj održivog razvoja koji se vezuje za klaster – Resursi, poljoprivreda i kohezija je **COR 2 – Svet bez gladi**. Sprovođenje obaveza koje proističu iz proces evropskih integracija u okviru klastera pet, u pogledu usaglašavanja sa zakonodavstvom EU, standardima i politikama u oblasti poljoprivrede, bezbednosti hrane i/ili teritorijalnog razvoja, podudara se i doprinosi cilju održivog razvoja, čiji je fokus na obezbeđivanju dostupne, bezbedne i kvalitetne hrane i promovisanju održive poljoprivrede.

COR 2: Svet bez gladi

1. Pregled ostvarenog napretka

Ovaj cilj održivog razvoja naglašava složene međusobne veze između sigurnosti hrane, ishrane, ruralne transformacije i održive poljoprivrede.

U narodne kuhinje u 77 opština Republike Srbije, prema podacima Crvenog krsta, svakodnevno po obrok dolazi 33.715 najsiromašnijih korisnika, od kojih su čak trećina deca (oko 11.000). Procenjuje se da je oko 12.000 korisnika iz Beograda. Za dve trećine korisnika, obrok iz narodne kuhinje je i jedini obrok koji imaju tokom dana. Tokom jednog ciklusa realizacije Programa narodnih kuhinja, napravi se i distribuira preko 8.500.000 obroka. Kada je u pitanju oblik neuhranjenosti dece uzrasta do 5 godina, koji se ispoljava kao gubitak u masi (umereni i težak), jaz između dece do pet godina starosti iz opšte populacije i romskih naselja, gotovo da je eliminisan. Stopa rasprostranjenosti ovog oblika neuhranjenosti, na osnovu podataka iz 2019. godine, iznosi 2,6% u opštoj populaciji dece, a 2,8% u populaciji dece koja žive u romskim naseljima.⁴⁸⁴

COR 2 predviđa okončanje gladi i obezbeđivanje kvalitetne, dostupne i bezbedne hrane, poboljšanje ishrane i promovisanje održive poljoprivrede, koja je ključna za takvu ishranu.

Važni aspekti napretka u okviru COR 2 jesu i obezbeđivanje zdrave ishrane i održive poljoprivrede koja takvu ishranu omogućuje. Jedan od važnih pokazatelja održivog razvoja u ovoj oblasti je i udeo gojaznog stanovništva, s obzirom na to da su evropske države češće suočene sa problemom gojaznosti u odnosu na područja u svetu koja se suočavaju sa problemima neuhranjenosti. Prevalencija neuhranjenosti među decom do 5 godina (gojaznost), u 2019. godini u Republici Srbiji iznosila je 10.9% (12,7% muškaraca i 10,9% žena).

⁴⁸⁴ <https://opendata.stat.gov.rs/odatasdgun/#>

Jedan od indikatora kojima se meri napredak u ostvarivanju COR 2 jeste izdvajanje države za istraživanje i razvoj u poljoprivredi, čime se unapređuje dostupnost i kvalitet ishrane stanovništva. Prema podacima Evrostata za 2021. godinu, Republika Srbija beleži znatno manja izdvajanja po stanovniku nego EU-27 u iznosu od 2,9 evra prema 7,3 evra.⁴⁸⁵

U pogledu praćenja napretka Republike Srbije u vezi sa **potciljem 2.1. Okončati glad i osigurati pristup bezbednoj, nutritivnoj i dovoljnoj ishrani tokom cele godine svim ljudima**, važno je pratiti prevalenciju umerene ili teške nesigurnosti hrane kod stanovništva, prema Skali iskustva sa nesigurnošću hrane – FIES (UN pokazatelj 2.1.2). Prevalencija umerene ili ozbiljne nesigurnosti hrane kod odrasle populacije (UN pokazatelj 2.1.2a) iznosi 12% u 2019. godini (11,8% kod muškaraca i 11,8% kod žena).⁴⁸⁶ Prevalencija ozbiljne nesigurnosti hrane kod odrasle populacije (UN pokazatelj 2.1.2b) iznosi 2,6% u 2019. godini (2,7% kod muškaraca i 2,2% kod žena).⁴⁸⁷ Ukupan broj ljudi u umerenoj ili ozbiljnoj nesigurnosti hrane (UN pokazatelj 2.1.2c) iznosi oko 105,7 (u hiljadama) u 2019. godini (42,3 muškaraca i 45,2 žena).⁴⁸⁸ Ukupan broj ljudi u ozbiljnoj nesigurnosti hrane (UN pokazatelj 2.1.2d) iznosi 23,0 (u hiljadama) u 2019. godini (9,6 muškaraca i 8,5 žena).⁴⁸⁹ Prevalencija neuhranjenosti (UN indikator 2.1.1) iznosi 3,9% u 2019. godini.⁴⁹⁰

U kontekstu **potcilja 2.2. Okončanje svih oblika neuhranjenosti**, neuhranjenost se odnosi na zaostajanje u rastu i telesnoj težini dece do 5 godina starosti, kao i zadovoljenju nutritivnih potreba adolescentkinja, trudnica, dojilja i starijih lica. Prevalencija zaostajanja u rastu⁴⁹¹ među decom do 5 godina (UN pokazatelj 2.2.1) iznosi 5,4% u 2019. godini (7,4% kod dečaka i 3,1% kod devojčica).⁴⁹² Ovaj vid prevalencije je najviše prisutan u romskim naseljima (16,7% dece starosti do 5 godina),⁴⁹³ kod dece starosti do 6 meseci (10,8%),⁴⁹⁴ kod dece čiji je roditelj/staratelj bez obrazovanja ili sa nižim obrazovanjem (8,3%)⁴⁹⁵ i kod dece koja žive u najsiromašnijim domaćinstvima (9,6%)⁴⁹⁶ u 2019. godini. Prevalencija neuhranjenosti među decom do 5 godina – gojaznost,⁴⁹⁷ (UN pokazatelj 2.2.2a) iznosi 10,9% u 2019. godini (12,7% kod dečaka i 8,9% kod devojčica).⁴⁹⁸ Gojaznost je najzastupljenija u gradskim naseljima (12,6% dece starosti do 5 godina),⁴⁹⁹ u starosnoj grupi 36–47 meseci (16,6%),⁵⁰⁰ kod dece čiji je roditelj/staratelj sa srednjim obrazovanjem (11,4%)⁵⁰¹ i kod dece koja žive u najbogatijim domaćinstvima (13,8%)⁵⁰² u 2019. godini. Prevalencija neuhranjenosti među decom do 5 godina – mršavost,⁵⁰³ (UN pokazatelj 2.2.2b) iznosi 2,6% u 2019. godini (3,2% kod dečaka i 1,9% kod devojčica).⁵⁰⁴ Mršavost je najzastupljenija u gradskim naseljima (4,3% dece starosti do 5 godina),⁵⁰⁵ u starosnoj dobi 48–59 meseci (3,4%),⁵⁰⁶ kod dece čiji je roditelj/staratelj bez

⁴⁸⁵ <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

⁴⁸⁶ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02010201?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁸⁷ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02010202?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁸⁸ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02010203?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁸⁹ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02010204?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁹⁰ UN Food and Agriculture Organization (FAO), <https://ourworldindata.org/grapher/prevalence-of-undernourishment?tab=chart&country=~SRB>

⁴⁹¹ Висина за узраст < -2 стандардне девијације од средње вредности према стандардима Светске здравствене организације (СЗО) за раст деце.

⁴⁹² P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020100?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁹³ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020102?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁹⁴ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020103?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁹⁵ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020104?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁹⁶ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020105?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁹⁷ Тежина према висини > +2 стандардне девијације од средње вредности према стандардима СЗО за раст деце.

⁴⁹⁸ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020206?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁹⁹ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020207?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁰⁰ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020208?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁰¹ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020209?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁰² P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020210?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁰³ Тежина према висини < -2 стандардне девијације од средње вредности према стандардима СЗО за раст деце.

⁵⁰⁴ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020200?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁰⁵ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020202?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁰⁶ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020203?languageCode=sr-Cyrl>

obrazovanja ili sa nižim obrazovanjem (3,4%)⁵⁰⁷ i kod dece koja žive u domaćinstvima sa visokim dohotkom – četvrti kvartil (4,5%).⁵⁰⁸

Praćenje napretka u kontekstu razvoja poljoprivredne proizvodnje ostvaruje se u okviru **potcila 2.3. Unapređenje nivoa produktivnosti i prihoda koji se ostvaruju (2.3)**. Napredak je moguće pratiti kroz BDV poljoprivrede po zaposlenom (UN pokazatelj 2.3.1), koja u 2019. godini iznosi 6.334 USD.⁵⁰⁹

U fokusu održivog povećanja poljoprivredne proizvodnje, obezbeđivanja sigurnosti hrane i ishrane, nalazi se i biodiverzitet i očuvanje raznolikosti biljnih i životinjskih genetičkih resursa. Shodno tome, napredak u obezbeđivanju dovoljnih količina hrane radi okončanja gladi u svetu, prati se i kroz doprinos **potcilju 2.5. Očuvanje genetske raznolikost semena, kultivisanih biljaka i uzgajanih i domaćih životinja uz pravično i ravnopravno deljenje koristi koje proističu iz korišćenja genetskih resursa**, koji se meri brojem biljnih genetskih resursa za hranu i poljoprivredu koji su osigurani u objektima za srednjoročnu ili dugoročnu konzervaciju (UN pokazatelj 2.5.1a), i u 2020. godini je iznosio 5.588.⁵¹⁰

Da bi se prekinuo začarani krug ekstremnog siromaštva, pothranjenosti i neishranjenosti, neophodno je ubrzati rast poljoprivredne proizvodnje, što se može ostvariti i rastom javnih ulaganja i investicija u poljoprivredu. S tim u vezi, **potcilj 2.a. povećati nivo investicija u: ruralnu infrastrukturu, poljoprivredna istraživanja i savetodavne usluge, razvoj tehnologije i banaka biljnog i stočnog genetskog materijala**, usmeren je na praćenje nivoa investicija i ulaganja države u razvoj poljoprivrednih kapaciteta, ruralne infrastrukture, razvoj tehnologije, poljoprivrednih istraživanja. Kroz ovaj vid investicija, teži se unapređenju poljoprivrednih proizvodnih kapaciteta. Indeks državnih rashoda usmerenih na poljoprivredu⁵¹¹ (UN pokazatelj 2.a.1) iznosi 0,31 u 2020. godini (0,34 u 2019. godini).⁵¹²

2. Doprinos procesa EU integracija i drugih međunarodnih procesa

Proces evropskih integracija u okviru klastera – Resursi, poljoprivreda i kohezija, pored usaglašavanja sa pravnim tekovinama EU u oblasti poljoprivrede, bezbednosti hrane, ribarstva, kao i ravnomernog teritorijalnog razvoja, podrazumeva i usaglašavanje sa EU politikama u ovim oblastima. Shodno tome, Republika Srbija kroz proces evropskih integracija izrađuje planska dokumenta koja doprinose i COR 2, odnosno unapređenju bezbednosti hrane, poboljšanju ishrane i promovisanju održive poljoprivrede.

Klaster – Resursi, poljoprivreda i kohezija još uvek nije formalno otvoren. U okviru ovog klastera, do sada su otvorena dva od pet poglavlja (13 – Ribarstvo i 33 – Finansijske i budžetske odredbe). U skladu sa novom metodologijom pregovora, klaster se formalno može smatrati otvorenim tek ako su sva pregovaračka poglavlja u okviru klastera otvorena. U narednom periodu Republiku Srbiju **očekuje otvaranje još tri pregovaračka poglavlja**, što ukazuje na to da će sam proces pregovora u okviru ovog klastera biti kompleksan i zahtevan. Kako bi započeli pregovori u preostala tri pregovaračka poglavlja, Republika Srbija mora da ispuni merila, odnosno uslove za otvaranje poglavlja. **U okviru poglavlja 11, postavljena su dva merila**, od kojih je jedno ispunjeno, a drugo se odnosi na izradu Akcionog plana za poglavlje 11, koji će biti osnov za prenošenje, sprovođenje i primenu pravnih tekovina Evropske unije u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja. **Za otvaranje poglavlja 12, uslov su tri merila** od kojih se jedno odnosi na izradu sveobuhvatne nacionalne strategije, uključujući i akcioni plan sa konkretnim rokovima, koji će služiti kao osnova za prenošenje, sprovođenje i primenu pravnih tekovina Evropske unije iz oblasti bezbednosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike, uključujući i planove za razvoj odgovarajućih administrativnih kapaciteta i procenu neophodnih finansijskih sredstava. Posebno treba istaći kompleksnost pregovora u okviru poglavlja 12, gde situaciju, uz zahtevan posao na usaglašavanju zakonodavstva i razvoju administrativnih kapaciteta, dodatno usložnjava činjenica da za pojedine propise postoji nadležnost nekoliko ministarstava (npr. ministarstva zadužena za poljoprivredu, trgovinu, zdravlje itd.). **Za otvaranje poglavlja 22, Republika Srbija će morati da**

⁵⁰⁷ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020204?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁰⁸ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020205?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁰⁹ WB, <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.EMPL.KD?locations=RS>

⁵¹⁰ United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/number-of-accessions-of-plant-genetic-resources-secured-in-conservation-facilities?tab=chart&country=~SRB>

⁵¹¹ Индекс државних расхода усмерених на пољопривреду (АОИ) је количник учешћа издатака за пољопривреду у укупним државним расходима и учешћа пољопривреде у БДП-у. Вредност већа од 1 означава да су државни издаци у пољопривреди већи од економске вредности (БДВ) која се ствара у овој делатности.

⁵¹² P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN020601?languageCode=sr-Cyrl>

ispuni jedno merilo i to da izradi detaljan Akcioni plan, kojim će se odrediti jasni ciljevi i vremenski okvir za ispunjavanje zahteva kohezije politike Evropske unije. Republika Srbija je pripremila Akcioni plan za ispunjenje zahteva u oblasti kohezije politike Unije.

Od evropskih strategija koje se odnose i na Republiku Srbiju, a u skladu su i promovisu dostizanje većine potciljeva održivog razvoja u oblasti COR 2, treba istaći:

Strategija prehrambenog sistema⁵¹³ razmatra sve aspekte održivosti proizvodnje i potrošnje hrane na nivou EU. Cilj ove strategije je razvoj prehrambenog sistema koji će biti pravičan i ekološki prihvatljiv, uz promovisanje navika o konzumiranju zdravih namirnica.

Potpisivanjem **Sofijske deklaracije o „Zelenoj agendi“ za Zapadni Balkan**,⁵¹⁴ zemlje regiona obavezale su se da će sprovoditi mere u oblasti sprečavanja klimatskih promena i zagađenja, razvoja energije, mobilnosti i cirkularne ekonomije, kao i razvoja biodiverziteta, održive poljoprivrede i proizvodnje hrane. U okviru **oblasti IV Održiva poljoprivredna i prehrambena proizvodnja**, zemlje Zapadnog Balkana će kroz aktivnosti kojima se obezbeđuje transformacija poljoprivrednog sektora, doprineti minimiziranju njegovog negativnog uticaja na životnu sredinu i klimu i omogućiti zaštitu pristupačne i zdrave hrane za građane zapadnog Balkana i izvozna tržišta. Za potrebe sprovođenja Sofijske deklaracije, izrađen je **Akcioni plan za sprovođenje „Zelena Agende“ za Zapadni Balkan**, koji definiše konkretne mere, organizacije za podršku sprovođenju i okvirne rokove za sprovođenje mera. Akcionim planom uspostavlja se okvir za koordinaciju i podršku pravilnom sprovođenju i praćenju realizacije.

Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima u članu 11 propisuje obavezu država da priznaju pravo svakog lica na životni standard dovoljan za njega i njegovu porodicu, podrazumevajući tu i odgovarajuću ishranu, odevanje i stanovanje, kao i stalno poboljšanje životnih uslova.

Konvencija o pravima deteta, čiji je Republika Srbija potpisnik, u članu 24. propisuje obavezu preduzimanja odgovarajućih mera za borbu protiv neuhranjenosti.

Kao zemlja kandidat, Republika Srbija je korisnik pretpristupne pomoći EU namenjene poljoprivredi i ruralnom razvoju – IPARD. Sredstva obezbeđena kroz **IPARD II program za Republiku Srbiju za period 2014–2020. godine**, u iznosu od 175 miliona evra, bila su namenjena jačanju konkurentnosti sektora proizvodnje i prerade hrane, postepenom prilagođavanju standardima EU u oblastima higijene, bezbednosti hrane, veterine i zaštite životne sredine, kao i diversifikaciji ruralne ekonomije. Od ukupno opredeljenih sredstava EU za period 2014–2020. godine (175,0 mil. evra), za sve mere do kraja avgusta 2021. godine odobreno je 26,93%. Od ukupno odobrenog iznosa doprinosa EU, 66,07% se odnosilo na Meru 1, 31,62% na Meru 3 i 2,31% na Meru 7.⁵¹⁵

Odlukom Evropske komisije od 9. marta 2022. godine, **usvojen je IPARD III program Republike Srbije za period 2021–2027. godine**. Finansijski doprinos Evropske unije za IPARD III program povećan je u odnosu na prethodni programski period i iznosi 288 miliona evra. Investicije koje će biti podržane IPARD III programom odnose se na nabavku opreme i mašina, izgradnju i rekonstrukciju objekata. Krajnji cilj ovih ulaganja jeste, pre svega, dostizanje evropskih standarda u oblasti higijene, bezbednosti hrane, dobrobiti životinja i zaštite životne sredine, osnaživanje poljoprivrednih proizvođača za plasman proizvoda na tržište EU, kao i priprema za korišćenje evropskih fondova koji će domaćim poljoprivrednim proizvođačima i prerađivačima biti dostupni stupanjem u članstvo EU.

3. Pregled nacionalnog planskog okvira Republike Srbije

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u okviru COR 2 – Svet bez gladi, sadržalo je pregled devet planskih dokumenata koja su podjednako relevantna za proces evropskih integracija u okviru klastera – Poljoprivreda, resursi i kohezija, ali i doprinose ostvarivanju COR 2.

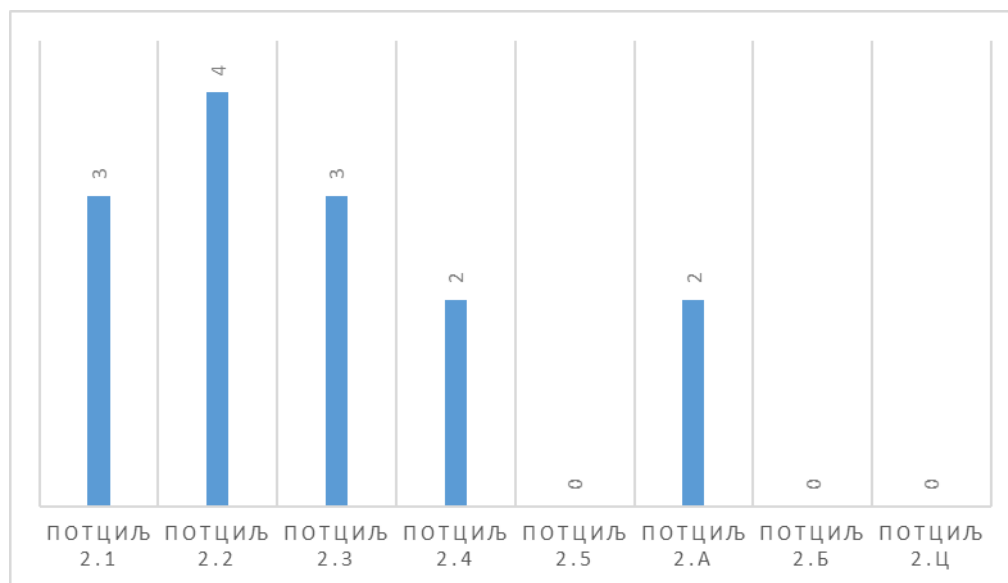
Konkretnije, važeća planska dokumenta mogu se povezati sa pet od osam potciljeva obuhvaćenim COR 2. Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja doprinosi najvećem broju potciljeva u okviru COR 2, dok *potcilju*

⁵¹³ https://ec.europa.eu/food/system/files/2020-05/f2f_action-plan_2020_strategy-info_en.pdf

⁵¹⁴ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf

⁵¹⁵ <http://uap.gov.rs/wp-content/uploads/2022/06/polugodisnji-izvestaj-o-sprovođenju-ipard-ii-programa-za-period-01.01-31.08.2021.-godine.pdf>

2.2 Do 2030. okončati sve oblike neuhranjenosti, uz postizanje, do 2025. godine, međunarodno dogovorenih ciljeva koji se odnose na zaostajanje u rastu i težine u odnosu na visinu kod dece mlađe od 5 godina, i usmeriti pažnju na nutritivne potrebe adolescentkinja, trudnica i dojilja te starijih lica, doprinosi najveći broj planskih dokumenata (4).

Slika 15. Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima COR 2 – Svet bez gladi

Poljoprivreda je jedna od ključnih grana u privrednoj strukturi Republike Srbije, a uslovi za njen razvoj su izuzetno povoljni. Ipak, brojni su problemi u ovom sektoru, koji se odnose na: nepovoljnu strukturu poljoprivrednih gazdinstava, tehničko-tehnološku zaostalost jednog dela sektora, prevashodno srednjih i malih gazdinstava, slabu organizovanost u zadrugе, kao i nedovoljno visok stepen prerade u postojećoj prehrambenoj industriji. Treba ukazati i na sve učestalije, i po posledicama sve teže krize izazvane prirodnim faktorom (poplave, suše, grad i drugo), ali i sve zahtevnije profesionalne izazove poljoprivrednika koji se susreću sa pojačanim pritiscima zbog rastućih standarda i regulative u procesu usklađivanja sa zajedničkom poljoprivrednom politikom EU.

Za razvoj poljoprivrede i ruralni razvoj, kao i za postizanje COR 2, najvažniji dokument je **Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014–2024. godine**⁵¹⁶. Strategijom su utvrđeni sledeći strateški razvojni ciljevi: 1. rast proizvodnje i stabilnost dohotka proizvođača; 2. rast konkurentnosti uz prilagođavanje zahtevima domaćeg i inostranog tržišta i tehničko-tehnološko unapređenje sektora poljoprivrede; 3. održivo upravljanje resursima i zaštita životne sredine; 4. unapređenje kvaliteta života u ruralnim područjima i smanjenje siromaštva; 5. efikasno upravljanje javnim politikama i unapređenje institucionalnog okvira razvoja poljoprivrede i ruralnih sredina. Realizacijom ovih strateških ciljeva, direktno se doprinosi ostvarenju potciljeva 2.3, 2.4, 2.a, 2.b i 2.c.

Program za unapređenje upravljanja sporednim proizvodima životinjskog porekla za period od 2020. do 2024. godine,⁵¹⁷ sa **Akcionim planom**, fokusira se na obezbeđivanje osnove za početak razvoja sistema sakupljanja sporednih proizvoda životinjskog porekla (SPŽP), kao i objekata koji ispunjavaju uslove u pogledu izgradnje i opremljenosti. Sprovođenje Programa će povećati konkurentnost srpskih proizvoda na domaćem i međunarodnom tržištu, ali i omogućiti postizanje visokog nivoa zaštite zdravlja ljudi i životinja, kao i zaštite životne sredine. Ovim Programom se po prvi put uređuje upravljanje SPŽP, u skladu sa Strategijom poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine. Realizacija ovog Programa doprineće **potcilju 2.4 Obezbediti održive sisteme za proizvodnju hrane**.

Cilj **Programa razvoja vinarstva i vinogradarstva Republike Srbije za period 2021–2031. godine** ogleda se u povećanju učešće sektora vinarstva i vinogradarstva u privrednom razvoju Republike Srbije. Realizacija

⁵¹⁶ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2014/85/1>

⁵¹⁷ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2020/14/1/reg>

Programa treba da rezultira povećanjem ukupnih vinogradarskih površina pod vinovom lozom, povećanjem broja zaposlenih kroz zapošljavanje u sektoru vinarstva i vinogradarstva, povećanjem prihoda od prodaje vina krajnjem korisniku, zaštitom i razvojem domaćeg tržišta, kao i drugim aspektima koji doprinose unapređenju sektora, što će neposredno doprineti **potcilju 2.3 Udvostručiti poljoprivrednu produktivnost i prihode malih proizvođača hrane**, posebno u kontekstu unapređenja produktivnosti i jačanja konkurentnosti proizvođača vina u Republici Srbiji, kao i osnaživanju mikroproizvođača koji dominiraju na tržištu proizvodnje vina u Republici Srbiji.

Program ruralnog razvoja nalazi se u pripremi i dodatno će doprineti napretku u dostizanju potciljeva 2.3, 2.4 i 2.a.

Sprovođenje **Strategije javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine**, ima za cilj da razvija i primenjuje sistem znanja, veština i aktivnosti usmerenih na unapređenje zdravlja, sprečavanje i suzbijanje bolesti, produženje i poboljšanje kvaliteta života putem organizovanih mera društva. Realizacija Strategije, posebno u oblasti unapređenje ishrane i fizičke aktivnosti stanovništva Republike Srbije, unapređenja dostupnosti i bezbednosti hrane, kao i prevencije gojaznosti kod dece i odraslih, indirektno će uticati na doprinos ostvarenju **potcilja 2.1. Okončati glad i osigurati pristup bezbednoj, nutritivnoj i dovoljnoj ishrani tokom cele godine svim ljudima** i **potcilja 2.2. Okončati sve oblike neuhranjenosti**.

Primena odgovarajućih mera sistema socijalne zaštite i mera za sve, uključujući najugroženije, a posebno siromašne i ranjive, kako bi imali jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup osnovnim uslugama, obuhvaćena je u okviru **Strategije podsticanja rađanja**, čijom realizacijom će se uticati na smanjenje direktnih troškova podizanja dece i finansijske mere za podsticanje rađanja, kao i očuvanju i unapređenju reproduktivnog zdravlja adolescenata, žena i muškaraca i time doprineti **potciljevima 2.1 Okončati glad i osigurati pristup bezbednoj, nutritivnoj i dovoljnoj ishrani tokom cele godine svim ljudima** i **2.2 Okončati sve oblike neuhranjenosti**.

Nacionalni program podrške dojenju, porodičnoj i razvojnoj nezi novorođenčeta usmeren je na obezbeđivanje uslova koji će svakom detetu omogućiti najbolji početak u životu i zaštitu njihovog psihofizičkog zdravlja. Realizacija Programa intenziviraće promociju i povećanje svesti o značaju dojenja i stvoriti povoljno okruženje kao podršku za uspostavljanje i održavanje dojenja, a u cilju unapređenja ishrane novorođenčadi i odojčadi i time doprineti **potcilju 2.1. Okončati glad i osigurati pristup bezbednoj, nutritivnoj i dovoljnoj ishrani tokom cele godine svim ljudima** i **potcilju 2.2. Okončati sve oblike neuhranjenosti**.

Cilj **Nacionalnog programa za prevenciju gojaznosti kod dece i odraslih**, svakako je promocija i očuvanje zdravlja stvaranjem okruženja za održive aktivnosti, koje će dovesti do smanjenja broja obolelih i umrlih lica zbog bolesti povezanih sa nepravilnom ishranom i fizičkom neaktivnošću. Realizacijom Programa, posebno u oblasti promocije pravilne ishrane u skladu s smernicama za ishranu, kao i podsticanja razvoja zdravstvene kulture i informisanosti o važnosti normalne uhranjenosti u očuvanju zdravlja i fizičke sposobnosti, doprinosi se **potcilju 2.2. Okončati sve oblike neuhranjenosti**.

Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine, u okviru strukturne reforme 18. „Unapređenje konkurentnosti poljoprivrede“, u okviru koje je planirano usmeravanje investicija na razvoj konkurentnosti u ruralnim područjima, putem podizanja skladišnih i preradnih kapaciteta, doprineće dostizanju **potcilja 2.3. Udvostručiti poljoprivrednu produktivnost i prihode malih proizvođača hrane** i **potcilja 2.a. Povećati investiranje, u ruralnu infrastrukturu, poljoprivredna istraživanja i savetodavne usluge, razvoj tehnologije i banaka biljnog i stočnog genetskog materijala**.

4. Institucionalni mehanizmi koordinacije, izrade i praćenja sprovođenja planskih dokumenata

U pogledu razvijenosti institucionalnih mehanizama za izradu, praćenje i koordinaciju planskih dokumenata u ključnim oblastima obuhvaćenim u okviru COR 2, primarnu nadležnost imaju ministarstva nadležna za politike razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja, brige o porodici, kao i ministarstvo nadležno za upravljanje zdravstvenim sistemom i očuvanjem i unapređenjem zdravlja ljudi. Oblasti razvoja poljoprivrede, bezbednosti hrane, očuvanje i održivo korišćenje biljnih i životinjskih genetičkih resursa za ishranu i poljoprivredu, povezane su sa potciljevima 2.3, 2.4, 2.5 i 2.a, i u tim oblastima primarnu nadležnost za izradu i praćenje planskih dokumenata ima Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede. Ministarstvo za

rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, nadležno je za izradu, praćenje i koordinaciju politika u oblasti porodice i dece, koje doprinose potciljevima 2.1 i 2.2. Ministarstvo zdravlja nadležno je za izradu, praćenje i koordinaciju politika u oblasti očuvanja i unapređenja zdravlja građana, koje takođe delimično doprinose potciljevima 2.1 i 2.2. RZS učestvuje u praćenju podataka relevantnih za COR 2, između ostalog i preko nadležnosti koje ima u sprovođenju Istraživanja višestrukih pokazatelja (Multiple Indicator Cluster Survey – MICS), a koje se koristi u cilju praćenja pokazatelja koji se vezuju za COR 2.

S obzirom na to da mapiranjem nacionalnog planskog okvira nije utvrđeno da postoji poseban planski dokument u oblasti iskorenjivanja gladi i svih oblika nehranjenosti stanovništva, postojeći institucionalni i koordinacioni mehanizmi nisu u potpunosti adekvatni za izradu i sinhronizovano praćenje doprinosa planskih dokumenata COR 2. Koordinaciono telo za praćenje realizacije Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine, ili Savet za prava deteta Vlade Republike Srbije, prate određene segmente oblasti koje su obuhvaćene COR 2, ali ne mogu obezbediti sveobuhvatno praćenje napretka u ostvarivanju COR 2.

Saradnja sa zainteresovanim stranama i civilnim sektorom u fazi sprovođenja i praćenja planskih dokumenata u oblasti iskorenjivanja gladi i svih oblika nehranjenosti može biti unapređena. Većina planskih dokumenata koja doprinose COR 2 i koja su izrađena nakon usvajanja Zakona o planskom sistemu, zadovoljila su zakonsku obavezu u pogledu konsultacija sa zainteresovanim stranama. S druge strane, u pogledu mehanizama saradnje u procesu sprovođenja planskih dokumenata, mapiranje nacionalnog planskog okvira ukazalo je da **pet od osam planskih dokumenata ima razvijene mere uključivanja i saradnje sa zainteresovanim stranama u toku sprovođenja planskih dokumenata.**

5. Pregled UN pokazatelja za praćenje napretka

Na globalnom nivou, praćenje napretka u ostvarivanju COR 2 omogućeno je preko 14 UN pokazatelja.⁵¹⁸

U Republici Srbiji, u pogledu praćenja globalnih UN pokazatelja kojima se prati napredak u ostvarivanju COR 2, važnu ulogu ima **Republički zavod za statistiku (RZS) koji prati 4 potcilja preko 6 UN pokazatelja.** Prema poslednjem Izveštaju o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030 godine,⁵¹⁹ za 2021. godinu napredak je ostvaren u odnosu na potciljeve 2.1.2.a, 2.1.2.c, 2.2.1, 2.2.2.a, 2.2.2.b, i 2.a.1, dok se negativni trendovi beleže u odnosu na potciljeve 2.1.2.b i 2.1.2.d.

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u odnosu na COR 2, ukazalo je da se pokazatelji utvrđeni u dokumentima javnih politika **u većini ne podudaraju sa UN pokazateljima u okviru COR 2 i da se mogu povezati sa 5 UN pokazatelja, u okviru 4 potcilja.** Shodno tome važeći, dokumenti javnih politika trenutno ne pružaju adekvatan okvir za praćenje UN pokazatelja i doprinosa planskih dokumenata dostizanju COR 2.

Tabela 15. prikazuje potciljeve održivog razvoja u okviru kojih napredak Republike Srbije u dostizanju COR 2 prati RZS preko određenih UN pokazatelja. S druge strane, tabelom su predstavljeni potciljevi u okviru kojih se doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja može pratiti na osnovu pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika, koje je moguće povezati sa UN pokazateljima održivog razvoja u okviru određenog potcilja. Na osnovu podataka iz Tabele 15, može se zaključiti da RZS prati UN pokazatelj u okviru potcilja 2.a *Povećati investiranje, u ruralnu infrastrukturu, poljoprivredna istraživanja i savetodavne usluge, razvoj tehnologije i banaka biljnog i stočnog genetskog materijala*, koji nije obuhvaćen važećim planskim dokumentima.

Da bi se omogućilo efektnije praćenje doprinosa planskih dokumenata COR 2, u narednom periodu je, prilikom utvrđivanja pokazatelja za praćenje sprovođenja planskih dokumenata, potrebno uzeti u obzir i pokazatelje koje prati RZS.

Tabela 15. Potciljevi COR 2 u okviru kojih Republički zavod za statistiku prati globalne UN pokazatelje održivog razvoja, i čije praćenje može biti omogućeno i preko dokumenata javnih politika

Potciljevi održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih RZS prati UN pokazatelje održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih se na osnovu pokazatelja utvrđenih DJP može pratiti doprinos DJP COR 2
-----------------------------	---	--

⁵¹⁸ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

⁵¹⁹ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

2.1	X	
2.2	X	
2.3		X
2.4		X
2.5	X	X
2.a	X	
2.b		X
2.c		

2.2.6 Nacionalni planski okvir i ciljevi održivog razvoja u okviru klastera – Spoljni odnosi

Šesti klaster obuhvata ekonomske odnose sa inostranstvom, spoljnu bezbednosnu i odbrambenu politiku. Pregovaračka poglavlja koje se nalaze u klasteru šest su: **pregovaračko poglavlje 30 – Ekonomski odnosi sa inostranstvom** i **pregovaračko poglavlje 31 – Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika**. U ovom klasteru, za sada je otvoreno poglavlje 30, dok poglavlje 31, koje se odnosi na spoljnu bezbednosnu i odbrambenu politiku, još uvek nije otvoreno.

Pravne tekovine u **oblasti poglavlja 30** – zajedničke trgovinske politike, sastoje se uglavnom od direktno primenjivih propisa EU koji ne zahtevaju prenošenje u nacionalno zakonodavstvo. Pregovori u okviru ovih poglavlja uglavnom se odnose na multilateralne i bilateralne obaveze EU u oblasti trgovine. Od zemalja kandidata, zahteva se da svoje trgovinske politike prema trećim zemljama i u okviru međunarodnih organizacija postepeno usklađuju sa politikom i stavovima usvojenim od strane Evropske unije i njenih država članica, kako bi se osposobile da sprovedu zajedničku trgovinsku politiku EU nakon datuma pristupanja. U oblasti humanitarne pomoći i razvojne politike, države članice moraju da izvrše usklađivanje sa propisima EU i međunarodnim obavezama EU, te da obezbede kapacitete za učešće u razvojnim i humanitarnim politikama Evropske unije. Shodno tome, od država članica se očekuje da formulišu nacionalne politike za pružanje razvojne i humanitarne pomoći zemljama u razvoju i nerazvijenim zemljama.

Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika, temelje se na pravnim aktima, uključujući pravno obavezujuće međunarodne sporazume i političke dokumente. Pravnu tekovinu sačinjavaju političke deklaracije, aktivnosti i sporazumi. Zajednička spoljna i bezbednosna politika jeste organizovana i dogovorena spoljna politika EU, koja se odnosi na bezbednost i odbranu. Bavi se određenim delom spoljnih odnosa EU, u čijem domenu se uglavnom nalaze trgovinska i komercijalna politika, ali i druge oblasti, kao što su obezbeđivanje novčanih sredstava za treće zemlje, i ostalo.

U skladu sa metodologijom mapiranja nacionalnog planskog okvira, cilj održivog razvoja koji se vezuje za klaster – Spoljni odnosi, jeste **COR 17 – Partnerstvom do cilja**. Sprovođenje obaveza koje proističu iz procesa evropskih integracija u okviru klastera šest, u pogledu usaglašavanja sa zakonodavstvom EU, standardima i politikama, prvenstveno u oblasti ekonomskih odnosa sa inostranstvom, podudara se i doprinosi cilju održivog razvoja čiji je fokus na globalnom partnerstvu, obezbeđivanju makroekonomske stabilnosti i mobilizaciji finansijskih sredstava za postizanje ciljeva održivog razvoja.

COR 17: Partnerstvom do ciljeva

1. Pregled ostvarenog napretka

Sredstva (resursi) su od presudne važnosti za implementaciju Agende 2030, zbog čega je definisan poseban **COR 17 Partnerstvom do ciljeva**. Obim i ambicioznost Agende 2030. u okviru COR 17, nameće uključivanje brojnih partnera, kao što su nacionalni parlamenti, regionalne i lokalne vlasti, akademska zajednica, civilno društvo i privatni sektor, kako bi se mobilisali svi raspoloživi resursi neophodni za ostvarenje svih 17 ciljeva održivog razvoja. U tom smislu, ovaj cilj je tematski neodređeniji od ostalih, jer pokriva čitav spektar polja delovanja. Pokriva potciljeve u oblasti **finansija, tehnologije, razmene, izgradnje kapaciteta, i sistemskih pitanja**. Odnosi se na domaće budžete, upravljanje dugom, međunarodno poslovanje i finansije, međunarodnu razvojnu saradnju, međunarodnu trgovinu, sistemska pitanja, nauku, tehnologiju, inovacije i izgradnju kapaciteta, kao i oblast od ključne važnosti za planiranje pokazatelja i ciljnih vrednosti, a to su podaci, praćenje i izveštavanje o postignutim rezultatima.

COR 17 od presudne važnosti za sprovođenje Agende 2030. i ciljeva održivog razvoja, jeste čvrsta opredeljenost svih zemalja u pogledu adekvatne alokacije sredstava (resursa) za sprovođenje Agende 2030, uspostavljanja i jačanja mehanizama saradnje i partnerskog odnosa svih relevantnih aktera, kao i obezbeđivanje brzog protoka informacija i izgradnje zajedničkih mehanizama odlučivanja.

U oblasti **finansija** ključni je **potcilj 17.1. Mobilisati resurse i kapacitete za prikupljanje poreza i ostalih prihoda**. U okviru ovog potcilja, Republika Srbija ostvaruje pozitivne rezultate. Ukupni državni prihodi kao udeo u BDP-u porasli su za 6 procentnih poena u periodu 2013–2021. godine (sa 37,3% u 2013. godini na 43,3% u 2019. godini).⁵²⁰ Na bolje ostvarenje prihoda uticali su: bazni efekat (bolje ostvarenje na kraju 2020. godine), veća stopa realnog rasta BDP, konzervativnost u planiranju određenih poreskih kategorija, naplata poreskih prihoda tokom prvog kvartala 2021. godine, povoljnija kretanja na tržištu rada, oporavak spoljnotrgovinske razmene, uplata neplaniranih neporeskih prihoda, pozitivan uticaj programa ekonomskih mera na privrednu aktivnost i ličnu potrošnju i sl.⁵²¹ Ostvareni ukupni državni prihodi (UN pokazatelj 17.1.1) iznose 43,3% BDP-a u 2021. godini (rast od 1,3 procentni poen u odnosu na 2020. godinu).⁵²² Ukupan iznos poreskih prihoda (UN pokazatelj 17.1.2.) u 2021. godini iznose 38,6% BDP,⁵²³ što predstavlja stopu rasta od 20,4% u odnosu na 2020. godinu. Realizacijom paketa ekonomskih mera, u vrednosti od 15,6% BDP, značajno su ublaženi negativni efekti krize, zabeležen je manji pad ekonomske aktivnosti u poređenju sa drugim evropskim ekonomijama, a izbegnute su i turbulencije na tržištu radne snage. Krajem 2021. i početkom 2022. godine dolazi do intenzivnog slabljenja pandemije, kao i negativnih zdravstvenih posledica po stanovništvo, dobrim delom i usled procesa masovne vakcinacije na globalnom nivou. Izlaskom iz ove krize očekivao se mirniji period, koji bi omogućio ekonomskoj, pre svega fiskalnoj politici, dovoljno vremena da se vrati na održivu putanju.

Srednjoročnom makroekonomskom projekcijom predviđen je prosečan rast BDP-a od 3,6% u 2022. godini, dok je u 2023. godini planiran rast od 3,6% i 3,4% u 2024. i 2025. godini. Projekcija bruto investicije za 2022. godinu iznosi 3,0%, dok bi rast iznosio 6,1%, 6,8% i 7,6% sukcesivno u naredne tri godine.⁵²⁴ Realizacija javnih investicija u 2021. godini je iznosila rekordnih 7,4% BDP i premašila je plan za 2,2% BDP, dok planirani kapitalni rashodi za 2022. godinu iznose 7,2% BDP.⁵²⁵

U okviru **potcilja 17.3. Mobilisati dodatna finansijska sredstva**, neto stranih direktnih investicija (SDI) i doznaka, značajno doprinose ukupnom privrednom razvoju. Udeo neto SDI u BDP-u (UN pokazatelj 17.3.1) iznosi 6,8% u 2021. godini (6,2% u 2020. godini).⁵²⁶ Doznake (USD), kao udeo u ukupnom BDP-u (UN pokazatelj 17.3.2) iznose 7,2% u 2021. godini (7,3% u 2020. godini).⁵²⁷

⁵²⁰ МФИН, <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/makroekonomski-i-fiskalni-podaci>

⁵²¹ МФИН, Фискална стратегија за 2023, са пројекцијама за 2024. и 2025. годину.

⁵²² МФИН, <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/makroekonomski-i-fiskalni-podaci>

⁵²³ МФИН, <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/makroekonomski-i-fiskalni-podaci>

⁵²⁴ МФИН, Фискална стратегија за 2023, са пројекцијама за 2024. и 2025. годину,

<https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/fiskalna-strategija-za-2023-godinu-sa-projekcijama-za-2024-i-2025-godinu>

⁵²⁵ МФИН, Фискална стратегија за 2023, са пројекцијама за 2024. и 2025. годину,

<https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/fiskalna-strategija-za-2023-godinu-sa-projekcijama-za-2024-i-2025-godinu>

⁵²⁶ НБС, платни биланс https://nbs.rs/sr_RS/drugi-nivo-navigacije/statistika/platni_bilans/

⁵²⁷ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN170302?languageCode=sr-Cyrl>

Solidan pozitivan trend od 2015. godine može da se uoči i za **potcilj 17.4. Dugoročna održivost duga**. Nakon sprovedene fiskalne konsolidacije, učešće javnog duga u BDP od 2015. godine je sa 71,2% u 2015. godini, opao na 57,1% BDP u 2021. godini.⁵²⁸ Zbog ekonomske kontrakcije izazvane pandemijom Kovida-19 i posledične ekspanzivne fiskalne politike, ostvaren je rast javnog duga na nivo od 57,8% u 2020. godini (sa 52,8% u 2019. godini), da bi, zbog realizovanih ekonomskih mera fiskalne politike, udeo javnog duga bio vraćen na silaznu putanju. Otplata duga kao udeo u izvozu roba i usluga (UN pokazatelj 17.4.1) iznosi 6,1% u 2021. godini (7% u 2020. godini).⁵²⁹

U oblasti **tehnologija, potcilj 17.6. Uspostavljanje regionalne i međunarodne saradnje u oblasti nauke, tehnologije i inovacija**, od velikog je značaja za Republiku Srbiju, koja trenutno u međunarodnim naučnim projektima učestvuje kroz tzv. *European Research Area* – evropsku istraživačku oblast. U periodu 2014–2020. godine, Republika Srbija je bila punopravna članica evropskog programa **Horizon 2020** i profilisala se kao lider u efikasnom korišćenju ovog fonda, ali je i članica druge regionalne mreže za nauku i inovacije: „Zapadni Balkan“ i „Dunavski region“. Predviđen je i nastavak saradnje u okviru programa **Horizon 2021–2027**. Broj pretplatnika fiksnog širokopojasnog interneta na 100 stanovnika (UN pokazatelj 17.6.1), beleži kontinuirani rast i iznosi 25,18 u 2020. godini (23,44 u 2019. godini).⁵³⁰

Potcilj 17.7. Razvoj, prenos i širenje ekološki ispravnih tehnologija, biće od presudne važnosti za Republiku Srbiju u godinama koje dolaze. Kako bi se Republika Srbija brže uključila u Industriju 4.0,⁵³¹ informacione i telekomunikacione tehnologije postaju sve važnije. Izvoz IKT usluga beleži kontinuiran rast od preko 20% godišnje u periodu od 2015. do 2019. godine⁵³² prema podacima Narodne banke Srbije. Izbijanjem globalne pandemije, dolazi do smanjenja tražnje u svim sektorima, pa je izvoz IKT usluga porastao samo za 1,2% u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu, kao posledica vezanosti za strana tržišta. Izvoz IKT usluga (1,86 milijarde evra) predstavlja 23,8% ukupnog izvoza usluga u 2021. godini, dok ostvareni suficit u razmeni IKT usluga od 1,32 milijarde evra predstavlja povećanje od 45% u odnosu na 2020. godinu. IT kompanije u Republici Srbiji uspele su da očuvaju likvidnost i ljudske resurse, tako da izvoz IKT usluga beleži rast od 40,3% u periodu januar–jul 2022. godine, u odnosu na isti period prethodne godine.⁵³³

Iako zaposleni u IKT sektoru predstavljaju samo 3,7% ukupne registrovane zaposlenosti, broj zaposlenih u ovom sektoru značajno raste iz godine u godinu (12% u 2021, 12% u 2020, 7% u 2019. i 10% u 2018. godini).⁵³⁴ Svake godine u Republici Srbiji se registruje u proseku 200 novih IKT kompanija, koje su primarno orijentisane ka snažnim i likvidnim međunarodnim IT tržištima.⁵³⁵ Zbog povećane inostrane tražnje za radnom snagom, značajno raste broj zaposlenih u ovom sektoru, i to uglavnom programera. Shodno tome, indeks profitabilnosti IKT sektora po zaposlenom, 6 puta je veći u odnosu na prosečan indeks profitabilnosti za celu ekonomiju.

Republika Srbija ulaže napore da ostvari napredak u okviru **potcilja 17.8. Unaprediti korišćenje inovativnih tehnologija i IKT**. U Republici Srbiji, 81,4% domaćinstava ima širokopojasnu internet konekciju, što čini povećanje od 0,6% u odnosu na 2020. godinu, a 1,8% u odnosu na 2019. godinu.⁵³⁶ Broj korisnika interneta se povećao za 7% u odnosu na 2020. godinu i preko 74% lica koristi internet svakog ili skoro svakog dana.⁵³⁷ Udeo pojedinaca koji koriste internet u poslednja tri meseca (UN indikator 17.8.1) iznosi 81,2% u 2021. godini (78,4% u 2020. godini).⁵³⁸ U pogledu korišćenja onlajn usluga javne uprave, 40,0% internet populacije koristi internet usluge umesto da ostvaruje lične kontakte ili da posećuje javne ustanove i organe administracije.

⁵²⁸ МФИН, Основни индикатори макроекономских кретања, <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/makroekonomski-i-fiskalni-podaci>

⁵²⁹ РСЗ, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN170401?languageCode=sr-Cyrl>

⁵³⁰ РСЗ, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN170602?languageCode=sr-Cyrl>

⁵³¹ Индустрија 4.0 је назив за тренд аутоматизације и размене података у производним технологијама. Обухвата кибер-физичке системе, Интернет ствари, „cloud computing“ и когнитивно рачунарство.

⁵³² Извоз ИКТ услуга износио је 1.422 мил. евра у 2019, а суфицит у размени ИКТ услуга скоро 802 мил. евра.

⁵³³ Народна банка Србије, Биланс услуга, јул 2022. године.

⁵³⁴ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Htm/G20221023.html>

⁵³⁵ Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године.

⁵³⁶ РСЗ, Употреба информационо-комуникационих технологија у Републици Србији у 2021. години (Домаћинства/Појединци, Привреда), <http://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202116016.pdf>

⁵³⁷ Ibid.

⁵³⁸ РСЗ, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN170801?languageCode=sr-Cyrl>

Tokom 2020. godine, 27,1% preduzeća u Republici Srbiji je prodavalo proizvode/usluge putem interneta.⁵³⁹ Fiksnu širokopojasnu internet vezu poseduje 100% preduzeća.⁵⁴⁰

U oblasti **izgradnje kapaciteta**, za Republiku Srbiju kao zemlju korisnicu međunarodne razvojne pomoći, od vitalnog je značaja da na najefikasniji i najefektivniji način ostvari napredak u okviru potcila 17.9. **Međunarodna podrška za izgradnju kapaciteta za izradu i implementaciju nacionalnih planova**, uključujući i ciljeve održivog razvoja. Dolarska vrednost finansijske i tehničke pomoći (UN pokazatelj 17.9.1) iznosi oko 480 mil. dolara u 2020. godini (oko 573.7 mil. dolara u 2019. godini).⁵⁴¹

U oblasti **razmene** promovisanje univerzalnog, otvorenog, nediskriminatornog i pravednog multilateralnog sistema trgovine pod okriljem Svetske trgovinske organizacije, uobličenog u **potcilju 17.10 Multilateralan sistem razmene pod okriljem STO**, za Republiku Srbiju je važna tema. Proces pridruživanja Srbije STO sastoji se iz multilateralne i bilateralne komponente. U okviru multilateralne komponente, jedino je otvoreno pitanje zabrane za genetski modifikovane proizvode. Bilateralni pregovori vođeni su sa 18 država, od kojih je 17 privedeno kraju.

Još jedan važan potcilj u okviru COR 17 jeste **potcilj 17.11. Povećanje izvoza**. Ukupni spoljnotrgovinski robni izvoz Republike Srbije u evrima, povećan je u 2021. godini za 26,8% u odnosu na 2020. godinu.⁵⁴² Pokrivenost uvoza izvozom je 75,6% u 2021. godini i veća je od pokrivenosti u istom periodu prethodne godine, kada je iznosila 74,3%. Spoljnotrgovinska robna razmena bila je najveća sa zemljama sa kojima Republika Srbija ima potpisane sporazume o slobodnoj trgovini. Zemlje članice Evropske unije čine 60,3% ukupne razmene.

U oblasti sistemskih pitanja, usklađenost javnih politika i institucionalnog okvira prevashodno se odnosi na **potcilj 17.13. Makroekonomska stabilnost kroz koordinaciju i koherentnost politika**. Inflacija u Republici Srbiji 2021. godine iznosila je 7,9%, dok se stabilnost finansijskog sistema odražava kroz adekvatnost kapitala bankarskog sektora od 22,4%, a prosečan mesečni pokazatelj likvidnosti je iznad 2,1 (2,2 u 2020. godini), što je u skladu sa domaćim i stranim zakonskim zahtevima.⁵⁴³ Ostvarena stopa rasta BDP-a iznosi 7,4% u 2021. godini, što je rezultat pre svega rasta aktivnosti u građevinarstvu, industriji i uslužnim sektorima, a fiskalni deficit je na nivou od 4,1% BDP-a, dok javni dug iznosi 57,1% u 2021. godini.⁵⁴⁴ Projektovana stopa rasta BDP-a iznosi 3,5% u 2022. godini. Ovi pokazatelji spadaju u grupu glavnih makroekonomskih pokazatelja (UN pokazatelj 17.13.1).

Usklađenost međusektorskih politika na različitim nivoima vlasti, od presudnog je značaja za ostvarenje **potcila 17.14. Koherentnosti politika za potrebe održivog razvoja**. Stepem u kome su prisutni mehanizmi za poboljšanje koherentnosti politika za održivi razvoj⁵⁴⁵ (UN pokazatelj 17.14.1) iznosi 76,25 % u 2020. godini.⁵⁴⁶

U pogledu **potcila 17.16. Unaprediti globalno partnerstvo za postizanje održivog razvoja**, Republika Srbija je uključena u brojne regionalne inicijative (videti sledeće poglavlje), a od jula 2017. godine,⁵⁴⁷ deo je **Regionalnog ekonomskog prostora** i aktivno učestvuje u izradi i implementaciji Višegodišnjeg akcionog plana za razvoj Regionalnog ekonomskog prostora (MAP REA), koji se sastoji iz četiri dimenzije: trgovina, investicije, mobilnost i digitalna integracija. Krajem 2019. godine, potpisana je trilateralna (Srbija, Albanija i Severna Makedonija) **Deklaracija o uspostavljanju slobodnog protoka ljudi, robe, usluga i kapitala**, poznata pod nazivom „Mali Šengen“, koja je u međuvremenu preimenovana u Otvoreni Balkan. **Deklaracija lidera Zapadnog Balkana o zajedničkom regionalnom tržištu**, katalizator je za dublju regionalnu ekonomsku integraciju i odskočna je daska ka jedinstvenom tržištu EU, kao i **Deklaracija o Zelenoj agendi za Zapadni**

⁵³⁹ РЗС, Употреба информационо-комуникационих технологија у Републици Србији, 2021, <http://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202116016.pdf>

⁵⁴⁰ Ibid.

⁵⁴¹ Светска Банка, <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>

⁵⁴² РСЗ, <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20220131-spoljnotrgovinska-robna-razmena-za-decembar-2021/?a=0&s=0102>

⁵⁴³ НБС, https://nbs.rs/sr_RS/drugi-nivo-navigacije/statistika/

⁵⁴⁴ МФИН, <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/makroekonomski-i-fiskalni-podaci>

⁵⁴⁵ Композитни индикатор који покрива механизме који се односе на: 1) Институционализација политичке посвећености, 2) Дугорочно планирање у доношењу одлука, 3) Међуресорна и међусекторска координација, 4) Партиципативни процеси, 5) Политичка повезаност, 6) Усклађеност између нивоа власти, 7) Праћење и извештавање ради кохерентности политике, 8) Финансирање политике повезаност.

⁵⁴⁶ United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/mechanisms-to-enhance-policy-for-sustainable-development?tab=chart&country=~SRB>

⁵⁴⁷ Одржан Самит у Трсту.

Balkan – potpisane su novembra 2020. godine na video-samitu u Sofiji. Akcioni plan za uspostavljanje zajedničkog regionalnog tržišta zasnovan je na četiri slobode kretanja: roba, usluga, kapitala i ljudi, uz poboljšanja atraktivnosti regiona za investiranje, integrisanje Zapadnog Balkana u panevropski digitalni prostor i unapređenje razvoja industrijske baze i inovacione infrastrukture. Potpisivanjem Sofijske deklaracije o „Zelenoj agendi za zemlje Zapadnog Balkana“, zemlje regiona su priznale Evropski zeleni dogovor kao novu strategiju rasta Evropske unije, u cilju moderne, klimatski neutralne i konkurentne ekonomije koja efikasno koristi resurse. Republika Srbija je i potpisnica **Sporazuma o slobodnoj trgovini u okviru Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini** (CEFTA), koji je potpisala sa Albanijom, Bosnom i Hercegovinom, Severnom Makedonijom, Moldavijom, Privremenom administrativnom misijom Ujedinjenih nacija na Kosovu u skladu sa UN Rezolucijom Saveta bezbednosti 1244 i Crnom Gorom. CEFTA je sporazum koji definiše jedinstvenu zonu slobodne trgovine u jugoistočnoj Evropi i koji omogućava zemljama Zapadnog Balkana ekonomski i privredni razvoj, vođenjem zajedničke ekonomske politike i preuzimanjem odgovornosti za budućnost čitavog regiona.

Razvijenost institucionalnog okruženja utiče na **potcilj 17.17. Delotvornost javnog, javno-privatnog partnerstva i partnerstva civilnog društva**. Iznos opredeljen za partnerstva privatnog i javnog sektora za infrastrukturu (UN pokazatelj 17.17.1) iznosi 416,3 mil. dolara u 2020. godini (42,5 mil. dolara u 2019. godini).⁵⁴⁸ Komisija za javno-privatno partnerstvo je dala pozitivno mišljenje na 204 predloga projekata javno-privatnog partnerstva, sa ili bez elemenata koncesije.⁵⁴⁹

Stanje u okviru **potcilja 17.18. Dostupnost visokokvalitetnih, blagovremenih i pouzdanih podataka**, u velikoj meri je uređeno zahvaljujući Republičkom zavodu za statistiku (RZS). Statistički pokazatelj kapaciteta za praćenje Ciljeva održivog razvoja⁵⁵⁰ (UN pokazatelj 17.18.1) ukazuje na visok kapacitet nacionalnog statističkog sistema i iznosi 88,9 u 2020. godini.⁵⁵¹ Nacionalno zakonodavstvo u oblasti statistike, u skladu je sa Osnovnim principima zvanične statistike (UN pokazatelj 17.18.2) u 2020. godini.⁵⁵² Republika Srbija spada u grupu zemalja koje donose nacionalni statistički plan za koji su obezbeđena potrebna sredstva (iz budžeta) i koji su u fazi implementacije (UN pokazatelj 17.18.3).⁵⁵³ U pogledu usaglašenosti statističkog sistema sa principima Kodeksa prakse Evropske statistike, Republika Srbija je umereno pripremljena; ocena 3 na skali 1–5 (ista ocena dobijena je i 2015. godine).⁵⁵⁴

Napredak u okviru **potcilja 17.19. Jačanje kapaciteta za merenje napretka u ostvarenju održivog razvoja**, u najvećoj meri zavisi od rada Republičkog zavoda za statistiku. Iznos sredstava namenjenih jačanju nacionalnih statističkih kapaciteta (UN pokazatelj 17.19.1) iznosi 30,7 mil. USD u 2018. godini.⁵⁵⁵ Popis stanovništva je poslednji put održan 2011. godine. Usled pandemije Kovid-19, popis stanovništva nije održan u 2021. godini, već je odložen za 2022. godinu. U skladu sa tim, Republika Srbija spada u grupu zemalja koje sprovode popis

⁵⁴⁸ Светска Банка,

<https://ppi.worldbank.org/en/visualization#sector=&status=&ppi=&investment=®ion=&ida=&income=&ppp=&mdb=&year=&excel=false&map=RS&header=true>

⁵⁴⁹ Комисија за јавно-приватно партнерство, Извештај о раду Комисије за јавно-приватно партнерство Владе РС

<http://jpp.gov.rs/content/Datoteke/izvestaji/%D0%98%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%83%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%B8%D1%98%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D1%98%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%BD%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%D0%92%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%A0%D0%B5%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B5%D0%A1%D1%80%D0%B1%D0%B8%D1%98%D0%B5%D0%B7%D0%B0%2020.%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D1%83.pdf>

⁵⁵⁰ Statistical Capacity Indicator – мери капацитет националне статистике за прикупљање и обраду података на основу три димензије: методологија, извор података и периодичност. Вредност је на скали 0–100, виша вредност указује на бољи капацитет националне статистике.

⁵⁵¹ <https://datatopics.worldbank.org/statisticalcapacity/SCIdashboard.aspx>

⁵⁵² United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/national-statistical-legislation?region=Europe>

⁵⁵³ United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/countries-with-stats-plan-funded-by-source?country=~SRB>

⁵⁵⁴ Извештај о напретку Србије за 2021,

https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_oktobar_21.PDF

⁵⁵⁵ United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/resources-statistical-capacity?country=~SRB>

na svakih 10 godina (UN pokazatelj 17.19.2a). U matičnu knjigu rođenih, ukupno je upisano (UN pokazatelj 17.19.2b) 99,9% populacije u Republici Srbiji u 2019. godini.⁵⁵⁶

2. Doprinos procesa EU integracija i drugih međunarodnih procesa

Stupanjem na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Republika Srbija je postala država pridružena EU, sa jasnom perspektivom članstva u EU. Pregovori o pristupanju Evropskoj uniji otvoreni su 21. januara 2014. godine, a nova metodologija EU o viđenju pristupnih pregovora, usvojena je u februaru 2020. godine. Do februara 2020. godine, Republika Srbija je otvorila 18, a privremeno zatvorila 2 poglavlja. Nakon usvajanja nove metodologije, Republika Srbija je do decembra 2021. godine otvorila dva klastera, klaster jedan – Osnove i klaster četiri – Zelena agenda i održivo povezivanje. Republika Srbija je **zaključno sa decembrom 2021. godine, otvorila 22** od ukupno 35 poglavlja o kojima se pregovara, a **privremeno je zatvorila 2 poglavlja**. Republika Srbija je za još pet poglavlja predala pregovaračke pozicije. Pred Republikom Srbijom je obaveza da ispuni prelazna merila u poglavljima 23 i 24, budući da je ispunjavanje ovih merila uslov za otvaranje preostalih klastera i za zatvaranje bilo kog poglavlja. Pored ispunjavanja ovih prelaznih merila, Republika Srbija takođe treba da ispuni merila za otvaranje i podnese pregovaračke pozicije u preostalih sedam pregovaračkih poglavlja. Suština nove metodologije pristupanja svakako jeste stavljanje akcenta na klaster – Osnove i proširivanja koncepta fundamentalnih pitanja koja obuhvataju ekonomske kriterijume, reformu državne uprave, funkcionisanje demokratskih institucija, ali i poglavlja 5 – Javne nabavke, 18 – Statistika, 23 – Pravosuđe i osnovna prava, 24 – Pravda sloboda i bezbednost i 32 – Finansijski nadzor.

Pristupni pregovori obuhvataju veoma kompleksne procese i procedure usaglašavanja sa pravnim tekovinama EU, uspostavljanje i jačanje sistema za njihovo sprovođenje, kao i usaglašavanje sa sektorskim politikama u raznim oblastima delovanja EU.

Sprovođenje neophodnih reformi delimično se realizuje i korišćenjem sredstava dostupnih kroz Instrument za pretpristupnu pomoć (IPA), a delom od strane država članica u vidu bespovratne bilateralne finansijske podrške. U poslednjih 15 godina, EU je najveći donator (sa realizovanih preko 3 mlrd. evra bespovratnih sredstava) i najveći kreditor (sa zajmovima od 4.3 mlrd. evra).⁵⁵⁷ Banke (Evropska investiciona banka – EIB, Evropska banka za obnovu i razvoj – EBRD, Razvojna banka Saveta Evrope) su obezbedile ukupno 4,377 milijardi evra u periodu između 2007. i 2018. godine. Od tog iznosa, EIB je obezbedila 2,913 milijardi evra u istom periodu.⁵⁵⁸

U okviru IPA II za Republiku Srbiju, bila je predviđena indikativna alokacija bespovratnih sredstava od 1,5 mlrd. evra za period 2014–2020. godine, u oblastima od vladavine prava, reforme javne uprave, društvenog razvoja, do životne sredine i poljoprivrede. Cilj IPA II je da pomogne Republici Srbiji da se pripremi za preuzimanje i efikasno sprovođenje obaveza budućeg članstva u EU. Bespovratna pomoć država članica EU dostigla je 523,86 mil. evra (u periodu od 2007. do 2016. godine).⁵⁵⁹ Novim programom pretpristupne pomoći IPA III za period 2021–2027. godine, predviđen je budžet od 14,2 mlrd. evra za Zapadni Balkan i Tursku.⁵⁶⁰

Investicioni okvir za Zapadni Balkan (*Western Balkan Investment framework WBIF*) je finansijski instrument u kome imaju udela Evropska komisija, međunarodne finansijske institucije, bilateralni donatori i šest država Zapadnog Balkana. To je fond koji omogućuje regionalni infrastrukturni razvoj u oblasti životne sredine, energetike, saobraćaja, društvenog i privatnog sektora. Agenda za povezivanje (*Connectivity agenda*) promoviše se kroz političko liderstvo u sklopu Berlinskog procesa. To je, naravno, povezano sa značajnim tehničkim naporima članica država, uz podršku Sekretarijata energetske zajednice i Transportne opservatorije za Jugoistočnu Evropu (*SEETO – Southeast European Transport Observatory*). Berlinski, ili Zapadni Balkan 6 proces, ojačao je rad na stvaranju regionalnog ekonomskog tržišta. Uloge su jasno podeljene tako što države članice kreiraju politički podsticaj, Evropska komisija stvara okvir za finansiranje infrastrukture, što je uslovljeno usvajanjem i primenom tzv. „mekih mera“, dok se Sekretarijat Energetske zajednice bavi definisanjem tih mekih mera i monitoringom. Cilj *SEETO* je promocija saradnje na izgradnji glavne i sekundarne saobraćajne infrastrukture u regionu, u skladu sa indikativnim proširenjem TEN-T mreže

⁵⁵⁶ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16090101?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁵⁷ Европска комисија, Агенда повезивања, <https://www.wbif.eu/sectors/connectivity-agenda>

⁵⁵⁸ <https://europa.rs/pomoc-eu-republici-srbiji/>

⁵⁵⁹ <https://europa.rs/pomoc-eu-republici-srbiji/>

⁵⁶⁰ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_2810

za Zapadni Balkan. Prioritetnim projektima treba da se uklone uska grla, unapredi interoperabilnost i izgrade prekogranične veze koje nedostaju.

U oktobru 2020. godine, Evropska komisija je usvojila **Ekonomsko-investicioni plan za Zapadni Balkan**,⁵⁶¹ sa ciljem da pospeši dugoročan privredni oporavak regiona, podrži zelenu i digitalnu tranziciju, regionalnu integraciju i konvergenciju sa Evropskom unijom. Plan podrazumeva značajan investicioni paket koji će mobilisati do 9 milijardi evra finansijskih sredstava za region i namenjen je podršci održivom povezivanju, razvoju ljudskog kapitala konkurentnosti i inkluzivnom rastu, kao i dvojnoj zelenoj i digitalnoj tranziciji. U okviru **Ekonomsko-investicionog plana za Zapadni Balkan**, EU je definisala deset investicionih prioriteta koji će podržati glavne drumske i železničke veze u regionu, obnovljivu energiju i prelazak sa uglja na druge izvore energije, obnavljanje javnih i privatnih objekata kako bi se povećala energetska efikasnost i smanjile emisije gasova sa efektom staklene bašte, infrastrukturu za upravljanje otpadom i otpadnim vodama, kao i uvođenje širokopojasne infrastrukture. Ekonomsko-investicioni plan za Zapadni Balkan podržaće inicijative koje doprinose sprovođenju Agende 2030.

Paralelno sa Ekonomsko-investicionim planom za podršku regionu, Komisija je iste godine usvojila i smernice za sprovođenje **Zelene agende na Zapadnom Balkanu**. Akcioni plan za sprovođenje Zelene agende predviđa delovanje u okviru pet stubova: (1) klimatska akcija, uključujući dekarbonizaciju, energiju i mobilnost, (2) cirkularna ekonomija, koja se posebno bavi otpadom, reciklažom, održivom proizvodnjom i efikasnim korišćenjem resursa, (3) biodiverzitet, čiji je cilj zaštita i obnavljanje prirodnog bogatstva regiona, (4) suzbijanje zagađenja vazduha, vode i tla, i (5) održivi sistemi hrane i ruralna područja. Digitalizacija će biti ključni faktor za ovih pet stubova u skladu sa konceptom dvojne zelene i digitalne tranzicije.

Potpisivanjem Sofijske deklaracije o „**Zelenoj agendi**“ za Zapadni Balkan, zemlje regiona obavezale su se da će sprovoditi mere u nekoliko povezanih oblasti: sprečavanje klimatskih promena i zagađenja, razvoja energije, mobilnost i cirkularna ekonomija, kao i razvoj biodiverziteta, održive poljoprivrede i proizvodnje hrane, suzbijanje zagađenja vazduha, vode i tla. Za potrebe sprovođenja Sofijske deklaracije, izrađen je **Akcioni plan za sprovođenje „Zelene Agende“ za Zapadni Balkan**, koji definiše konkretne mere u okviru svake od ovih oblasti, čime će doprineti ostvarivanju ciljeva Zelene agende, kao i ciljevima održivog razvoja.

Republički zavod za statistiku (RZS), unapredio je svoje kapacitete kroz EU projekat „Jačanje statističkog sistema Srbije poboljšanjem metodologije i standarda kroz primenu dobre prakse“,⁵⁶² koji je sproveden u periodu od 2016. do 2017. godine. Uz podršku projekta, modernizovan je IKT sektor RZS-a, izrađen novi sajt RZS-a i obezbeđena interoperabilnost koja podrazumeva razmenu podataka i znanja sa drugim institucijama i organizacijama. Jedna od komponenti projekta odnosila se na poboljšanje postojećih i razvoj novih pokazatelja održivog razvoja.

Potpisivanjem **Okvirnog sporazuma o opštim principima učešća u Programima zajednice, odnosno EU programima**, Republika Srbija je stekla pravo da učestvuje i u ovom vidu horizontalne saradnje. U periodu 2014–2020. godine, Republika Srbija je učestvovala u sledećim EU programima: Horizont 2020. – program za istraživanje i inovacije, Erasmus+ – program za obrazovanje mladih, Kreativna Evropa – program namenjen finansiranju transnacionalnih projekata u okviru kulture i stvaralaštva, Evropa za građane i građanke – program namenjen finansiranju projekata kojim se širi bolje razumevanje Evropske unije, njene istorije i različitosti, Carine 2020. (Customs 2020), Fiskalis 2020. (Fiscalis 2020), Program za konkurentnost malih i srednjih preduzeća (COSME), Program za zapošljavanje i socijalne inovacije (Employment and Social Innovation – EaSI), Evropski zdravstveni program III, Mehanizam civilne zaštite Evropske unije, Instrument za povezivanje Evrope, Prava, jednakost i građanstvo, Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava.⁵⁶³ Većina EU programa na nivou EU, trajala je do 2020. godine. Nastavljeno je sprovođenje programa podrške i saradnje za period 2021–2027. godine i to u sledećim EU programima: Carine (Customs), Horizont Evropa (Horizon Europe), Fiskalis (Fiscalis), Program jedinstvenog tržišta (Single Market Program), Program za zapošljavanje i socijalne inovacije (EaSI), Kreativna Evropa (Creative Europe) i Erasmus+ (Erasmus+). Primetan je rast budžeta ovih programa u odnosu na period do 2020. godine.

⁵⁶¹ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2020-10/communication_on_wb_economic_and_investment_plan_october_2020_en.pdf

⁵⁶² <https://europa.rs/wp-content/uploads/2017/12/Jacanje-statistickog-sistema-Srbije-brosura.pdf>

⁵⁶³ Министарство за европске интеграције, <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/programi-unije/>

Republika Srbija učestvuje i u programima prekogranične i transnacionalne saradnje, koji se nazivaju Programi teritorijalne saradnje ili INTERREG programi, od 2004. godine.⁵⁶⁴ U finansijskom periodu 2014–2020. godine, Evropska unija je za sprovođenje programa prekogranične i transnacionalne saradnje u Republici Srbiji opredelila 260 miliona evra za devet programa: Bugarska–Srbija; Mađarska–Srbija; Rumunija–Srbija; Hrvatska–Srbija; Crna Gora – Srbija; Bosna i Hercegovina – Srbija; Severna Makedonija – Srbija; INTERREG Jadransko-jonski transnacionalni program i Transnacionalni program Dunav.

Republika Srbija je članica sledećih inicijativa i organizacija regionalnog karaktera: Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi (*SEECP*), Centralnoevropska inicijativa, Jadransko-jonska inicijativa i Strategija EU za jadransko-jonski region, Međunarodna komisija za sliv reke Save, Regionalna inicijativa za migracije, azil i raseljena lica, Centralnoevropska zona slobodne trgovine (CEFTA), Regionalni savet za saradnju, Brdo-Brioni proces, Strategija Evropske unije za Dunavski region, Berlinski proces i najnovija Regionalna kancelarija za saradnju mladih.

Još dva sporazuma čija je potpisnica Republika Srbija, od neposrednog su značaja za regionalni održivi razvoj. To je najpre **Konvencija o saradnji na zaštiti i održivom korišćenju reke Dunav**, koja obavezuje članice da teže održivom i pravednom upravljanju vodama, uključujući i očuvanje, poboljšanje i racionalnu upotrebu površinskih i podzemnih voda. Konvencija ima za cilj jačanje ekonomskih odnosa u regiji i upućuje na potrebu održavanja plovnosti celog Dunava. Za sprovođenje ove konvencije formirana je Međunarodna komisija za zaštitu reke Dunav (ICPDR), sa sedištem u Beču. U okviru ICPDR, a na osnovu Memoranduma o razumevanju koji je 2004. godine potpisan u Beču, odvija se međunarodna saradnja na slivu reke Tise.

Okvirni sporazum o slivu reke Save (Kranjska Gora, 2002) definiše saradnju država na uspostavljanju međunarodnog režima plovidbe, održivog upravljanja vodama, zaštite od štetnog uticaja voda, vodnog režima i ekosistema. Posebnim Protokolom o zaštiti od poplava, uz Okvirni sporazum čija je ratifikacija u toku, regulisaće se saradnja u cilju sprečavanja i/ili smanjivanja opasnosti od poplava, preduzimanjem odgovarajućih mera i aktivnosti. Pitanja plovidbe na međunarodnom vodnom putu Save regulisana su odgovarajućim Protokolom, koji je ratifikovan u okviru zakona koji se odnosi na Okvirni sporazum o slivu reke Save.

Strategija razvoja Jugoistočne Evrope do 2030. godine sa razvojnim dimenzijama (stubovima): **Prosperitet regiona** (jačanje trgovine, turizma i transporta; unapređenje istraživanja i razvoja i promovisanje obnovljivih izvora energije; smanjenje rizika od prirodnih nepogoda; digitalizacija i javno-privatno partnerstvo), **Ljudski kapital u regionu** (bolje korišćenje ljudskog potencijala; podrška dijaspori; unapređenje kvaliteta obrazovanja i zdravstva; razvoj sudstva i javnih usluga i očuvanje životne sredine) i **Mir i partnerstvo u regionu** (jačanje institucionalnih kapaciteta za implementaciju Strategije i stvaranje mehanizama finansiranja mera i aktivnosti potrebnih za realizaciju Strategije, uz poštovanje principa transparentnosti i odgovornosti). **EU Strategija za Dunavski region** obuhvata četiri povezane oblasti: zaštitu životne sredine, povezivanje i jačanje regiona i izgradnja prosperitetnog društva. Teme koje ove oblasti pokrivaju jesu: mobilnost (svi transportni modaliteti), održiva energija, kultura i turizam, rizici po životnu sredinu, biodiverzitet i kvalitet vazduha i zemljišta, kvalitet vode, društvo znanja, ljudi i veštine, konkurentnost, institucionalni kapaciteti i saradnja i sigurnost. **Revidirani Akcioni plan za sprovođenje EU Strategije za Dunavski region** treba da odredi strateške smernice za sprovođenje EU Strategije za Dunavski region, kao i da uspostavi bolju kompatibilnost sa drugim programima i instrumentima finansiranja (programi kohezije politike, ostali instrumenti i programi finansiranja EU – IPA, NDICI, ENI, CEF, LIFE, Horizon Europe, i dr., kao i nacionalno/ regionalno/lokalno finansiranje podunavskih zemalja).

EU Strategija za Jadransko-jonsku oblast sastoji se iz 4 stuba: **plavi rast** (ribarstvo i akvakulture), **kvalitet životne sredine** (transnacionalni habitati i biodiverzitet), **povezivanje regiona** (maritimni transport, intermodalne veze sa zaleđem, energetske mreže) i **održivi turizam** (održivo i odgovorno upravljanje turizmom). Na sva četiri stuba primenjuju se horizontalni aspekti: izgradnja kapaciteta, razvoj i istraživanje, mala i srednja preduzeća, klimatske promene i upravljanje rizikom od nepogoda.

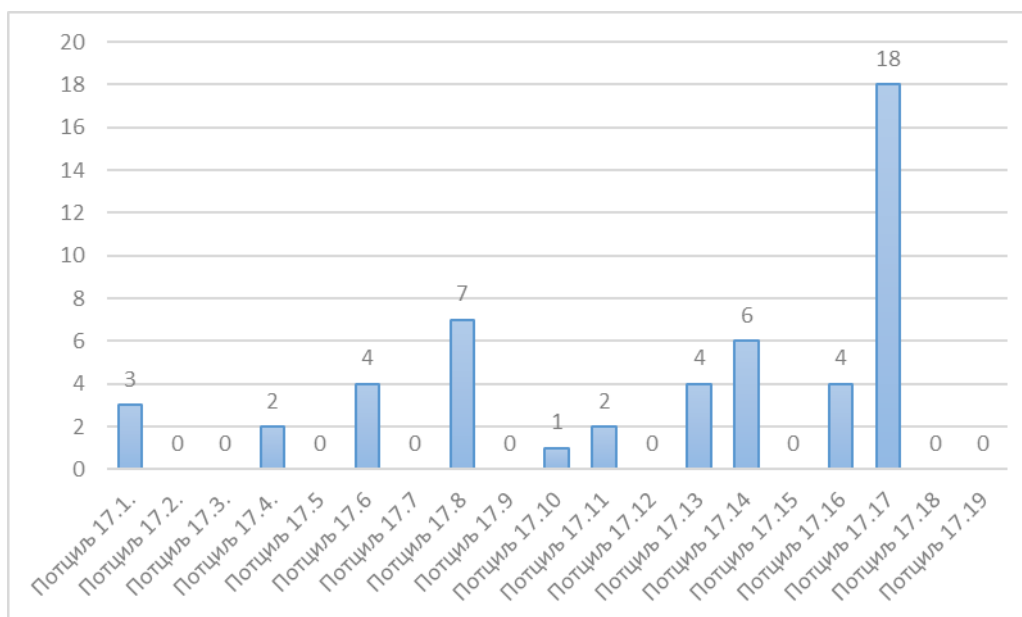
3. Pregled nacionalnog planskog okvira Republike Srbije

⁵⁶⁴ Министарство за европске интеграције, <https://www.mei.gov.rs/src/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/prekograncna-i-transnacionalna-saradnja/>

Mapiranje nacionalnog planskog okvira u okviru COR 17: Partnerstvom do ciljeva, obuhvatilo je pregled 30 planskih dokumenata u oblasti konkurentnosti, javnih finansija, javne uprave, zaštite životne sredine, održivog turizma, socijalne politike i ljudskih prava, poljoprivrede, informaciono-komunikacionih tehnologija, industrije i drugim segmentima podjednako važnim kako za proces evropskih integracija i pripremu Republike Srbije za proces pregovora, tako i za napredak u okviru COR 17.

U okviru COR 17 za Republiku Srbiju relevantno je 18 potciljeva održivog razvoja, dok se potcilj 17.2. odnosi na obavezu razvijenih zemalja da izdvoje 0,7% bruto nacionalnog dohotka u programe zvanične razvojne pomoći za zemlje u razvoju – i ne može se primeniti na Republiku Srbiju.

Važeća planska dokumenta mogu se povezati sa deset od osamnaest potciljeva u okviru COR 17. Ključni dokumenti koji doprinose najvećem broju potciljeva svakako su Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine, kao i Program reforme upravljanja javnim finansijama u Republici Srbiji za period 2021–2025. godine. S druge strane, *potcilj 17.17. Podržati i promovisati delotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva, izgrađena na iskustvima i strategijama pronalaženja resursa za partnerstva*, potcilj je kome doprinosi najveći broj važećih planskih dokumenata relevantnih za COR 17.

Slika 16. Broj dokumenata javnih politika koji doprinose potciljevima COR 17 – Partnerstvom do ciljeva

U pogledu planskog okvira koji doprinosi ostvarivanju **potciljeva 17.1. Mobilizacija resursa i kapaciteta za prikupljanje poreza i ostalih prihoda, 17.4. Dugoročna održivost duga, 17.13. Makroekonomska stabilnost kroz koordinaciju politika i 17.14 Unaprediti koherentnost politika za potrebe održivog razvoja**, ključno je nekoliko planskih dokumenata čijom realizacijom će se ostvariti stabilnost makroekonomskog okvira Republike Srbije i time obezbediti održivo finansiranje reformi koje treba da omoguće ostvarivanje ciljeva održivog razvoja. **Program reforme upravljanja javnim finansijama za period 2021–2025. godine sa Akcionim planom**,⁵⁶⁵ doprineće stabilizaciji javnih finansija i ostvarivanju održivog budžeta sa stabilnim javnim dugom, boljim finansijskim upravljanjem i kontrolom, unapređenjem procesa revizije i povezivanja budžetskog planiranja sa prioritetnim ciljevima Vlade Republike Srbije i javnim politikama. **Akcionim planom** predviđena je dinamika sprovođenja planiranih aktivnosti i mera u periodu 2021–2025. godine, uključujući i procenu troškova za sprovođenje svake od planiranih aktivnosti. U skladu sa Zakonom o budžetskom sistemu, doneta je **Fiskalna strategija za 2023. godinu sa projekcijama za 2024. i 2025. godinu**,⁵⁶⁶ koja će postepenom stabilizacijom javnih finansija, stabilizacijom budžeta i umanjivanjem javnog duga u srednjem roku,

⁵⁶⁵ https://www.mfin.gov.rs/upload/media/yrndWJ_60ec21463954b.pdf

⁵⁶⁶ https://www.mfin.gov.rs/upload/media/WGJJf_629dced183ede.pdf

smanjivanjem javnih rashoda u BDP-u, kao i održavanjem javnih investicija na visokom nivou – doprineti ostvarivanju sva četiri gore navedena potcilja.

Odgovarajući na problem neefikasne poreske službe, **Program transformacije poreske uprave za period 2021–2025. godine**⁵⁶⁷, omogućiće unapređenje efikasnosti rada Poreske uprave i stvoriti stabilne uslove za povećanje stepena naplate poreza i time doprineti **potcilju 17.1 Mobilizacija resursa i kapaciteta za prikupljanje poreza i ostalih prihoda**.

Postepena stabilizacija javnih finansija i usmeravanje fiskalnog prostora na javne investicije u cilju oporavka i rasta privrede, jedan je od osnovnih ciljeva **Programa ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine**, čime će biti ostvaren doprinos većem broju potciljeva u okviru COR 17. Programom ekonomskih reformi predstavljena su tri ključna izazova na koje će Republika Srbija odgovoriti u narednom periodu, kako bi unapredila konkurentnost i inkluzivni rast: 1. povećanje zaposlenosti i usklađivanje kvalifikacija sa potrebama tržišta rada; 2. unapređenje poslovnog ambijenta povoljnijeg za investicije i 3. efikasnije korišćenje energije uz nastavak otvaranja energetskog tržišta. Strukturne reforme organizovane su u trinaest oblasti i to: upravljanje javnim finansijama, zelena tranzicija, digitalna transformacija, poslovno okruženje i smanjenje sive ekonomije, istraživanje, razvoj i inovacije, reforme u oblasti ekonomskih integracija, reforme energetskog tržišta, reforme transportnog tržišta, poljoprivreda, industrija i usluge, obrazovanje i veštine, zapošljavanje i tržište rada, socijalna zaštita i inkluzija i sistemi zdravstvene zaštite – čijom realizacijom će se doprineti i napretku u oblastima obuhvaćenim sledećim potciljevima: **17.1. Mobilizacija resursa i kapaciteta za prikupljanje poreza i ostalih prihoda** i **17.13. Makroekonomska stabilnost kroz koordinaciju politika**. Neposredno će realizacija Programa doprineti i napretku u pogledu jačanja partnerstava za sprovođenje strukturnih reformi, kako razmenom znanja radi dostizanja ciljeva održivog razvoja, tako i promovisanjem partnerstava radi mobilizacije finansijskih resursa za ostvarenje ciljeva održivog razvoja. Time će Program omogućiti dostizanje potciljeva **17.16 Unaprediti globalno partnerstvo za postizanje održivog razvoja** i **17.17. Delotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva**. Strukturnom reformom u okviru uklanjanja prepreka trgovini, biće stvoreni uslovi za intenziviranje, unapređenje, diversifikacija i dalji rast spoljne trgovine Republike Srbije, kako na regionalnom, tako i na globalnom nivou, uključujući i nastavak aktivnosti usmerenih na članstvo u Svetskoj trgovinskoj organizaciji. Realizacijom ove strukturne reforme, Republika Srbija će doprineti **potciljevima 17.10 promovisati univerzalni, zasnovan na pravilima, otvoren, nediskriminatoran i pravičan multilateralni sistem razmene** i **17.11 povećanje izvoza zemalja u razvoju**.

Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine „Moć znanja“ i Akcioni plan za period od 2021. godine do 2023. godine, podstiče udruživanje i saradnju na međunarodnom planu, čime doprinosi ostvarenju **potcilja 17.6. Regionalna i međunarodna saradnja u oblasti nauke, tehnologije i inovacija**. Unapređenjem komunikacije i naučnih znanja i povećanjem vidljivosti nauke putem povećane dostupnosti ostvarenih naučnoistraživačkih rezultata i razvijenih tehnologija zainteresovanim stranama – Strategija i Akcioni plan doprinose ostvarenju **potcilja 17.17 delotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva**. Obezbeđivanjem podrške za povećanje kvaliteta tehnološkog razvoja, kao i fokusiranjem istraživanja na društvene izazove i prioritete, Strategija će doprineti ostvarivanju potcilja **17.8 unapređenje i korišćenje inovativnih tehnologija i IKT**.

Pored Strategije naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine „Moć znanja“, **potcilj 17.8 Unapređenje i korišćenje inovativnih tehnologija i IKT** sadržan je u okviru nekoliko planskih dokumenata kojima se stvara okvir daljeg razvoja i unapređenja informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT), njihove upotrebe i bezbednosti u korišćenju. **Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026.** omogućiće unapređenje kapaciteta za korišćenje IKT, unapređenje digitalne infrastrukture, digitalizacije usluga u poslovanju javnog i privatnog sektora, kao i informacione bezbednosti građana i privrede. **Strategija razvoja digitalnih veština u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine**, omogućiće unapređenje digitalnih znanja i veština svih građana, uključujući pripadnike osetljivih društvenih grupa. Razvojem infrastrukture u elektronskoj upravi i povećanjem dostupnosti elektronske uprave građanima i privredi kroz unapređenje korisničkih servisa, **Program razvoja elektronske uprave Republike Srbije za period od 2020. do 2022. godine**, omogućiće razvijanje kapaciteta i porast upotrebe i korišćenja IKT. **Strategijom razvoja mreža nove generacije do 2023.**

⁵⁶⁷ <https://www.purs.gov.rs/sr/o-nama/program-transformacije.html>

godine, stvaraju se uslovi za razvoj mreža nove generacije, koji će predstavljati osnovu za dalje širenje i upotrebu IKT u Republici Srbiji. **Strategijom razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period 2020–2025. godine (AP za period 2020–2022. godine)**, biće unapređeni naučni i inovativni kapaciteti za razvoj veštačke inteligencije i time stvorena osnova za razvoj ekonomije zasnovane na veštačkoj inteligenciji. **Strategija razvoja poštanskih usluga u Republici Srbiji za period 2021–2025. godine**, usmeriće dalji razvoj poštanskih usluga kroz sinergiju sa IKT i saobraćajnom infrastrukturom, sa posebnim naglaskom na e-trgovinu. Na potrebu za modernizacijom postojećih i razvojem novih poštanskih servisa, veliki uticaj imaju i korisnici poštanskih usluga, koji u poslednje vreme u velikoj meri utiču na operatore da kreiraju usluge prema njihovim zahtevima, te će shodno tome naponi biti usmereni na podsticanje procesa inovacija u oblasti razvoja i pružanja poštanskih usluga.

Jedan od prioriteta **Strategije industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. do 2030. godine (AP za period od 2021. do 2023. godine)**, svakako je povećanje izvoza, što će doprineti ostvarivanju **potcilja 17.11. Povećanje izvoza zemalja u razvoju**. Povećanje izvoza biće ostvareno unapređenjem tehnološke strukture izvoza, ali i podsticanjem izvozno orijentisanih sektora industrije, kao i podrškom internacionalizaciji industrijskih privrednih subjekata, čime će se ostvariti doprinos **potcilju 17.6 Regionalna i međunarodna saradnja u oblasti nauke, tehnologije i inovacija**. Pružanjem podrške u oblasti internacionalizacije poslovanja, putem učešća na sajmovima, poslovnim misijama Strategija će neposredno doprineti i **potcilju 17.17. Delotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva**.

Unapređenje infrastrukturne i programske podrške startapima ima za cilj da omogući podršku razvoju startapa od strane iskusnih osnivača iz zemlje i inostranstva, kontakta sa mentorima, investitorima i predstavnicima relevantnih industrija u kojima se startapi mogu razvijati i plasirati svoja rešenja u okviru visoko kvalitetnih inkubatorskih i akceleratorских programa, kojima će kolektivno znanje domaćeg i stranih ekosistema učiniti dostupnim domaćim timovima. Time će **Strategija razvoja startap ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine** doprineti **potcilju 17.6. Regionalna i međunarodna saradnja u oblasti nauke, tehnologije i inovacija**, kao i **potcilju 17.16. Regionalna i međunarodna saradnja u oblasti nauke, tehnologije i inovacija**. Strategijom se takođe, kroz unapređenje međunarodne prepoznatljivosti srpskog startap ekosistema, kao i promocijom startap kulture, utiče na dostizanje **potcilja 17.17 Delotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva**.

Programom unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021–2025. godine i Akcionim planom, definisana je efektivna koordinacija javnih politika i unapređenje planskog okvira na svim nivoima vlasti, što će doprineti napretku u ostvarenju potciljeva: **17.13. Makroekonomska stabilnost kroz koordinaciju i koherentnost politika** i **17.14. Koherentnost politika za potrebe održivog razvoja**. Operacionalizacija Programa kroz poseban cilj usmeren na povećanje stepena učešća civilnog društva, privrede i drugih zainteresovanih strana u ranim fazama pripreme DJP i propisa, direktno će doprineti potcilju **17.17. Delotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva**.

Usmeren razvoj Republike Srbije ka visoko konkurentnoj privredi kroz istraživanje, razvoj, inovacije i preduzetničke inicijative u oblastima 4S kao cilj **Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (4S)**, doprineće ostvarenju potcilja **17.6 Regionalna i međunarodna saradnja u oblasti nauke, tehnologije i inovacija**.

U odnosu na prethodni Izveštaj o mapiranju nacionalnog strateškog okvira u odnosu na ciljeve održivog razvoja, veći broj planskih dokumenta izrađenih u periodu novembar 2021. godine – jul 2022. godine, doprinosi ostvarivanju **potcilja 17.17. Delotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva**. Ova oblast je regulisana Zakonom o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama,⁵⁶⁸ kao i nizom dokumenata javnih politika koje doprinose ostvarenju ovog potcilja prikazanih u Aneksu. U skladu sa zakonom, obrazovana je Komisija za javno-privatno partnerstvo radi pružanja stručne pomoći pri realizaciji projekata javno-privatnih partnerstava i koncesija. S druge strane, veliki broj planskih dokumenata koji su izrađeni i izrađuju se nakon 2019. godine, moraju biti usklađeni i sa Zakonom o planskom sistemu u segmentu koji se odnosi na saradnju sa zainteresovanim stranama, organizacijama civilnog društva, predstavnicima

⁵⁶⁸ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2011/88/7/reg>

ekonomsko-socijalnih partnera, privatnog i/ili akademskog sektora, u svim fazama izrade planskih dokumenata. Na taj način se osigurava doprinos planskih dokumenata potcilju 17.17.

Unapređeni su kapaciteti u oblasti COR 17 – **Podaci, praćenje i odgovornost za ostvarenje ciljeva**, kako bi se omogućila dostupnost kvalitetnih, ažuriranih, pouzdanih i prema potrebi disagregiranih podataka. Inicijative za merenje napretka ostvarenja ciljeva održivog razvoja već se sprovode u RZS-u kroz bazu podataka i platforme za set pokazatelja za održivi razvoj.⁵⁶⁹ **Program zvanične statistike u periodu od 2021. do 2025. godine**,⁵⁷⁰ je dokument koji doprinosi **potcilju 17.18. Dostupnosti visokokvalitetnih, blagovremenih i pouzdanih podataka**. Programom se definišu aktivnosti koje će doprineti potpunoj harmonizaciji statističkih izveštavanja i usklađivanju metodologije izrade rezultata zvanične statistike sa međunarodnim statističkim standardima. Takođe, ovaj Program doprinosi **potcilju 17.18. Povećati dostupnost visokokvalitetnih, blagovremenih i pouzdanih podataka** i **potcilju 17.19. Jačanje kapaciteta za merenje napretka u ostvarenju održivog razvoja**. Statistika ciljeva održivog razvoja se prati u okviru postojeće baze podataka (<https://data.stat.gov.rs>). Predviđeno je dalje unapređenje sadržaja i proširenje izvora podataka iz oblasti Ciljeva održivog razvoja.

4. Institucionalni mehanizmi koordinacije, izrade i praćenja sprovođenja planskih dokumenata

U pogledu institucionalnih mehanizama za izradu, praćenje i koordinaciju planskih dokumenata u okviru COR 17, veliki deo nadležnosti u oblasti unapređenja informaciono-komunikacionih tehnologija, inovacija i industrijskog razvoja, nalazi se u delokrugu ministarstva nadležnog za razvoj privrede i industrije, kao i ministarstva nadležnog za nauku i tehnološki razvoj. U oblasti sprovođenja strukturnih reformi, reformi javnih finansija i fiskalne politike, nadležno je Ministarstvo finansija. Unapređenja kvaliteta usluga za građane i privredu, kao i digitalizacija uprave, u nadležnosti je Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave.

Uključivanje zainteresovanih strana u izradu planskih dokumenata i propisa u oblastima obuhvaćenim COR 17 sprovodi se u skladu sa zakonskim obavezama i mapiranjem nacionalnog planskog okvira i utvrđeno je da su predstavnici organizacija civilnog društva i drugih zainteresovanih strana bili konsultovani tokom izrade planskih dokumenata relevantnih za COR 17. U pogledu sprovođenja planskih dokumenata, mapiranjem nacionalnog planskog okvira, utvrđeno je da više od polovine planskih dokumenata doprinosi **potcilju 17.17. Delotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva**, jer predviđaju da se realizacija planskih dokumenata ostvari kroz neki oblik saradnje i partnerstva sa organizacijama civilnog društva, i drugih zainteresovanih strana i ciljnih grupa.

5. Pregled UN pokazatelja za praćenje napretka

Na globalnom nivou, praćenje napretka u ostvarivanju COR 17 omogućeno je preko 24 UN pokazatelja.⁵⁷¹

U Republici Srbiji, u pogledu praćenja globalnih UN pokazatelja kojima se prati napredak u ostvarivanju COR 17, važnu ulogu ima **Republički zavod za statistiku (RZS) koji prati 5 potciljeva preko 6 UN pokazatelja**. Prema poslednjem Izveštaju o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine,⁵⁷² za 2021. godinu značajan napredak ostvaren je u domenu potcilja 17.6 kojim se predviđa unapređenje regionalne i međunarodne saradnje u oblasti nauke, tehnologije i inovacija, kao i u domenu potcilja 17.8, pre svega zahvaljujući povećanju korišćenja interneta među stanovnicima. Umeren napredak ostvaren je prema potcilju 17.1, kojim se predviđa pojačana mobilizacija domaćih resursa kako bi se unapredili domaći kapaciteti za prikupljanje poreza i ostalih prihoda, dok je značajno udaljavanje od potcilja zabeleženo u odnosu na potcilj 17.3, kojim se predviđa mobilisanje dodatnih finansijskih sredstava iz višestrukih izvora za potrebe razvoja, i to zbog pada udela doznaka u ukupnom BDP-u.

S druge strane, mapiranje nacionalnog planskog okvira u odnosu na COR 17, ukazalo je da se pokazatelji utvrđeni u dokumentima javnih politika u većini **ne podudaraju sa UN pokazateljima u okviru COR 17** i da se mogu **povezati sa 3 UN pokazatelja, u okviru 3 potcilja**. Shodno tome, važeći dokumenti javnih politika

⁵⁶⁹ P3C, LIOP, <https://data.stat.gov.rs/?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁷⁰ http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/ostala_akta/2021/RS13-21-lat..pdf

⁵⁷¹ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

⁵⁷² <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

trenutno ne pružaju adekvatan okvir za praćenje UN pokazatelja, kao i doprinosa planskih dokumenata dostizanju COR 17.

Tabela 16. prikazuje potciljeve održivog razvoja u okviru kojih napredak Republike Srbije u dostizanju COR 17 prati RZS preko određenih UN pokazatelja. S druge strane, tabelom su predstavljeni potciljevi u okviru kojih se doprinos planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja može pratiti na osnovu pokazatelja utvrđenih dokumentima javnih politika, koje je moguće povezati sa UN pokazateljima održivog razvoja u okviru određenog potcilja. Shodno tome, da bi se omogućilo efektivnije praćenje doprinosa planskih dokumenata COR 17, u narednom periodu je prilikom utvrđivanja pokazatelja za praćenje sprovođenja planskih dokumenata potrebno uzeti u obzir i pokazatelja koje prati RZS.

Tabela 16. Potciljevi COR 17 u okviru kojih Republički zavod za statistiku prati globalne UN pokazatelje održivog razvoja, i čije praćenje može biti omogućeno i preko dokumenata javnih politika

Potciljevi održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih RZS prati UN pokazatelje održivog razvoja	Potciljevi u okviru kojih se na osnovu pokazatelja utvrđenih DJP može pratiti doprinos DJP COR 17
17.1	X	X
17.2		
17.3	X	
17.4	X	
17.5		
17.6	X	
17.7		
17.8	X	X
17.9		
17.10		
17.11		
17.12		
17.13		X
17.14		
17.15		
17.16		
17.17		
17.18		
17.19		

3. Okvir za sprovođenje Agende 2030. u Srbiji

Vlada Republike Srbije je u decembru 2015. godine uspostavila međuresornu radnu grupu⁵⁷³ za ciljeve održivog razvoja koja ima zadatak da izvrši nacionalizaciju, sprovođenje i praćenje COR u Republici Srbiji. Ovim telom je do oktobra 2020 godine, predsedavao ministar bez portfelja zadužen za demografski razvoj. Republika Srbija je svoj prvi **Dobrovoljni nacionalni izveštaj o sprovođenju Agende 2030. za održivi razvoj**⁵⁷⁴ predstavila u julu 2019. godine u Ujedinjenim nacijama na ministarskom sastanku Političkog foruma na visokom nivou o održivom razvoju.

Praćenjem doprinosa planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja, kao i njihovog ostvarivanja, Agenda 2030. stvara okvir za usmeravanje Razvojne agende Republike Srbije, koja treba da bude formulisana kroz dokumenta razvojnog planiranja, u skladu sa Zakonom o planskom sistemu.⁵⁷⁵

⁵⁷³ Чланови међуминистарске групе су ресорна министарства и други органи и тела владе који су задужени за праћење и координацију спровођења Агенде 2030. у Србији.

⁵⁷⁴ <https://www.mdpp.gov.rs/doc/DNI-2019.pdf>

⁵⁷⁵ План развоја, Инвестициони план и Просторни план.

Takođe, proces prioritizacije i ostvarivanje COR na nacionalnom nivou, otvara prostor za integrisanje Razvojne agende i izveštavanja kroz postojeći institucionalni okvir uspostavljen u procesu pristupanja EU, kroz *Evropski semestar light*, čime bi bili primenjeni isti principi i standardi izveštavanja uspostavljeni u državama članicama EU.

4. Zaključak

Mapiranje nacionalnog planskog okvira omogućilo je pregled i uvid u pokrivenost ciljeva održivog razvoja planskim dokumentima. Evropska unija posvećena je ciljevima održivog razvoja, pa se shodno tome, proces evropskih integracija u zemljama kandidatima za članstvo može posmatrati u svetlu njegovog značaja i doprinosa sprovođenju Agende 2030. S tim u vezi, mapiranje planskih dokumenata izvršeno je u odnosu na šest klastera u okviru kojih je organizovan proces pregovora sa EU, pri čemu je svaki od klastera povezan sa ciljevima održivog razvoja kojima najviše doprinosi:

1. Klaster 1 – Osnove – veza sa ciljem održivog razvoja 16;
2. Klaster 2 – Unutrašnje tržište – veza sa ciljem održivog razvoja 3;
3. Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast – veza sa ciljevima održivog razvoja 1, 4, 5, 8, 9, 10;
4. Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost – veza sa ciljevima održivog razvoja 6, 7, 11, 12, 13, 15;
5. Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija – veza sa ciljem održivog razvoja 2;
6. Klaster 6 – Spoljni odnosi – veza sa ciljem održivog razvoja 17.

Prvi klaster – Osnove predstavlja najvažniju oblast u procesu evropskih integracija, koja se odnosi na **demokratske institucije, vladavinu prava, političke i ekonomske kriterijume, reformu javne uprave, javne nabavke, finansijsku kontrolu i statistiku**. Planski okvir u okviru ovog klastera je dobro definisan i planska dokumenta, usvojena u periodu od 2021. do 2022. godine, u oblasti **rodne ravnopravnosti, prevencije i zaštite od diskriminacije, stvaranja podsticajnog okruženja za saradnju sa civilnim društvom, socijalnog uključivanja Roma i Romkinja, deinstitucionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici, pravosuđa** – doprinose daljem napretku Republike Srbije u procesu evropskih integracija u okviru klastera – Osnove i dostizanju COR 16 – Mir, pravda i snažne institucije. Napretku Republike Srbije u okviru ovog klastera i COR 16 dodatno su doprineli **programi** usvojeni u periodu 2021–2022. godine u oblasti: **javnih finansija, javnih politika, kao i reforme sistema lokalne samouprave**. Oblast javne bezbednosti i borbe protiv organizovanog kriminala, potrebno je dodatno optimizovati s obzirom na to da **Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala** nema ograničen period važenja, ali nema ni akcioni plan za njeno sprovođenje. Nakon isteka Nacionalne strategije za borbu protiv korupcije, ova oblast nije adekvatno obuhvaćena **planskim dokumentima**.

U okviru **klastera – Unutrašnje tržište**, relevantna oblast za Agendu 2030. i COR 3 – Dobro zdravlje, jeste zaštita zdravlja građana. Oblast očuvanja i unapređenja zdravlja i zdravstvene zaštite u najvećoj meri je obuhvaćena u okviru **Strategije javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine**, kao i nizom planskih dokumenata u pojedinačnim oblastima zaštite i unapređenja zdravlja stanovništva (mentalnog zdravlja, borbe protiv alkoholizma, borbe protiv raka, prevencije i kontrole HIV infekcije i AIDS-a, itd). U narednom periodu neophodno je optimizovati planski okvir u ovoj oblasti planiranja izradom i usvajanjem sveobuhvatne krovne strategije koja bi obuhvatila celu oblast zdravstvene zaštite u Republici Srbiji. U cilju dalje optimizacije, u narednom periodu bi trebalo optimizovati planski okvir u oblasti kontrole i prevencije nezaraznih i zaraznih bolesti. Tim povodom, planski dokument u oblasti nezaraznih bolesti bi trebalo da objedini i integriše postojeća planska dokumenta za pojedinačne nezarazne bolesti i faktore koji utiču na njihovu pojavu i prevenciju (mentalno zdravlje, borba protiv zavisnosti od alkohola, gojaznost, itd). S druge strane, planski dokument za zarazne bolesti bi bio od izuzetne važnosti za podizanje spremnosti zemlje za suprotstavljanje novim pretnjama izazvanim zaraznim bolestima. Takođe, usvajanje **Programa za životnu sredinu i zdravlje**, doprinelo bi usklađivanju ovih strateški važnih oblasti.

U okviru **klastera – Konkurentnost i inkluzivan rast**, obuhvaćene su oblasti održivog razvoja koje se odnose na ekonomsku politiku, socijalnu politiku i zapošljavanje, preduzetništvo i industrijsku politiku, nauku, istraživanje i obrazovanje i kulturu. Ovaj klaster obuhvata i cilj održivog razvoja koji se odnosi na rodnu ravnopravnost i inicijalno pripada klasteru – Osnove, ali se u ovom slučaju posmatra kroz prizmu obezbeđivanja jednakog pristupa resursima i postizanja ekonomske jednakosti muškaraca i žena, u funkciji održivog ekonomskog rasta i inkluzivnog društva; oblast saobraćaja, iako inicijalno pripada klasteru – Zelena agenda i održiva povezanost, ovde se posmatra u kontekstu COR 9 i obezbeđivanja održive infrastrukture u funkciji podrške održivom ekonomskom razvoju.

U oblasti cilja održivog razvoja koji se odnosi na **smanjenje siromaštva** (COR 1), planski okvir je delimično razvijen i optimizovan. S tim u vezi, oblast smanjenja siromaštva je obuhvaćena Strategijom zapošljavanja u Republici Srbiji za period 2021. do 2026. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2032. godine, kao i Strategijom razvoja obrazovanja i vaspitanja do 2030. godine, sa Akcionim planom za period 2021–2023. godine. Obe strategije sadrže mere koje treba da doprinesu smanjenju stope siromaštva u Republici Srbiji. Međutim, dva ključna planska dokumenta koja se direktno tiču politike smanjenja siromaštva, **Strategija socijalne zaštite** i **Strategija za smanjenje siromaštva**, još uvek nisu usvojena.

U oblasti cilja održivog razvoja koji se odnosi na **rodnu ravnopravnost** (COR 5), planski okvir je u toku 2021. i 2022. godine unapređen. Usvojen je Zakon o rodnoj ravnopravnosti, kao i **Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine**, sa Akcionim planom za period 2022–2023. godine. Time je oblast rodne ravnopravnosti, unapređenje položaja žena, njihove bezbednosti, ekonomske jednakosti, kao i socijalne zaštite, u potpunosti pokrivena planskim dokumentima. Problematika rodne ravnopravnosti i nejednakosti obuhvaćena je i drugim planskim dokumentima: Strategijom prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštita žrtava, Strategijom za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici i Strategijom obrazovanja i vaspitanja, Strategijom za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji, Strategijom prevencije i zaštite od diskriminacije.

U oblasti cilja održivog razvoja koji je usmeren na **smanjenje nejednakosti** (COR 10), posebno u odnosu na pristup resursima, socijalnim, ekonomskim i političkim pravima, ne postoji jedinstven i sveobuhvatni planski dokument, već je ovaj cilj održivog razvoja obuhvaćen u okviru nekoliko planskih dokumenata: Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine, Strategije deinstucionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2022. do 2026. godine, Fiskalne strategije za 2022. sa projekcijama za 2023. i 2024. godinu, Strategije prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine, Strategije unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine, Programa ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine.

U oblasti obrazovanja (COR 4), planski okvir je adekvatno pokriven **Strategijom razvoja obrazovanja i vaspitanja do 2030. godine sa Akcionim planom za period 2021–2023. godina**.

Oblast **održivog ekonomskog rasta uz povećanje stepena zaposlenosti** (COR 8), obuhvaćena je u okviru nekoliko ključnih planskih dokumenata: Fiskalne strategije za 2022. sa projekcijama za 2023. i 2024. godinu, Strategije naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije 2021–2025. godine, Strategije pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (4S), Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja do 2030. godine, Strategije industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine, Strategije zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine. Od ključne važnosti je i Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine, koji sadrži strukturne reforme kao odgovor na ključne izazove u oblasti povećanja zaposlenosti, posebno mladih, i usklađivanja kvalifikacija sa potrebama tržišta rada, koje imaju za cilj da doprinesu ostvarenju održivog ekonomskog rasta. Unapređenje planskog okvira u oblasti COR 8, kao i planiranje dugoročnog i održivog ekonomskog rasta, svakako bi dodatno bilo ojačano izradom Plana razvoja Republike Srbije kao hijerarhijski najvišeg planskog dokumenta koji sadrži viziju, odnosno prioritetne ciljeve razvoja Republike Srbije i regiona, kao i smernice za njihovo ostvarenje.

U oblasti **održive industrijalizacije, infrastrukture i inovativnosti** (COR 9), planski okvir je nepotpun. **Strategija industrijske politike od 2021. do 2030. godine** detaljno pokriva stanje u oblasti industrije i obuhvata mere za unapređenje stepena industrijalizacije. **Strategija naučnog i tehnološkog razvoja od 2021. do 2025. godine** i **Strategija pametne specijalizacije od 2020. do 2027. godine**, u velikoj meri doprinose unapređenju nivoa inovativnosti i istraživanja (COR 9). U narednom periodu potrebno je ojačati planski okvir **u oblasti razvoja kulture kao i oblasti razvoja malih i srednjih preduzeća uz uspostavljanje institucionalnog i pravnog okvira za mikrofinansiranje**, kako bi se ostvario veći napredak u oblasti COR 9, posebno u kontekstu pristupa malih i ostalih preduzeća finansijskim uslugama.

Kontinuitet u razvoju i unapređenju saobraćajne infrastrukture (COR 9), nakon isteka Strategije razvoja železničkog, drumskog, vodnog, vazdušnog i intermodalnog transporta u Republici Srbiji od 2008. do 2015. godine, definisan je kroz **Strategiju razvoja vodnog saobraćaja**. Za dalje jačanje saobraćajne infrastrukture,

od velike je važnosti izrada i usvajanje **nove nacionalne strategije transporta**, odnosno krovnog dokumenta koji bi obuhvatio razvoj svih modaliteta saobraćaja.

U okviru klastera – **Zelena agenda i održiva povezanost**, obuhvaćeni su ciljevi održivog razvoja koji se odnose na životnu sredinu, upravljanje vodama, energetiku i klimatske promene. U okviru ovog klastera su posmatrane i teme održivosti i inkluzivnosti gradova i naselja i održivost proizvodnje i potrošnje. U oblasti životne sredine, krovni dokument **Nacionalni program zaštite životne sredine** je istekao. Unapređenje sanitarnih uslova i povećanje stepena pristupa pijaćoj vodi (COR 6), definisano je kroz **Strategiju upravljanja vodama**. Očuvanje šuma, zemljišta i biodiverziteta (COR 15), obuhvaćeno je ključnim dokumentima u ovoj oblasti – **Nacionalnom strategijom održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara**, **Strategijom razvoja šumarstva**, i **Programom zaštite prirode**. Razvijanje održivog sistema upravljanja otpadom (COR 11), obuhvaćeno je **Programom upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine**. U cilju očuvanja prirodnih resursa, kako bi se optimizovao planski okvir, potrebno je usvojiti novi Prostorni plan Republike Srbije i Nacionalni program zaštite životne sredine.

U oblasti energetike (COR 7), **Strategija razvoja energetike do 2025. sa projekcijama do 2030. godine**, krovni je dokument koji, između ostalog, predstavlja okvir za obezbeđenje dostupne energije svim građanima, podsticanje učešća obnovljivih izvora energije u ukupnoj proizvodnji i potrošnji i jačanje institucionalnih kapaciteta za ostvarenje energetske efikasnosti. U postupku izrade je i Integrirani nacionalni energetski i klimatski plan Republike Srbije za period od 2021. do 2030. godine, uključujući perspektivu do 2050. godine, koji će omogućiti usklađivanje Republike Srbije sa ciljevima Energetske zajednice, odnosno ciljevima Pariskog sporazuma iz 2015. godine, u pogledu obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti i smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte. Ugovorne strane Energetske zajednice, u koje spada i Republika Srbija, u obavezi su da pripreme Integrirane nacionalne energetske i klimatske planove, da prate navedene oblasti i da izveštavaju o njima. Osim toga, Republika Srbija je potpisnica i Sofijske deklaracije o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan, koja nas takođe obavezuje i na izradu Integrisanog energetskog i klimatskog plana.

Tema održivosti i inkluzivnosti gradova i naselja (COR 11), u najvećoj je meri obuhvaćena **Strategijom održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine**, kao i **Programom ostvarivanja Strategije razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine za period od 2017. do 2023. godine**. Kako bi se omogućio sistemski razvoj gradova i naselja, neophodno je u narednom periodu usvojiti Nacionalnu stambenu strategiju, Strategiju bezbednosti saobraćaja na putevima, novi Prostorni plan Republike Srbije, Strategiju razvoja kulture, Strategiju zaštite vazduha.

Održivost proizvodnje i potrošnje (COR 12), delimično je sadržana u okviru **Strategije razvoja energetike**, **Strategije razvoja industrije** i **Programa razvoja javnih nabavki**.

Posmatrano na nivou svih ciljeva održivog razvoja, u oblasti klimatskih promena (COR 13) nedostaje krovni planski dokument koji se odnosi na sprečavanje i adaptaciju na klimatske promene, kao i dokumenti javnih politika za zaštitu vazduha i zaštitu zemljišta od degradacije. Republika Srbija još uvek nije izradila dokument kojim bi se uredio planski okvir za borbu protiv klimatskih promena. Očekuje se usvajanje Strategije niskougljeničkog razvoja, Programa za prilagođavanje na izmenjene klimatske uslove i Integrisanog nacionalnog energetskog i klimatskog plan Republike Srbije za period od 2021. do 2030. godine, kao i Programa za zaštitu vazduha i nacionalnog programa za kontrolu zagađenja vazduha.

U okviru klastera – **Resursi, poljoprivreda i kohezija**, obuhvaćeni su ciljevi održivog razvoja u oblasti poljoprivrede, ruralnog razvoja, kao i teme gladi i bezbednosti hrane (COR 2). Ključni planski dokument je **Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014–2024. godine**. Programom za unapređenje upravljanja sporednim proizvodima životinjskog porekla i Strategijom za unapređenja objekata u kojima se posluje hranom životinjskog porekla, doprinosi se povećanju stepena bezbednosti hrane i očuvanju zdravlja ljudi i životinja. U pogledu dugoročne politike smanjenja gladi, potrebno je usvajanje odgovarajućeg planskog dokumenta, kako bi se sistematski pristupilo okončanju gladi. Definisanju dugoročnog planskog okvira i pravaca za smanjenje stepena gladi, značajno bi doprinelo usvajanje Strategije za smanjenje siromaštva.

U okviru klastera – **Spoljni odnosi**, obuhvaćen je cilj održivog razvoja koji se odnosi na partnerstvo između državnih institucija, privatnog sektora i civilnog društva (COR 17). Ova oblast obuhvata niz sektorskih politika koje imaju za cilj unapređenje stepena saradnje na domaćem i međunarodnom planu. Od ključnog značaja za dostizanje COR 17 su planska dokumenta usvojena u periodu 2021–2022. godine: Fiskalna strategija za

2022. sa projekcijama za 2023. i 2024. godinu, Program unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021–2025 godine, Program reforme upravljanja javnim finansijama, Strategija naučnog i tehnološkog razvoja, Strategija razvoja veštačke inteligencije, Strategija industrijske politike, Strategija za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine, Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine. Pored ovih dokumenata javnih politika, za dostizanje COR 17 važni su i Program transformacije poreske uprave, kao i Program zvanične statistike u periodu od 2021. do 2025. godine. Program transformacije poreske uprave ne spada u dokumente javnih politika; on predstavlja operativni plan Poreske uprave kojim se doprinosi ispunjavanju obaveza koje proizlaze iz Programa upravljanja javnim finansijama Republike Srbije za period 2021–2025. godine, i time neposredno doprinosi i realizaciji napretka u okviru COR 17. Program zvanične statistike takođe nije dokument razvojnog planiranja, kao ni dokument javne politike, već je usvojen odlukom Narodne skupštine i njime se definišu aktivnosti zvanične statistike i ostvaruje doprinos Republike Srbije COR 17. U narednom periodu, doprinos Republike Srbije dostizanju COR 17 trebalo bi da omogući i Plan razvoja Republike Srbije.

Takođe, napretku Republike Srbije u dostizanju nekoliko potciljeva održivog razvoja, u narednom periodu bi omogućila i nacionalna strategija razvojne i humanitarne pomoći Republike Srbije zemljama u razvoju i nerazvijenim zemljama.

U skladu sa metodologijom mapiranja planskog okvira u odnosu na ciljeve održivog razvoja, u tabeli je predstavljena pokrivenost potciljeva održivog razvoja relevantnih za Republiku Srbiju planskim dokumentima.

Tabela 17. Pokrivenost potciljeva održivog razvoja planskim okvirom Republike Srbije

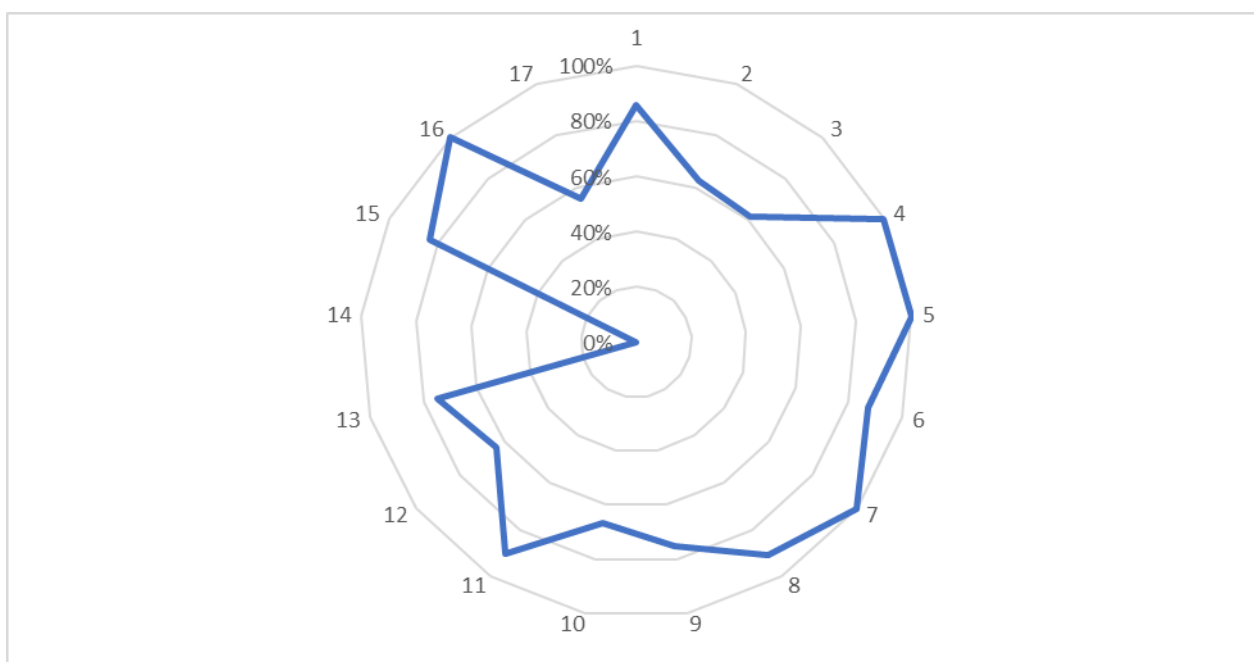
COR	Ukupan broj potciljeva održivog razvoja	Relevantni potciljevi održivog razvoja za RS	Pokrivenost potciljeva održivog razvoja planskim okvirom RS	Procenat pokrivenosti u odnosu na relevantne potciljeve održivog razvoja
COR 1	7	7	6	86%
COR 2	8	8	5	63%
COR 3	13	13	8	62%
COR 4	10	10	10	100%
COR 5	9	9	9	100%
COR 6	8	8	7	88%
COR 7	5	5	5	100%
COR 8	12	11	10	91%
COR 9	8	8	6	75%
COR 10	10	9	6	67%
COR 11	10	10	9	90%
COR 12	11	11	7	64%
COR 13	5	4	3	75%
COR 14	10	2	0	0%
COR 15	12	12	10	83%
COR 16	12	11	11	100%
COR 17	19	18	10	56%
Ukupno	169	156	122	78%

Prilikom utvrđivanja pokrivenosti ciljeva održivog razvoja planskim okvirom Republike Srbije, u obzir nisu uzeti potciljevi održivog razvoja koji su prepoznati kao nerelevantni za Republiku Srbiju. Cilj održivog razvoja 14 – Život pod vodom – nije bio predmet mapiranja, s obzirom na to da se odnosi na očuvanje okeana i mora.

Ukupna pokrivenost ciljeva i potciljeva održivog razvoja planskim okvirom Republike Srbije iznosi 78% u 2022. godini (stepen pokrivenosti je iznosio 68,9% u 2021. godini).

Može se zaključiti (Slika 18) da je najbolja pokrivenost potciljeva u okviru COR: 1, 4, 5, 6, 7, 8 i 11, dok su ciljevi održivog razvoja u oblasti zaštite životne sredine i klimatskih promena (COR 13), kao i ciljeva održivog razvoja u oblasti dostupnosti hrane, zdravlja, smanjenja nejednakosti i industrijalizacije – slabo obuhvaćeni, COR: 2, 3, 9, 10, 12. Najveći napredak u pogledu stepena pokrivenosti je ostvaren u okviru sledećih ciljeva održivog razvoja: 4 (kvalitetno obrazovanje), 5 (rodna ravnopravnost), 7 (dostupna i obnovljiva energija), 8 (dostojanstven rad i ekonomski rast) i 11 (održivi gradovi i zajednice), i to primarno kao rezultat usvajanja pripadajućih planskih dokumenata u ovim oblastima, koji sa druge strane prepoznaju važnost prioriteta Agende 2030. u oblasti obrazovanja, ljudskih prava, energetike i održivog korišćenja resursa. Pored toga, u određenim oblastima Agende 2030. potrebno bi bilo osnažiti planski okvir kako bi Republika Srbija doprinela napretku, i to pre svega u oblasti smanjivanja gladi (COR 2), zaštite zdravlja (COR 3), smanjenja nejednakosti (COR 10), odgovorne potrošnje i proizvodnje (COR 12) i klimatskih promena (COR 13), razvoja održive i dostupne infrastrukture (COR 9). Tim povodom, u narednom periodu bi napretku u ovim oblastima značajno doprineli sledeći planski dokumenti: strategija za smanjenje siromaštva, strategija socijalne zaštite, strategija bezbednosti saobraćaja na putevima, strategija razvoja saobraćaja, strategija razvoja kulture, prostorni plan i program zaštite vazduha.

Slika 17. Pokrivenost ciljeva održivog razvoja planskim okvirom Republike Srbije

Mapiranjem nacionalnog planskog okvira utvrđeno je da **doprinos važećih planskih dokumenata ciljevima održivog razvoja nije ujednačen**. S tim u vezi, razlikuju se dve grupe planskih dokumenata: prvu grupu čine planska dokumenta koja imaju ključni doprinos potciljevima, odnosno direktno su povezana sa većim brojem potciljeva u okviru jednog COR; drugu grupu dokumenata čine planska dokumenta koja nisu direktno povezana sa potciljevima održivog razvoja i ne doprinose velikom broju potciljeva u okviru jednog COR. S druge strane, određena planska dokumenta, kao na primer ona iz segmenta ljudskih prava, socijalne zaštite ili obrazovnih politika, doprinose većem broju ciljeva i potciljeva održivog razvoja, odnosno ne samo u oblastima sa kojima su direktno povezana, već i potciljevima u okviru ostalih ciljeva održivog razvoja. Tako na primer, Strategija za rodnu ravnopravnost, ključni je planski dokument u okviru COR 5, međutim, ova strategija doprinosi i potciljevima u okviru COR 1 (Svet bez gladi), COR 3 (Dobro zdravlje), COR 4 (Kvalitetno obrazovanje), COR 8 (Dostojanstven rad i ekonomski rast), COR 10 (Smanjenje nejednakosti) i COR 16 (Mir, pravda i snažne institucije).

Relativna važnost planskih dokumenata za ciljeve održivog razvoja utvrđena je u odnosu na broj ciljeva i potciljeva održivog razvoja kojima doprinose važeća planska dokumenta. Shodno tome, predstavljena su (Slika 19) važeća planska dokumenta koja se mogu povezati sa više od jednog potcilja održivog razvoja.

Slika 19. Relevantna važnost planskih dokumenata za ciljeve i potciljeve održivog razvoja

Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године	Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године	Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године		Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године		Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године		Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године							
		Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године		Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године		Програм развоја винарства и виноградарства Републике Србије за период 2021-2031. године		Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године		Национална стратегија развоја енергетике до 2025. године, са пројекцијом до 2030. године		Програм остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијом до 2030. године за период од 2017. до 2023. године			
	Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију	Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017-2022		Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021 – 2027. године		Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021-2025		Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године		Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије 2021-2025. године - Моћ знања					
		Стратегија управљања водама на територији Републике Србије за период 2016-2034. године		Фискална стратегија за 2022. са пројекцијама за 2023. и 2024. годину		Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода		Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године		Измeњена и допуњена стратегија подстицања рађања		Стратегија за развој тржишта капитала за период од 2021 до 2026			
		Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године		Стратегија деинституци... и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од...		Програм за реформу система локалне самоуправе у...		Програм за унапређење управљања споредним производима...		Стратегија развоја информационог друштва и информационе...		Стратегија за унапређење миграцијама			
Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године	Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја	Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године	Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године		Просторни план Републике Србије		Стратегија развоја слободних зона у Републици...		Програм развоја јавних набавки у Републици Србији за период...		Стратегија реинтегра... повратника по основу...		Стратегија очувања и јачања односа...		
Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године			Стратегија развоја поштанских услуга у Републици Србији за период 2021–2025. година		Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 202...		Стратегија развоја информационог друштва и информационо...		Програм развоја електронске управе Републике Србије за...		Стратегија развоја туризма за период од...		Стратегија очувања и јачања односа...		
			Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4C)		Програм реформе управљања јавним финансијама у Републици Србији за период од 2021-2025. године		Национални програм подршке дојену, породичној и развојној нези новорођенче...		Програм за ретке болести у Републици Србији за период од...		ИПАРД програм		Програм за унапређење позиције Републике...		
			Стратегија развоја мрежа нове енергетике...		Стратегија развоја мрежа нове енергетике...		Стратегија развоја мрежа нове енергетике...		Стратегија развоја мрежа нове енергетике...		Стратегија развоја мрежа нове енергетике...		Стратегија развоја мрежа нове енергетике...		
Стратегија јавног здравља		Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године		Програм реформе управљања јавним финансијама у Републици Србији за период од 2021-2025. године		Национални програм подршке дојену, породичној и развојној нези новорођенче...		Програм за ретке болести у Републици Србији за период од...		ИПАРД програм		Програм за унапређење позиције Републике...		Национални програм за превенцију гојазности...	
														Програм за унапређење значајне статистике	

Najveću relativnu važnost za dostizanje ciljeva održivog razvoja ima **Program економских реформи за период од 2022. до 2024. године**. Ovim документом је обухваћено укупно 33 потциља одрживог развоја. Затим следе Стратегија за родну равноправност за период 2021–2030. године, са 25 потциљева и Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2022. до 2030. године, која обухвата 24 потциља. Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године обухвата 18 потциљева и Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја од 2014. до 2024. године обухвата 18 потциљева.

Aneks 1: Tabela sa sveobuhvatnog mapiranja nacionalnog planskog okvira u odnosu na ciljeve održivog razvoja i EU pregovaračka poglavlja

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
Svet bez siromaštva (COR 1)			
Siromaštvo (1.1), (1.2), Socijalna zaštita (1.3) 1.1 Do 2030. iskoreniti ekstremno siromaštvo svuda i za sve ljude, koje se meri kao broj ljudi koji žive sa manje od 1,25 dolara na dan 1.2 Do 2030. najmanje za polovinu smanjiti broj muškaraca, žena i dece svih uzrasta koji žive u bilo kom obliku siromaštva, prema nacionalnim definicijama siromaštva 1.3 Primeniti odgovarajuće nacionalne sisteme socijalne zaštite i mere za sve, uključujući najugroženije, i do 2030. postići dovoljno veliki obuhvat siromašnih i ranjivih	• Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu od 2016. do 2025. godine (nema AP od 2018. godine) • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine • Strategija deinstucionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2022. do 2026. godine • Strategija podsticanja rađanja • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine	2, 19, 23, 28	Klaster 1 – Osnove Klaster 2 – Unutrašnje tržište Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Jednaka prava (1.4) 1.4 Do 2030. obezbediti da svi muškarci i žene, a posebno siromašni i pripadnici ranjivih grupa, imaju jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup osnovnim uslugama, vlasništvu i upravljanju zemljištem, odnosno drugim oblicima svojine, nasledstvu, prirodnim bogatstvima, odgovarajućim novim tehnologijama i finansijskim uslugama, uključujući mikrofinansiranje	• Nacionalna strategija socijalnog stanovanja za period od 2012. do 2022. godine sa AP do 2022. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu od 2016. do 2025. godine (nema AP od 2018. godine) • Strategija razvoja startap ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine. • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine • Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije za period 2016–2034. godine	2, 10, 19 20, 23, 24, 26, 28	Klaster 1 – Osnove Klaster 2 – Unutrašnje tržište Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Otpornost siromašnih i onih u stanjima ranjivosti (1.5) 1.5 Do 2030. izgraditi otpornost siromašnih i onih u stanjima ranjivosti i smanjiti njihovu izloženost i ranjivost	• Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda	27	Klaster 4 - Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
od ekstremnih klimatskih događaja, kao i drugih ekonomskih, društvenih i ekoloških šokova i katastrofa			
Mobilisati resurse (1.a) 1.a Osigurati značajnu mobilizaciju resursa iz različitih izvora, između ostalog i kroz povećanu razvojnu saradnju, kako bi se obezbedila adekvatna i predvidljiva sredstva za zemlje u razvoju, posebno najmanje razvijene zemlje, da primenjuju programe i politike za okončanje svih oblika siromaštva	Fiskalna strategija za 2022. godinu sa projekcijama za 2023. i 2024. godinu	17, 32	Klaster 1 Osnove Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Politike za borbu protiv siromaštva (1.b) 1.b Kreirati jasne okvire politika na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou, zasnovane na razvojnim strategijama za borbu protiv siromaštva i rodnu osetljivost, kako bi se podržalo ubrzano investiranje u akcije na iskorenjivanju siromaštva	Nema važećih planskih dokumenata		
Svet bez gladi (COR 2)			
Okončati glad i osigurati pristup ishrani (2.1) 2.1 Do 2030. okončati glad i osigurati pristup bezbednoj, nutritivnoj i dovoljnoj ishrani tokom cele godine svim ljudima, a posebno siromašnima i licima u stanjima ranjivosti, uključujući odojčad	- Strategija podsticanja rađanja - Nacionalni program podrške dojenju, porodičnoj i razvojnoj nezi novorođenčeta - Strategija javnog zdravlja	19, 28	Klaster 2 – Unutrašnje tržište Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Okončati sve oblike neuhranjenosti (2.2) 2.2 Do 2030. okončati sve oblike neuhranjenosti, uz postizanje, do 2025. godine, međunarodno dogovorenih ciljeva koji se odnose na zaostajanje u rastu i težine u odnosu na visinu kod dece mlađe od 5 godina, i usmeriti pažnju na nutritivne potrebe adolescentkinja, trudnica i dojilja, te starijih lica	- Nacionalnim program za prevenciju gojaznosti kod dece i odraslih - Nacionalni program podrške dojenju, porodičnoj i razvojnoj nezi novorođenčeta - Strategija podsticanja rađanja - Strategija javnog zdravlja	19, 28	Klaster 2 – Unutrašnje tržište Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Udvostručiti poljoprivrednu produktivnost i prihode malih proizvođača hrane (2.3), Održivi sistemi za proizvodnju hrane (2.4) 2.3 Do 2030. udvostručiti poljoprivrednu produktivnost i prihode malih proizvođača hrane, a posebno žena, autohtonih naroda, porodičnih poljoprivrednih proizvođača, stočara i ribara, kroz bezbedan i jednak	- Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja za period od 2014. do 2023. godine - Program za unapređenje upravljanja sporednim proizvodima životinjskog porekla za period od 2020. do 2024. godine, sa AP za period 2020–2024. godine - Program razvoja vinarstva i vinogradarstva Republike Srbije za period 2021–2031. godine	11, 12	Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
pristup zemljištu, drugim proizvodnim resursima i podacima, saznanjima, finansijskim uslugama, tržištima i mogućnostima za ostvarivanje dodatne vrednosti, odnosno za zapošljavanje van poljoprivrede 2.4 Do 2030. obezbediti održive sisteme za proizvodnju hrane i primeniti otporne poljoprivredne prakse za povećanje produktivnosti i proizvodnje, koje pomažu u održavanju ekosistema, koje jačaju kapacitet za prilagođavanje klimatskim promenama, ekstremnim vremenskim uslovima, sušama, poplavama i ostalim katastrofama, i koje progresivno poboljšavaju kvalitet zemljišta i tla	Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine		
Genetska raznolikost u proizvodnji hrane (2.5) 2.5. Do 2020. održavati genetsku raznolikost semena, kultivisanih biljaka i uzgajanih i domaćih životinja, odnosno njihovih srodnih divljih vrsta, između ostalog i preko pravilno vođenih i raznovrsnih banaka semena i biljaka na nacionalnim, regionalnim i međunarodnom nivou, i obezbediti pristup koristima, odnosno pravično i ravnopravno deljenje koristi koje proističu iz korišćenja genetskih resursa i sa njima povezanih tradicionalnih oblika znanja, a prema međunarodnom dogovoru	Nema važećih planskih dokumenata	11, 12	Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija
Povećati investiranje (2.a) 2.a Povećati investiranje, između ostalog i kroz poboljšanu međunarodnu saradnju, u ruralnu infrastrukturu, poljoprivredna istraživanja i savetodavne usluge, razvoj tehnologije i banaka biljnog i stočnog genetskog materijala, kako bi se unapredili poljoprivredni proizvodni kapaciteti u zemljama u razvoju, a posebno u najmanje razvijenijim zemljama	- Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja za period od 2014. do 2023. godine (nema AP) - Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine	11, 12	Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija
Trgovinska ograničenja (2.b) 2.b Ispraviti i sprečiti trgovinska ograničenja i deformacije na poljoprivrednim tržištima u svetu, između ostalog i kroz istovremeno eliminisanje svih vrsta izvoznih subvencija u poljoprivredi i svih izvoznih mera sa ekvivalentnim	Nema važećih planskih dokumenata	11, 12	Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
efektom, u skladu sa mandatom iz Razvojne agende iz Dohe			
Funkcionisanje tržišta prehrambenih proizvoda (2.c) 2.c Usvojiti mere koje će obezbediti pravilno funkcionisanje tržišta prehrambenih proizvoda i njihovih derivata i olakšati pravovremeni pristup tržišnim informacijama, uključujući i rezerve hrane, kako bi se ograničila ekstremna nestabilnost cena hrane	Nema važećih planskih dokumenata	11, 12	Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija
Dobro zdravlje (COR 3)			
Smrtnost majki pri porođaju (3.1.), smrtnost novorođenčadi i dece (3.2), 3.1 Do 2030. smanjiti globalni odnos maternalne smrtnosti na manje od 70 na 100.000 živorođenih 3.2 Do 2030. okončati smrtne slučajeve koji se mogu sprečiti kod novorođenčadi i dece mlađe od 5 godina, gde će sve zemlje imati za cilj smanjenje neonatalne smrtnosti na ne više od 12 na 1000 živorođenih i smrtnosti dece ispod 5 godina na ne više od 25 na 1000 živorođenih	Nema važećih planskih dokumenata	28	Klaster 2 – Unutrašnje tržište
Univerzalni obuhvat zdravstvenom zaštitom (3.8) 3.8 Postići univerzalni obuhvat zdravstvenom zaštitom, uključujući zaštitu od finansijskog rizika, dostupnost kvalitetnih osnovnih zdravstvenih usluga i dostupnost bezbednih, delotvornih, kvalitetnih i pristupačnih osnovnih lekova i vakcina za sve	- Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018-2026. godine sa AP za period od 2018. do 2026. godine i prateći programi - Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine - Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine - Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine - Program ekonomskih reformi za period 2022–2024.	28, 19	Klaster 2 – Unutrašnje tržište Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Zarazne bolesti (3.3) 3.3 Do 2030. okončati epidemije AIDS-a, tuberkuloze, malarije i zanemarenih tropskih bolesti i boriti se protiv	Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine sa AP za period od 2018. do 2026. godine	28	Klaster 2 – Unutrašnje tržište

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
hepatitisa, bolesti koje se prenose vodom i ostalih zaraznih bolesti	- Strategija za prevenciju i kontrolu HIV infekcija i AIDS-a za period od 2018–2025. godine sa AP za period od 2018. do 2021. godine - Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine		
Nezarazne bolesti i mentalno zdravlje (3.4) 3.4 Do 2030. smanjiti za jednu trećinu prevremeni mortalitet od neprenosivih bolesti kroz prevenciju i lečenje i promovisati mentalno zdravlje i blagostanje	- Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine sa AP za period od 2018. do 2026. godine - Nacionalni program za zaštitu mentalnog zdravlja u Republici Srbiji za period 2019–2026. godine sa AP za period 2019–2022. godine - Program za retke bolesti u Republici Srbiji za period 2020–2022. godine sa AP za period 2020–2022. - Program unapređenja kontrole raka u Republici Srbiji za period 2020–2022. godine sa AP za period 2020–2022. godine - Nacionalni program za prevenciju gojaznosti kod dece i odraslih - Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine	28	Klaster 2 – Unutrašnje tržište
Prevenција i lečenje od zloupotrebe opojnih droga i alkohola (3.5) 3.5 Pojačati prevenciju i lečenje od zloupotrebe supstanci, uključujući i zloupotrebu narkotika i štetnu upotrebu alkohola	- Strategija javnog zdravlja - Nacionalni program prevencije štetne upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja - Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine	28, 19	Klaster 2 – Unutrašnje tržište Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Prevenција i smanjenje saobraćajnih nesreća (3.6) 3.6 Do 2020. prepoloviti broj smrtnih slučajeva i povreda u drumskom saobraćaju na globalnom nivou	Nema važećih planskih dokumenata		
Polna i reproduktivna zdravstvena zaštita (3.7) 3.7 Do 2030. obezbediti univerzalni pristup uslugama koje se odnose na polnu i reproduktivnu zdravstvenu zaštitu, uključujući planiranje porodice, informisanje i	- Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine sa AP za period od 2018. do 2026. godine - Nacionalni program očuvanja i unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja građana Republike Srbije - Strategija podsticanja rađanja	28	Klaster 2 – Unutrašnje tržište

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
obrazovanje, kao i integraciju reproduktivnog zdravlja u nacionalne strategije i programe	- Nacionalni program podrške dojenju, porodičnoj i razvojnoj nezi novorođenčeta (nije vremenski ograničen, nema AP) - Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine		
Smrtnost i oboljevanje od opasnih hemikalija i zagađenja (3.9) 3.9 Do 2030. značajno smanjiti broj smrtnih slučajeva i oboljenja od opasnih hemikalija i zagađenja, i kontaminacije vazduha, vode i zemljišta	- Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine - Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju - Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine sa AP za period od 2018. do 2026. godine - Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine	28, 27	Klaster 2 – Unutrašnje tržište Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Primena „Okvirne konvencije Svetske zdravstvene organizacije o kontroli duvana“ (3.a) 3.a Pojačati primenu „Okvirne konvencije Svetske zdravstvene organizacije o kontroli duvana“ u svim zemljama, prema potrebama	Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine sa AP za period od 2018. do 2026. godine	28	Klaster 2 – Unutrašnje tržište
Istraživanja i razvoj vakcina i lekova (3.b) 3.b Podržati istraživanja i razvoj vakcina i lekova za prenosive i neprenosive bolesti koje primarno pogađaju zemlje u razvoju, obezbediti pristupačnost osnovnih lekova i vakcina u skladu sa „Deklaracijom iz Dohe o Sporazumu o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (TRIPS) i javnom zdravlju“, kojom se potvrđuje pravo zemalja u razvoju da u potpunosti koriste odredbe „Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine“, koje se odnose na fleksibilnost u pogledu zaštite javnog zdravlja i posebno, obezbeđuju dostupnost lekova za sve	Nema važećih planskih dokumenata	28	Klaster 2 – Unutrašnje tržište
Finansiranje u oblasti zdravstva (3.c) 3.c Značajno povećati finansiranje u oblasti zdravstva, kao i regrutovanje, razvijanje, obučavanje i zadržavanje zdravstvenih radnika u zemljama u razvoju, posebno u	Nema važećih planskih dokumenata	28	Klaster 2 – Unutrašnje tržište

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
najmanje razvijenim zemljama i malim ostrvskim državama u razvoju			
Rano upozoravanje, smanjenje rizika i upravljanje nacionalnim i globalnim zdravstvenim rizicima (3.d) 3.d Jačati kapacitete svih zemalja, posebno zemalja u razvoju, za rano upozoravanje, smanjenje rizika i upravljanje nacionalnim i globalnim zdravstvenim rizicima	- Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine sa AP za period od 2018. do 2026. godine - Program za retke bolesti u Republici Srbiji za period od 2020–2022. godine	28	Klaster 2 – Unutrašnje tržište
Kvalitetno obrazovanje (COR 4)			
Kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje (4.1), predškolsko (4.2), tercijarno obrazovanje (4.3) 4.1 Do 2030. obezbediti da sve devojčice i dečaci završe besplatno, ravnopravno i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje koje vodi ka relevantnim i efikasnim ishodima učenja 4.2 Do 2030. obezbediti da sve devojčice i dečaci imaju pristup kvalitetnom razvoju u ranom detinjstvu, brizi i predškolskom obrazovanju, kako bi bili spremni za osnovno obrazovanje 4.3 Do 2030. obezbediti jednaku dostupnost pristupačnog i kvalitetnog stručnog obrazovanja na svim nivoima, uključujući i univerzitetsko, za sve žene i muškarce	- Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. - Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2016. do 2025. godine - Strategija podsticanja rađanja	23, 26	Klaster 1 – Osnove Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Relevantne tehničke i stručne veštine (4.4) 4.4 Do 2030. značajno povećati broj mladih i odraslih koji imaju odgovarajuće veštine, uključujući tehničke i stručne, za zapošljavanje, dostojne poslove i preduzetništvo	- Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. - Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine - Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine - Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (4S) - Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine	19, 20, 25, 26	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	• Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine • Strategija razvoja digitalnih veština u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Program razvoja vinarstva i vinogradarstva Republike Srbije za period 2021–2031. godine • Strategija razvoja startup ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine • Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021–2027. godine		
Diskriminacija u obrazovanju (4.5) 4.5 Do 2030. eliminisati rodnu nejednakost u obrazovanju i obezbediti jednak pristup svim nivoima obrazovanja i stručnom osposobljavanju za ranjive grupe, uključujući osobe sa invaliditetom, autohtono stanovništvo i decu u ranjivim situacijama	• Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. • Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2016. do 2025. godine • Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine i AP za period od 2021. do 2022. godine • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine	23, 26	Klaster 1 – Osnove Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Jezička i numerička pismenost (4.6) 4.6 Do 2030. obezbediti da svi mladi i znatan deo odraslih (muškaraca i žena) postignu jezičku i numeričku pismenost	• Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine • Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2016. do 2025. godine • Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine	26	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Znanja i veštine učenika iz oblasti održivog razvoja (4.7) 4.7 Do 2030. obezbediti da svi učenici steknu znanja i veštine potrebne za promovisanje održivog razvoja, između ostalog i putem edukacije o održivom razvoju i	• Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine	26	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
održivim stilovima života, ljudskim pravima, rodnoj ravnopravnosti, kao i o promovisanju kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici i poštovanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju	- Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine - Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine		
Inkluzivne i bezbedne obrazovne ustanove (4.a) 4.a Izgraditi i poboljšati obrazovne ustanove koje su prilagođene deci, osobama sa invaliditetom i pripadnicima različitog pola, kao i obezbediti bezbedno, nenasilno, inkluzivno i delotvorno okruženje za učenje za sve	- Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. - Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine i AP za period od 2021. do 2022. godine - Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine	23, 26	Klaster 1 – Osnove Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Povećati broj stipendija koje su dostupne zemljama u razvoju (4.b) 4.b Do 2020. na globalnom nivou povećati broj stipendija koje su dostupne zemljama u razvoju, posebno najmanje razvijenim zemljama, malim ostrvskim državama u razvoju i afričkim zemljama, za pohađanje višeg obrazovanja, uključujući stručnu obuku i informacione i komunikacione tehnologije, kao i tehničke, inženjerske i naučne programe, u razvijenim zemljama i ostalim zemljama u razvoju	Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine.	26	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Povećati broj kvalifikovanih učitelja (4.c) 4.c Do 2030. značajno povećati broj kvalifikovanih učitelja, između ostalog i kroz međunarodnu saradnju za obuku učitelja u zemljama u razvoju, posebno u najmanje razvijenim zemljama i malim ostrvskim državama u razvoju	Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine.	26	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Rodna ravnopravnost (COR 5)			
Borba protiv svih oblika diskriminacije i nasilja protiv žena (5.1), (5.2) i Rukovođenje žena na svim nivoima donošenja odluka (5.5) 5.1 Okončati svuda i sve oblike diskriminacije žena i devojčica	- Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine i AP za period 2022–2023. godina - Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštita žrtava 2017–2022. godine	19, 23, 24	Klaster 1 – Osnove Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
5.2 Eliminirati sve oblike nasilja nad svim ženama i djevojkama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, seksualne i druge oblike eksploatacije 5.5 Obezbediti da žene u potpunosti i efektivno učestvuju i imaju jednake mogućnosti za rukovođenje na svim nivoima donošenja odluka u političkom, privrednom i javnom životu	• Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja nad ženama i nasilja u porodici za period 2021–2025. godine i AP za period 2021. do 2023. godine • Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine sa AP za period 2022–2023. godine • Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine sa AP za period 2021–2022. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine sa AP za period 2022–2024. godine • Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine		
Eliminirati sve štetne prakse kao što su dečji, rani i prisilni brakovi i sakaćenje ženskih genitalija (5.3) 5.3 Eliminirati sve štetne prakse kao što su dečji, rani i prisilni brakovi i sakaćenje ženskih genitalija	• Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine i AP za period 2022–2023. godina • Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja nad ženama i nasilja u porodici za period 2021–2025. godine i AP za period 2021. do 2023. godine	23, 24	Klaster 1 – Osnove
Neplaćeni rad, briga i staranje u domaćinstvu (5.4) 5.4 Prepoznati i vrednovati neplaćeni rad, brigu i staranje u domaćinstvu, kroz obezbeđivanje javnih usluga, infrastrukture i politike socijalne zaštite, i kroz promovisanje zajedničke odgovornosti u domaćinstvu i porodici, na nacionalno prikladan način	• Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine sa AP za period 2022–2023. godine • Strategija podsticanja rađanja	19, 23	Klaster 1 – Osnove Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Univerzalan pristup uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja i ostvarenje reproduktivnih prava (5.6) 5.6 Obezbediti univerzalan pristup uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja i reproduktivnih prava, kako je dogovoreno u skladu sa „Programom akcije Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju“ i „Pekinškom	• Nacionalni program očuvanja i unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja građana Republike Srbije • Nacionalni program podrške dojenju, porodičnoj i razvojnoj nezi novorođenčeta • Strategija podsticanja rađanja • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine sa AP za period 2022–2023. godine	23, 24, 28	Klaster 1 – Osnove Klaster 2 – Unutrašnje tržište

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
platformom za akciju“, odnosno sa dokumentima koji su nastali kao rezultat njihovih analitičkih konferencija			
Jednaka prava na resurse i vlasništvo (5.a) i Promocija zaštite žena (5.b) 5.a Sprovesti reforme kako bi žene dobile jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup vlasništvu i kontroli nad zemljištem i ostalim oblicima svojine, finansijskim uslugama, nasledstvu i prirodnim resursima, u skladu sa nacionalnim zakonima 5.b Povećati upotrebu inovativnih tehnologija, posebno informacionih i komunikacionih tehnologija, kako bi se promovisalo osnaživanje žena	• Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine sa AP za period 2022–2023. godine • Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine • Strategija razvoja digitalnih veština u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026.	10, 19, 23	Klaster 1 – Osnove Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Promovisanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena na svim nivoima (5.c) 5.c Usvojiti i osnažiti dobru politiku i izvršno zakonodavstvo za promovisanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i devojčica na svim nivoima	• Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine sa AP za period 2022–2023. godine • Program unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021–2025.	23	Klaster 1 – Osnove
Čista voda i sanitarni uslovi (COR 6)			
Bezbedna i pristupačna voda za piće (6.1) 6.1 Do 2030. postići univerzalan i jednak pristup bezbednoj i priuštivoj pijaćoj vodi za sve	• Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine • Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Adekvatan i jednak pristup sanitarnim i higijenskim uslovima (6.2) 6.2 Do 2030. postići adekvatan i jednak pristup sanitarnim i higijenskim uslovima za sve, kao i okončanje prakse obavljanja defekacije na otvorenom, uz obraćanje posebne pažnje na potrebe žena i devojčica, odnosno onih u stanjima ranjivosti	• Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
Unaprediti kvalitet vode (6.3), povećati efikasnost korišćenja vode (6.4), primeniti integrisano upravljanje vodnim resursima na svim nivoima (6.5) 6.3 Do 2030. unaprediti kvalitet vode smanjenjem zagađenja, eliminisati odlaganje i na najmanju moguću meru svesti ispuštanje opasnih hemikalija i materija, prepoloviti udeo neprečišćenih otpadnih voda i značajno povećati recikliranje i bezbednu ponovnu upotrebu na globalnom nivou 6.4 Do 2030. bitno povećati efikasnost korišćenja vode u svim sektorima i obezbediti održivu eksploataciju vode i snabdevanje slatkom vodom, kako bi se odgovorilo na nestašicu vode i u znatnoj meri smanjio broj ljudi koji se suočavaju sa nestašicom vode 6.5 Do 2030. sprovesti integrisano upravljanje vodnim resursima na svim nivoima, između ostalog i kroz prekograničnu saradnju, ako je to potrebno	• Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije do 2034. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine • Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine • Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja	11, 27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija
Zaštita i obnova vodno povezanih ekosistema (6.6) 6.6 Do 2020. zaštititi i obnoviti vodno povezane ekosisteme, uključujući planine, šume, plavna zemljišta, reke, izdane (akvifere) i jezera	• Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije za period 2016–2034. godine	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Proširiti međunarodnu saradnju u stvaranju kapaciteta u oblasti vodosnabdevanja i sanitacije (6.a) 6.a Do 2030. proširiti međunarodnu saradnju sa zemljama u razvoju i podršku tim zemljama u stvaranju kapaciteta za aktivnosti i programe vezane za vodosnabdevanje i sanitaciju, uključujući prikupljanje vode, desalinaciju, efikasno korišćenje vode, tretman otpadnih voda, recikliranje i tehnologije ponovne upotrebe vode	• Nema važećih planskih dokumenata	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Podržati i osnažiti učešće lokalnih zajednica u upravljanju vodosnabdevanjem i sanitacijom (6.b)	• Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije za period 2016–2034. godine	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
6.b Podržati i pojačati učešće lokalnih zajednica u unapređivanju upravljanja vodosnabdjevanjem i sanitacijom			
Dostupna i obnovljiva energija (COR 7)			
Univerzalni pristup ekonomski prihvatljivim, pouzdanim i modernim energetske uslugama (7.1) 7.1 Do 2030. obezbediti univerzalni pristup ekonomski prihvatljivim, pouzdanim i modernim energetske uslugama	• Strategija razvoja energetike do 2025. sa projekcijama do 2030. godine • Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine. • Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine • Dugoročna Strategija za podsticanje ulaganja u obnovu Nacionalnog fonda zgrada Republike Srbije do 2050. godine	15, 21, 27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Povećana održivost obnovljivih izvora energije (7.2) 7.2 Do 2030. značajno povećati udeo obnovljive energije u globalnom energetske miks	• Strategija razvoja energetike do 2025. sa projekcijama do 2030. godine • Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine.	15, 21, 27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Energetska efikasnost (7.3) 7.3 Do 2030. udvostručiti globalnu stopu poboljšanja energetske efikasnosti	• Strategija razvoja energetike do 2025. sa projekcijama do 2030. godine • Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine • Dugoročna Strategija za podsticanje ulaganja u obnovu Nacionalnog fonda zgrada Republike Srbije do 2050. godine • Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine	15, 21, 27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Međunarodna saradnja i unapređena energetska infrastruktura (7.a i 7.b) 7.a Do 2030. unaprediti međunarodnu saradnju kako bi se olakšao pristup istraživanju i tehnologiji čiste energije, uključujući obnovljivu energiju, energetske efikasnost i naprednu i čistiju tehnologiju fosilnih goriva, i promovisati	• Strategija razvoja energetike do 2025. sa projekcijama do 2030. godine • Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine	15, 21, 27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
investiranje u energetska infrastrukturu i tehnologiju čiste energije 7.b Do 2030. proširiti infrastrukturu i unaprediti tehnologiju za snabdevanje modernom i održivom energijom za sve u zemljama u razvoju, a posebno u najmanje razvijenim zemljama i malim ostrvskim državama u razvoju, državama u razvoju koje nemaju izlaz na more, u skladu sa njihovim programima podrške			
Dostojanstven rad i ekonomski rast (COR 8)			
Održiv ekonomski rast (8.1) 8.1 Održati ekonomski rast po glavi stanovnika u skladu sa nacionalnim okolnostima, a u najmanje razvijenim zemljama održati rast bruto domaćeg proizvoda na nivou od najmanje 7% godišnje	- Fiskalna strategija za 2022. godinu sa projekcijama za 2023. i 2024. godinu - Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine	17, 20	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Tehnološki razvoj i inovacije (8.2) 8.2 Postizanje viših nivoa ekonomske produktivnosti kroz diversifikaciju, tehnološku nadogradnju i inovacije, uključujući fokusiranje na radno intenzivne i visoko profitabilne sektore	- Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. - Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine „Moć znanja“ i AP za period od 2021. do 2023. godine - Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine i AP za period od 2021. do 2022. godine - Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine - Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine - Program razvoja vinarstva i vinogradarstva Republike Srbije za period 2021–2031. godine - Strategija razvoja poštanskih usluga u Republici Srbiji za period 2021–2025. godina	20, 25	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLAстера
Kreirati nova radna mesta i podsticati preduzetništvo (8.3) 8.3 Promovisati razvojno orijentisane politike koje podržavaju produktivne aktivnosti, stvaranje dostojanstvenih poslova, preduzetništvo, kreativnost i inovativnost i podsticati formalizaciju i rast mikropreduzeća, odnosno malih i srednjih preduzeća, uključujući i pristup finansijskim uslugama	• Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. • Strategija razvoja slobodnih zona u Republici Srbiji za period od 2018. do 2022. godine sa AP za period od 2018. do 2022. godine • Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (45) • Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine • Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine • Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine • Strategija razvoja startup ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine • Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021–2027. godine • Program za unapređenje pozicije Republike Srbije na rang-listi Svetske banke o uslovima poslovanja – Doing Business za period 2020–2023. godine sa AP za period 2020–2023. godine	1, 4, 7, 10, 20, 25, 26	Klaster 2 – Unutrašnje tržište Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Efikasnost resursa u potrošnji i proizvodnji (8.4) 8.4 Progresivno unaprediti, do 2030, globalnu efikasnost resursa u potrošnji i proizvodnji i uložiti napore da se ekonomski rast razdvoji od degradacije životne sredine u skladu sa 10-godišnjim okvirom programa održive potrošnje i proizvodnje, uz vodeću ulogu razvijenih zemalja	• Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine • Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine	4, 27	Klaster 2 – Unutrašnje tržište Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Produktivna zaposlenost i dostojanstven rad uz jednakost u zaradama za isti rad (8.5)	• Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine • Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine	2, 19	Klaster 2 – Unutrašnje tržište Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
8.5 Do 2030. postići punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce, uključujući i mlade ljude i osobe sa invaliditetom, kao i jednaku platu za rad jednake vrednosti	• Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine • Strategija podsticanja rađanja		
Promovisati zapošljavanje, obrazovanje i obuku mladih (8.6) 8.6 Do 2020. bitno smanjiti udeo mladih koji nisu zaposleni niti u procesu obrazovanja ili obuke	• Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine • Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. • Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine	19, 26	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Iskoreniti trgovinu ljudima, prisilni i dečiji rad (8.7) 8.7 Preduzimanje hitnih i efikasnih mera za iskorenjivanje prisilnog rada; okončati savremeno ropstvo i trgovinu ljudima i obezbediti zabranu i otklanjanje najgorih oblika dečjeg rada, uključujući regrutovanje i korišćenje dece vojnika, a do 2025. okončati dečji rad u svim njegovim oblicima	• Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštita žrtava 2017–2022. godine • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine	19, 23, 24	Klaster 1 – Osnove Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Radna prava, zaštita i bezbednost na radu (8.8) 8.8 Zaštititi radna prava i promovisati bezbedno i sigurno radno okruženje za sve radnike, uključujući radnike	• Strategija bezbednosti i zdravlja na radu u Republici Srbiji za period od 2018. do 2022. godine sa AP za period od 2018. do 2022. godine. • Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine	Poglavlja: 19, 28	Klaster 2 – Unutrašnje tržište Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
migrante, a posebno žene migrante, i one koji rade opasne poslove	- Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine - Strategija za upravljanje migracijama - Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021–2027. godine		
Razvoj održivog turizma (8.9) 8.9 Do 2030. osmisliti i primeniti politike za promovisanje održivog turizma koji stvara radna mesta i promoviše lokalnu kulturu i proizvode	Strategija razvoja turizma Republike Srbije za period od 2016. do 2025. godine sa AP za period od 2016. do 2025. godine.	30	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Dostupnost bankarskih, osiguravajućih i finansijskih usluga za sve (8.10) 8.10 Jačati kapacitete domaćih finansijskih institucija kako bi se podsticala i širila dostupnost bankarskih, osiguravajućih i finansijskih usluga za sve	Strategija za razvoj tržišta kapitala u Republici Srbiji za period 2021–2026. godine	17	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Operacionalizovati globalnu strategiju za zapošljavanje mladih (8.b) 8.b Do 2020. razviti i operacionalizovati globalnu strategiju za zapošljavanje mladih i primeniti „Globalni pakt za zapošljavanje“ Međunarodne organizacije rada	Nema važećih planskih dokumenata	19	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Industrija, inovacije i infrastruktura (COR 9)			
Kvalitetna, pouzdana, održiva i otporna infrastruktura (9.1) 9.1 Razviti kvalitetnu, pouzdanu, održivu i otpornu infrastrukturu, uključujući regionalnu i prekograničnu infrastrukturu, kako bi se podržali ekonomski razvoj i ljudsko blagostanje, sa fokusom na ekonomski prihvatljivom i jednakom pristupu za sve	- Strategija razvoja vodnog saobraćaja Republike Srbije od 2015. do 2025. godine - Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine - Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine	14, 21	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Inkluzivna i održiva industrijalizacija (9.2), pristup finansijskim uslugama i integracija u lance vrednosti i tržišta (9.2)	Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine	20	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
9.2 Promovisati inkluzivnu i održivu industrijalizaciju i do 2030. značajno povećati udeo industrije u stopi zaposlenosti i bruto domaćem proizvodu, u skladu sa nacionalnim okolnostima, a u najmanje razvijenim zemljama udvostručiti njen udeo			
Povećati pristup malih industrijskih i ostalih preduzeća finansijskim uslugama (9.3) 9.3 Povećati pristup malih industrijskih i ostalih preduzeća finansijskim uslugama, posebno u zemljama u razvoju, što obuhvata i povoljne kredite, i povećati njihovu integraciju u lance vrednosti i u tržišta	• Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine • Strategija za razvoj tržišta kapitala u Republici Srbiji za period 2021–2026. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine	20	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Održive industrije uz veću efikasnost u korišćenju resursa i čistih tehnologija (9.4) 9.4 Do 2030. unaprediti infrastrukturu i prilagoditi industrije kako bi postale održive, uz veću efikasnost u korišćenju resursa i većim usvajanjem čistih i ekološki ispravnih tehnologija i industrijskih procesa, pri čemu će sve zemlje preduzeti aktivnosti u skladu sa svojim odgovarajućim kapacitetima	• Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. godine do 2030. godine • Strategija razvoja energetike do 2025. sa projekcijama do 2030. godine • Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine. • Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju • Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine	15, 20, 27	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Nauka, tehnologija i inovacije u službi održivog industrijskog razvoja (9.5) 9.5 Unaprediti naučna istraživanja, poboljšati tehnološke mogućnosti industrijskih sektora u svim zemljama, posebno zemljama u razvoju, što podrazumeva da se do 2030. podstiču inovacije i značajno poveća broj zaposlenih u oblasti istraživanja i razvoja na milion ljudi, kao i da se poveća javna i privatna potrošnja za istraživanje i razvoj	• Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine i AP za period od 2021. do 2022. godine • Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine „Moć znanja“ i AP za period od 2021. do 2023. godine • Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine • Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. do 2030. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine	Poglavlja: 20, 25	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021–2027. godine		
Razvoj održive i otporne infrastrukture (9.a) 9.a Olakšati razvoj održive i otporne infrastrukture u zemljama u razvoju kroz unapređivanje finansijske, tehnološke i tehničke podrške afričkim zemljama, najmanje razvijenim zemljama, zemljama u razvoju koje nemaju izlaz na more i malim ostrvskim državama u razvoju	Nema važećih planskih dokumenata		
Razvoj domaće tehnologije, istraživanja i inovacije (9.b) 9.b Podržati razvoj domaće tehnologije, istraživanja i inovacije u zemljama u razvoju, uključujući osiguranje pogodnog okruženja u pogledu politika za, između ostalog, industrijsku diversifikaciju i dodatnu vrednost roba	Nema važećih planskih dokumenata		
Pristup IKT (9.c) 9.c Značajno povećati pristup informacionim i komunikacionim tehnologijama i uložiti napore da se obezbedi univerzalan i priuštiv pristup internetu u najmanje razvijenim zemljama do 2020. godine	- Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti za period od 2021. do 2026. godine sa AP za period od 2021. do 2023. godine - Strategija razvoja digitalnih veština u Republici Srbiji za period od 2020. do 2023. godine - Strategija razvoja mreža nove generacije do 2023. godine - Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine - Program razvoja elektronske uprave Republike Srbije za period od 2020. do 2022. godine - Strategija reforme javne uprave u Republici Srbiji za period od 2021. do 2030. godine - Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine	10	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Smanjenje nejednakosti (COR 10)			
Stepen nejednakosti u raspodeli prihoda (10.1) 10.1 Do 2030. progresivno postići i održati rast prihoda donjih 40% stanovništva po stopi višoj od nacionalnog proseka	- Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine - Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine	19	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
Oснаžiti i promovisati socijalnu, ekonomsku i političku inkluziju svih (10.2) 10.2 Do 2030. osnažiti i promovisati socijalnu, ekonomsku i političku inkluziju svih, bez obzira na starost, pol, invaliditet, rasu, etničku pripadnost, poreklo, religiju ili ekonomski i neki drugi status	• Strategija deinstitucionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2022. do 2026. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu od 2016. do 2025. godine • Strategija reintegracije povratnika po osnovu Sporazuma o readmisiji • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine • Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine • Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine	19, 23	Klaster 1 – Osnove Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Borba protiv diskriminacije (10.3) 10.3 Osigurati jednake mogućnosti i smanjiti nejednakost ishoda, uključujući eliminisanjem diskriminatornih zakona, politika i praksi i promovisanjem odgovarajućeg zakonodavstva, politika i delovanja u tom pogledu	• Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine • Strategija deinstitucionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2022. do 2026. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu od 2016. do 2025. godine • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine • Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine • Strategija podsticanja rađanja	19, 23	Klaster 1 – Osnove Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Fiskalna politika i politike u oblasti zarada i socijalne zaštite (10.4) 10.4 Usvojiti politike, posebno fiskalne, politike u oblasti zarada i socijalne zaštite, i progresivno postići veću ravnopravnost	• Fiskalna strategija za 2022. godinu sa projekcijama za 2023. i 2024. godinu • Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine • Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine	17, 19	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	Strategija deinstitucionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2022. do 2026. godine		
Regulacija i praćenje globalnih finansijskih tržišta i institucija (10.5) 10.5 Poboljšati regulisanje i praćenje globalnih finansijskih tržišta i institucija, te pojačati primenu tih propisa	- Strategija za razvoj tržišta kapitala u Republici Srbiji za period 2021–2026. godine - Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine	17	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Uređene, bezbedne, regularne i odgovorne migracije i mobilnost ljudi (10.7) 10.7 Olakšati uređenu, bezbednu, regularnu i odgovornu migraciju i mobilnost ljudi, uključujući primenu planiranih i dobro vođenih migracionih politika	- Strategija za upravljanje migracijama - Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021–2027. godine	23, 24, 31	Klaster 1 – Osnove Klaster 6 – Spoljni odnosi
Primenjivati princip specijalnog i diferencijalnog tretmana (10.a) 10.a Primenjivati princip specijalnog i diferencijalnog tretmana za zemlje u razvoju, posebno za najmanje razvijene zemlje, u skladu sa sporazumima Svetske trgovinske organizacije	Nema važećih planskih dokumenata		
Podsticati zvaničnu razvojnu pomoć i finansijske tokove (10.b) 10.b Podsticati zvaničnu razvojnu pomoć i finansijske tokove, uključujući direktne strane investicije, za države u kojima postoji najveća potreba, a posebno za najmanje razvijene zemlje, afričke zemlje, male ostrvske države u razvoju i zemlje u razvoju koje nemaju izlaz na more, u skladu sa njihovim nacionalnim planovima i programima	Nema važećih planskih dokumenata		
Doznake za migrane (10.c) 10.c Do 2030. sniziti na manje od 3% troškove transakcija za doznake migranata i eliminisati tokove doznaka sa troškovima višim od 5%	Nema važećih planskih dokumenata		
Održivi gradovi i zajednice (COR 11)			

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
Pristup adekvatnom, bezbednom i pristupačnom stanovanju i osnovnim uslugama (11.1) 11.1 Do 2030. osigurati da svi imaju pristup adekvatnom, bezbednom i pristupačnom stanovanju i osnovnim uslugama, unaprediti neuslovna naselja	- Nacionalna strategija socijalnog stanovanja za period od 2012. do 2022. godine sa AP do 2022. godine - Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine - Dugoročna Strategija za podsticanje ulaganja u obnovu Nacionalnog fonda zgrada Republike Srbije do 2050. godine - Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji u periodu od 2016. do 2025. godine. (nema AP od 2018. godine) - Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine - Nacionalne strategije za mlade za period od 2015. do 2025. godine - Strategija podsticanja rađanja	15, 19, 23	Klaster 1 – Osnove Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Održivi transportni sistemi i bezbednost na putevima (11.2) 11.2 Do 2030. obezbediti pristup sigurnim, priuštivim, dostupnim i održivim transportnim sistemima za sve, poboljšati bezbednost na putevima, pre svega proširenjem javnog prevoza, s posebnom pažnjom na potrebe onih u stanjima ranjivosti, žena, dece, osoba sa invaliditetom i starijih lica	- Strategija razvoja vodnog saobraćaja Republike Srbije od 2015. do 2025. godine (Vlada je donela Odluku o dopunama ove strategije 7. maja 2020. godine) (AP istekao) - Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine - Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine	14, 19	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Inkluzivna i održiva urbanizaciju (11.3) 11.3 Do 2030. unaprediti inkluzivnu i održivu urbanizaciju i kapacitete za participativno, integrisano i održivo planiranje i upravljanje ljudskim naseljima u svim zemljama	Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2022. godine	20	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Zaštita kulturne i prirodne baštine (11.4) 11.4 Pojačati napore da se zaštiti i očuva svetska kulturna i prirodna baština	Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2022. godine	26	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Štetni efekti izazvani prirodnim katastrofama (11.5)	Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
11.5 Do 2030. značajno smanjiti broj smrtnih slučajeva, broj ugroženih ljudi i direktne ekonomske gubitke u odnosu na globalni bruto domaći proizvod izazvan katastrofama, uključujući i one povezane sa vodom, usmeravajući pažnju na zaštitu siromašnih i onih u stanjima ranjivosti	Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2022. godine		
Kvalitet vazduha i upravljanje otpadom na opštinskom nivou (11.6) 11.6 Do 2030. smanjiti negativan uticaj gradova na životnu sredinu meren po glavi stanovnika, sa posebnom pažnjom na kvalitet vazduha i upravljanje otpadom na opštinskim i drugim nivoima	- Nacionalni plan za smanjenje emisija glavnih zagađujućih materija koje potiču iz starih velikih postrojenja za sagorevanje – NERP (obaveza prema energetske zajednici) - Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine - Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju - Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine - Dugoročna Strategija za podsticanje ulaganja u obnovu Nacionalnog fonda zgrada Republike Srbije do 2050. godine - Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine	27	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Univerzalan pristup bezbednim, inkluzivnim i pristupačnim zelenim i javnim površinama (11.7) 11.7 Do 2030. omogućiti univerzalni pristup bezbednim, inkluzivnim i pristupačnim zelenim i javnim površinama, posebno za žene i decu, starija lica i osobe sa invaliditetom	- Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2022. godine - Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine	19, 27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Osnažiti nacionalno i regionalno razvojno planiranje (11.a) 11.a Podržati pozitivne ekonomske, socijalne i ekološke veze između urbanih, perifernih i ruralnih oblasti osnaživanjem nacionalnog i regionalnog razvojnog planiranja	- Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2022. godine - Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine	11, 27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija
Primeniti integrisane politike i planove usmerene ka inkluziji, efikasnosti resursa i smanjenju rizika od prirodnih katastrofa (11.b)	- Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2022. godine - Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
11.b Do 2020. značajno povećati broj gradova i ljudskih naselja koji usvajaju i primenjuju integrisane politike i planove usmerene ka inkluziji, efikasnosti resursa, ublažavanja i prilagođavanja klimatskim promenama, otpornosti na elementarne nepogode, takođe razviti i primeniti, u skladu sa Sendai okvirom za smanjenje rizika od budućih katastrofa 2015–2030, holističko upravljanje rizicima od elementarnih nepogoda na svim nivoima			
Izgradnja održivih i otpornih zgrada (11.c) 11.c Podržati najmanje razvijene zemlje, između ostalog i kroz finansijsku i tehničku pomoć, u izgradnji održivih i otpornih zgrada koristeći lokalne materijale	Nema važećih planskih dokumenata		
Odgovorna potrošnja i proizvodnja (COR 12)			
Sprovesti Desetogodišnji okvir programa za održivu potrošnju i proizvodnju (12.1) 12.1 Sprovesti Desetogodišnji okvir programa za održivu potrošnju i proizvodnju, u kome će učestvovati sve zemlje, a razvijene zemlje će preuzeti rukovodeću ulogu, uzimajući u obzir stepen razvoja i kapacitete zemalja u razvoju	Nema važećih planskih dokumenata		
Održivo upravljanje i efikasno korišćenje prirodnih resursa (12.2) 12.2 Do 2030. postići održivo upravljanje i efikasno korišćenje prirodnih resursa	- Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine - Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. godine do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine - Strategija razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine - Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine. - Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine	27	Klaster 4 Zelena agenda i održiva povezanost
Smanjiti otpad od hrane (12.3)	Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine	12, 27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLAстера
12.3 Do 2030. prepoloviti globalni otpad od hrane po glavi stanovnika na nivou maloprodaje i potrošača i smanjiti gubitke hrane u proizvodnji i lancima snabdevanja, uključujući gubitke posle žetve	Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine		Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija
Ekološki ispravno upravljanje hemikalijama (12.4) 12.4 Do 2020. postići ekološki ispravno upravljanje hemikalijama i svim vrstama otpada tokom čitavog njihovog upotrebnoг ciklusa, u skladu sa dogovorenim međunarodnim okvirima, i značajno smanjiti njihovo ispuštanje u vazduh, vodu i zemljište, kako bi se što više umanjili njihovi negativni uticaji na zdravlje ljudi i životnu sredinu	- Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine - Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije za period 2016–2034. godine - Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju - Program za unapređenje upravljanja sporednim proizvodima životinjskog porekla za period od 2020. do 2024. godine - Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine	12, 27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija
Smanjiti generisanje otpada (12.5) 12.5 Do 2030. značajno smanjiti proizvodnju otpada kroz prevenciju, redukciju, recikliranje i ponovno korišćenje	- Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine - Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju - Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. do 2030. godine - Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine - Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Održive prakse i integrisanje informacija o održivosti u ciklusima izveštavanja na nivou preduzeća (12.6) 12.6 Podsticati kompanije, posebno velike i međunarodne kompanije, da usvoje održive prakse i da integrišu informacije o održivosti u svoje cikluse izveštavanja	Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
Javne nabavke usklađene sa principima održivosti (12.7) 12.7 Promovisati prakse javnih nabavki koje su održive, u skladu sa nacionalnim politikama i prioritetima	Program razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za period 2019–2023. godine i (AP postojao za 2021. godinu)	5	Klaster 1 – Osnove
Obrazovanje za održivi razvoj (12.8) 12.8 Do 2030. osigurati da ljudi svuda imaju relevantne informacije i svest o održivom razvoju i stilovima života koji su u harmoniji sa prirodom	- Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. - Program upravljanja otpadom u Republici Srbiji za period od 2022. do 2031. godine - Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine	26, 27	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Jačanje naučnih i tehnoloških kapaciteta u pravcu održivijih oblika potrošnje i proizvodnje (12.a) 12.a Podržati zemlje u razvoju da jačaju svoje naučne i tehnološke kapacitete kako bi se kretale u pravcu održivijih oblika potrošnje i proizvodnje	Nema važećih planskih dokumenata		
Razvijati i primenjivati alate za praćenje uticaja održivog razvoja na održivi turizam (12.b) 12.b Razvijati i primenjivati alate za praćenje uticaja održivog razvoja na održivi turizam koji stvara radna mesta i promoviše lokalnu kulturu i proizvode	Nema važećih planskih dokumenata		
Racionalizovati neefikasne subvencije za fosilna goriva (12.c) 12.c Racionalizovati neefikasne subvencije za fosilna goriva kojima se podstiče rasipna potrošnja otklanjanjem tržišnih deformacija, u skladu sa nacionalnim okolnostima, između ostalog i kroz restrukturiranje sistema oporezivanja i fazno ukidanje štetnih subvencija tamo gde one postoje kako bi došao do izražaja njihov uticaj na životnu sredinu, uzimajući u obzir u potpunosti specifične potrebe i uslove zemalja u razvoju i svodeći na najmanju	Nema važećih planskih dokumenata		

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
meru moguće negativne uticaje na njihov razvoj, na način koji štiti siromašne i pogođene zajednice			
Akcija za klimu (COR 13)			
Prilagodljivost na rizike vezane za klimatske promene (13.1) 13.1 O snažiti otpornost i adaptivni kapacitet na opasnosti povezane sa klimatskim uslovima i prirodnim katastrofama u svim zemljama	- Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda - Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju - Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine - Prva nacionalna komunikacija o klimatskim promenama – UNFCCC - Prvi dvogodišnji ažurirani izveštaj (FBUR) prema Okvirnoj konvenciji UN o promeni klime – UNFCCC - Drugi nacionalni izveštaj prema Okvirnoj konvenciji UN o promeni klime – UNFCCC	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Mere za klimu integrisane u nacionalne politike i strategije (13.2) 13.2 Integrisati mere vezane za klimatske promene u nacionalne politike, strategije i planiranje	- Strategija razvoja energetike do 2025. sa projekcijama do 2030. godine - Program ostvarivanja Strategije razvoja energetike za period od 2017. do 2023. godine. - Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju - Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Poboljšati obrazovanje, podizanje svesti i ljudske i institucionalne kapacitete za ublažavanje klimatskih promena (13.3) 13.3 Poboljšati obrazovanje, podizanje svesti i ljudske i institucionalne kapacitete za ublažavanje klimatskih promena i prilagođavanje, smanjenje njihovog uticaja i rano upozoravanje	- Nacionalni program upravljanja rizikom od elementarnih nepogoda - Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine - Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Promovisati mehanizme za podizanje kapaciteta za delotvorno planiranje i upravljanje u vezi sa klimatskim promenama (13.b)	Nema važećih planskih dokumenata		

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
13.b Promovisati mehanizme za podizanje kapaciteta za delotvorno planiranje i upravljanje u vezi sa klimatskim promenama u najmanje razvijenim zemljama, i malim ostrvskim državama u razvoju, što podrazumeva i fokusiranje na žene i mlade, odnosno na lokalne i marginalizovane zajednice			
Život pod vodom (COR 14)			
Delotvorno regulisati eksploataciju ribe i okončati prekomerni ribolov (14.4) 14.4 Do 2020. delotvorno regulisati eksploataciju ribe i okončati prekomerni ribolov, kao i nezakonit, neprijavljen i neregulisan ribolov, odnosno destruktivne ribarske prakse, i primeniti naučno zasnovane planove upravljanja kako bi se obnovile zalihe riba u najkraćem mogućem roku, bar do nivoa na kojima se može proizvesti maksimalni održivi prinos koji je određen njihovim biološkim karakteristikama	Nema važećih planskih dokumenata		
Zabraniti određene oblike subvencija za ribarstvo koje doprinose prekomernom kapacitetu ribara i prekomernom ribolovu (14.6) 14.6 Do 2020. zabraniti određene oblike subvencija za ribarstvo koje doprinose prekomernom kapacitetu ribara i prekomernom ribolovu, ukinuti subvencije koje doprinose nezakonitom, neprijavljenom i neregulisanom ribolovu i uzdržavati se od uvođenja novih sličnih subvencija, uvažavajući da adekvatan, poseban, efikasan i diferencijalni tretman za zemlje u razvoju i najmanje razvijene zemlje treba da bude integralni deo pregovora o subvencijama za ribarsku proizvodnju Svetske trgovinske organizacije	Nema važećih planskih dokumenata		
Život na zemlji (COR 15)			
Očuvanje, obnova i održivo korišćenje kopnenih i unutrašnjih ekosistema (15.1)	- Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine sa AP za period od 2021. do 2023. godine - Strategija razvoja šumarstva Republike Srbije	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
15.1 Do 2020. osigurati očuvanje, obnovu i održivo korišćenje kopnenih i unutrašnjih slatkovodnih ekosistema i njihovog okruženja, posebno šuma, močvarnog zemljišta, planina i isušenog zemljišta, u skladu sa obavezama prema međunarodnim sporazumima	Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014–2024. godine		
Održivo upravljanje šumama (15.2) 15.2 Do 2020. promovisati implementaciju održivog upravljanja svim vrstama šuma, zaustaviti krčenje šuma, obnoviti uništene šume i povećati pošumljavanje na globalnom nivou	- Strategija razvoja šumarstva Republike Srbije - Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014–2024. godine	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Borba protiv degradacije zemljišta (15.3) 15.3 Do 2020. boriti se protiv dezertifikacije, obnavljati degradirano zemljište i tlo, uključujući zemljište pod uticajem dezertifikacije, suša i poplava, i težiti da se u svetu neutralizuje degradacija zemljišta	- Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine - Strategija upravljanja vodama na teritoriji Republike Srbije za period 2016–2034. godine - Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014–2024. godine	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Očuvanje planinskih ekosistema (15.4) 15.4 Do 2030. osigurati očuvanje planinskih ekosistema, uključujući njihov biodiverzitet, kako bi se njihovi kapaciteti unapredili tako da pružaju korist koja ima suštinski značaj za održivi razvoj	Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine sa AP za period od 2021. do 2023. godine	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Zaštita biodiverziteta i prirodnih staništa (15.5) 15.5 Preduzeti hitne i značajne aktivnosti za smanjivanje degradacije prirodnih staništa, zaustaviti gubitak biodiverziteta i do 2020. zaštititi ugrožene vrste i sprečiti njihovo istrebljenje	Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine sa AP za period od 2021. do 2023. godine	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Pravedna i jednaka raspodela koristi koja proističe iz korišćenja genetskih resursa (15.6) 15.6 Promovisati pravednu i jednaku raspodelu koristi koja proističe iz korišćenja genetskih resursa i promovisati	Nema važećih planskih dokumenata	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
odgovarajući pristup takvim resursima, kako je dogovoreno na međunarodnom nivou			
Okončati krivolov i trgovinu zaštićenim životinjskim i biljnim vrstama (15.7) 15.7 Preduzeti hitne aktivnosti kako bi se okončali krivolov i trgovina zaštićenim životinjskim i biljnim vrstama i baviti se pitanjima potražnje i ponude nezakonitih proizvoda izrađenih od divljih životinja	Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine sa AP za period od 2021. do 2023. godine	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Smanjiti uticaj invazivnih vrsta na kopnene i vodene ekosisteme (15.8) 15.8 Do 2020. uvesti mere kako bi se sprečio ulazak i značajno umanjio uticaj invazivnih stranih vrsta na kopnene i vodne ekosisteme i kontrolisati ili iskoreniti prioritetne vrste	Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine sa AP za period od 2021. do 2023. godine	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Integrirati vrednosti ekosistema i biodiverziteta u nacionalno i lokalno planiranje (15.9) 15.9 Do 2020. integrirati vrednosti ekosistema i biodiverziteta u nacionalno i lokalno planiranje, razvojne procese, strategije za smanjenje siromaštva i izveštaje	- Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine sa AP za period od 2021. do 2023. godine - Strategija razvoja šumarstva Republike Srbije (nije vremenski ograničena i nema AP) - Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine za Republiku Srbiju - Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014–2024. godine	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Mobilisati i povećati finansijska sredstva za očuvanje i održivo korišćenje ekosistema i biodiverziteta (15.a) 15.a Mobilisati i značajno povećati finansijska sredstva iz svih izvora radi očuvanja i održivog korišćenja biodiverziteta i ekosistema	Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine sa AP za period od 2021. do 2023. godine	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLAстера
Finansirati i podsticati održivo upravljanje šumama (15.b) 15.b Mobilisati značajna sredstva iz svih izvora i na svim nivoima kako bi se finansiralo održivo upravljanje šumama i pružili odgovarajući podsticaji zemljama u razvoju za unapređenje takvog upravljanja, uključujući očuvanje i pošumljavanje	Strategija razvoja šumarstva Republike Srbije (nije vremenski ograničena i nema AP)	27	Klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost
Unaprediti globalnu podršku naporima koji se ulažu u borbu protiv krivolova i trgovine zaštićenim vrstama (15.c) 15.c Unaprediti globalnu podršku naporima koji se ulažu u borbu protiv krivolova i trgovine zaštićenim vrstama, uključujući povećanje kapaciteta lokalnih zajednica da traže održive mogućnosti za svoje izdržavanje	Nema važećih planskih dokumenata		
Mir, pravda i snažne institucije (COR 16)			
Smanjiti sve oblike nasilja (16.1) 16.1 Svuda značajno smanjiti sve oblike nasilja i sa njima povezane stope smrtnih slučajeva	- Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period 2021–2025. godine i AP za period 2021. do 2023. godine - Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine sa AP za 2020. i 2021. godinu	23, 24	Klaster 1 – Osnove
Okončati sve oblike eksploatacije i nasilja nad decom (16.2) 16.2 Okončati zloupotrebu, eksploataciju, trgovinu i sve oblike nasilja i torture nad decom	- Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštita žrtava 2017–2022. - Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period 2021–2025. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine - Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine sa AP za 2020. i 2021. godinu - Revidirani Akcioni plan za pregovaračko poglavlje 24 – Pravda, sloboda i bezbednost	24	Klaster 1 – Osnove
Vladavina prava i jednak pristup pravdi (16.3) 16.3 Promovisati vladavinu prava na nacionalnom i međunarodnom nivou i osigurati jednak pristup pravdi za sve	- Strategija razvoja pravosuđa za period 2020–2025. godine i revidirani Akcioni plan za Poglavlje 23 - Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine	23	Klaster 1 – Osnove

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	• Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine • Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina za period od 2021. do 2026. godine • Nacionalna strategija za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u Republici Srbiji za period 2020–2025. godine • Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštita žrtava 2017–2022. • Revidirani Akcioni plan za pregovaračko Poglavlje 24 „Pravda, sloboda i bezbednost“ • Strategija nacionalne bezbednosti		
Borba protiv pranja novca i organizovanog kriminala (16.4) 16.4 Do 2030. značajno smanjiti nezakonite tokove novca i oružja, poboljšati pronalaženje i vraćanje ukradene imovine i boriti se protiv svih oblika organizovanog kriminala	• Strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma za period 2020–2024. godine i AP za period 2020–2022. godine • Strategija kontrole malog i lakog oružja za period od 2019–2024. godine • Strategija za borbu protiv širenja oružja za masovno uništenje za period od 2021. do 2025. godine • Revidirani Akcioni plan za pregovaračko Poglavlje 24 „Pravda, sloboda i bezbednost“	24	Klaster 1 – Osnove
Borba protiv korupcije (16.5) 16.5 Značajno smanjiti korupciju i podmićivanje u svim njihovim pojavnim oblicima	• Strategiju reforme javne uprave u Republici Srbiji za period od 2021. do 2030. godine sa AP za period od 2021. do 2025. godine • Program razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za period 2019–2023. godine i AP za 2021. godinu • Revidirani Akcioni plan za pregovaračko Poglavlje 24 „Pravda, sloboda i bezbednost“	23	Klaster 1 – Osnove

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	• Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine		
Delotvorne, odgovorne i transparentne institucije (16.6) 16.6 Razviti delotvorne, odgovorne i transparentne institucije na svim nivoima	• Strategija reintegracije povratnika po osnovu Sporazuma o readmisiji • Strategija očuvanja i jačanja odnosa matične države i dijaspora i matične države i Srba u regionu • Strategija za upravljanje migracijama • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine • Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine • Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine • Strategija za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina za period od 2021. do 2026. godine • Strategija razvoja pravosuđa za period 2020–2025. godine • Nacionalna strategija za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u Republici Srbiji za period 2020–2025. godine • Strategija ljudskih resursa u pravosuđu za period od 2022. do 2026. godine • Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja • Program razvoja vinarstva i vinogradarstva Republike Srbije za period 2021–2031. godine • Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018–2026. godine • Program za retke bolesti u Republici Srbiji za period od 2020. do 2022. godine	reforma javne uprave	Klaster 1 – Osnove

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	• Program digitalizacije u zdravstvenom sistemu Republike Srbije za period od 2022. do 2026. godine • Program razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za period 2019–2023. godine • Program razvoja elektronske uprave Republike Srbije za period od 2020. do 2022. godine • Program za reformu sistema lokalne samouprave u Republici Srbiji za period od 2021–2025. godine, sa akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine • Program reforme upravljanja javnim finansijama u Republici Srbiji za period 2021–2025. godine • Program unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021–2025 . • Strategija reforme javne uprave u Republici Srbiji za period od 2021. do 2030. godine • Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštita žrtava 2017–2022. • Revidirani Akcioni plan za pregovaračko Poglavlje 24 „Pravda, sloboda i bezbednost“ • Strategija za borbu protiv visokotehnološkog kriminala 2019–2023. godine • Strategija kontrole malog i lakog oružja u Republici Srbiji za period 2019–2024. godine • Strategija za borbu protiv širenja oružja za masovno uništavanje za period od 2021. do 2025. • Strategija razvoja intelektualne svojine za period od 2018. do 2023. godine • Strategija zaštite potrošača za period 2019–2024. godine • Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine • Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (4S) • Program za unapređenje pozicije Republike Srbije na rang listi svetske banke o uslovima poslovanja – doing business za period od 2020. do 2023. godine, sa akcionim planom		

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	• Strategija državnog vlasništva i upravljanja privrednim subjektima koji su u vlasništvu Republike Srbije za period od 2021. do 2027. godine • Strategija za razvoj tržišta kapitala u Republici Srbiji za period 2021–2026. godine • Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine • Strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma za period 2020–2024. • Strategija o ekonomskim migracijama Republike Srbije za period 2021–2027. godine • Strategija odbrane Republike Srbije • Strategija nacionalne bezbednosti • Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. • Strategija razvoja poštanskih usluga u Republici Srbiji za period 2021–2025. godine • Strategija razvoja startap ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine • Dugoročna Strategija za podsticanje ulaganja u obnovu Nacionalnog fonda zgrada Republike Srbije do 2050. godine • Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine		
Odgovorno i participativno donošenje odluka (16.7) 16.7 Osigurati odgovorno, inkluzivno, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim nivoima	• Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine i AP za period 2022–2023. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine • Strategija za primenu konvencije o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine – Arhuska konvencija • Program za reformu sistema lokalne samouprave u Republici Srbiji za period od 2021. do 2025. godine, sa akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine	10, 23, reforma javne uprave	Klaster 1 – Osnove Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	• Program unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021–2025. godine • Strategija reforme javne uprave u Republici Srbiji za period od 2021. do 2030. godine		
Obezbeđen univerzalni pravni identitet (16.9) 16.9 Do 2030. za sve obezbediti zakonski identitet, uključujući registraciju prilikom rođenja	• Strategiji za socijalno uključivanje Roma i Romkinja za period od 2016. do 2025. godine	23	Klaster 1 – Osnove
Javni pristup informacijama i zaštita osnovnih sloboda (16.10) 16.10 Osigurati javni pristup informacijama i zaštitu osnovnih sloboda, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim sporazumima	• Strategija za primenu konvencije o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine – Arhuska konvencija • Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji za period od 2020. do 2025. godine sa AP za period od 2020. do 2022. godine • Strategija zaštite podataka o ličnosti • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija reforme javne uprave u Republici Srbiji za period od 2021. do 2030. godine	23	Klaster 1 – Osnove
Ojačati nacionalne institucije za sprečavanje nasilja i borbu protiv kriminala i terorizma (16.a) 16.a Osnažiti relevantne nacionalne institucije, između ostalog i preko međunarodne saradnje, za izgradnju kapaciteta na svim nivoima, posebno u zemljama u razvoju, radi sprečavanja nasilja i borbe protiv terorizma i kriminala	• Strategija za borbu protiv visokotehnološkog kriminala 2019–2023. godine • Strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma za period 2020–2024. i AP za period 2020–2022. godine • Strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine sa AP za 2020. i 2021. godinu • Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine • Revidirani Akcioni plan za pregovaračko Poglavlje 24 „Pravda, sloboda i bezbednost“ • Strategija kontrole malog i lakog oružja u Republici Srbiji za period 2019–2024. godine • Strategija za borbu protiv širenja oružja za masovno uništavanje za period od 2021. do 2025. godine	23, 24	Klaster 1 – Osnove

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
	Strategija nacionalne bezbednosti		
Promovisati i sprovesti nediskriminatorne zakone i politike (16.b) 16.b Promovisati i sprovesti nediskriminatorne zakone i politike radi postizanja održivog razvoja	- Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine - Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine - Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine - Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine - Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine - Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine	23	Klaster 1 – Osnove
Partnerstvom do ciljeva (COR 17)			
Mobilisati resurse i kapacitete za prikupljanje poreza i ostalih prihoda (17.1) 17.1 Pojačati mobilizaciju domaćih resursa, između ostalog i preko međunarodne podrške za zemlje u razvoju, kako bi se unapredili domaći kapaciteti za prikupljanje poreza i ostalih prihoda	- Fiskalna strategija za 2022. godinu sa projekcijama za 2023. i 2024. godinu. - Program reforme upravljanja javnim finansijama za period 2021–2025. godine sa AP za period 2021–2025. godine - Program transformacije poreske uprave za period 2021–2025. godine - Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine	16	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Mobilisati dodatna finansijska sredstva (17.3) 17.3 Mobilisati dodatna finansijska sredstva iz višestrukih izvora za potrebe zemalja u razvoju	Nema važećih planskih dokumenata		
Dugoročna održivost duga (17.4) 17.4 Pomoći zemljama u razvoju da postignu dugoročnu održivost dugova kroz koordinisane politike, usmerene ka očuvanju načina za finansiranje dugova, otpis dugova i restrukturiranje dugova na primeren način i baviti se spoljnim dugovima visoko zaduženih siromašnih zemalja kako bi umanjile posledice dugovanja	- Fiskalna strategija za 2022. godinu sa projekcijama za 2023. i 2024. godinu - Program reforme upravljanja javnim finansijama za period 2021–2025. godine sa AP za period 2021–2025. godine	17, 32	Klaster 1 – Osnove Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
Regionalna i međunarodna saradnja u oblasti nauke, tehnologije i inovacija (17.6) 17.6 Unaprediti Saradnju sever–jug, jug–jug i triangularnu regionalnu i međunarodnu saradnju u oblasti nauke, tehnologije i inovacija, kao i pristup ovim oblastima i unaprediti deljenje znanja prema uzajamno dogovorenim uslovima, između ostalog i kroz unapređenu koordinaciju u okviru postojećih mehanizama, a posebno na nivou Ujedinjenih nacija, kao i kroz globalne mehanizme upravljanja tehnologijama	• Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine „Moć znanja“ i AP za period od 2021. do 2023. godine • Strategija razvoja startap ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine • Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. do 2030. godine • Strategija pametne specijalizacije u Republici Srbiji za period od 2020. do 2027. godine (45)	20, 25	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Razvoj, prenos i širenje ekološki ispravnih tehnologija (17.7) 17.7 Promovisati na pozitivnim osnovama razvoj, prenos, širenje i difuziju ekološki ispravnih tehnologija u zemlje u razvoju, uključujući koncesionalne i preferencijalne osnove, a prema uzajamnom dogovoru	• Nema važećih plnaskih dokumenata		
Unaprediti korišćenje inovativnih tehnologija i IKT (17.8) 17.8 Do 2017. u potpunosti operacionalizovati tehnološke banke i mehanizam za izgradnju kapaciteta u najmanje razvijenim zemljama u oblasti nauke, tehnologije i inovacija, te unaprediti korišćenje inovativnih tehnologija, a posebno informacione i komunikacione tehnologije	• Strategija razvoja veštačke inteligencije u Republici Srbiji za period 2020–2025. godine i AP za period 2020–2022. godine • Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine „Moć znanja“ i AP za period od 2021. do 2023. godine • Strategija razvoja digitalnih veština u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija razvoja informacionog društva i informacione bezbednosti u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. • Strategija razvoja poštanskih usluga u Republici Srbiji za period 2021–2025. godine • Strategija razvoja mreža nove generacije do 2023. godine • Program razvoja elektronske uprave Republike Srbije za period od 2020. do 2022. godine •	25	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
Međunarodna podrška za izgradnju kapaciteta za izradu i implementaciju nacionalnih planova (17.9) 17.9 Unaprediti međunarodnu podršku za primenu delotvorne i ciljane izgradnje kapaciteta u zemljama u razvoju kako bi se podržali nacionalni planovi za primenu svih održivih razvojnih ciljeva, između ostalog i kroz Saradnju sever–jug, jug–jug, odnosno kroz triangularnu saradnju	Nema važećih planskih dokumenata		
Promovisati univerzalni, zasnovan na pravilima, otvoren, nediskriminatoran i pravičan multilateralni sistem razmene (17.10) 17.10 Promovisati univerzalni, zasnovan na pravilima, otvoren, nediskriminatoran i pravičan multilateralni sistem razmene pod okriljem Svetske trgovinske organizacije, između ostalog i preko zaključivanja pregovora u okviru „Razvojne agende iz Dohe“	Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine	30	Klaster 6 – Spoljni odnosi
Povećati izvoz (17.11) 17.11 Do 2020. značajno povećati nivoe izvoza zemalja u razvoju, posebno u cilju udvostručavanja udela najmanje razvijenih zemalja u svetskom izvozu	- Strategija industrijske politike Republike Srbije od 2021. do 2030. godine i AP za period od 2021. do 2023. godine. - Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine	20	Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Ostvariti blagovremenu i trajnu primenu tržišnih pristupa bez carina i kvota (17.12) 17.12 Ostvariti blagovremenu i trajnu primenu tržišnih pristupa bez carina i kvota za sve najmanje razvijene zemlje u skladu sa odlukama Svetske trgovinske organizacije, između ostalog i tako što će se obezbediti da preferencijalna pravila o poreklu koja se primenjuju na uvoz iz najmanje razvijenih zemalja, budu transparentna i jednostavna, odnosno da olakšavaju pristup tržištima	Nema važećih planskih dokumenata		
Makroekonomska stabilnost kroz koordinaciju i koherentnost politika (17.13)	Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine	17,32	Klaster 1 Osnove Klaster 3

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
17.13 Unaprediti globalnu makroekonomsku stabilnost, između ostalog i kroz koordinaciju politika, odnosno koherentnost politika	- Fiskalna strategija za 2022. godinu sa projekcijama za 2023. i 2024. godinu - Program reforme upravljanja javnim finansijama za period od 2021. do 2025. godine sa AP za period 2021–2025. godine - Program unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021–2025. godine		Konkurentnost i inkluzivni rast Klaster 6 Spoljni odnosi
Koherentnost politika za potrebe održivog razvoja (17.14) 17.14 Unaprediti koherentnost politika za potrebe održivog razvoja	- Program unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021–2025. godine - Program reforme upravljanja javnim finansijama u Republici Srbiji za period 2021–2025. godine - Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine - Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine - Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine - Strategija za sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici za period od 2021. do 2025. godine	17, 23	Klaster 1 – Osnove Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast
Politike usmerene kao iskorenjavanju siromaštva i održivom razvoju (17.15) 17.15 Poštovati politički prostor i rukovodstvo svake zemlje kako bi se uspostavile i primenjivale politike usmerene ka iskorenjivanju siromaštva i održivom razvoju	Nema važećih dokumenata javnih politika		
Unaprediti globalno partnerstva za postizanje održivog razvoja (17.16) 17.16 Unaprediti globalno partnerstvo za postizanje održivog razvoja, upotpunjeno višestranim partnerstvima koja mobiliju i dele znanja, stručnost, tehnologiju i finansijska sredstva, kako bi se pružila podrška za postizanje ciljeva održivog razvoja u svim zemljama, a posebno u zemljama u razvoju	- Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine - Strategija razvoja poštanskih usluga u Republici Srbiji za period 2021–2025. godine - Strategija razvoja startup ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine	3, 20, 25	Klaster 2 – Unutrašnje tržište Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
Delotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva (17.17) 17.17 Podržati i promovisati delotvorna javna, javno-privatna partnerstva i partnerstva civilnog društva, izgrađena na iskustvima i strategijama pronalaženja resursa za partnerstva	• Strategija razvoja turizma za period od 2016. do 2025. godine • Strategija industrijske politike Republike Srbije za period od 2021. do 2030. godine • Strategija naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije 2021–2025. godine – „Moć znanja“ • Program ekonomskih reformi za period od 2022. do 2024. godine • Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014–2024. godine • Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine • Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine • Strategija za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine • Strategija za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma za period 2020–2024. godine • Program za reformu sistema lokalne samouprave u Republici Srbiji za period od 2021. do 2025. godine, sa akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine • Program unapređenja upravljanja javnim politikama i regulatornom reformom za period 2021–2025. godine • Strategija razvoja startap ekosistema Republike Srbije za period od 2021. do 2025. godine • Program zaštite prirode Republike Srbije za period od 2021. do 2023. godine • Strategija razvoja šumarstva Republike Srbije • Strategija javnog zdravlja 2018–2026. godine • Strategija održivog urbanog razvoja Republike Srbije do 2030. godine	8, 12, 20, 23, 25,	Klaster 1 – Osnove Klaster 2 – Unutrašnje tržište Klaster 3 – Konkurentnost i inkluzivni rast Klaster 5 – Resursi, poljoprivreda i kohezija

Ciljevi održivog razvoja AGENDA 2030	PLANSKI OKVIR REPUBLIKE SRBIJE	EU PREGOVARAČKA POGLAVLJA	Naziv KLASTERA
Dostupnost visokokvalitetnih, blagovremenih i pouzdanih podataka (17.18) 17.18 Do 2020. unaprediti podršku za izgradnju kapaciteta zemalja u razvoju, uključujući najmanje razvijene zemlje i male ostrvske države u razvoju, kako bi se značajno povećala dostupnost visokokvalitetnih, blagovremenih i pouzdanih podataka razvrstanih prema prihodu, polu, starosti, rasi, etničkoj pripadnosti, migratornom statusu, invaliditetu, geografskoj lokaciji i ostalim karakteristikama koje su relevantne u datim nacionalnim kontekstima	• Program zvanične statistike u periodu od 2021. do 2025. godine	18	Klaster 1 – Osnove
Jačati kapacitete za merenje napretka u ostvarenju održivog razvoja (17.19) 17.19 Do 2030. nadograditi postojeće inicijative za razvoj merenja napretka održivog razvoja, koje upotpunjuju bruto domaći proizvod i podržavaju izgradnju statističkih kapaciteta zemalja u razvoju	• Program zvanične statistike u periodu od 2021. do 2025. godine	18	Klaster 1 – Osnove

